

2016

Helsingin tila ja kehitys 2016

Kuva: Helsingin kaupungin aineistopankki / Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto / Tietoa Finland Oy.

Helsingin kaupunki
Tietokeskus

www.hel.fi/tietokeskus

Julkaisija

Helsingin kaupungin tietokeskus
PL 5500, 00099 Helsingin kaupunki

Tiedustelut

Ari Jaakola, p. 09 310 43608
Katja Vilkama, p. 09 310 78396
etunimi.sukunimi@hel.fi

Toimitus

Ari Jaakola
Katja Vilkama

Taitto

Lotta Haglund

ISBN (verkossa) 978-952-331-239-5

Sisällys

Lukijalle	6
Helsingin tila ja kehitys 2016: tiivistelmä keskeisistä havainnoista	7
1. Yleisiä kehityspiirteitä	19
1.1. Väestö ja väestönkehitys.....	19
1.2. Perhe ja asuntokuntarakenne	27
1.3. Väestönmuutokset	29
1.4. Ruotsinkielinen väestö	32
1.5. Talous ja työllisyys.....	35
1.6. Rakentaminen ja asuntotuotanto	46
2. Hyvinvoiva helsinkiläinen	52
2.1. Terveys- ja hyvinvointierot	52
2.2. Työttömyyden ja toimeentulon erot.....	66
2.3. Lasten hyvinvointi.....	79
2.4. Nuorten hyvinvointi.....	90
2.5. Ikääntyneiden hyvinvointi	102
2.6. Helsinkiläisten liikkuminen	114
2.7. Maahanmuuttajien kotoutuminen.....	117
3. Elinvoimainen Helsinki	123
3.1. Matkailu ja tunnettuus	123
3.2. Kaupunkikulttuuri ja kulttuurin kulutus.....	131
3.3. Lasten ja nuorten kulttuuri ja vapaa-aika	136
3.4. Koulutus.....	140
3.5. Yritystoiminta ja toimialat.....	148
3.6. Kampusalueiden työpaikkakehitys	157
3.7. Ympäristöliiketoiminta ja resurssiviisaus	159
3.8. Muotoilu	161
4. Toimiva Helsinki	163
4.1. Esikaupunkialueiden kehitys.....	163
4.2. Aukkaiden tyytyväisyys palveluihin.....	167
4.3. Ympäristö	170
4.4. Asuminen ja asunnottomuus.....	176
5. Tasapainoinen talous ja hyvä johtaminen	183
5.1. Kuntatalous	183
5.2. Johtaminen ja henkilöstö	187
6. Demokratia ja osallisuus	190
6.1. Äänestäminen	190
6.2. Kaupunkilaisten osallistuminen ja aktivismi.....	195
Lähteet	198

Lisätietoa kirjoittajilta / vastuuhenkilöiltä

Sähköpostiosoitteet ovat muotoa: etunimi.sukunimi@hel.fi

1.1	Väestö ja väestökehitys	Pekka Vuori
1.2	Perhe ja asuntokuntarakenne	Pekka Vuori
1.3	Väestönmuutokset	Pekka Vuori
1.4	Ruotsinkielinen väestö	Pekka Vuori
1.5	Talous ja työllisyys	Leena Hietaniemi, Minna Salorinne, Anu Henriksson
1.6	Rakentaminen ja asuntotuotanto	Eija Rauniomaa
2.1	Terveys- ja hyvinvointierot	Netta Mäki, Hanna Ahlgren-Leinvuo, Tuula Vesanen, Vesa Keskinen
2.2	Työttömyyden ja toimeentulon erot	Minna Salorinne, Hanna Ahlgren-Leinvuo ja Leena Hietaniemi
2.3	Lasten hyvinvointi	Hanna Ahlgren-Leinvuo, Stina Högnabba ja Sanna Ranto
2.4	Nuorten hyvinvointi	Stina Högnabba, Sanna Ranto, Minna Salorinne
2.5	Ikääntyvien hyvinvointi	Sini Askelo, Hanna Ahlgren-Leinvuo ja Leena Hietaniemi
2.6	Helsingiläisten liikuntatottumukset	Vesa Keskinen, Netta Mäki
2.7	Maahanmuuttajien kotoutuminen	Pasi Saukkonen
3.1	Matkailu ja tunnettuus	Pekka Mustonen
3.2	Kaupunkikulttuuri ja kulttuurin kulutus	Pekka Mustonen
3.3	Lasten ja nuorten kulttuuri ja vapaa-aika	Sanna Ranto
3.4	Koulutus	Oskari Harjunen, Sanna Ranto
3.5	Yritystoiminta ja toimialat	Anu Henriksson
3.6	Kampusalueiden työpaikkakehitys	Anu Henriksson
3.7	Ympäristöliiketoiminta ja resurssiviisaus	Anu Henriksson, Markus Lukin, Petteri Huuska
3.8	Muotoilu	Heidi Pussila

4.1	Esikaupunkialueiden kehitys	Mats Stjernberg
4.2	Asukkaiden tyytyväisyys palveluihin	Vesa Keskinen
4.3	Ympäristö	Markus Lukin, Petteri Huuska, Helsingin ympäristökeskus
4.4	Asuminen ja asunnottomuus	Netta Mäki, Eija Rauniomaa
5.1	Kuntatalous	Pekka Valkama
5.2	Johtaminen ja henkilöstö	Pekka Mustonen
6.1	Äänestämisen	Anna Idström
6.2	Kaupunkilaisten osallistuminen ja aktivismi	Anna Idström, Tanja Lahti

Lukijalle

Helsingin tila ja kehitys 2016 -verkkojulkaisu kokoaa yhteen keskeisiä tunnuslukuja ja tietoja Helsingin viimeaikaisesta kehityksestä.

Kaikki käsillä olevat aineistot ja tiedot perustuvat uusimpiin tilasto- ja tutkimustietoihin. Vaikka kaikista aihealueista ei ole saatavilla aivan valtuustokauden loppuun saakka ulottuvia aikasarjatietoja, on aineiston perusteella mahdollista tehdä johtopäätöksiä Helsingin tilanteesta. Monia kaupunki-ilmiöitä luonnehtivat pikemmin pitkät jatkumot ja vähittäiset muutokset kuin kovin äkilliset muutokset suunnasta toiseen.

Kokonaisuus on järjestetty Helsingin kaupungin strategiaohjelman sisällön mukaisiin teemoihin.

Helsingissä tammikuussa 2017

Ari Jaakola
tilasto- ja tietopalvelupäällikkö

Katja Vilkama
tutkimuspäällikkö

Helsingin tila ja kehitys 2016: tiivistelmä keskeisistä havainnoista

Nuoret aikuiset ja yksin asuvat Helsingin väestön erityispiirteinä

Helsingissä asui vuoden 2016 lopussa 635 600 asukasta. Väestön määrä on kasvanut vauhdilla, vuosina 2013–2016 keskimäärin 8000 asukkaalla vuodessa. Tämä tarkoittaa noin 1,3 prosentin vuotuista väestönkasvua. Kasvun ennustetaan jatkuvan lähes yhtä voimakkaana myös tulevina vuosina. Kasvuvauhti on varsin poikkeuksellinen muuhun Suomeen nähden, yli 40 prosenttia koko Suomen väestönkasvusta sijoittui Helsinkiin.

Helsingin kasvu johtuu pääasiassa kolmesta osatekijästä: muualta Suomesta saadusta muuttovoitosta, ulkomailta saadusta muuttovoitosta sekä luonnollisesta väestönkasvusta. Sen sijaan Helsinki kärsii muuttotappiota muulle Helsingin seudulle, ja tämä ilmiö alkoi kasvaa oltuaan alhaisimmillaan (-370) vuonna 2013. Muuttotappion vaihtelut seudun sisäisessä muutossa ovat olleet merkittävin muuttuva osatekijä Helsingin väestökasvussa viime vuosina. Muuttotappion kasvu vaikuttaa erityisesti Helsingin lasten määrään, koska lähtömuutto Helsingistä koostuu erityisesti lapsiperheistä.

Helsingin ikärakenne painottuu nuoriin ja varhaiskeski-ikäisiin aikuisiin. Lapsia ja eläkeikäisiä on selvästi muuta maata vähemmän. Vanhushuoltosuhte onkin Helsingissä muuta maata edullisempi, ja sen ennustetaan heikkenevän muuta maata ja myös naapurikaupunkeja hitaammin.

Lähes puolessa Helsingin asunnoista asuu vain yksi ihminen. Lapsiperheitä puolestaan on vajaa viidesosa asuntokunnista. Yksinasuvien osuus kääntyi valtuustokaudella laskuun ja vastaavasti lapsiperheiden osuus alkoi kasvaa. Useampi kuin joka neljäs (28%) lapsiperhe on yksinhuoltajaperhe. Helsinki onkin Manner-Suomen yksinhuoltajavaltaisin kunta: neljäsosa alle 18-vuotiaista lapsista asuu yhden vanhemman perheessä. Tämä osuus on kuitenkin laskenut viimeisten 10 vuoden aikana.

Taloudessa piristymisen merkkejä, kehitys on kuitenkin kaksijakoista

Helsingin seudulla tuotetaan lähes kolmannes koko maan bruttokansantuotteesta. Seudun talous on kohentunut valtuustokauden aikana muuta maata nopeammin. Yksityisen sektorin investoinnit alkoivat kasvaa vuoden 2015 lopussa ja vuonna 2016 tapahtui käänne reippaaseen kasvuun sekä rakentamisen että tuotannollisten investointien siivittämänä. Kauppa ja teollisuus eivät kuitenkaan ole toipuneet samalla tavalla kuin esimerkiksi rakentaminen ja liike-elämän palvelut.

Talousohjelma on kuitenkin edelleen kaksijakoista. Vienti on vaikeuksissa ja kasvu on ollut pelkästään kotimaisen kysynnän varassa. Päivittäistavarakaupan myynti on hieman laskenut, mutta muuten yksityinen kulutus on alkanut kasvaa. Erityisesti kestokulutushyödykkeiden kulutus on kasvanut voimakkaasti. Samalla myös kotitalouksien velkaantuminen on lisääntynyt.

Talouden piristymisen alkoi vuoden 2016 aikana näkyä myös työllistymiskehityksessä. Työttömien määrä kasvoi Helsingissä lähes 60 prosenttia vuodesta 2012 vuoteen 2016 (marraskuu). Kasvutahti muistutti rajuimmillaan 1990-luvun lamavuosia. Vuoden 2016 aikana työttömyyden kasvu kuitenkin hidastui ja oletettavasti työttömien määrä kääntyy Helsingissä laskuun vuoden 2017 alkupuolella. Vuoden 2016 lopussa Helsingissä oli noin 40 000 työtöntä työnhakijaa ja työttömyysaste oli 11,9 prosenttia. Huolta aiheuttaa erityisesti kasvava pitkäaikaistyöttömyys. Pitkäaikaistyöttömien määrä kolminkertaistui vuosien 2012–2016 aikana, ja vuoden 2016 lopussa Helsingissä asui kaikkiaan 18 000 pitkäaikaistyötöntä. Pitkäaikaistyöttömyys koskettaa erityisesti vanhempia ikäluokkia, vaikka myös nuorten ja vastavalmistuneiden pitkäaikaistyöttömyys on yleistynyt.

Kuntatalouden tilanne on edelleen haastava

Suomen kansantalouden haasteet heijastuivat myös Helsingin kaupungin talouteen ja rahoituspohjaan. Niin Helsingissä kuin muissakin Suomen suurimmissa kaupungeissa tulorahoituksen riittävyys heikentyi vuoden 2012 tasoon verrattuna. Tulorahoitus ei riittänyt kattamaan investointien omahankintamenoja. Myöskään vuosikate ei riittänyt investointien rahoittamiseen. Helsingissä vuosikatteen heikkenemiseen vaikutti mm. se, että yhtiöitettyjen liikelaitosten liikevoitot eivät ole enää mukana kaupungin tulorahoituksessa. Toisaalta Helsingin konsernitilinpäätöksen mukainen vuosikate parantui vuoden 2012 tilanteeseen verrattuna.

Helsingin kaupungin toimintamenot kasvoivat noin 6,9 prosenttia vuosina 2012–2015. Kaupungin toimintamenoista suurimman osuuden veivät palvelujen ostot. Ostopalvelujen osuus lisääntyi hieman oman tuotannon palkkakehitykseen verrattuna.

Helsingin kaupungin saamat verotulot kasvoivat vuodesta 2012 vuoteen 2015 yli 11 prosenttia. Verotuloista suurin osa oli kunnallisvertotuloja, jotka kasvoivat yhteensä 7,5 prosenttia. Toisaalta kaupungin velkamäärä kasvoi samaan aikaan. Asukasta kohti laskettuna velan kasvu sen sijaan taittui, sillä kaupungin asukasluku kasvoi tarkastelujakson aikana voimakkaasti.

Rakentaminen vilkastui ja painottui aiempaa enemmän asuinrakentamiseen

Rakentaminen vilkastui Helsingissä valtuustokauden 2013–2016 loppua kohden. Erityisesti kasvoi asuinrakentamiseen myönnettyjen rakennuslupien ja aloitettujen rakennustöiden kerrosala. Myös toimitilarakentaminen vilkastui. Rakennettujen kerrosneliömetrien kokonaismäärä pysyi lähes edellisten valtuustokausien tasolla. Rakentaminen kuitenkin painottui aiempaa vahvemmin asuntotuotantoon.

Vuosina 2013–2016 Helsinkiin valmistui noin 15 500 asuntoa uudistuotantona ja laajennuksina sekä 1 300 asuntoa käyttötarkoituksen muutoksina. Valmistuneiden asuntojen kokonaismäärä on vaihdellut vuosittain noin 4 000 ja 4 500 asunnon välillä. Vaikka määrä jää edelleen valtuustokaudelle asetettua asuntotavoitetta (5 500) alhaisemmaksi, voidaan Helsingin asun-

totuotannon sanoa elpyneen 2000-luvun lopun taantumasta. Asuntokanta kasvoi vuosina 2013–2015 keskimäärin 1,4 prosenttia vuodessa.

Vapaarahoitteen omistus- ja vuokratuotannon osuus valmistuneista asunnoista oli 61 prosenttia, mikä on hieman valtuustokaudelle asetettuja asuntotuotantotavoitteita (45%) korkeampi osuus. Välimuodon asunnot, kuten Hitas- ja asumisoikeusasunnot, muodostivat 23 prosenttia ja ARA-vuokra-asunnot 15 prosenttia valmistuneista asunnoista.

Helsingiläisten asumisväljyys pysyi ennallaan, asuminen kallistui

Helsingiläisellä asuntokunnalla oli vuoden 2015 lopussa käytettävissään keskimäärin 33,8 asuineliötä henkilöä kohden. Helsingiläisten asumisväljyys on vakiintunut vuonna 2007 saavutetulle tasolle eikä ole kasvanut viime vuosina, toisin kuin Suomessa keskimäärin.

Asuminen on kallistunut viime vuosina selvästi. Erityisesti vuokrataso on noussut kaikkialla Helsingissä ansiotasoindeksiä nopeammin vuoden 2012 lopusta alkaen. Kaikkein nopeinta vuokrien nousu on ollut kaupungin itäisissä, kaakkoisissa, koillisissa ja pohjoisissa osissa, missä tosin vuokrataso on koko kaupungin keskiarvoa matalampi. Osakeasuntojen hintakehityksessä on suurempaa alueellista vaihtelua. Vanhojen kerros- ja rivitalo-osakkeiden hinta on noussut selvästi ansiotasoindeksiä nopeammin kantakaupungissa ja läntisessä Helsingissä, kun taas muualla Helsingissä hintatason kehitys on ollut maltillisempaa. Erityisesti kaupungin pohjois- ja itä-osissa (ns. kalleusalue 4) vanhojen asuntojen hinnat eivät ole valtuustokauden aikana kasvaneet merkittävästi.

Asunnottomien kokonaismäärän ja pitkäaikaisasunnottomien määrän arvioidaan laskeneen. Maahanmuuttajataustaisten asunnottomien osuus on kuitenkin kasvanut viime vuosina. Valtaosa yksinäisistä asunnottomista majoittui tilapäisesti sukulaisten tai tuttavien luona. Muut asunnottomat olivat ulkona tai tilapäissuojissa oleskelevia, asuntoloissa tai majoitusliikkeissä asunnon puutteen vuoksi asuvia, sekä huoltokotityyppisissä asumispalveluyksiköissä, sairaaloissa tai muissa laitoksissa asuvia henkilöitä.

Helsingiläisten terveyden ja hyvinvoinnin tilassa myönteistä kehitystä, sosiaaliset ongelmat ja väestöryhmien erot edelleen huolenaiheena

Monet helsingiläisten terveyttä ja hyvinvointia kuvaavat indikaattorit osoittavat myönteistä kehitystä. Helsingiläisten elinajanodote on kasvanut, vaikka onkin edelleen koko maata alempi. Helsingiläisten terveydentila on Kelan sairastavuusindeksin mukaan parempi kuin suomalaisten keskimäärin. Myös kansantauteja esiintyy Helsingissä vähemmän kuin Suomessa keskimäärin. Yksittäisistä kansantaudeista ainoastaan psykoosit olivat helsingiläisten keskuudessa koko maan väestön tasolla. Lisäksi monet elintapoihin liittyvät tekijät, kuten ruokailutottumukset, painonhallinta, tupakointi ja liikunta ovat paremmalla tasolla kuin koko maassa keskimäärin. Enemmistö helsingiläisistä kokee terveydentilansa hyväksi ja yli puolet kokee elämänlaatunsa keskimäärin hyväksi.

Muuta maata suurempi kuolleisuus ei koske kaikkia väestöryhmiä. Korkeasti koulutetuilla ja ylemmillä toimihenkilöillä kuolleisuudessa ei pääsääntöisesti ole eroa Helsingin ja muun maan välillä. Sen sijaan vähemmän koulutettujen ja työntekijäasemassa olevien kuolleisuus on Helsingissä huomattavasti suurempaa kuin vastaavilla ryhmillä muualla maassa. Vastaavanlaisia havaintoja voidaan tehdä muidenkin hyvinvointia kuvaavien tietojen kohdalla. Korkeammin koulutetut kokevat elämänlaatunsa paremmaksi kuin matalammin koulutetut, samoin terveydentilansa. Ikäryhmien välillä eroja voidaan nähdä esimerkiksi terveyden ja elämänlaadun kokemisen kohdalla. Sukupuolten väliset erot tulevat ilmi esimerkiksi eliniän odotteen ja alkoholin kulutuksen kohdalla.

Vaikka helsinkiläisten elintavat ovatkin yleisesti ottaen hyvällä tolalla, alkoholin liikkakäyttö ja humalajuominen muodostavat poikkeuksen. Alkoholin liikkakäyttö on Helsingissä huomattavasti tavanomaisempaa kuin koko Suomessa keskimäärin. Tämä pätee niin miehiin kuin naisiin, ja näkyy selvimmin matalasti koulutettujen ryhmässä. Positiivista on, että miesten liiallinen alkoholinkäyttö näyttäisi olevan laskussa. Erot ovat kuitenkin edelleen selvät ja merkillepantavaa on, että alkoholisairaudet ja alkoholimyrkytykset selittävät yli neljänneksen Helsingin ja muun maan välisestä elinajanodotteen erosta 25-vuotta täyttäneen väestön osalta.

Väestöryhmien ohella terveys- ja hyvinvointierot näkyvät myös asuinalueiden välisinä eroina. Helsingin alueellinen eriytyminen on aiempaa monikerroksisempaa, ja esimerkiksi korkea työttömyys sekä matala tulotaso ja koulutustaso paikantuvat Helsingissä usein samoille alueille. Monessa tapauksessa näillä alueilla on lisäksi verrattain korkea vieraskielisen väestön osuus. Hyvinvointi-indikaattoreiden alueelliset erot ovat yhteydessä alueiden erilaisiin sosioekonomisiin rakenteisiin: alueilla, joiden asukkaista pienempi osa on korkeasti koulutettuja, suurempi osa työttömän ja joilla tulot alhaisempia, myös terveyden ja hyvinvoinnin eri osa-alueilla jäädyään usein muita alueita alhaisemmalle tasolle. Vaikka alueelliset erot Helsingissä ovat varsin suuret ja muutokset hitaita, erojen kaventumista on havaittavissa tiettyjen indikaattoreiden osalta: sairastavuuden alueelliset erot ovat hieman kaventuneet ja esimerkiksi suoraan peruskoulusta toisen asteen koulutukseen päässeiden osuuksissa alueelliset ja koulukohtaiset erot näyttävät kaventuneet viime vuosina.

Helsinkiläiset kokivat kaupungin keskustan ja oman asuinympäristönsä keskimäärin yhtä turvalliseksi kuin aikaisemmin. Koetun arkisen turvallisuuden keskeinen mittari on se, miten turvalliseksi oma asuinalue koetaan viikonloppuiltaisin. Oma asuinalue koettiin yhtä turvalliseksi kuin vuonna 2012. Myös liikkumisen Helsingin julkisissa kulkuvälineissä koettiin olevan turvallista. Maahanmuuttajien tilanne ei tässä yhteydessä ole niin hyvä kuin kantaväestön. Lisäksi naisten huolestuneisuus seksuaalirikoksen kohteeksi joutumisesta on heikentynyt pitkään jatkuneen myönteisen kehityksen jälkeen. Erityisesti tämä koski nuoria naisia.

Helsinkiläisillä edelleen eniten korkea-asteen tutkintoja, naiset miehiä koulutetumpia

Helsinkiläisillä on edelleen huomattavasti useammin korkea-asteen tutkintoja kuin koko maassa keskimäärin. Keskiasteen tutkintoja helsinkiläisillä sen sijaan on muuta maata harvemmin. Myös perusasteen jälkeisiä tutkintoja helsinkiläisillä on vähemmän suoritettuna kuin suomalaisilla keskimäärin. Osaltaan asiaan vaikuttaa Helsingin suuri maahanmuuttajaväestö, jonka koulutustietoja ei ole rekisteröity. Suomen- ja ruotsinkielisistä helsinkiläisistä perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneiden osuus on nimittäin hieman koko maan tasoa korkeampi. Helsingin koulutus rakenne onkin painottunut toisaalta suureen korkeakoulutettujen osuuteen ja toisaalta suureen ilman mitään perusasteen jälkeistä tutkintoa olevien osuuteen.

Helsinkiläiset naiset ovat miehiä koulutetumpia. 25–64-vuotiaista naisista 84 prosentilla oli tutkinto, miehistä 77 prosentilla. Naisista korkea-asteen tutkinto oli 55 prosentilla ja miehistä 42 prosentilla. Miesten koulutustaso ei ole myöskään kasvanut samaa tahtia naisten kanssa.

Helsinkiläisten tulokehitys on ollut heikkoa, yhä useampi on joutunut tukeutumaan toimeentulotukeen

Helsinkiläiset sijoittuvat koko maata yleisimmin hyvätuloisten ryhmiin. Yleisten talouden suhdanteiden heijastamana tulotason kehitys on ollut kuitenkin heikkoa. Esimerkiksi käytävissä olevat tulot laskivat Helsingissä vuosikymmenen vaihteeseen verrattuna ja lähtivät nousuun vasta vuonna 2015. Väestöryhmien väliset tuloerot ovat varsin selkeitä. Naisten tulot ovat edelleen kolme neljäsosaa miesten tuloista. Keskimääräiset tulot eroavat myös ikäryhmittäin tarkasteltuna.

Työttömyyden ja erityisesti pitkäaikaistyöttömyyden yleistyessä yhä useampi helsinkiläinen kotitalous on joutunut turvautumaan yleiseen asumistukeen ja toimeentulotukeen. Toimeentulotukea saaneiden helsinkiläisten määrä ja osuus kaupungin väestöstä ovat kasvaneet tasaisesti jo pitkään. Vuonna 2015 toimeentulotuen piirissä oli lähes 76 000 helsinkiläistä (12,1 prosenttia kaupungin väestöstä). Toimeentulotuesta on tullut yhä useammalle pitkäaikainen tulonlähde erityisesti työttömyyden pitkittymisen vuoksi.

Toimeentulotukea saavissa perheissä asuvien lasten määrä kasvanut

Lähes 13 prosenttia (12 600) alle 18-vuotiaista helsinkiläislapsista asui pienituloisissa perheissä. Lasten pienituloisuusaste onkin Helsingissä hieman korkeampi kuin koko maassa keskimäärin. Pienituloisissa lapsiperheissä asuvien lasten osuus on kuitenkin vähentynyt Helsingissä vuodesta 2011 lähtien nopeammin kuin koko maassa, ja myös vähän muuta helsinkiläisväestöä nopeammin.

Pienituloisuus kohdistuu voimakkaasti yhden huoltajan perheisiin, etenkin alle kouluikäisten perheisiin. Yksinhuoltajien perheistä pienituloisia oli jopa 28 prosenttia. Pienituloisuus on myös yleisempää ulkomaalaistaustaisilla perheillä, ja etenkin ensimmäisen polven maahanmuuttajaperheissä.

Pienituloisuus johtaa usein toimeentulotuen tarpeeseen. Sekä toimeentulotukea saaneissa perheissä asuvien lasten määrä, että heidän osuutensa vastaavan ikäisestä väestöstä on viime vuosina kasvanut tasaisesti. Toimeentulotuki on yhä pitkäaikaisempi tulonlähde kasvavalle joukolle ihmisiä. Toimeentulotuesta osallisten lasten väestöosuudessa on suuria alueellisia eroja. Eteläisessä suurpiirissä toimeentulotuesta osallisten osuus oli 5 prosenttia, kun vastaava osuus Itäisen suurpiirin alueella oli 27 prosenttia. Pitkäaikaisen tuen piirissä olevien lasten osuuksien erot olivat samansuuntaiset.

Vaikka suurella osalla lapsiperheistä menee hyvin, monet perheet joutuvat tukeutumaan yhteiskunnan tukeen. Niinpä erityisen tuen piirissä olevien oppilaiden osuus on Helsingissä kokomaan tasoa suurempi, samoin lasten- ja nuorisopsykiatrian erikoissairaanhoidokäyntien lukumäärät suhteessa alle 18-vuotiaaseen väestöön ovat Helsingissä muuta maata ja myös Vantaata ja Espoota korkeammat. Avohoitokäyntien määrä on kasvanut vuodesta 2012 vuoteen 2015. Lastensuojelun asiakasmäärä kasvoi aikavälillä 2008–2014 lähes 40 prosenttia, mikä tarkoittaa vuositasolla useiden satojen lasten lisääntymistä.

Lastensuojelutarpeeseen vaikuttavat erilaiset tekijät. Kiireellisesti sijoitettujen ja huostaanottojen yleisimpiä taustasyitä olivat mm. lapsen omat psyykkiset ongelmat, vanhempien kasvatusergelmat, vanhempien alkoholin käyttö sekä vanhempien psyykkiset ongelmat. Kymmenesosa kiireellisistä sijoituksista on johtunut lapsen kohdistuvasta väkivallasta. Avohuollon tukitoimenpiteenä sijoitettujen lasten sijoituksen taustalla oli useimmiten vanhempien kasvatusergelmat, vanhempien psyykkisen terveyden ongelmat tai lapsen kasvuoloihin liittyvät vaikeudet. Sosiaali- ja terveystieteiden työntekijöiden näkemyksen mukaan lastensuojelun asiakkaina olevien perheiden aikuiset tarvitsisivat enemmän tukea aikuisuuteen ja elämäntilanteensa hallintaan kuin mitä lastensuojelupalveluissa pystytään tarjoamaan.

Joka kolmas helsinkiläislapsiperheen vanhempi ilmoittaa kokevansa vähintään jonkin verran riittämättömyyttä vanhemmuudessaan. Yksinhuoltajaperheiden vanhemmat kokevat kahden huoltajan perheisiin verrattuna huomattavasti enemmän riittämättömyyden tunnetta. Vanhempien jaksamisella on yhteys myös koettuun masennukseen.

Valtaosalla helsinkiläisnuorista menee hyvin, työllistymiseen, toimeentuloon ja asumiseen liittyvät haasteet hidastavat itsenäistymistä

Valtaosalla helsinkiläisnuorista menee hyvin. Yhdeksän nuorta kymmenestä kokee hallitsevansa arkeaan hyvin ja nuoret tietävät pääosin kenen puoleen kääntyä, jos on vaikeuksia. Tulevaisuutta ajatellen nuorten kokemuksen mukaan heillä on hyviä mahdollisuuksia vahvistaa taitojaan itseään kiinnostavissa asioissa sekä suuntautua itseään kiinnostaville aloille. Joka kymmenellä nuorella on kuitenkin vaikeuksia selviytyä elämässään. Ongelmien taustalta löytyy mm. oppimis- ja keskittymisvaikeuksia, mielenterveysongelmia ja erilaisia haastavia elämäntilanteita. Lisäksi monella nuorella voi olla vaikeuksia löytää oma ala tai on motivaation puutetta. Matalan kynnyksen palveluiden puute erityisesti psykiatristen palveluiden kohdalla tulee usein ongelmaksi nuoren tilanteessa. Erilaisten ongelmien kanssa painivien nuorten kanssa työtä tekevien mukaan huolta aiheuttava ryhmä ovat esimerkiksi

jälkihuollon tukiasunnoissa asuvat, joiden omaisverkostot ovat puutteellisia. Vanhemmat eivät kykene tukemaan nuorta tämän itsenäistyessä.

Osa nuorista jää edelleen työn ja koulutuksen ulkopuolelle. Peruskoulun päättäneitä työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria on Helsingissä lähes 9000. Työn ja koulutuksen ulkopuolelle jääneiden osuus kaikista nuorista on pysynyt kokonaisuudessaan viime vuosina samalla tasolla, mutta alle 20-vuotiaiden nuorten kohdalla on tapahtunut positiivista kehitystä. Yhä useampi peruskoulun päättävä helsinkiläisnuori löytää toisen asteen opiskelupaikan, ja positiivista kehitystä on nähtävissä erityisesti maahanmuuttajataustaisten nuorten kohdalla.

Vaikka erilaiset toimenpiteet ovatkin onnistuneet auttamaan monia nuoria koulutuspaikan tai työpaikan löytämisessä, nuorten tilanne työmarkkinoilla on edelleen monin tavoin haasteellinen. Osalla nuorista työttömyysjatkot pitkittyvät ja aiemmin nuoria vähemmän koskettanut pitkäaikaistyöttömyys on yleistynyt. Samaan aikaan 15–29-vuotiaiden toimeentulotuen saajien määrä on kasvanut. Tutkimukset osoittavat, että monissa tapauksissa toimeentulotuen asiakkuus seuraa sukupolvelta toiselle.

Rahanpuute näkyy nuorten elämässä eri tavoin, kuten harrastuksen aloittamatta jättämisenä tai lopettamisena tai siten, että nuori jättää tapaamatta ystäviään rahanpuutteen vuoksi. Lisäksi joka kymmenes nuori on jättänyt laskuja maksamatta sekä ottanut kulutusluottoa. Työllistymiseen ja toimeentuloon liittyvien haasteiden ohella nuorten itsenäistymiseen vaikuttaa Helsingissä etenkin asumisen kalleus. Viime vuosina tämä on näkynyt lisääntyneenä yhteisasumisena ja lapsuudenkodissa asuvien osuuden kasvuna. Sama ilmiö näkyy myös muissa pääkaupunkiseudun kaupungeissa, kun taas muualla maassa nuorten itsenäistymisen ja omaan kotiin muutto jatkaa vahvistumistaan.

Helsingin ikääntyneet ovat yhä terveempiä ja toimintakykyisempiä, terveyden huonoksi kokeminen yleistyy iän myötä

Helsingin ikääntyneet ovat yhä terveempiä ja toimintakykyisempiä. Suuri enemmistö heistä asuu omassa kodissaan ja valtaosa kokee selviytyvänsä askareista vaikeuksista. Kotona asumisen yleistymisessä suurin muutos on tapahtunut 85 vuotta täyttäneiden kohdalla. Kotona asuminen entistä pidempään lisää tarvetta asunnonmuutostöille ja esteettömille asumisjärjestelyille.

Ikääntyneiden, 65 vuotta täyttäneiden, keskimääräiset veronalaiset tulot eivät poikkea suuresti työikäisten keskitulosta. Yleisin tuloluokka on kuitenkin alle 20 000 euroa, 38 prosenttia 65 vuotta täyttäneistä kuului tähän ryhmään. Tulot ovat sitä pienemmät, mitä vanhemmasta ikäryhmästä on kysymys. Ikääntyneiden toimeentulo-ongelmat ovatkin yleisimpiä iäkkäimmillä naisilla. Myös terveyden huonoksi kokeminen ja kokemukset yksinäisyydestä yleistyvät iän myötä.

Iäkkäiden elinajanodote on kasvanut selvästi, toisaalta alkoholisairauksiin, tapaturmiin, dementiaan ja naisilla myös keuhkosyöpään kuolleisuus on iäkkäilläkin lisääntynyt.

Ulkomaalaistaustaisten osuus väestöstä kasvaa, heidän menestymistään yhteiskunnassa on syytä seurata tarkasti

Helsingissä asuu yli 90 000 ulkomaalaistaustaista asukasta. Tämä vastaa noin 15 prosentin osuutta koko väestöstä. Sekä ulkomaalaistaustaisten määrä, että osuus koko väestöstä ovat kasvussa. Ulkomaalaistaustaisista noin 74 300 oli syntynyt ulkomailla ja noin 15 600 Suomessa. Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset edustavat maahanmuuton toista sukupolvea, ensimmäisen polven suomalaisia. Maahanmuuttajat ovat suurimmaksi osaksi työikäisiä ihmisiä. Suomessa syntyneistä ulkomaalaistaustaisista miltei 90 prosenttia on vielä alle 20-vuotiaita.

Enemmistö Helsingin maahanmuuttajista on parhaassa työiässä. Kuitenkin maahanmuuttajien työttömyysaste on huomattavasti korkeampi ja työllisyysaste on huomattavasti matalampi kuin kantaväestöön kuuluvilla. Toisaalta on huomattava, että taustamaaryhmien välillä on suuria eroja, jotka johtuvat osin eroista esimerkiksi koulutuksen, kielitaidon sekä aikaisemman työkokemuksen suhteen. Suurista maahanmuuttajaryhmistä esimerkiksi usein työperusteisesti muuttaneiden virolaistaustaisten asema työmarkkinoilla on lähellä kantaväestöön kuuluvien tilannetta. Vaikeinta työllistyminen on sen sijaan sellaisista maista tulevilla, joista tulee Suomeen paljon turvapaikanhakijoita ja pakolaisia, kuten somalialais-, irakilais- ja afganistanilaistaustaisilla.

Maahanmuuttajien tilanne työmarkkinoilla seuraa taloudellista suhdannekehitystä ja muutokset sekä myönteiseen että kielteiseen suuntaan ovat jyrkempiä kuin kantaväestöön kuuluvilla. Ulkomaalaistaustaisista monet työskentelevät määräaikaissa työsuhteissa sekä suhdanneherkillä aloilla. Työllisyystilanne heijastuu myös tulotasoon, joka on maahanmuuttajilla usein alempi kuin Helsingin suomalaistaustaisilla. Työllistyminen ja toimeentulo vaikuttavat myös maahanmuuttajien asuntomarkkinatilanteeseen. Maahanmuuttajista noin neljäkymmentä prosenttia asui arava- tai korkotukivuokra-asunnossa.

Maahanmuuttajien työllisyystilanne ja tulotaso kohenevat maassaoloajan myötä. Niinpä pidempään Suomessa asuvat työllistyvät muita paremmin, ja myönteinen kehitys näkyy myös kasvaneina ansiotuloina sekä omistusasumisen lisääntymisenä. Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset ovat nopeasti kasvava joukko Helsingin väestössä. Heidän menestymistään yhteiskunnassa on syytä seurata tarkasti.

Helsingin elinkeinorakenne on monipuolinen, yritykset arvostavat Helsinkiä sijaintipaikkana

Helsingin elinkeinorakenne on palveluvaltaisuudestaan huolimatta hyvin monipuolinen. Yksikään päätoimiala ei nouse hallitsevaan asemaan, mikä antaa Helsingille paremmat mahdollisuudet selvittää yksittäisiin toimialoihin kohdistuvista ongelmista. Helsingin vahvoja toimialoja ovat edelleen kauppa, informaatio ja viestintä, hallinto ja tukipalvelutoiminta sekä ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta. Reilusti yli puolet Helsingin työpaikoista sijoittuu näille toimialoille. Kokonaisuudessaan Helsingissä sijaitsevien työpaikkojen määrä säilyi valtuuskauden aikana lähes ennallaan, mutta vuoden 2008 tasoon nähden työpaikkojen määrä on vähentynyt.

Toimialoista erityisesti kaupan ala elää murroksessa, jonka taustalla vaikuttavat mm. digitalisaatio ja globalisaatio. Monet pienet paikalliset ostoskeskukset ovat vaikeuksissa, kun kuluttajat suuntaavat isoihin kauppakeskuksiin. Myös kilpailu ulkomaalaisten toimijoiden kanssa on kiristynyt. Verkkokaupan osuus vähittäiskaupasta kasvoi Suomessa vuosina 2010–2015 34 prosenttia, mikä sekin vaikuttaa osaltaan kaupan alan yritysten ja niiden henkilöstömäärän sekä liikevaihdon kehitykseen. Toisaalta väestönkasvu ja parantuneet taloudelliset suhdanteet kompensoivat tätä kehitystä ja kaupan ala tulee kasvamaan tulevaisuudessa.

Helsingissä toimivien yritysten jakautuminen pieniin, keskisuuriin ja suuryrityksiin on pysynyt ennallaan. Lähes kaikki (98 %) Helsingissä toimivat yritykset lukeutuvat pienyrityksiin, joilla henkilöstömäärä jää alle 50:n. Isojen yritysten osuus kokonaishenkilöstöstä on kuitenkin noin 40 prosenttia, ja niiden merkitys talouteen ja työllisyyteen on erittäin keskeinen.

Yritystoiminta on Helsingissä keskittynyt keskustaan ja sitä ympäröivälle vyöhykkeelle sekä Pitäjänmäen ja Pohjois-Haagan muodostamalle alueelle. Keskittyminen tietyille alueille parantaa tutkitusti osaamisintensiivisten alojen toimintaedellytyksiä. Helsingin sisäisen keskittymisen lisäksi työpaikkarakenne on erilaistunut alueellisesti koko pääkaupunkiseudulla. On nähtävissä, että Espoo ja Vantaa ovat kauppakaupunkeja, ja Vantaalle on keskittynyt logistiikka-alan yrityksiä. Helsingissä ja Espoossa on runsaimmin informaatio-, ja viestintä- sekä ammatillisten, tieteellisten ja teknisten alojen työpaikkoja. Helsinki taas erottuu koko maassa rahoitusalan ja julkisen hallinnon työpaikkamäärällään.

Syksyllä 2016 julkaistun selvityksen mukaan yritykset arvostavat Helsinkiä sijaintipaikkana. Yrityksen sijoittumiseen Helsingissä on vaikuttanut ennen kaikkea työntekijöiden, yrityksen omistajien ja johdon asuinpaikka, soveltuvan työvoiman saatavuus pääkaupunkiseudulla sekä nykyisten ja potentiaalisten asiakkaiden läheisyys. Myös Helsingin saavutettavuudella oli merkitystä. Vastaajat olivat tyytyväisiä siihen, että Helsingissä on riittävästi erilaisia sijaintivaihtoehtoja, vaikkakin osa vastaajista koki hintatason korkeaksi ja yritystonttien saatavuuden haasteelliseksi. Julkiseen liikenteeseen oltiin tyytyväisiä, mutta muiden kaupungin sisäisten liikenneyhteyksien ja pysäköintimahdollisuuksien parantamiseen toivottiin panostuksia. Myös kaupungin asenne yrittäjyyttä ja yrittäjyyttä ja yritystoimintaa kohtaan nähtiin pääsääntöisesti myönteisenä.

Helsingin matkailijamäärät ovat kasvussa

Helsinkiin suuntautunut matkailu on kääntynyt jälleen kasvuun vuosina 2012 ja 2013 tapahtuneen notkahduksen jälkeen. Hieman yli puolet Helsingin yöpymistä koostuu ulkomailta suuntautuvasta matkailusta ja vajaa puolet kotimaanmatkailusta. Venäläisten yöpymiset ovat viimeisen parin vuoden aikana pudonneet puoleen, mutta samaan aikaan kiinalaisten ja japanilaisten yöpymiset yhdistettynä ovat viidessä vuodessa lähes tuplaantuneet. Aasiasta suuntautuvan matkailun merkitystä korostaa se, että kiinalaisten jättämät matkailutulot ylittivät ensimmäistä kertaa venäläisten jättämät matkailutulot, vaikka heitä oli Helsingissä vähemmän.

Vaikka matkailijamäärät ovat tällä hetkellä kasvussa, Helsinki on silti hieman kilpailijoitaan, esimerkiksi Tukholmaa ja Kööpenhaminaa, jäljessä. Helsinki elää vieläkin perinteisten turististen vetovoimatekijöiden maailmassa, jotka usein kumpuavat Suomeen liitetystä mielikuvista, kuten ”kylmä” tai ”lumi”. Kuitenkin esimerkiksi nuoret pitävät näitä stereotyyppisiä mielikuvia tärkeämpinä matkakohteen valintakriteereinä esimerkiksi hyvää fiilistä ja matkakohteen epätavallisuutta. Tässä suhteessa Helsinki on viime aikoina ottanut suuria harppauksia, sillä esimerkiksi keskustaa ympäröiville ranta-alueille nousseet saunat (Löyly ja Allas) ovat saaneet osakseen runsaasti positiivista kansainvälistä julkisuutta.

Monet indikaattorit osoittavat Helsingin ympäristön tilan kehittyneen parempaan suuntaan

Sekä kasvihuonekaasupäästöt että asukaskohtainen energiankulutus ovat vähentyneet Helsingissä valtuustokauden aikana. Molemmista on kuitenkin vielä kirkasta vuoden 2020 tavoitteisiin pääsemiseksi. Päästöjä on vähentänyt sähkön valtakunnallisten päästöjen supistuminen, Helen Oy:n energiantuotannon ominaispäästöjen aleneminen sekä kaupunkialueen energiatehokkuuden paraneminen. Energiankulutuksen vähentymisen merkittävimpiä syinä puolestaan ovat energiatehokkuuden paraneminen rakennuksissa ja sähkölaitteissa kuten valaistuksessa sekä ajoneuvojen energiankulutuksen paraneminen.

Ilmanlaatu on typpidioksidipitoisuuden osalta hieman parantunut valtuustokauden aikana, mutta EU:n ilmanlaatudirektiivin typpidioksidin vuosiraja-arvo ylittyy Helsingissä edelleen pakokaasupäästöjen takia keskustan vilkasliikenteisissä katukuiluissa. Erityisesti hengitettävien hiukkasten (PM10) osalta tilanne on parantunut merkittävästi tehokkaiden toimenpiteiden ansiosta, jotka ovat kohdistuneet etenkin katupölyn torjuntaan keväisin. EU-raja-arvo ei ole ylittynyt millään mittausasemalla vuoden 2012 jälkeen, mutta vilkkaasti liikennöidyillä alueilla raja-arvon ylittymisen riski on kuitenkin olemassa.

Meriveden typpi- ja fosforikuormituksessa ollaan päästy kansainvälisesti hyvälle tasolle vuoden 2004 jälkeen, jolloin Viikin jätevedenpuhdistamossa tehostettiin typenpoistoprosessia. Valtuustokauden aikana puhdistamolta mereen johdetun typen kuormitus on kuitenkin hieman noussut.

Pääkaupunkiseudulla loppusijoitettavan jätteen määrä putosi merkittävästi Vantaan jätevoimalan toiminnan käynnistymisen myötä. Toisaalta HSY:n lajitteluaktiivisuutta koskevien kyselyiden mukaan jätteiden lajittelu kotitalouksissa näyttäisi hieman vähentyneen jätevoimalan tulon jälkeen.

Helsingiläisten tyytyväisyys palveluihin on kasvanut

Helsingiläisten tyytyväisyyttä kotikaupunkinsa palveluihin ja asumiseen kaupungissa on selvitetty saman sisältöisillä tutkimuksilla yhdeksän kertaa valtuustokausittain vuosien 1983 ja 2016 välillä. Uusimpaan kevään 2016 kyselyyn vastasi 1 081 helsinkiläistä. Yleinen tyytyväisyys on kasvanut vuodesta 2012. Helsingin tulokset olivat vuoden 2016 kyselyssä parempia

kuin koskaan kunta- ja kaupunkipalvelut -tutkimuksen historiassa. Erityisesti juomaveden laatuun, julkiseen liikenteeseen, jätehuoltoon ja kierrätystoimintaan, yleiseen järjestykseen sekä kirjasto- ja kulttuuripalveluihin oltiin yleisimmin tyytyväisiä. Eniten tyytymättömyyttä puolestaan kohdistui vuokra-asuntojen saantiin, hammaslääkäripalveluihin ja vanhusten kotihoitoon.

Äänestamisaktiivisuudessa merkittäviä eroja eri väestöryhmien ja kaupunginosien välillä

Helsingiläiset äänestävät muuta Suomea aktiivisemmin. Helsingiläisistä äänioikeutetuista 75,1 prosenttia äänesti vuoden 2015 eduskuntavaaleissa. Äänestysprosentti on laskenut Helsingissä vuodesta 1983 vuoteen 2015 vain muutaman prosenttiyksikön, kun koko maassa kotimaan äänestysprosentti on laskenut vastaavana aikana lähes 11 prosenttiyksikköä. Äänestamisaktiivisuudessa on kuitenkin merkittäviä eroja väestöryhmien välillä. Nuorten, sosioekonomisesti heikommilla asuinalueilla asuvien, vähemmän koulutettujen sekä maahanmuuttajien äänestysaktiivisuus jää usein muita väestöryhmiä alhaisemmaksi. Vuoden 2015 eduskuntavaaleissa korkeimman ja alhaisimman äänestysprosentin ero oli Helsingissä peruspiireittäin tarkasteltuna 26 prosenttiyksikköä, vuoden 2012 kunnallisvaaleissa peräti 40 prosenttiyksikköä.

Nuorten kiinnostus puoluepoliittiseen toimintaan ei ole kovin aktiivista. Tämä ei tarkoita, että nuoret olisivat passiivisia, vaan vaikuttaminen on siirtynyt toisenlaisille areenoille. Nuoret pyrkivät vaikuttamaan ekologisilla ostopäätöksillä, toimimalla porukalla jonkun asian puolesta tai vastaan sekä sosiaalisessa mediassa ja verkkoyhteisöissä. Helsingiläisnuorten demokraattista vaikuttamista on pyritty edistämään Ruuti-toiminnan kautta. Ruuti on helsinkiläisten nuorten vaikuttamisjärjestelmä, jolla on vuosittain valittava kahdenkymmenen nuoren ydinryhmä, joka toimii linkkinä helsinkiläisten nuorten ja päättäjien välillä.

Helsingiläiset suosivat eniten matalan kynnyksen kulttuuria, myös kansalaislähtöinen kaupunkiaktivismi on lisääntynyt

Helsingiläiset suosivat eniten matalan kynnyksen kulttuuria, kuten kirjastoissa, elokuvissa, teatterissa ja kevyen musiikin konserteissa käymistä. Toisaalta myös erilaiset kaupunkitapahtumat ovat olleet erittäin suosittuja. Helsingissä onkin viime vuosina järjestetty runsaasti kansalaisten järjestämiä tapahtumia, joista osa on pyrkinyt vaikuttamaan aktiivisesti myös kaupungin eri virastojen toimintaan ja suunnitteluun. Yksilöistä ja yhteisöistä on tullut kehityksen moottoreita. Aktiivisesti Helsinkiin liittyvistä kysymyksistä keskustelevia Facebook-ryhmiä ovat esimerkiksi Lisää kaupunkia Helsinkiin ja Helsingiläisten Helsinki. Muita hyviä esimerkkejä alhaalta ylöspäin tapahtuvasta kehityksestä ovat esimerkiksi suuren suosion saavuttaneet ravintolapäivä, Flow-festivaali sekä Slush-tapahtuma, jotka kaikki ovat saavuttaneet suuren suosion ja mainetta myös maamme rajojen ulkopuolella.

Helsingin kaupunkikulttuurin kehitys näkyy myös ruokakulttuurissa. Helsingiläinen ruoka- ja ravintolakulttuuri on kehittynyt suurin harppauksin tällä vuosituhanella. Kehitystä ku-

vaa mm. se, että aloittaneiden ravitsemusalan yritysten määrä on viime vuosina kasvanut ja yrityksiä syntyy jatkuvasti enemmän kuin niitä lopettaa. Ravintolakulttuurissa on nähtävissä myös hyvin tervetulleita alueellisia muutoksia. Kivijalkakauppoja ja pieniä kahviloita ja ravintoloita syntyy lisää laajenevaan kantakaupunkiin, mutta viime aikoina on ollut nähtävissä signaaleja siitä, että tällaista toimintaa on entistä enemmän syntyessä myös kantakaupungin ulkopuolelle.

Kaupunkiorganisaation on hyvä tunnistaa yhä selkeämmin kaupunkiaktiivisten kenttä ja sen takana oleva kansalaisyhteiskunnan toiminnallinen ja rakenteellinen muutos, sillä siihen sisältyy mahdollisuus hyödyntää kaupunkilaisten uutta aktiivisuutta voimavarana. Yksi keino tukea kaupunkilaisten aktiivista osallistumista suunniteluun ja kaupungin kehittämiseen liittyy avoimen datan tarjoamiseen. Helsinki Region Infoshare -sivuston kautta jaetun avoimen datan hyödyntäminen on yleistynyt vuosina 2013–2016 merkittävästi. Avoimen datan hyödyntämistä on edistetty myös Helsinki Loves Developers -tilaisuuksissa, jotka ovat houkutelleet enenevässä määrin väkeä paikalle.

Johtamisessa myönteistä kehitystä, työyhteisöjen välillä eroja

Kahden vuoden välein toteutettava työelämää ja työhyvinvointia tutkiva valtakunnallinen Kunta 10-seurantatutkimus osoittaa Helsingin kohdalla varovaisen myönteistä kehitystä. Helsingin kaupungin kokonaissijoitus nousi hieman vuodesta 2014 vuoteen 2016, ja nousua oli erityisesti työyhteisöä ja johtamista kuvaavien mittareiden kohdalla. Sen sijaan työtä ja työssä jatkamista kuvaavien mittareiden kohdalla Helsingin kokonaissijoitus laski hieman.

Tuloksista käy ilmi, että vaikka työmäärän ja työelämän paineiden on koettu lisääntyneen, työpaineet tai koettu työstressi eivät ole lisääntyneet. Myös henkilöstön kokemus esimiestuosta on hieman parantunut. Henkilöstö koee, että johtaminen on jokseenkin osallistavaa, vaikkakin parissa vuodessa on tapahtunut lievää laskua. Päätöksenteon oikeudenmukaisuudessa sen sijaan on tulosten mukaan petrattavaa. Kaikkien johtamiskysymysten kohdalla hajonnat olivat suuria, joten mielipiteitä löytyy asteikon molemmista päistä, ja toimialojen ja virastojen välillä sekä niiden sisällä on huomattavia eroja.

Valtuustokaudella aloitettiin mittava johtamisjärjestelmän uudistus, johon sisältyy myös kokonaisvaltainen organisaatiomuutos. Henkilöstön suhtautumista uudistukseen seurataan Muutospulssi-kyselyn avulla, ja vaikka kyselyn ensimmäisen kierroksen vastaukset eivät olekaan suoraan yleistettävissä koko kaupunkiorganisaatioon, vastauksista käy ilmi, että henkilöstö tuntuu suhtautuvan muutokseen pääpiirteissään myönteisesti. Vain pieni osa vastajista suhtautui muutokseen kielteisesti. Merkittävä osa henkilöstöstä ei kuitenkaan osannut muodostaa selkeää mielipidettä; neutraaleja vastauksia oli paljon. Johdon tiedottamisella havaittiin olevan yhteys myönteiseen suhtautumiseen.

Yleisiä kehityspiirteitä

1.1. Väestö ja väestönkehitys

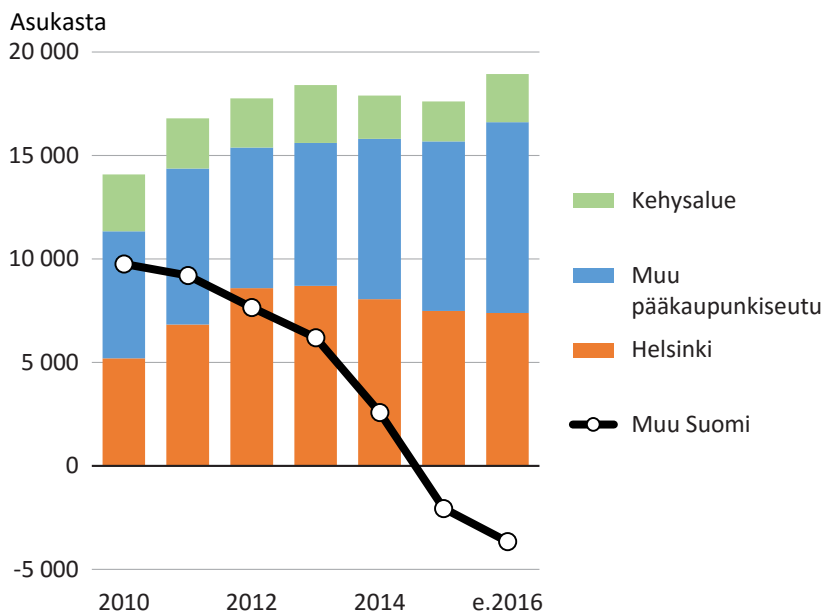
PEKKA VUORI

- Helsingin väkiluku on vuoden 2016 lopussa 635 600.
- Väestö on kasvanut vuoden 2013 alusta 32 000:lla eli keskimäärin 8 000 asukkaalla vuodessa (vastaa 1,3 prosentin vuotuista kasvua).
- Kasvusta yli puolet tuli ulkomaalaistaustaisen väestön kasvusta.
- Helsingiläisistä on jo 94 000 (vajaa 15 prosenttia) ulkomaalaistaustaisia, ja heidän määränsä kasvoi vuosittain keskimäärin 4 500 asukkaalla.
- Suhteellisesti kaikkein voimakkainta väestönkasvu oli 30–44-vuotiaiden (10 %), 0–14-vuotiaiden (9 %) ja vähintään 75-vuotiaiden (9 %) ikäluokissa.

Helsingin väkiluku kasvoi voimakkaasti

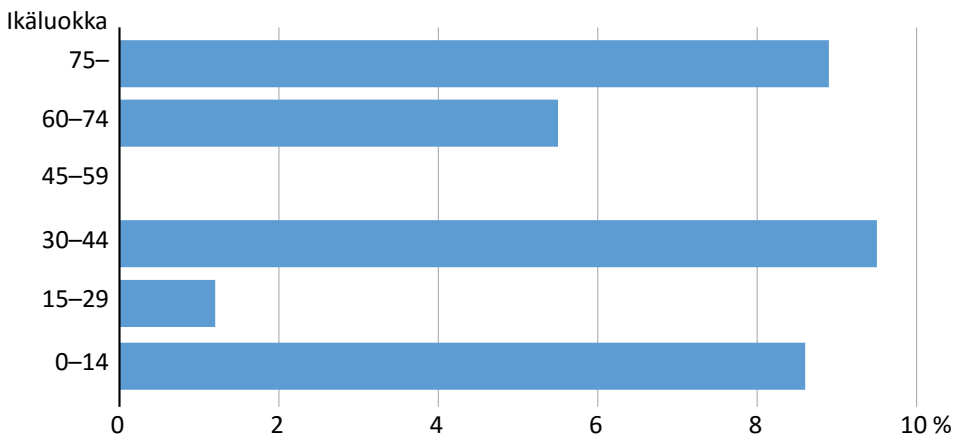
Helsingin väkiluku on vuodenvaihteessa 2016/2017 noin 635 600. Kaupunki kasvaa nyt nopeasti, vuosien 2013–2016 aikana väkiluku kasvoi 32 000:lla eli 8 000 asukkaalla vuodessa (kuvio 1.1). Yli 40 prosenttia koko Suomen väestönkasvusta tuli Helsinkiin. Suomen väestön keskittyminen pääkaupunkiseudulle on valtuustokauden aikana lisääntynyt, sillä kun kauden alussa vuonna 2013 Suomen väestönkasvusta kaksi kolmasosaa tuli pääkaupunkiseudulle, vuosina 2015 ja 2016 seudun ulkopuolinen Suomi ei kasvanut kokonaisuutena lainkaan. Helsingin kasvun ennustetaan jatkuvan lähes yhtä nopeasti koko vuosikymmenen. Uudessa yleiskaavassa varaudutaan siihen, että Helsingin kasvaa vielä 2030-luvun jälkeenkin lähes nykyistä vauhtia.

Kuvio 1.1. Väestönkasvu Helsingin seudulla ja muualla maassa 2010–2015 sekä ennakoarvio 2016

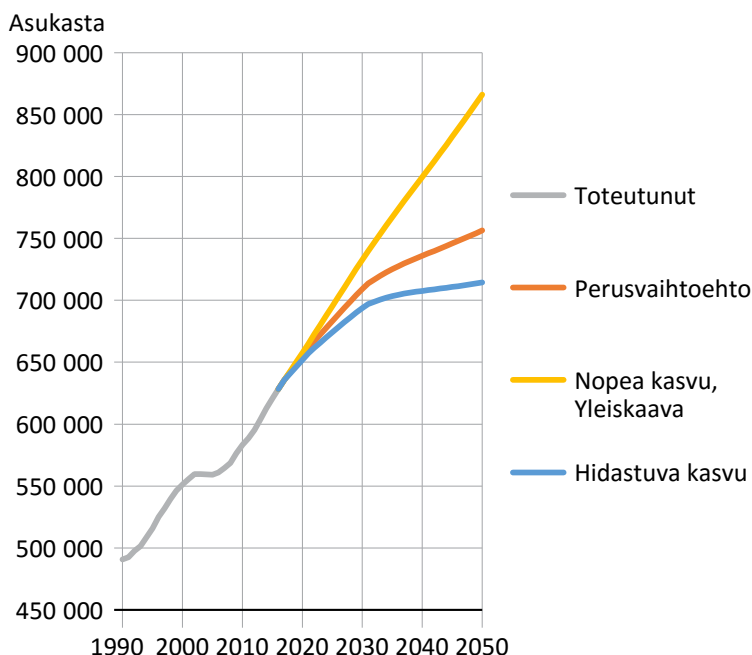
Lähde: Helsingin seudun aluesarjat tilastotietokanta www.aluesarjat.fi - Aineistolähde: Tilastokeskus.

Kuvio 1.2. Väkiluvun muutos ikäluokittain valtuustokaudella 1.1.2013–30.9.2016

Helsingin väkiluvun ennustetaan kasvavan seuraavan valtuustokauden aikana 25 000 asukkaalla perusvaihtoehdon mukaan, ja nopea kasvu toisi 30 000 asukkaan lisäyksen vuoteen 2021 mennessä. 700 000 asukasta ylittyisi vuonna 2028, ja nopean kasvun vaihtoehdossa jo 2025 lopulla (kuvio 1.3).

Kuvio 1.3. Helsingin väestö 1.1.1990–2016 ja ennustevaihtoehdot vuoteen 2050

Lähde: Helsingin ja Helsingin seudun väestöennuste 2016–2050.

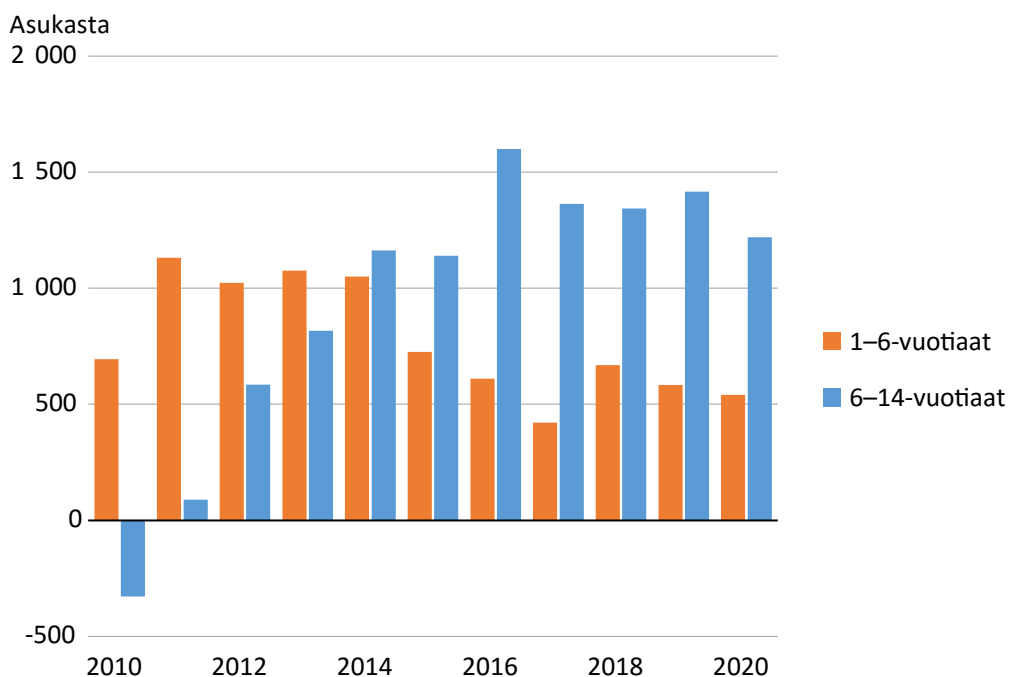
Ennuste alueittain 2016–2026. Helsingin kaupungin tietokeskus, tilastoja 2016:30.

Lapsiperheiden lähtömuuton väheneminen kasvatti lasten määrää

Varhaiskasvatusikäisten määrä kasvoi vuosikymmenen alkuvuosina toista tuhatta lasta vuodessa (kuvio 1.4). Kasvu johtuu paitsi syntyneiden määrän kasvusta, myös erityisesti kotimaan muuttoliikkeen muuttotappion pienemisestä sekä muulle seudulle että muuhun Suomeen. Valtuustokaudella 1–6-vuotiaiden lasten määrä kasvoi 2 850 hengellä. Kasvu on nyt hidastunut mutta sen ennakoidaan olevan keskimäärin 550 vuoteen 2020 saakka. Päivähoitoikäisten määrä näyttää siten kasvavan tällä vuosikymmenellä jopa neljänneksen.

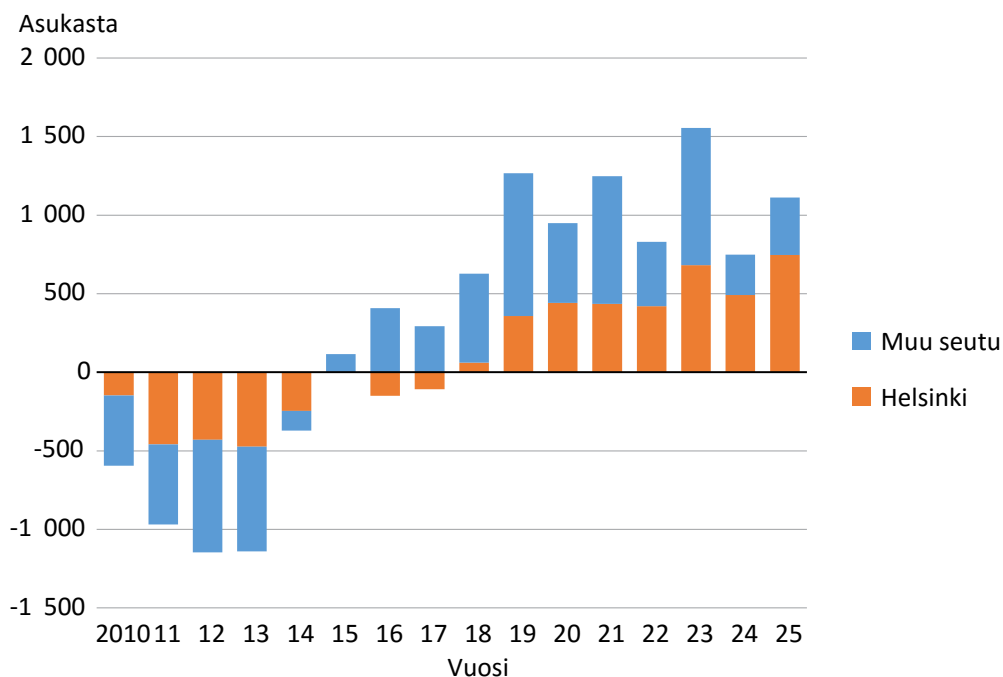
Peruskouluikäisten määrä kasvaa ennätysnopeasti, koska kouluun tulevat ikäluokat ovat suurempia kuin sieltä lähtevät. Myös muuttotappion pieneminen vaikuttaa. 6–14-vuotiaiden määrä kasvoi valtuustokaudella 4 700 hengellä ja vuosikymmenen lopun kasvun ennustetaan olevan edelleen yli 4 000 lasta. Siten peruskoululaisten määrän ennakoidaan kasvavan viidenneksellä tämän vuosikymmenen aikana.

Kuvio 1.4. Varhaiskasvatuksen ja peruskoulun ikäluokat, kasvu 2010–2015 sekä ennuste vuoteen 2020

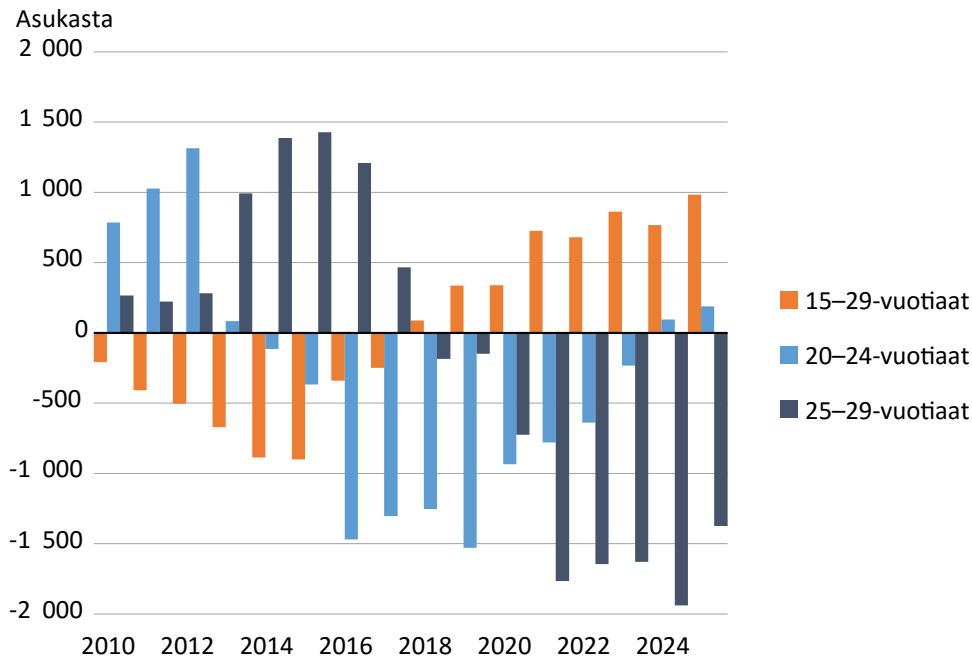
Toisen asteen opetuksen ikäluokka, 15–17-vuotiaiden määrä on laskenut valtuustokaudella 800 hengellä, mutta uusi kasvu alkaa vuonna 2018. Tämän jälkeen alkaa nopea kasvu, joka jatkuu koko 2020-luvun. Muulla Helsingin seudulla kasvu on jo alkanut.

Kuvio 1.5. Toisen asteen koulutuksen ikäluokat, 15–17-vuotiaat, kasvu 2010–2015 ja ennuste vuoteen 2025

Nuorten ikäluokkien eli 15–29-vuotiaiden määrä on kasvanut valtuustokaudella 1 700 henkeä. Kasvu on painottunut vanhimpiin ikäluokkiin, sillä alle 25-vuotiaiden määrä on vähentynyt 3 300:lla. Koska 25–29-vuotiaiden määrä alkaa nopeasti vähentyä, nuorten ikäluokan ennustetaan vähenevän yli 4 000:lla vuosikymmenen loppuun mennessä. Nuorten ikäluokkien pieneneminen johtuu 2000-luvun alussa tapahtuneesta syntyneiden määrän vähenemisestä, mikä koski koko Suomea.

Kuvio 1.6. Nuorten ikäluokat, 15–29-vuotiaat, kasvu 2010–2015 ja ennuste vuoteen 2025

Lähde: Helsingin ja Helsingin seudun väestöennuste 2016–2050.
Ennuste alueittain 2016–2026. Helsingin kaupungin tietokeskus, tilastoja 2016:30.

Ulkomaalaistaustaiset kasvattivat työikäisen väestön määrää

Työikäisten, 18–64-vuotiaiden määrä kasvoi valtuustokaudella keskimäärin 3 500 asukkaalla vuodessa. Kasvu on kuitenkin hidastumassa vuosikymmenen loppuun mennessä, ja tämä koskee etenkin nuorempia ikäluokkia. Syynä tähän on se, että Suomessa työelämään nyt tulevat ikäluokat ovat huomattavasti aikaisempia pienempiä. Huomattava on myös se, että työikäisten määrän kasvu saatiin lähes kokonaan ulkomaalaistaustaisesta väestöstä, koska kantaväestöön kuuluvat yli 40-vuotiaat ovat vähentyneet viime vuosina huomattavasti. Vuodesta 2017 alkaen kantaväestöön kuuluvat työikäiset vähenevät aikaisempaa enemmän.

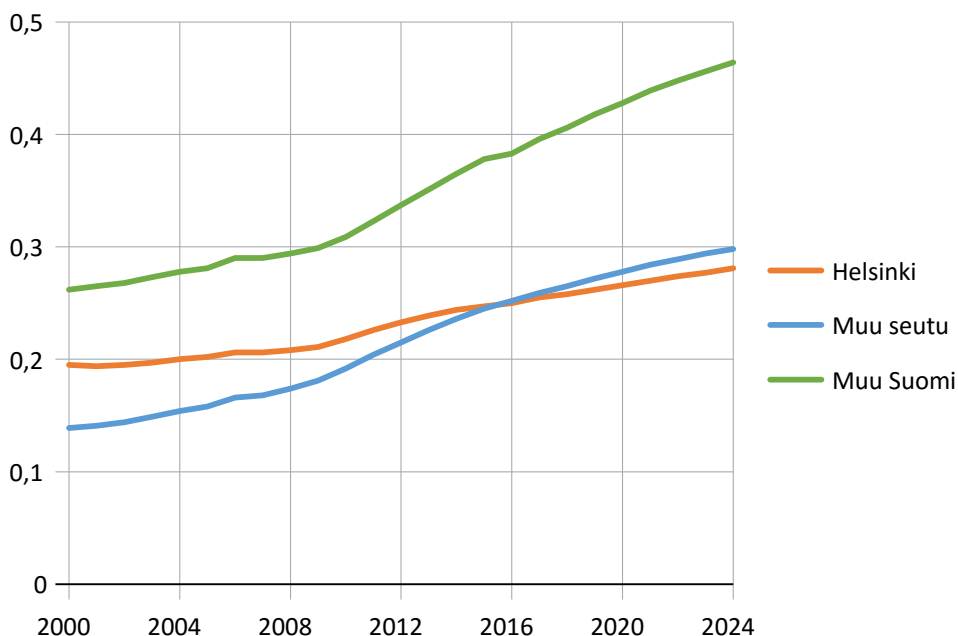
Myös eläkeikäisten määrä kasvoi vauhdilla

Suuret ikäluokat alkoivat siirtyä eläkkeelle vuosikymmenen alussa, ja yli 65-vuotiaiden määrä kasvoi valtuustokaudella yli 10 000:lla. Kasvun ennustetaan jatkuvan edelleen, joskin hidastuen. Siten eläkeikäisten määrän ennustetaan kasvavan tällä vuosikymmenellä kolmanneksella. Alle 70-vuotiaiden määrä alkaa jo vähentyä ja kasvu painottuu vanhempiin ikäluokkiin.

Helsingin ikärakenne painottuu silti nuoriin ja varhaiskeski-ikäisiin aikuisiin

Helsingin ikärakenne painottuu nuoriin ja varhaiskeski-ikäisiin aikuisiin. Lapsia ja eläkeikäisiä on selvästi muuta maata vähemmän. Vanhushuoltosuhte on muuta maata edullisempi, ja sen ennustetaan heikkenevän hitaammin kuin naapurikunnissakin (kuvio 1.7).

Kuvio 1.7. Vanhushuoltosuhte 2000–2016 ja ennuste vuoteen 2025.
Vanhushuoltosuhte 65+ /18–64-vuotiaat

Lähde: Helsingin ja Helsingin seudun väestöennuste 2016–2050.
Ennuste alueittain 2016–2026. Helsingin kaupungin tietokeskus, tilastoja 2016:30, sekä Tilastokeskus: StatFin.

Helsingissä asuu 90 000 ulkomaalaistaustaista

Valtuustokauden aikana tapahtuneesta 32 000 hengen väestönkasvusta lähes 60 prosenttia oli ulkomaalaistaustaisia. Ulkomaalaistaustaisia eli syntyperältään ulkomaalaisia helsinkiläisiä oli vuoden 2016 alussa noin 90 000. Tämä oli 15 prosenttia kaupungin koko väestöstä. Helsingin ulkomaalaistaustaisista 17 % on syntynyt Suomessa eli kuuluu ulkomaalaistaustaisten toiseen sukupolveen. Heidän osuutensa ei ole juuri kasvanut vuoden 2012 jälkeen.

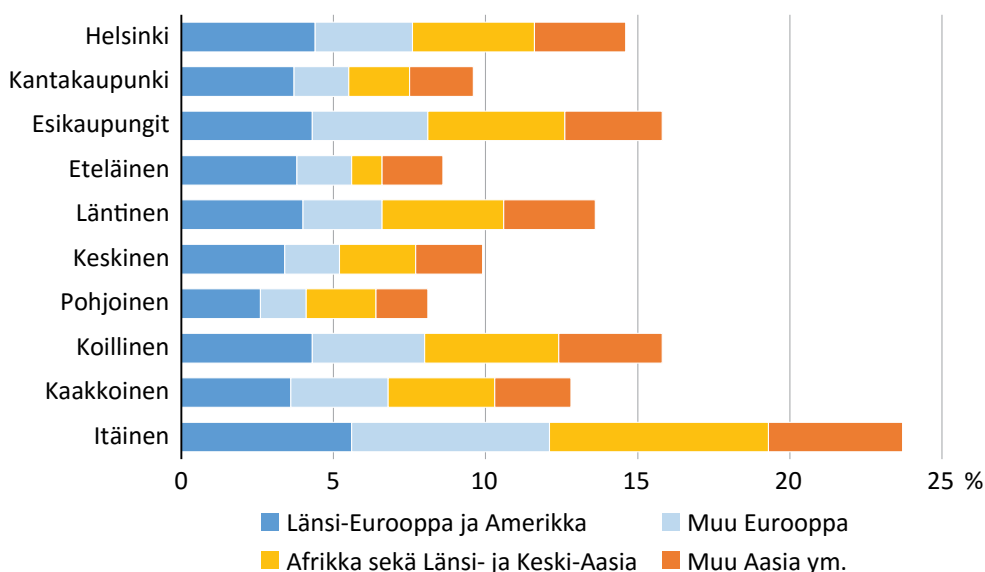
Ulkomaalaistaustaisen väestön kasvusta kaksi kolmasosaa tulee ulkomaisesta muuttovoitosta, reilut 20 % johtuu syntyneistä, ja loput 13 prosenttia muusta Suomesta saadusta muuttovoitosta.

Helsingissä asuu neljännes Suomen ulkomaalaistaustaisista ja pääkaupunkiseudulla lähes puolet. Erityisesti afrikkalaistaustainen väestö on keskittynyt pääkaupunkiseudulle, heistä 40 prosenttia asuu Helsingissä ja kaksi kolmasosaa pääkaupunkiseudulla.

Ulkomaalaistaustaisen väestön määrä on kasvanut nopeasti Espoossa ja Vantaalla, jossa heidän väestöosuutensa on jo ohittanut Helsingin. Myös Espoossa on jo yhtä suuri osuus kuin Helsingissä. Kaikissa pääkaupunkiseudun kunnissa on lähes yhtä suuri osuus taustaltaan EU-maista tulleita, 26–28 prosenttia syntyperältään ulkomaalaisista. Vantaalla tosin tähän ryhmään kuuluu selvästi muita suurempi osuus virolaisia. Muista ryhmistä Helsingissä korostuvat taustaltaan afrikkalaiset, Espoossa aasialaiset ja Vantaalla venäläiset. Vuonna 2015 saapuneet turvapaikanhakijat tulevat näkymään vasta vuodenvaihteen 2016/2017 tilastoissa.

Ulkomaalaistaustainen väestö keskittyy kerrostalovaltaisille esikaupunkialueille, etenkin Itä-Helsinkiin (kuvio 1.8). Kantakaupungin väestöstä syntyperältään ulkomaalaisia on pienempi osuus, ja heistä on eurooppalaistaustaisia suurempi osuus kuin esikaupungeissa.

Kuvio 1.8. Ulkomaalaistaustaisen väestön osuus suurpiireittäin 1.1.2016

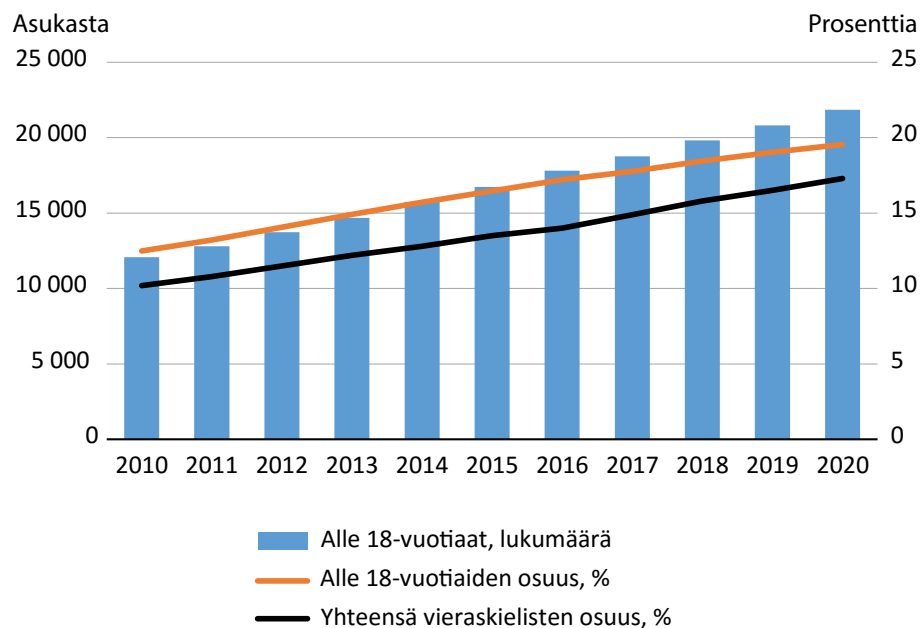

Lähde: Helsingin väestötilastoaineisto. Aineistolähde: Tilastokeskus.

Helsinkiiläisistä 88 132 puhui vuoden 2016 alussa äidinkielenään muuta kuin kotimaisia kieliä, 14 prosenttia väestöstä. Venäjä on heillä yleisin äidinkieli. Sitä puhui äidinkielenään vuoden 2016 alussa 17 176 henkilöä eli joka viides vieraskielinen. Seuraaviksi suurimmat ryhmät olivat viron-, somalin- ja englanninkieliset. Noin puolet vieraskielisistä puhui äidinkielenään jotakin näistä neljästä yleisimmästä kielestä. Kaikilla suuralueilla eurooppalaisia kieliä puhuu vähintään puolet vieraskielisistä äidinkielenään.

Lasten ja nuorten ikäryhmissä vieraskielisten osuus kasvaa nopeasti (kuvio 1.9). Varhaiskasvatus- ja peruskouluikäisistä vieraskielisiä on jo lähes 19 %. Myös toisen asteen koulutuksen ikäluokassa osuuden kasvu on ollut nopeaa: kun vuoden 2013 alussa vieraskielisten osuus oli 13,1 %, nyt jo 17 %.

Kuvio 1.9. Vieraskielisten alle 18-vuotiaiden lasten määrä ja osuus koko ikäluokasta 1.1.2010–2017 sekä ennuste vuoteen 2020

Lähde: Helsingin seudun vieraskielisen väestön ennuste 2015–2030. Helsingin kaupungin tietokeskus, tilastoja 2016:1.

1.2. Perhe ja asuntokuntarakenne

PEKKA VUORI

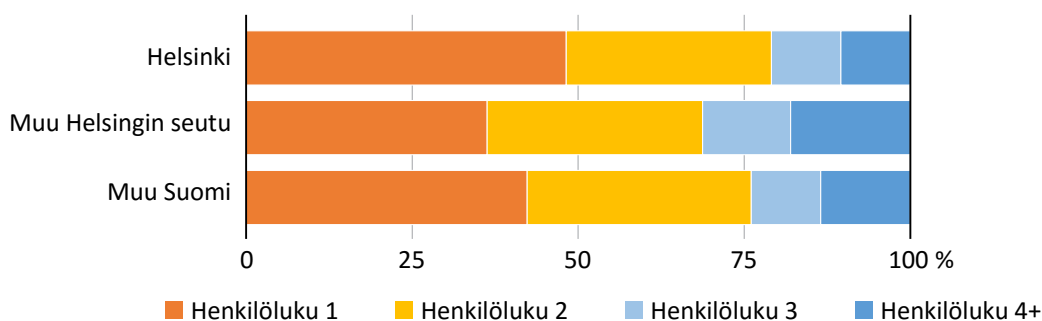
- Lähes puolessa Helsingin asunnoista asuu vain yksi ihminen.
- Lapsiperheitä on edelleen vajaa viidesosa asuntokunnista, ja puolet lapsiperheitä on yksilapsisia.
- Yksinasuvien osuus kääntyi laskuun, ja lapsiperheiden osuus alkoi kasvaa.

Joka neljäs helsinkiläinen asuu yksin

Helsingiläisistä asuntokunnista vajaa puolet (47 %) on yhden hengen asuntokuntia, ja helsinkiläisistä neljäsosa asuu yksin. Vain reilussa viidenneksessä asuntokunnista asuu useampi kuin kaksi asukasta (kuvio 1.10). Yksinasuvien osuus asuntokunnista on kuitenkin kääntynyt pieneen laskuun. Miesten eliniän pidentymisen vuoksi erityisesti ikääntyneiden naisten yksinasuminen on vähentynyt.

Helsingin seudulla väestöryhmät ovat eriytyneet siten, että perheasuminen on yleisempää seudun muissa kunnissa, erityisesti pientalovaltaisissa kehyskunnissa. Pienasuntovaltaisessa Helsingissä asuntokunnatkin ovat pienempiä. Huomattavaa on kuitenkin se, että seudun ulkopuolella pienet asuntokunnat lisääntyvät väestön ikääntymisen vuoksi.

Kuvio 1.10. Asuntokuntarakenne 31.12.2015

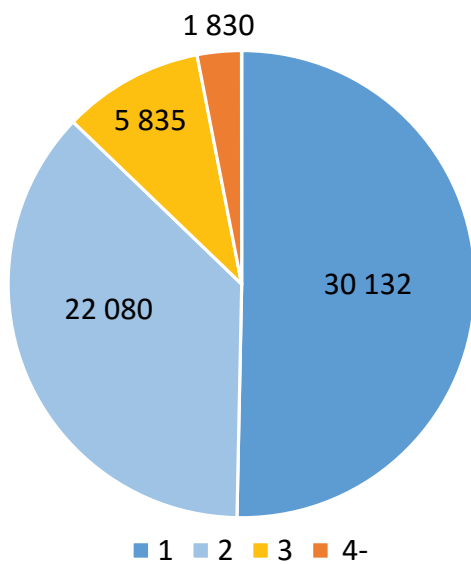
Lähde: Helsingin seudun aluesarjat tilastotietokanta www.aluesarjat.fi - Aineistolähde: Tilastokeskus.

Lapsiperheiden määrä ja myös osuus asuntokunnista kääntyi kasvuun

Lapsiperheiden määrä on kasvanut valtuustokaudella 4 000:lla, mutta lapsiperheiden osuus asuntokunnista on edelleen vajaa viidennes. Verrattuna koko maahan Helsingissä lapsiperheiden osuus kuitenkin asuntokunnista kasvaa, kun taas koko maassa se vähenee. Lapsiperheiden keskimääräinen lapsiluku on 1,8 lasta. Yksinhuoltajaperheitä lapsiperheitä on 28 prosenttia, kun esimerkiksi muulla pääkaupunkiseudulla osuus on 22 prosenttia. Helsinki on Manner-Suomen yksinhuoltajavaltaisin kunta, neljäsosa alle 18-vuotiaista lapsista asuu yhden vanhemman perheessä. Osuus on kuitenkin laskenut viimeisten 10 vuoden aikana.

Puolet helsinkiläisistä lapsiperheistä on yhden lapsen perheitä, ja sellaisia perheitä, joissa on vähintään neljä lasta, on vain kolme prosenttia lapsiperheistä (kuvio 1.11). Nämä osuudet eivät ole juuri muuttuneet 2000-luvulla.

Kuvio 1.11. Lapsiperheet lasten lukumäärän mukaan 31.12.2015

Lähde: Tilastokeskus StatFin.

1.3. Väestönmuutokset

PEKKA VUORI

- Helsingin väestönkasvusta vajaa neljännes johtui luonnollisesta väestönkasvusta.
- Muuttovoitto ulkomailta toi kasvusta kolmasosan.
- Seudullinen muuttotappio alkoi jälleen kasvaa, naapurikunnissa vilkastuneen asuntotuotannon myötä.

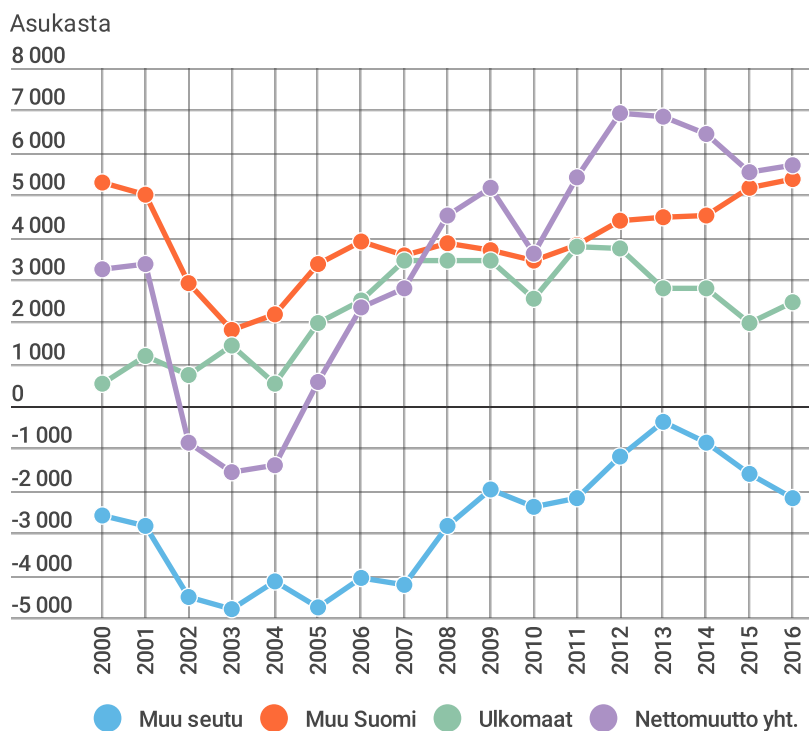
Helsingin muuttotappio muulle kaupunkiseudulle kasvoi

Helsingin seudun sisäisessä muutossa Helsingin muuttotappio muualle seudulle on alkanut jälleen kasvaa oltuaan pienimmillään 370 vuonna 2013 (kuvio 1.12). Vuonna 2016 muuttotappio oli Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan noin 2 100. Jaksolla 2002–2007 muuttotappio oli 4 000–5 000 henkeä vuosittain. Helsingin muuttotappion vaihtelut seudun sisäisessä muutossa ovat olleet merkittävin muuttuva osatekijä Helsingin väestökasvussa viime vuosina. Muuttotappion kasvu vaikuttaa erityisesti Helsingin lasten määrään, koska lähtömuutto Helsingistä koostuu erityisesti lapsiperheistä.

Muualta Suomesta Helsinki saa tyypillisesti muuttovoittoa, ja tämä on kasvanut viime vuosina. Muualta Suomesta muuttaa Helsinkiin pääasiassa nuoria aikuisia, ja tämä muuttoliike on vahvasti sidoksissa työmarkkinoihin. Helsingin seudun talous on kehittynyt muuta maata nopeammin huolimatta siitä, että täälläkin on edelleen korkea työttömyys.

Ulkomaalaisten muutto kasvoi voimakkaasti viime vuosikymmenen puolivälissä ja on sen jälkeen ollut väestönkasvun yksi merkittävimmistä osatekijöistä. Muuttovoitto supistui vuonna 2015 virolaisten muuttojen hiivuttua, mutta vuonna 2016 tulijoiden määrä jälleen kasvoi, koska maahan tulleet turvapaikanhakijat alkoivat saada oleskelulupia.

Kuvio 1.12. Helsingin muuttoliike muuttosuunnan mukaan 2000–2016

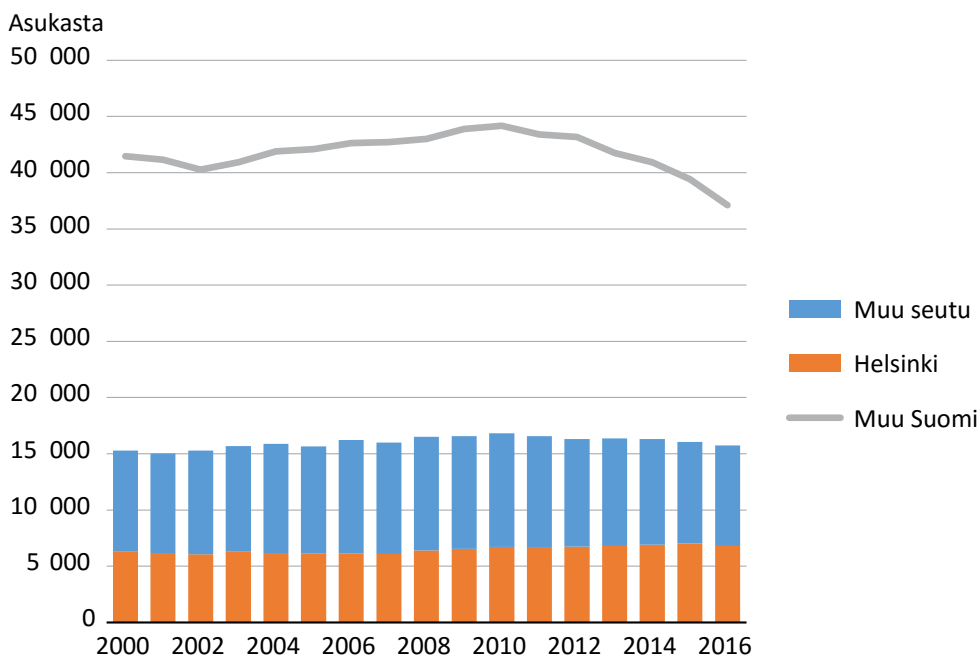
Lähde: Helsingin seudun aluesarjat tilastotietokanta www.aluesarjat.fi - Aineistolähde: Tilastokeskus.

Syntyneiden määrä kasvoi

Syntyneiden määrä kasvaa Helsingissä väestönkasvun myötä. Vuonna 2015 syntyi enemmän lapsia kuin kertaakaan vuoden 1970 jälkeen (kuvio 1.13). Viidesosa syntyneistä oli ulkomaalaistaustaisia. Valtuustokaudella syntyi 900 lasta enemmän kuin edellisellä kaudella, kun taas muulla pääkaupunkiseudulla ja kehyskunnissa ja erityisesti muualla Suomessa syntyneitä oli vähemmän. Vaikka kokonaishedelmällisyysluku eli naisen keskimäärin saamiensa lasten lukumäärä oli 1,3 lasta vuonna 2015, mikä on selvästi vähemmän kuin maassa keskimäärin, hedelmällisyys ei ole Helsingissä laskenut lainkaan niin nopeasti kuin maassa keskimäärin.

Ulkomailta muuttaneista vain somalin-, arabin- ja kurdinkielisillä on selvästi kantaväestöä korkeampi hedelmällisyys, kun taas useilla suurillakin ryhmillä jäädytään kantaväestönkin alle. Siksi ulkomaalaisväestön hedelmällisyys 1,7 kohottaa helsinkiläisten kokonaishedelmällisyyttä vain 1,24:stä 1,3:een.

Kuvio 1.13. Syntyneet 2000–2016

Lähde: Helsingin seudun aluesarjat tilastotietokanta www.aluesarjat.fi ja Tilastokeskus: StatFin. Aineistolähde: Tilastokeskus.

Helsingissä kuolee noin 5 000 asukasta vuosittain. Helsinkiläisen vastasyntyneen miehen elinajanodote vuonna 2015 oli 78,1 ja naisen 83,6 vuotta. Elinajanodote on Helsingissä hie- man koko maata alhaisempi, mutta ero on viime vuosina ollut enää hyvin pieni – viime vuon- na 0,4 vuotta miehillä ja 0,5 vuotta naisilla. Sukupuolten välillä on edelleen suuri ero elinaja- nodotteessa: vuonna 2015 naisten elinajanodote oli 5,5 vuotta pitempi kuin miesten. Ero on kuitenkin kaventunut, sillä miesten elinajanodote on kasvanut naisten odotetta nopeammin.

1.4. Ruotsinkielinen väestö

FARIS ALSUHAIL

- Ruotsinkielisten määrä kääntyi vuoden 2008 jälkeen kasvuun. Vuonna 2016 Helsingissä asui 36 004 äidinkielenään ruotsin kieltä puhuvaa asukasta. Ruotsinkielisten osuus väestöstä oli 5,7 %.
- Eniten ruotsinkielisiä asuu Helsingin läntisissä ja eteläisissä kaupunginosissa.

Ruotsinkielisten määrä kasvanut viime vuosina

Vuonna 2016 Helsingissä asui 36 004 äidinkielenään ruotsin kieltä puhuvaa asukasta. Ruotsinkielisten osuus koko Helsingin väestöstä oli 5,7 %. Ruotsinkielisten määrä väheni Helsingissä 1990-luvun ja 2000-luvun aikana, mutta on lähtenyt vuoden 2008 jälkeen uudelleen kasvuun. Vuonna 1992 ruotsinkielisiä oli yli 37 000 ja vuonna 2008 määrä oli alle 35 000. Tämän pienen notkahduksen jälkeen ruotsinkielisten määrä on siis kasvanut 1 499 hengellä vuoteen 2016 mennessä (kuvio 1.14). Östersundomin liittäminen Helsinkiin vuoden 2009 alussa selittää kasvusta noin kolmanneksen (450 henkilöä).

Väestömäärän kasvusta huolimatta ruotsinkielisten osuus Helsingin väestöstä on laskenut maahanmuuttajien määrän nopeasta kasvusta johtuen. Vaikka ruotsinkielisten osuus tulevina vuosina vielä hieman laskee, tulee ruotsinkielisten määrä ennusteen mukaan kasvamaan noin 7 000 hengellä vuoteen 2040 mennessä.

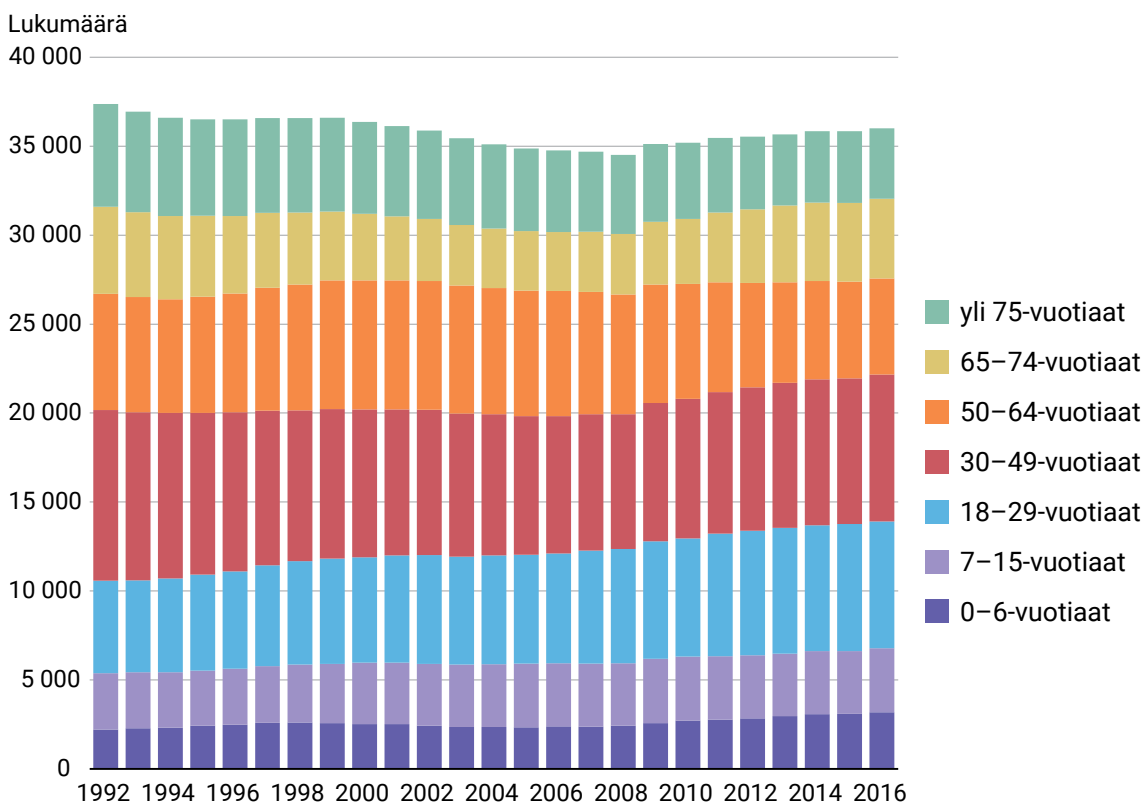
Ruotsinkielisten keski-ikä lähellä suomenkielisiä

Ruotsinkielisen väestön keski-ikä oli aiemmin selvästi korkeampi kuin suomenkielisellä väestöllä, sillä ruotsinkielisen vanhusväestön määrä oli aikaisemmin selvästi nykytasoa korkeampi. Ero suomenkielisen ja ruotsinkielisen väestön keski-ikässä on sittemmin kaventunut lähes kokonaan pois, sillä yli 65-vuotiaiden ruotsinkielisten määrä on vähentynyt 1990-luvun alusta neljänneksellä (kuvio 1.14). Vaikka tämä on laskenut ruotsinkielisen eläkeikäisen väestön määrää, on 65–74-vuotiaiden ruotsinkielisten määrä ollut kasvussa.

Myös ruotsinkielisten lasten määrä on kasvanut. Alle kouluikäisten (0–6-vuotiaiden) ruotsinkielisten lasten määrä on tällä hetkellä hieman yli 3 000, kun vielä vuonna 1992 lapsia oli noin 2 200. Tähän on vaikuttanut perheiden vähentynyt muutto naapurikuntiin ja ruotsinkielisten lasten aiempaa suurempi syntyvyys. Tällä hetkellä lapsia on Helsingin ruotsinkielisessä väestössä suhteellisesti enemmän kuin suomenkielisessä väestössä.

Kokonaisuutena tarkasteltuna ruotsinkielisen väestön muuttoliikkeellä ei ole kovin suurta vaikutusta väestönkehitykseen. Viime vuosikymmenellä ruotsinkielisten muuttotappio oli pääasiassa keskimäärin 100 hengen luokkaa vuodessa. Vuoden 2007 jälkeen muuttovoitto on ollut 50 henkilön luokkaa vuotta kohden.

Kuvio 1.14. Ruotsinkielisen väestön määrän kehitys ikäluokittain 1992–2016

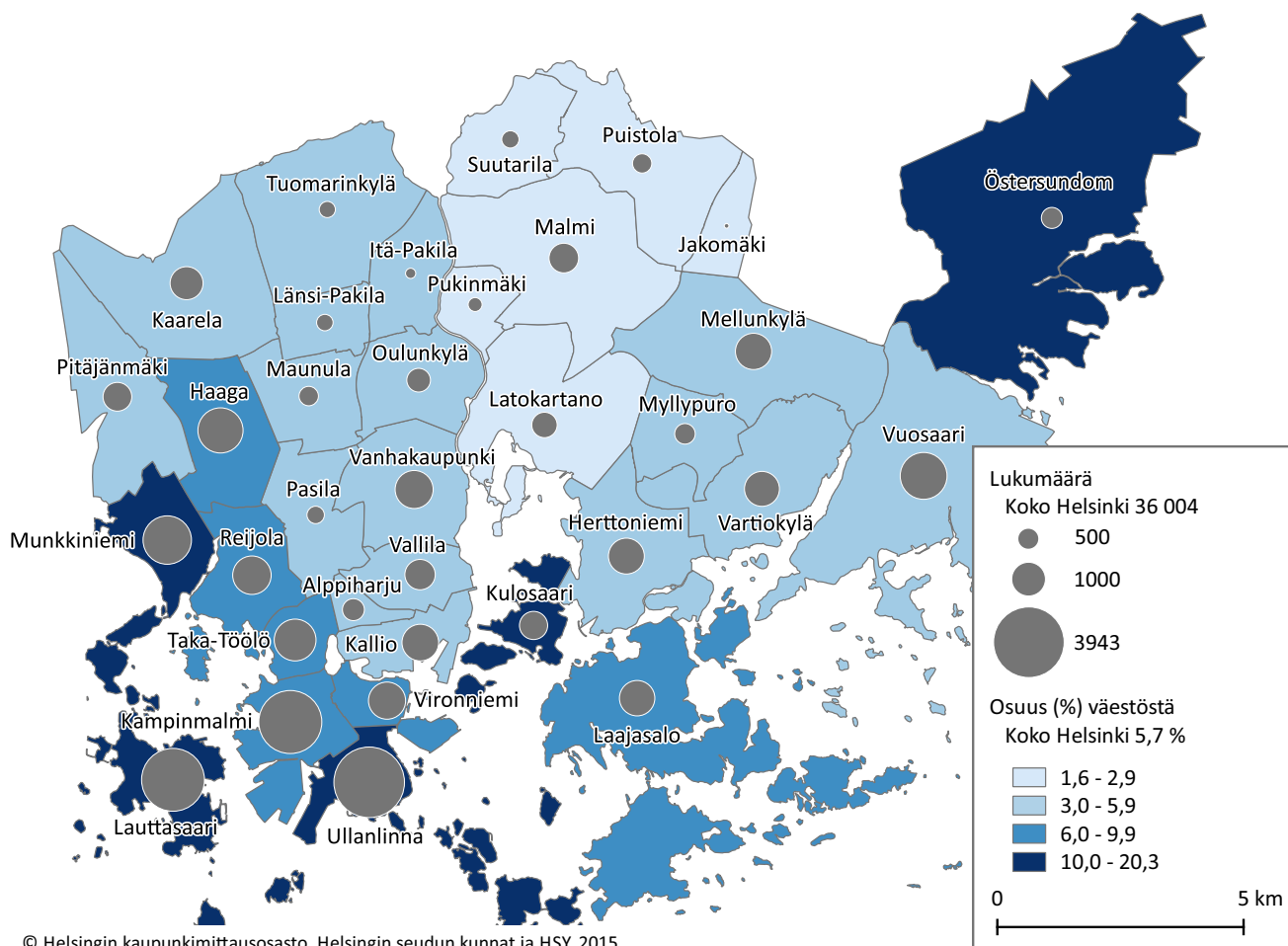

Ruotsinkielisiä eniten eteläisissä ja läntisissä kaupunginosissa

Ruotsinkielinen väestö on painottunut Helsingissä erityisesti eteläisiin ja läntisiin kaupunginosiin (kuvio 1.15). Eniten ruotsinkielisiä asui vuonna 2016 Ullanlinnan peruspiirin alueella, jossa ruotsinkielisiä oli noin 4 000, eli noin joka kuudes alueen asukkaista. Kampinmalmin ja Lauttasaaren peruspiireissä on kummassakin hieman yli 3 000 ruotsinkielistä. Ruotsinkielisen väestön osuus on kuitenkin korkein Östersundomin peruspiirissä, jossa joka viides puhuu äidinkielenään ruotsia. Kulosaaressa osuus on lähes yhtä korkea.

Alueittaiset muutokset ruotsinkielisten määrässä ovat olleet suhteellisen pieniä. Eniten ruotsinkielisen väestön määrä on kasvanut viime vuosina Vallilan peruspiirissä, jossa ruotsinkielisten määrä on kohonnut vuodesta 2013 lähtien yli kahdeksaansataan. Lisäystä on tullut 260 henkilön verran. Samassa ajassa Kampinmalmiin on tullut 196, Kallioon 158 ja Lauttasaaren 141 ruotsinkielistä lisää. Kampinmalmin ja Lauttasaaren kohdalla ruotsinkielisten osuus on kuitenkin samassa ajassa hieman laskenut, joskin lasku on jäänyt alle prosenttiin.

Kuvio 1.15. Ruotsinkielisten määrä ja osuus väestöstä peruspiireittäin 1.1.2016

© Helsingin kaupunkimittausosasto, Helsingin seudun kunnat ja HSY, 2015

1.5. Talous ja työllisyys

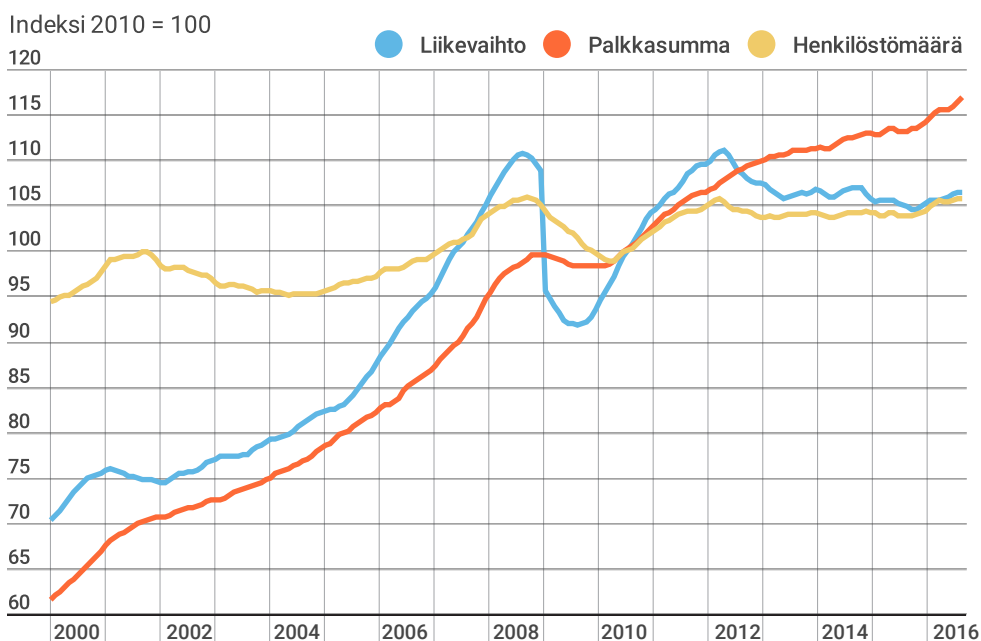
LEENA HIETANIEMI, MINNA SALORINNE JA ANU HENRIKSSON

- Taloudellinen tilanne Helsingissä on valtuustokauden aikana kohentunut yleisen taloudellisen tilanteen kääntyessä positiiviseksi. Kauppa ja teollisuus eivät kuitenkaan ole toipuneet samalla tavalla kuin esimerkiksi rakentaminen.
- Kotitalouksien kulutus, mutta samalla myös velkaantuminen on kasvanut.
- Työpaikkamäärä on valtuustokauden aikana pysynyt lähes ennallaan. Palvelualojen osuus on noussut 88 prosenttiin. Suurimpia toimialoja Helsingissä ovat kauppa, informaatio- ja viestintäala, hallinto- ja tukipalvelutoiminta sekä ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta.
- Työllisten määrä on säilynyt vakaana voimakkaan muuttovoiton ansiosta epävakasta taloustilanteesta huolimatta.
- Työttömien määrä on kasvanut voimakkaasti, vuoden 2016 aikana kasvu hidastui
- Ulkomaalaistaustaisten työttömyysaste on 2,5-kertainen kantaväestöön verrattuna

Taloudessa piristymisen merkkejä, kehitys kuitenkin kaksijakoista

Suomi on tällä hetkellä palaamassa kasvu-uralle kotimaisen kysynnän tukemana. Helsingin seutu toimii talouden veturina ja seudun tuotannon kasvuvauhti on ollut jo vuoden 2014 alun jälkeen vahvempaa kuin koko maassa. Tällä hetkellä talousluvut ovat vahvistuneet ja ennakoivat indikaattorit tukevat näkemystä kasvun jatkumisesta.

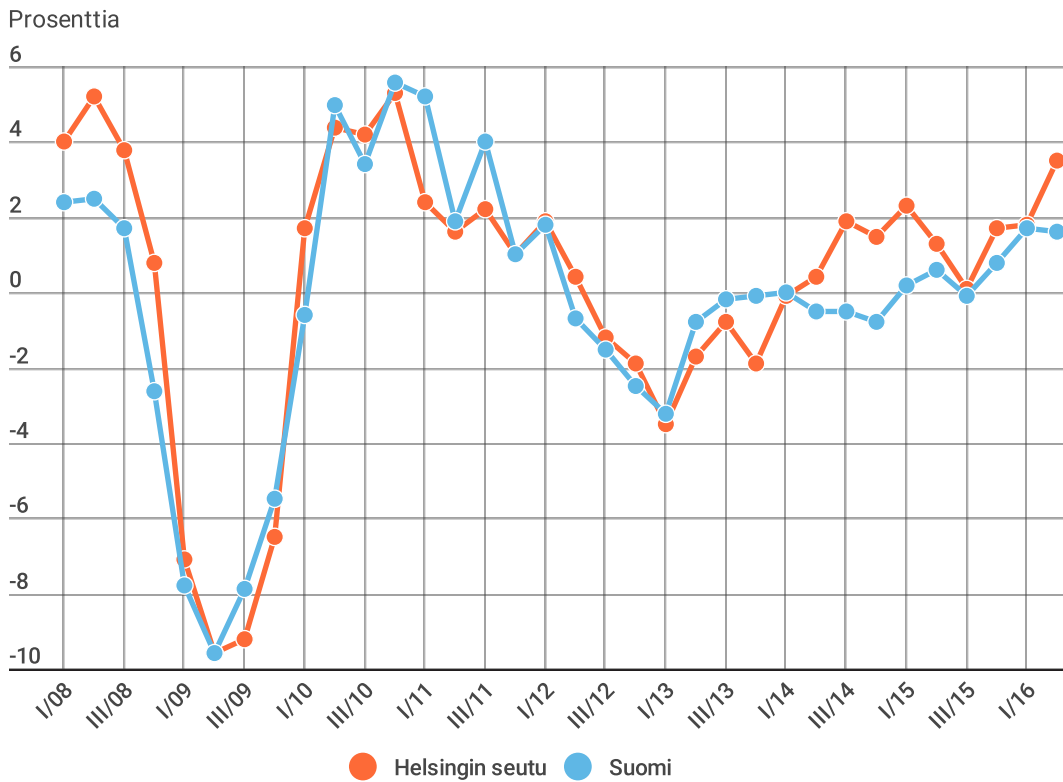
Kuvio 1.16. Helsingin seudun trendivertailu, kaikki toimialat

Lähde: Tilastokeskus, asiakaskohtainen suhdannepalvelu.

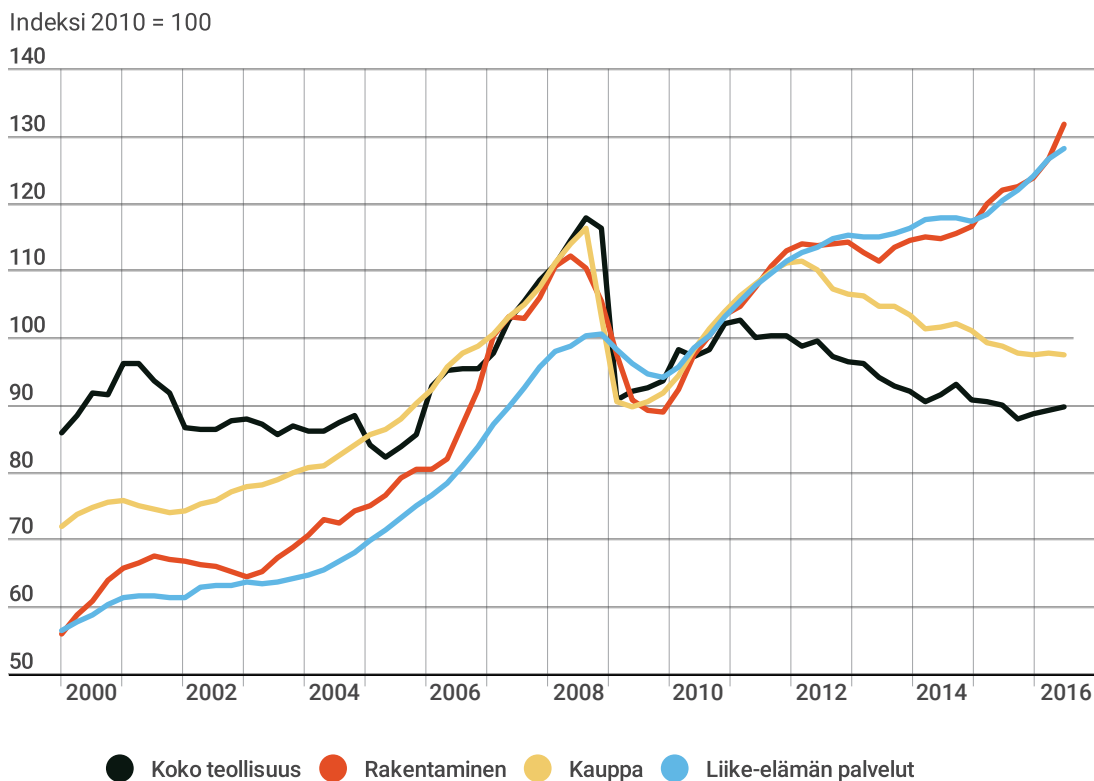
Yksityisen sektorin investoinnit alkoivat kasvaa vuoden 2015 lopussa ja vuonna 2016 tapahtui käänne reippaaseen kasvuun sekä rakentamisen että tuotannollisten investointien siivittämänä. Erityisesti asuin- ja maarakentaminen on alkanut kasvaa selvästi. Tuotanto kasvoi vuoden loppupuolella myös valtakunnallisesti. Helsingin seudulla tuotetaan lähes kolmannes koko maan bruttokansantuotteesta.

Kuvio 1.17. Tuotannon ennakoiva kuvaaja – muutos (%) edellisestä vuodesta Helsingin seudulla

Talouskehitys on kuitenkin edelleen kaksijakoista. Vienti on vaikeuksissa ja kotimainen kysyntä kannattelee taloutta. Erityisesti kaupan alalla ja teollisuudessa trendit olivat laskevia (kuvio 1.18).

Kuvio 1.18. Liikevaihdon kehitys Helsingin seudulla eri toimialoilla

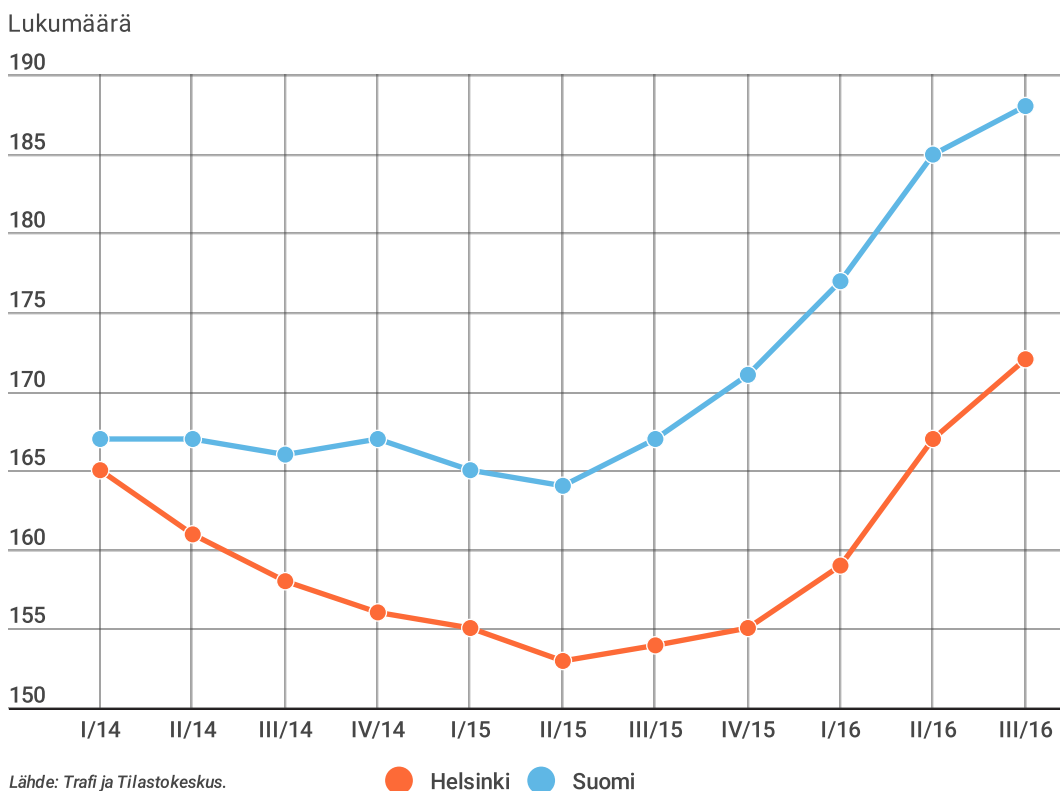
Lähde: Tilastokeskus / Asiakaskohtainen suhdannepalvelu.

Kasvu on siis pelkästään kotimaisen kysynnän varassa ja nettovienti on jäämässä heikoksi. Yksityinen kulutus on kehittynyt ja erityisesti kestokulutushyödykkeiden kulutus on kasvanut voimakkaasti. Tämä näkyy esimerkiksi autojen kysynnässä ja myynnissä. Päivittäistavara-kaupassa myynti sen sijaan on hieman laskenut.

Kotitalouksien kulutus on kasvanut, samoin velkaantuminen

Kotitalouksien kulutus on lisääntynyt nopeammin kuin reaaliset käytettävissä olevat tulot. Kehitystä selittää kotitalouksien voimakkaat kannustimet kuluttaa, kun korkojen odotetaan pysyvän poikkeuksellisen matalalla. Kotitalouksien velkaantuminen suhteessa käytettävissä oleviin tuloihin jatkaa siten kasvuaan.

Kuvio 1.19. Autojen ensirekisteröintien lukumäärä

Kotitalouksien vastuulla oleva yhtiölainakanta on lähes kolminkertaistunut viimeisen kymmenen vuoden aikana. Näiden lainojen vuosikasvu oli selvästi nopeampaa kuin kotitalouksien asuntolainakannan vuosikasvu. Yhtiölainoja nostetaan pääasiassa korjausrakentamisen ja uudisasuntojen rahoittamiseksi.

Opintolainakanta on kasvanut kahdessa vuodessa lähes 30 prosenttia. Kasvuun on osaltaan vaikuttanut vuonna 2014 voimaan tullut opintotukiuudistus. Lisäksi määräajassa valmistuvat korkeakouluopiskelijat voivat saada ns. opintolainahyvityksen.

Myös kulutusluottojen määrä on vuoden 2016 alun jälkeen alkanut jälleen kasvaa. Vuositasolla kulutusluottokannan kasvuvauhti on pysynyt lähellä viimeisen kahden vuoden keskimääräistä vauhtia. Kasvu on viime aikoina ollut nopeinta pidemmissä, yli viiden vuoden mittaisissa kulutusluotoissa.

Taloukasvu hidasta

Suomen talous jää edelleen jälkeen muun euroalueen kehityksestä eikä bruttokansantuotteen määrän odoteta saavuttavan finanssikriisiä edeltänyttä tasoa. Lisäksi talouden palveluvaltaistuminen hidastaa puolestaan tuottavuuden kasvua ja työikäisen väestön supistuminen heikentää myös pidemmän aikavälin näkymiä. Suomen Pankin ennusteen mukaan bruttokansantuote kasvaa 1,1 prosenttia vuonna 2016. Vuonna 2017 talous kasvanee edelleen 1,1 prosenttia.

Vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen talouskasvu Suomessa on ollut poikkeuksellisen hidasta. Syviä taantumia on tyypillisesti seurannut pysyvä pudotus alemmalle kasvu-uralle. Harvinaislaatuista finanssikriisiä näyttää seuranneen tasomuutoksen lisäksi BKT:n kasvuvauhdin pysyvä hidastuminen. Kriisin seurauksena yritysten ulkoisen rahoituksen saatavuus heikkeni huomattavasti, joka vähensi yritysten investointeja.

Heikon kasvun taustalla vaikuttaisi olevan finanssikriisistä riippumattomiakin tekijöitä. Kehitys on jatkunut senkin jälkeen, vaikka suuren taantumien pohjasta on kulunut jo vuosia. Taantumaa seuranneen hitaan kasvun taustalla vaikuttaa viime vuosien heikko tuottavuuskehitys, joka on keskeinen selittävä tekijä BKT:n vaimealle kasvulle. Tuottavuuden kasvun hiipuminen on globaali ilmiö, eikä siihen ole löydetty yksiselitteistä syytä.

Helsingiläisten tulokehitys heikkoa vuosina 2010–2015

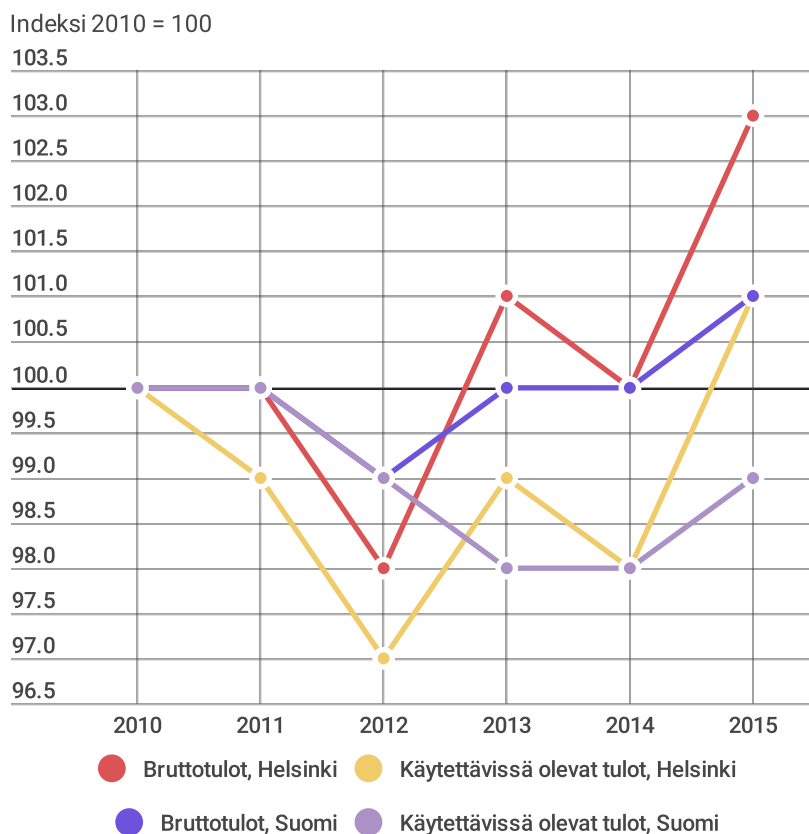
Yleisen talouskehityksen tavoin myös tulotason kehitys on ollut heikkoa tämän vuosikymmenen alkuvuosina. Etenkin käytettävissä olevat tulot laskivat Helsingissä vuosikymmenen vaihteeseen verrattuna ja tulotaso oli alhaisimmillaan vuonna 2012 (kuvio 1.20). Nousuun se lähti vasta vuonna 2015.

Helsingissä asuntokuntaa kohti bruttotulot olivat keskimäärin 59 400 euroa vuonna 2015. Koko maassa ne olivat 52 000 euroa. Käytettävissä olevia tuloja asuntokunnalla oli keskimäärin Helsingissä 43 200 euroa ja koko maassa lähes 39 000 euroa.

Vuonna 2010 bruttotulot olivat olleet Helsingissä keskimäärin 57 200 euroa ja käytettävissä olevat tulot 42 700 euroa. Vuonna 2012 bruttotulot olivat 700 euroa ja käytettävissä olevat tulot 900 euroa alhaisemmat kuin vuosikymmenen alussa.

Vuonna 2015 bruttotulot olivat kasvaneet Helsingissä lähes 4 prosenttia, kun koko maassa lisäystä oli vajaa 2 prosenttia vuosikymmenen alkuun verrattuna. Käytettävissä olevat tulot olivat kasvaneet vain prosentin Helsingissä. Koko maassa ne olivat edelleen hieman vuoden 2010 tasoa alhaisemmat.

Kuvio 1.20. Reaaliset keskimääräiset brutto- ja käytettävissä olevat tulot asuntokuntaa kohti Helsingissä ja koko maassa, 2010–2015, 2010=100

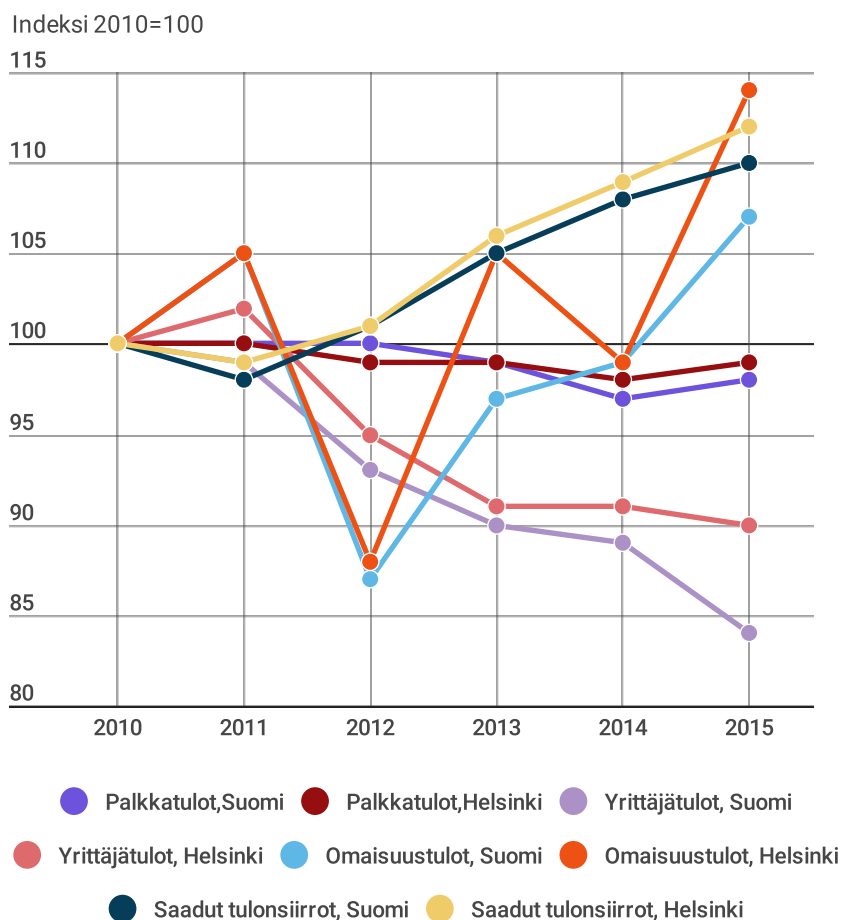

Lähde: Tilastokeskus, tulonjaon kokonaisaineisto.

Tulonsiirrot kasvaneet palkkatuloja enemmän

Asuntokuntaakohtaiset keskimääräiset palkkatulot ovat pysytelleet samalla tasolla tai jopa hieman laskeneet koko tämän vuosikymmenen alkupuoliskolla sekä Helsingissä että koko maassa. Vuonna 2015 keskimääräiset palkkatulot olivat 36 800 euroa ja koko maassa 30 800 euroa asuntokuntaa kohti.

Kuvio 1.21. Eri tulolajien kehitys Helsingissä ja koko maassa, 2010–2015, 2010=100

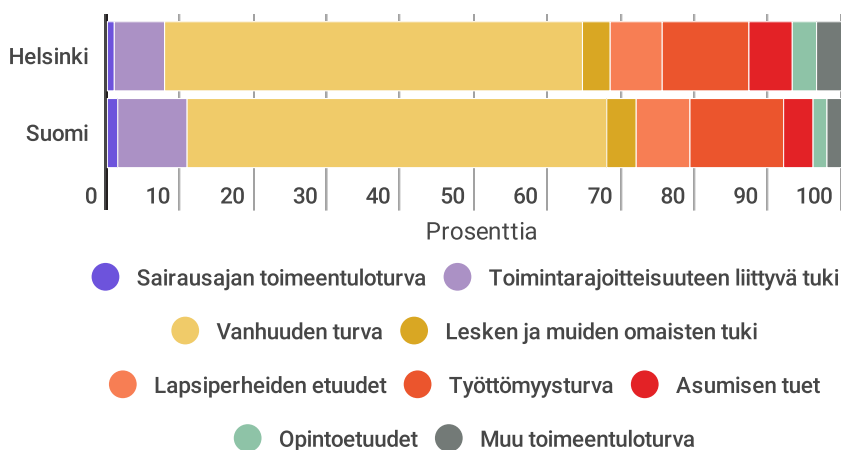
Lähde: Tilastokeskus, tulonjaon kokonaistilasto.

Yrittäjätulot ovat laskeneet eniten. Tosin ne ovat määrällisesti olleet melko alhaiset asuntokuntaakohtaisina keskiarvoina: Helsingissä 1 400 euroa ja koko maassa 2 200 euroa vuonna 2015.

Eniten ovat nousseet keskimääräiset saadut tulonsiirrot sekä Helsingissä että koko maassa. Vuoden 2010 tasoon verrattuna niiden määrä on kasvanut 13 prosenttia ja koko maassa 11 prosenttia. Keskimäärin saadut tulonsiirrot olivat asuntokuntaa kohti Helsingissä 14 300 ja koko maassa 15 100 euroa vuonna 2015.

Suurin osa eli 57 prosenttia asuntokuntien saamista tulonsiirroista liittyy vanhuuden turvaan (kuvio 1.22). Euromääräisinä ne olivat keskimäärin 8 100 euroa vuonna 2015. Työttömyysturvan osuus oli 12 prosenttia ja se oli keskimäärin 1 700 euroa. Lapsiperheiden etuudet olivat kaikista Helsingissä saaduista tulonsiirroista 7 prosenttia ja asumisen tuet 6 prosenttia. Lapsiperheiden tuki oli keskimäärin 1 000 euroa ja asumisen tuki vajaa 900 euroa vuonna 2015.

Kuvio 1.22. Keskimääräinen saatu tulonsiirto asuntokuntaa kohti Helsingissä ja Suomessa vuonna 2015, prosenttia

Lähde: Tilastokeskus, tulonjaon kokonaisaineisto.

Helsingissä työttömyysturvan osuus saaduissa tulonsiirroissa on kasvanut vuoteen 2010 verrattuna 2,6 prosenttiyksikköä. Myös vanhuuden turvan osuus on kasvanut miltei 2 prosenttiyksikköä.

Helsingin elinkeinorakenne palvelualavaltainen

Helsingissä oli vuonna 2015 411 300 työpaikkaa, mikä on 1,5 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2013. Kaikista maan työpaikoista 17 prosenttia sijaitsi Helsingissä.

Helsingin elinkeinorakennetta dominoivat palvelualat, joiden kokonaisosuus työpaikoista nousi huomattavan korkeaksi eli 88 prosenttiin. Eniten työpaikkoja Helsingissä tarjoavat palvelujen tuotanto terveys- ja sosiaalipalvelujen sekä liike-elämän palvelujen aloilla. Terveys- ja sosiaalipalveluissa yksityisen sektorin merkitys on kasvanut tasaisesti.

Kaikista Helsingin työpaikoista kaupan ja muiden markkinapalvelujen osuus työpaikoista oli 61 prosenttia. Osuus oli kuitenkin vähentynyt vuodesta 2013 kuusi prosenttiyksikköä. Julkisten palvelujen (julkinen hallinto, koulutus sekä sosiaali- ja terveyspalvelut) osuus on puolestaan noussut vuosina 2013–2015 27 prosenttiin, kun teollisuuden, energia- ja vesihuollon ja rakennustoiminnan yhteinen osuus on vähentynyt 11 prosenttiin.

Myös informaatio- ja viestintäalalla on suuri määrä työpaikkoja, erityisesti ohjelmistopalveluissa, ja Helsingin osuus alan koko maan työpaikoista oli yli 40 prosenttia. Muita valtakunnallisesti merkittäviä toimialoja olivat rahoitus- ja vakuutustoiminta, ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta sekä kiinteistöala. Lisääntyvä rakentaminen on lisännyt suunnittelun ja konsultoinnin töitä Helsingissä etenkin vuodesta 2015 lähtien. Myös kasvava asuntorakentaminen lisää alan töitä. Rakennusalalla vastaavaa kasvua ei varsinaisesti näy, mikä viittaa siihen, että yritykset tulevat kaupungin ulkopuolelta.

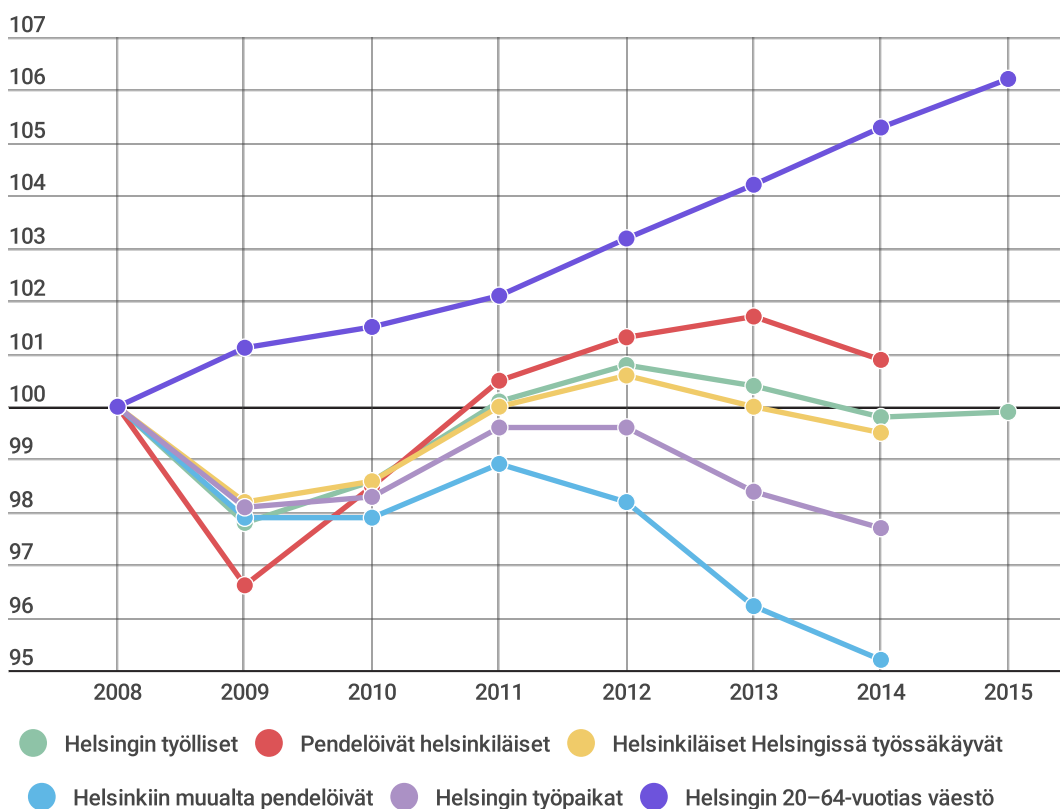
Työllisten määrä säilynyt vakaana

Helsingin työllisyysaste oli vuonna 2015 Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan 72,4 prosenttia. Koko maan tasolla työllisyysaste oli 68,1 prosenttia. Työllisyyskehitys on polkenut viime vuodet lähes paikoillaan (kuvio 1.23).

Työpaikkojen määrä väheni Helsingissä vuodesta 2008 vuoteen 2014 kaksi prosenttia, mutta Helsingissä asuvien työllisten määrä silti säilyi ennallaan (TK, työssäkäyntitilasto). Voimakas muuttovoitto selittää osaltaan helsinkiläisten työllisten määrän säilymistä vakaana kaupungin työpaikkojen vähenemisestä huolimatta. Samalla ajanjaksolla muualla asuvien pendelöinti töihin Helsinkiin väheni viidellä prosentilla ja Helsingissä asuvien pendelöinti muihin kuntiin kasvoi hivenen. Helsinkiläisten työssäkäynti omassa kotikunnassaan säilyi ennallaan, joten helsinkiläisten osuus Helsingin työpaikoissa kasvoi hieman.

Kuvio 1.23. Helsingin väestö, työpaikat, työlliset ja pendelöinti vuosina 2008–2014 (indeksi vuosi 2008=100)

Indeksi v. 2008 = 100

Lähde: Tilastokeskus, työssäkäyntitilasto.

Työttömyys kasvanut voimakkaasti

Työttömien määrä on kasvanut vuodesta 2012 vuoteen 2016 (marraskuu) lähes 60 prosenttia ja vuoden 2016 lopussa Helsingissä on 40 000 työtöntä työnhakijaa työ- ja elinkeinoministeriön tietojen mukaan. Työttömien määrän kasvu muistutti rajuimmillaan jo 1990-luvun lama-vuosista, mutta väestökasvusta johtuen työttömyysaste ei ole kohonnut 1990-luvun tasolle (kuvio 1.24). Pitkäaikaistyöttömien määrä on kuitenkin jo ylittänyt 1990-luvun laman luvut.

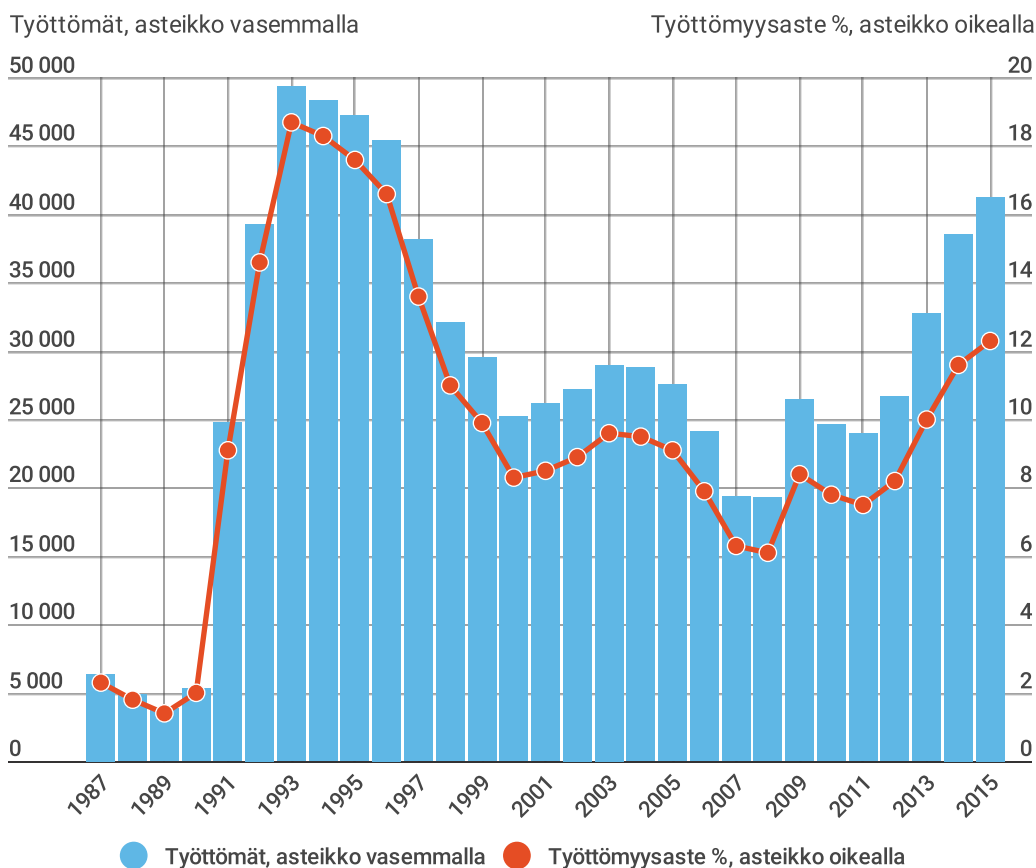
Syitä työttömyyden kasvuun ovat mm. pitkittynyt talouden taantuma, Suomen vientialojen supistuminen, it-alan suuret muutokset ja viime vuosina kaupan alan laajat irtisanomiset. Kyseessä on sekä vuosia kestänyt suhdannetilanteen epävakaus että rakenteelliset muutokset työmarkkinoilla, jotka näkyvät esimerkiksi digitalisaation myötä hallinto- ja toimistotyön työpaikkojen vähentymisenä.

Helsingin korkeaan työttömyysasteeseen vaikuttaa myös ulkomaalaistaustaisen väestön määrän kasvu. Eri kansalaisuusryhmillä on suuria eroja työllistymisen suhteen, mutta keskimäärin ulkomaalaistaustaisten työttömyysaste on 2,5 kertaa korkeampi kuin kantaväestön.

Vuoden 2016 aikana työttömyyden kasvu on hidastunut tasaisesti ja oletettavasti työttömien määrä kääntyy Helsingissä laskuun vuoden 2017 alkupuolella. Vuoden 2016 marraskuussa työttömien määrä oli enää prosentin korkeampi kuin vuotta aiemmin. Helsingin työttömyysaste oli 11,9 prosenttia.

Pitkäaikaistyöttömien määrä on kasvanut Helsingissä kolminkertaiseksi vuodesta 2012 ja kasvaa edelleen. Vuoden 2016 lopussa pitkäaikaistyöttömiä oli 18 000, mikä on 45 prosenttia kaikista työttömistä. Neljä vuotta aiemmin pitkäaikaistyöttömiä oli vajaa neljännes kaikista työttömistä.

Kuvio 1.24. Helsingin työttömyysaste ja työttömien määrän kehitys vuosina 1987–2015

Lähde: TEM ja Tilastokeskus, Työssäkäyntitilasto.

Epättyypillisten työsuhteiden osuus kaikista työsuhteista oli vuonna 2015 Helsingissä 28 prosenttia, osuus on säilynyt samana kuin vuodesta 2012. Epättyypillisiin työsuhteisiin on laskettu määräaikaiset ja/tai osa-aikaiset työsuhteet. 16 prosenttia kaikista työsuhteista oli osa-aikaisia. Nuorilla epättyypilliset työsuhteet ovat huomattavan yleisiä, ja työllisyys- ja työttömyysjaksot seuraavat toisiaan.

Työttömyyden väestöryhmittäisiä eroja tarkastellaan tarkemmin luvussa Työttömyyden ja toimeentulon erot ja alueellisia eroja luvussa Esikaupunkialueiden kehitys.

1.6. Rakentaminen ja asuntotuotanto

EIJA RAUNIOMAA JA ANNA KAJOSAARI

- Rakentaminen vilkastui, rakentamisen painopiste oli asuinrakentamisessa
- Rakennuslupia myönnettiin ennätyskellisen suurelle asuntomäärälle
- Myös toimitilarakentamisessa viimeiset pari vuotta olivat vilkkaat.

Rakentaminen vilkastui vuosina 2013–2016

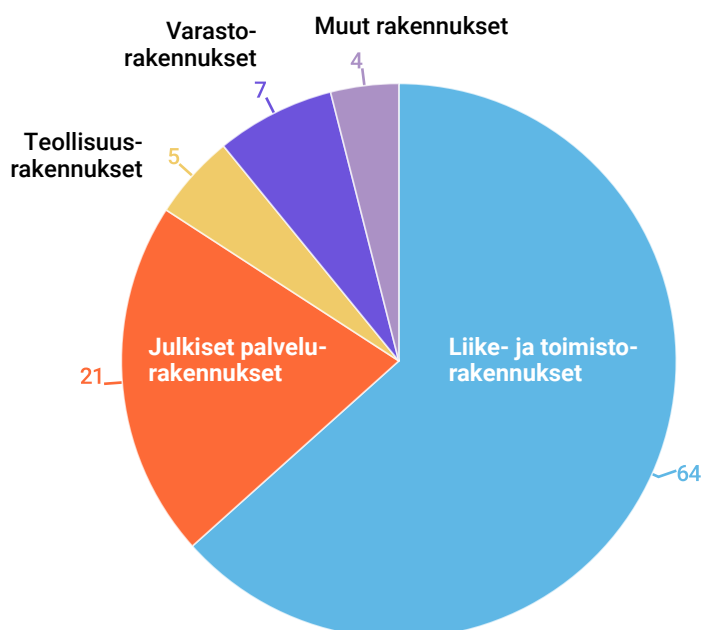
Rakentaminen vilkastui Helsingissä nelivuotiskauden 2013–2016 loppua kohden. Erityisesti kasvoi asuinrakentamiseen myönnettyjen rakennuslupien ja aloitettujen rakennustöiden kerrosala. Toimitilarakentaminen vilkastui niin myönnettyjen rakennuslupien, aloitettujen rakennustöiden kuin valmistuneiden rakennustenkin osalta.

Helsinkiin valmistui uustuotantona ja laajennuksina 1 831 000 kerrosneliometriä rakennuksia vuosina 2013–2016 (vuoden 2016 rakentamisen tiedot on poimittu Helsingin kuntarekisteristä 2.1.2017 ja ovat näin ollen ennakkotietoa). Määrä on lähes yhtä suuri kuin kahtena edellisenä nelivuotiskautena. Eroa on sen sijaan asuin- ja toimitilarakentamisen osuuksissa. Vuosina 2013–2016 rakentamisen painopiste oli asuinrakentamisessa, sillä kaksi kolmannesta valmistuneiden rakennusten kerrosalasta oli asuinkäyttöön tarkoitetuissa rakennuksissa. Kahtena edellisenä nelivuotiskautena asuinrakennusten osuus oli noin puolet kerrosalasta. Myönnettyjen rakennuslupien ja aloitettujen rakennustöiden osalta nelivuotiskausi 2013–2016 oli vilkkaampi kuin vuonna 2012 päättynyt nelivuotiskausi. Vuosina 2013–2016 lupa myönnettiin kaikkiaan 2 436 000 kerrosneliön rakentamiselle, josta 55 prosenttia oli asuinrakennusten kerrosalaa. Aloitettujen rakennustöiden kokonaiskerrosala oli puolestaan 2 066 000 neliötä, josta asuinrakennusten osuus oli 60 prosenttia.

Rakentaminen oli vilkkainta Kampinmalmin peruspiirissä Länsisataman projektialueelle kohdentuneen rakentamisen myötä. Kampinmalmilla korostui erityisesti asuinrakentaminen, sillä vain kolmannes kerrosalasta oli toimitilarakentamista. Kallion peruspiirissä näkyi puolestaan Kalasataman rakentaminen. Vuosina 2013–2016 myönnettyjen rakennuslupien ja aloitettujen rakennustöiden perusteella on odotettavissa, että Kallion peruspiiriin tulee lähivuosina valmistumaan paljon toimitiloja, sillä rakennuslupa myönnettiin 182 000 kerrosneliön rakentamiselle ja rakentamaan aloitettiin 173 000 kerrosneliometriä.

Helsingissä toimitilarakentaminen koostuu pääosin liike- ja toimistorakennuksista sekä julkisista palvelurakennuksista. Teollisuus- ja varastorakennuksia rakennetaan yleensäkin vähemmän (kuvio 1.25).

Kuvio 1.25. Vuosina 2013–2016* valmistuneet toimitilarakennukset käyttötarkoituksen mukaan

*Vuoden 2016 rakentamisen tiedot on poimittu Helsingin kuntarekisteristä 2.1.2017 ja ovat näin ollen ennakkotietoa.

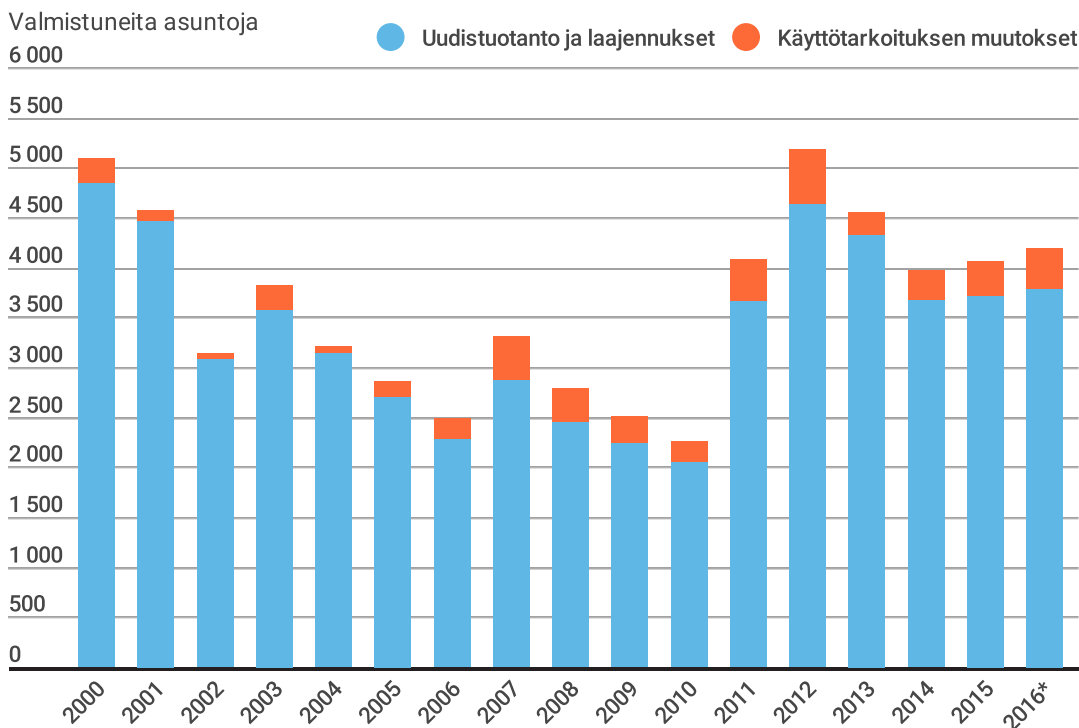
Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskus, rakentamisen tilastot.

Helsingin asuntotuotanto elpyi 2000-luvun lopun taantumasta

Kotikaupunkina Helsinki 2016 -ohjelman tavoitteiden mukaisesti Helsingissä pyritään vuodesta 2016 lähtien vähintään 6 000 asunnon vuosituotantoon sekä luomaan edellytykset määrän nostamiseksi 7 000 asuntoon vuoteen 2019 mennessä. Kaupungin oman asuntotuotannon tavoite muodostaa tästä 1 500 vuosittain valmistunutta asuntoa. Asuntotuotannon kokonaistavoite nousi Kotikaupunkina Helsinki 2016 -ohjelman myötä 500 asunnolla edellisestä, vuodesta 2013 voimassa olleesta 5 500 asunnon vuositavoitteesta.

Helsingin asuntotuotanto on 2010-luvulla elpynyt 2000-luvun lopun taantumasta, jonka seurauksena vuosittainen asuntotuotanto jäi useina vuosina varsin alhaiseksi. Uudistuotantona, laajenuksina ja käyttötarkoituksen muutoksina valmistuneiden asuntojen kokonaismäärä on vuosina 2013–2016 vaihdellut noin 4 000 ja 4 500 vuosittain valmistuneen asunnon välillä, josta keskimäärin hieman alle kymmenys on ollut käyttötarkoituksen muutoksia (Kuvio 1.26). Vuosina 2013–2016 Helsinkiin valmistui noin 15 500 asuntoa uudistuotantona ja laajenuksina sekä 1 300 asuntoa käyttötarkoituksen muutoksin. Noin puolet käyttötarkoituksen muutoksen myötä tänä aikana valmistuneista asunnoista sijoittui Helsingin kantakaupungin alueelle, jolla asuinkäyttöön muutettujen vanhojen toimitilojen määrä on jo lähtökohtaisesti korkea. Asuntotuotannon kokonaismäärään vaikuttavat erityisesti talous- ja rahoitustilanne sekä asuntotuotannon mahdollistavan kaavavarannon suuruus.

Kuvio 1.26. Uudistuotantona, laajennuksina ja käyttötarkoituksen muutoksina valmistuneet asunnot Helsingissä 2000–2016*

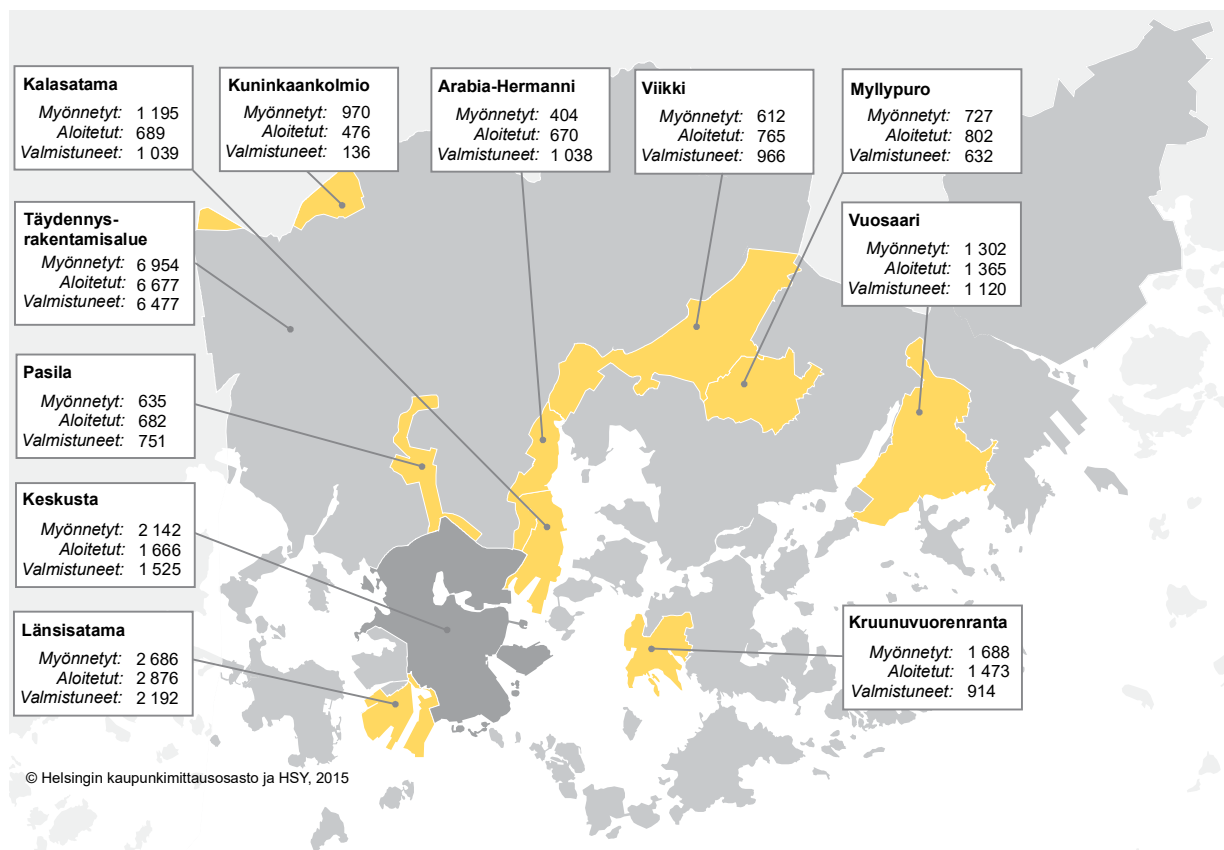
*Vuoden 2016 rakentamisen tiedot on poimittu Helsingin kuntarekisteristä 2.1.2017 ja ovat näin ollen ennakkotietoa.

Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskus, rakentamisen tilastot.

Hieman yli puolet uusista asunnoista projektialueille

Valtuustokauden 2013–2016 aikana hieman yli puolet kaikista asunnoista sijoittui ns. projektialueille, ja vastaavasti hieman alle puolet projektialueiden ulkopuolisille alueille sijoittuvana täydennysrakentamisena. Projektimaisesti johdetuista alueista eniten asuntoja valmistui Länsisatamaan, jonne sijoittui 13 prosenttia tänä aikana valmistuneista asunnoista. Vuosina 2013–2016 aloitettiin noin 19 300 asunnon rakentaminen ja rakennuslupa myönnettiin kaikkiaan 18 100 asunnolle. Länsisataman ohella myönnettyjen rakennuslupien määrä on erityisen korkea Kruunuvuorenrannan projektialueella, jonka alueelle valmistuvien asuntojen määrä tulee nousemaan lähivuosina (kuviot 1.27).

1.27. Myönnetyt sekä aloitetut ja valmistuneet asunnot projektialueilla sekä täydennysrakentaminen projektialueiden ulkopuolisilla alueilla 2013–2016. Mukana uudistuotanto, laajennukset ja käyttötarkoituksen muutokset (2016 ennakkotiedot)

Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskus, rakentamisen tilastot / Kaupunginkanslian asuntotuotantorekisteri.

Valmistuneista asunnoista 61 prosenttia vapaarahoitteisia

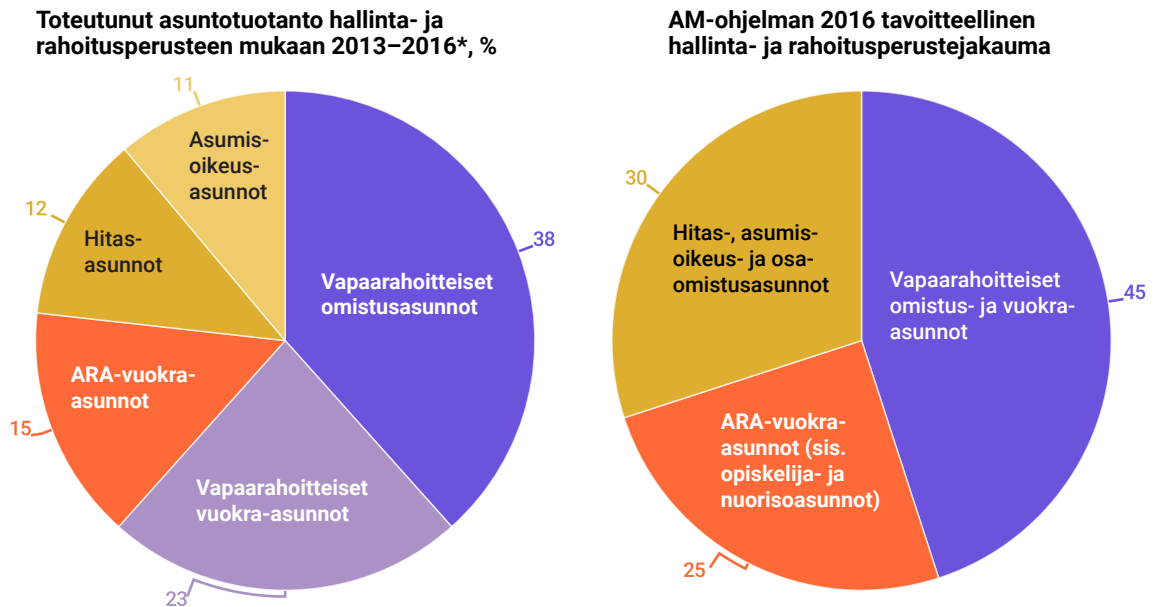
Sääntelemättömän tuotannon osuus valmistuneista asunnoista on ollut valtuustokaudella 2013–2016 jonkin verran Kotikaupunkina Helsinki 2012 -ohjelman päivitettyjä asuntotuotantotavoitteita korkeampi (kuvio 1.28). Uudistuotantona ja laajennuksina valmistuneista asunnoista 61 prosenttia oli hallinta- ja rahoitusmuodoltaan vapaarahoitteisia omistus- tai vuokra-asuntotuotantoja. Välimuodon asunnot, eli esimerkiksi Hitas- ja asumisoikeusasunnot muodostivat 23 prosenttia ja ARA-vuokra-asunnot 15 prosenttia valmistuneista asunnoista.

Pienten asuntojen osuus kasvoi tarkastelujakson kuluessa

Uudistuotantona ja laajennuksina valmistuneiden asuntojen keskikoko oli nelivuotiskauden 2013–2016 kahtena ensimmäisenä vuotena suurempi kuin kahtena viimeisenä. Valmistuneiden asuntojen keskikoko oli suurin (72,5 m²) vuonna 2014 ja pienin (62,5 m²) vuonna 2016 (kuvio 1.29). Keskikoon laskuun vaikuttavat erityisesti yksiöiden kasvanut osuus asunto-

tuotannon kokonaismäärästä sekä pienten, yhden tai kahden asuinhuoneen asuntojen keskiin aleneminen. Vuosina 2013–2016 uudistuotantona ja laajennuksina valmistuneista asunnoista 17 prosenttia oli yksiöitä, 35 prosenttia kaksioita, 26 prosenttia kolmioita ja 21 prosenttia neljän tai useamman asuinhuoneen asuntoja. Kuten asuntokannassa yleisesti, pienten asuntojen suhteellinen osuus on selvästi suurempi vuokra- kuin omistusasuntokannassa. Pienten, yhden tai kahden asuinhuoneen asuntoja on valmistunut hieman kaupungin keskiarvoa enemmän suurimmille kantakaupungin projektialueille. Esimerkiksi Kalasatamaan vuosina 2013–2016 valmistuneista asunnoista 62 prosenttia ja Kruunuvuorenrantaan valmistuneista asunnoista 59 prosenttia oli pieniä asuntoja.

Kuvio 1.28. Toteutunut asuntotuotanto hallinta- ja rahoitusperusteen mukaan 2013–2016*, %, AM-ohjelman 2016 tavoitteellinen hallinta- ja rahoitusperustejaakauma

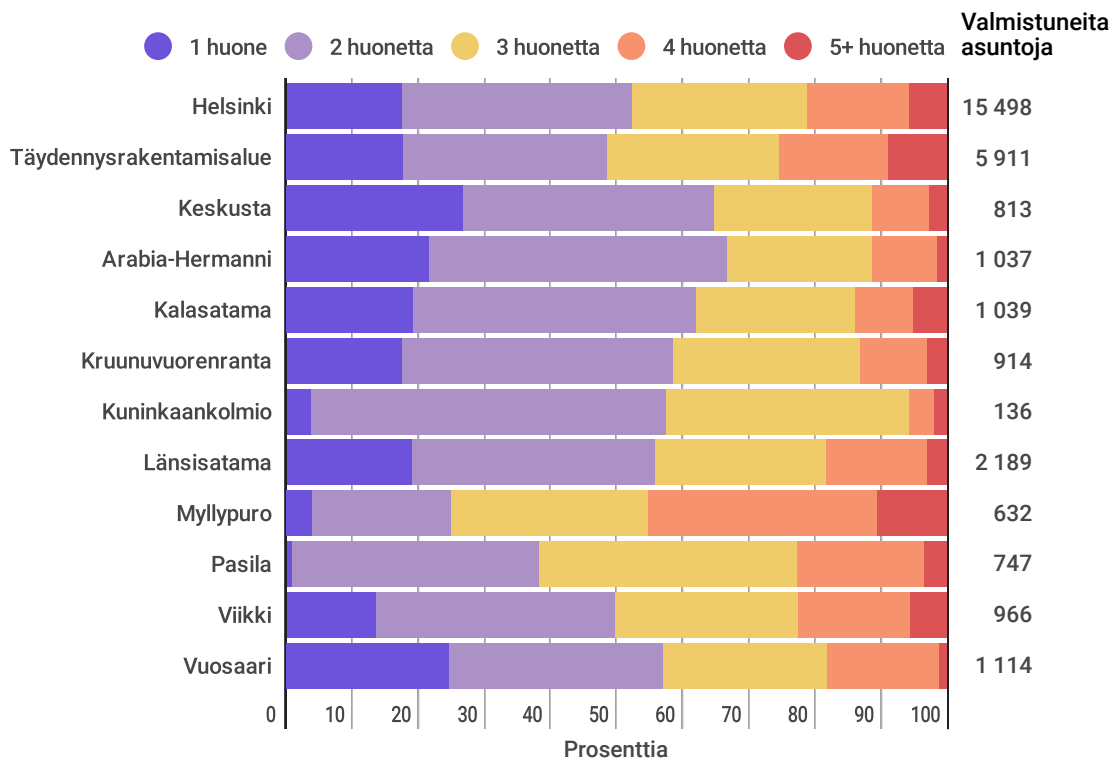

*Vuoden 2016 rakentamisen tiedot on poimittu Helsingin kuntarekisteristä 2.1.2017 ja ovat näin ollen ennakkotietoa.

Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskus, rakentamisen tilastot.

Lähde: AM-ohjelma 2016.

Kuvio 1.29. Valtuustokaudella 2013–16* uudistuotantona ja laajenuksena valmistuneiden asuntojen huoneistotyyppijakauma

*Vuoden 2016 rakentamisen tiedot on poimittu Helsingin kuntarekisteristä 2.1.2017 ja ovat näin ollen ennakkotietoa.
 Lähde: Helsingin kaupungin tietokeskus, rakentamisen tilastot / Kaupunginkanslian asuntotuotantorekisteri.

2

Hyvinvoiva helsinkiläinen

2.1. Terveys- ja hyvinvointierot

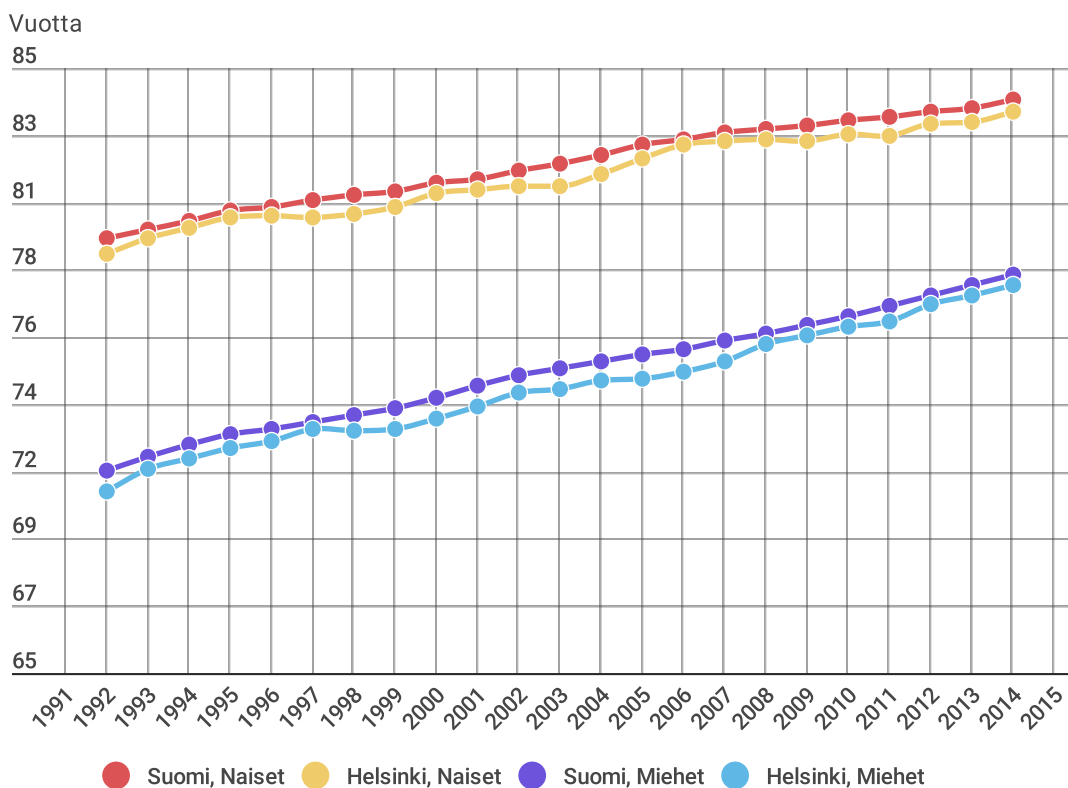
NETTA MÄKI, HANNA AHLGREN-LEINVUO, TUULA VESANEN, VESA KESKINEN

- Helsinkiläisten elinajanodote on kasvanut, mutta se on edelleen koko maata alempi. Eroa selittää 40–80-vuotiaiden suurempi kuolleisuus, ja alkoholiin ja tupakointiin liittyvät kuolemat erityisesti vähemmän koulutetuilla. Naiset elävät noin kuusi vuotta miehiä pidempään. Elinajanodotteen alueelliset erot ovat säilyneet suurina.
- Helsinkiläisten sairastavuus on koko maata vähäisempää, mutta alueiden välillä on suurta vaihtelua.
- Helsinkiläisten elintavoista ruokailutottumukset, painonhallinta ja liikunta ovat hyvällä tasolla. Tupakointi on vähentynyt erityisesti miehillä. Alkoholin liikakäyttö on Helsingissä huomattavasti koko maata yleisempää, puolet matalan koulutustason miehistä kuuluu tähän ryhmään.
- Puolet helsinkiläisistä kokee elämänlaatunsa keskimäärin hyväksi ja kaksi kolmesta kokee terveytensä hyväksi.
- Hyvinvointi- ja terveyserot ovat yhteydessä sosioekonomisiin taustatekijöihin. Helsingissä korkean sairastavuuden alueilla on koko kaupungin tasoa korkeampi työttömyysaste sekä alhaisemmat korkeakoulutettujen osuudet ja keskitulot.
- Helsinkiläiset kokevat kaupungin keskustan ja oman asuinympäristönsä keskimäärin yhtä turvalliseksi kuin aikaisemmin. Naisten pelko seksuaalirikoksen uhriksi joutumisesta on kasvanut. Omalla asuinalueella nähty väkivalta on vähentynyt systemaattisesti.

Helsinkiläisten elinajanodote on kasvanut, väestöryhmien väliset erot kuitenkin edelleen suuria

Helsinkiläisten elinajanodote on kasvanut viimeisten kahden vuosikymmenen aikana, mutta se on säilynyt hieman alempana kuin maassa keskimäärin. Vastasyntyneen elinajanodote Helsingissä oli vuonna 2015 miehillä 77,8 ja naisilla 83,6 vuotta (kuvio 2.1). Tuoreimpien tietojen mukaan ero koko maan tasoon on noin puoli vuotta sekä miehillä että naisilla.

Kuvio 2.1. Vastasyntyneen elinajanodote 1991–2015, kolmen vuoden liukuva keskiarvo

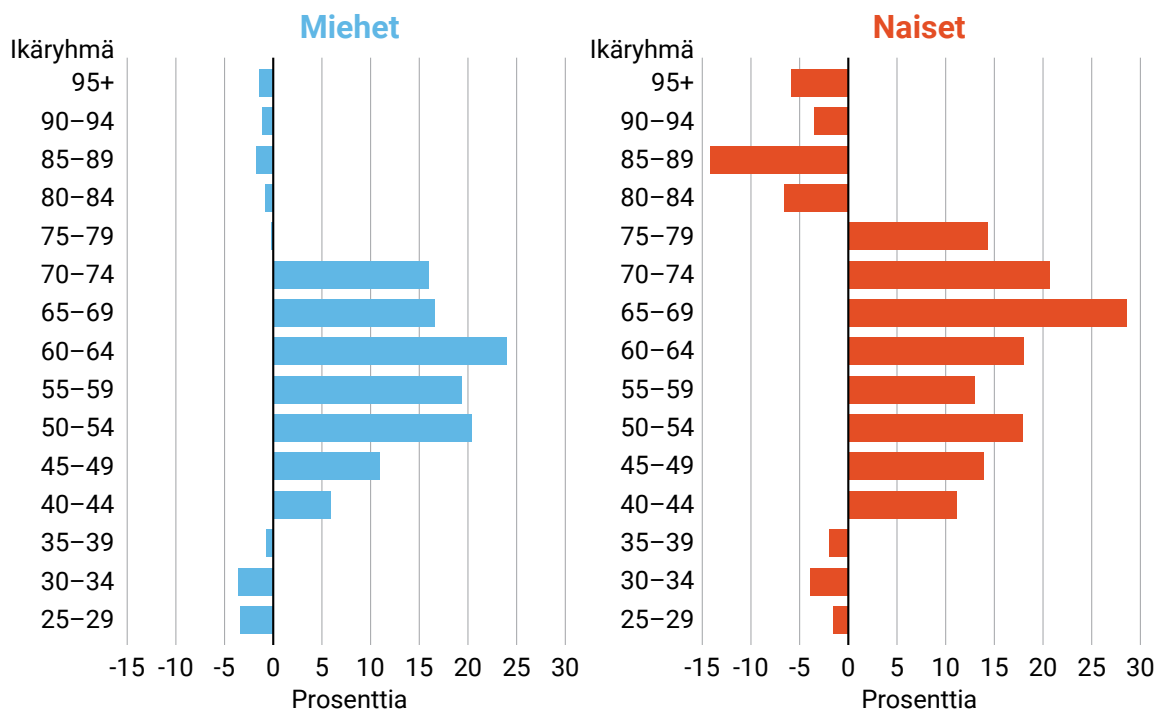

Lähde: Tilastokeskus ja Helsingin kaupungin tietokeskus.

Sukupuolten välinen ero elinajanodotteessa oli Helsingissä 1990-luvun alkupuolella lähes 8 vuotta, mutta se on pienentynyt vajaaseen kuuteen vuoteen. Muutos johtuu miesten nopeammasta elinajanodotteen kasvusta ja kuolleisuuden pienemisestä erityisesti verenkierroelinten sairauksiin, jotka kuitenkin edelleen ovat niin miehillä kuin naisilla yleisin kuolemansyy. Verenkierroelinten sairauksista johtuvan kuolleisuuden pitkän aikavälin pieneminen johtuu sekä elintapamuutoksista että lääketieteen kehityksestä.

Ero elinajanodotteessa Helsingin ja muun maan välillä johtuu 40–80-vuotiaiden suuremmasta kuolleisuudesta Helsingissä (kuvio 2.2). Tätä nuorempien ja vanhempien ikäryhmien kuolleisuus on Helsingissä pienempää kuin koko maassa. Analyysi perustuu vuosien 2001–2010 kuolleisuuteen, mutta tuloksien voidaan olettaa olevan samanlaisia myös tuorempien vuosien osalta, koska muutokset tämän tapaisissa väestöilmioissa ovat hyvin hitaita. Erot siviilisäätyrakenteesta selittivät pienen osan helsinkiläisten korkeammasta kuolleisuudesta: Helsingissä suurempi osuus väestöstä on naimattomia ja eronneita, joiden kuolleisuus on suurempaa.

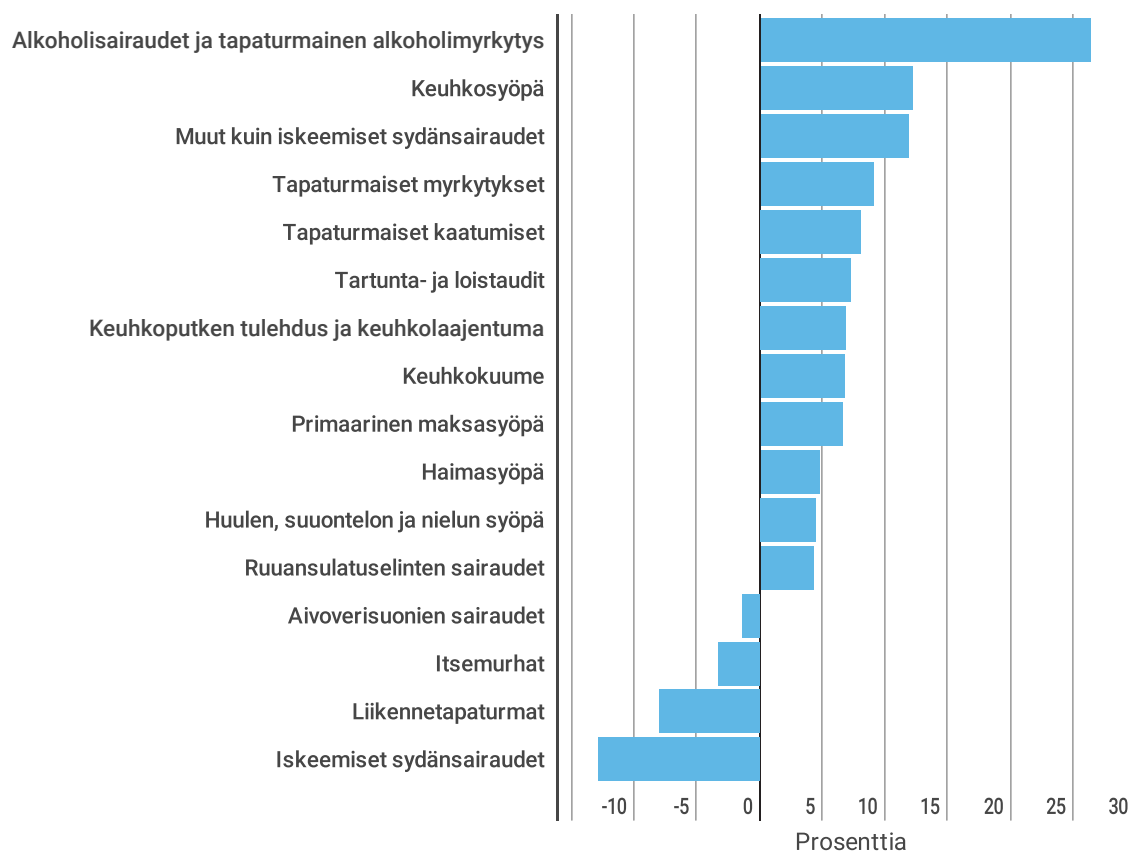
Kuvio 2.2. Eri ikäryhmien kuolleisuuden vaikutus (%) 25-vuotiaiden helsinkiläisten ja muiden suomalaisten miesten ja naisten elinajanodotteen eroon 2001–2010

Lähde: Tilastokeskus ja Helsingin kaupungin tietokeskus

Alkoholiin ja tupakointiin liittyvät kuolemansyyt selittävät huomattavan osan helsinkiläisten lyhemmästä elinajanodotteesta (kuvio 2.3). Sekä miehillä että naisilla noin neljännes elinajanodotteen erosta johtuu suuremmasta kuolleisuudesta alkoholisairauksiin. Alkoholin käyttö vaikuttaa osaltaan moneen muuhun kuolemansyyhyyn, kuten tapaturmisiin kaatumisiin ja moniin syöpiin, jotka nekin ovat huomattavasti yleisempiä Helsingissä kuin muualla maassa. Myös tupakointiin liittyvät kuolemansyyt, kuten keuhkosityöpä ovat helsinkiläisillä yleisempiä. Sen sijaan kuolleisuus erityisesti iskeemisiin sydänsairauksiin kuten sydäninfarktiin ja sepelvaltimotautiin, jotka ovat verenkiertoelinten sairauksista yleisimpiä, on Helsingissä sekä miehillä että naisilla huomattavasti pienempää kuin muualla maassa.

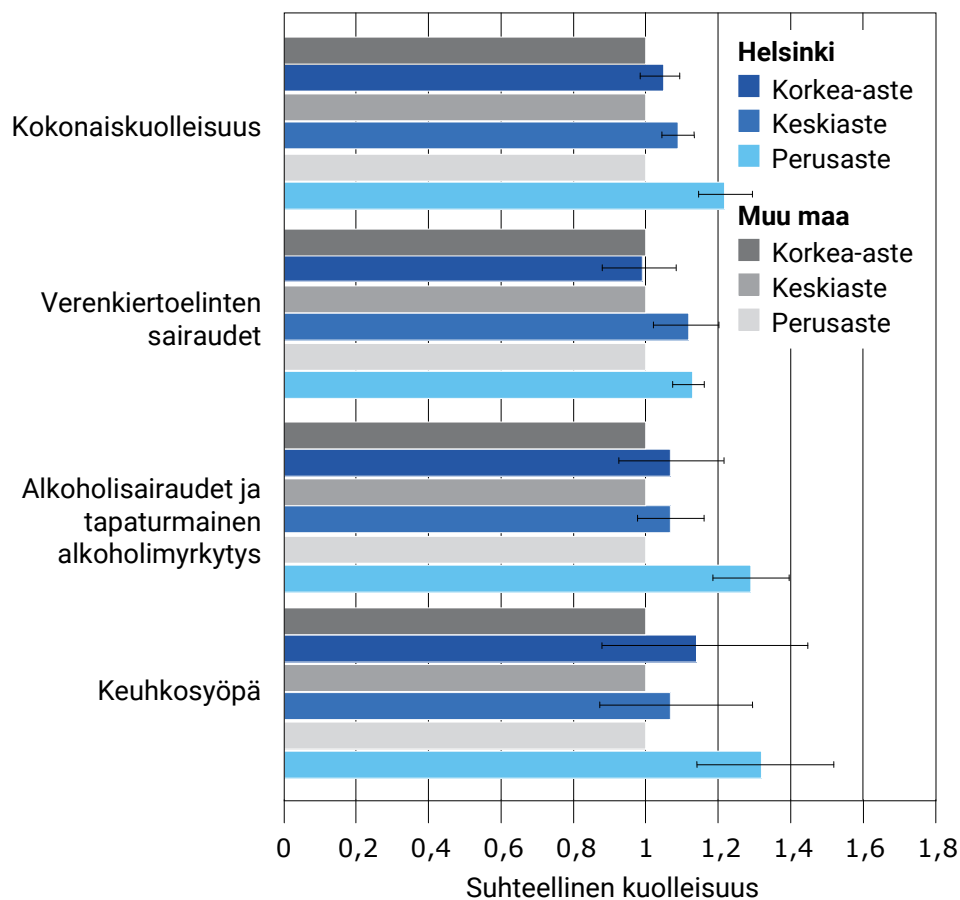
Kuvio 2.3. Eri kuolemansyiden vaikutus (%) yli 25-vuotiaiden helsinkiläisten ja muiden suomalaisten miesten elinajanodotteen eroon vuosina 2001–2010

Lähde: Tilastokeskus ja Helsingin kaupungin tietokeskus.

Muuta maata suurempi kuolleisuus ei koske kaikkia väestöryhmiä. Korkeasti koulutetuilla ja ylemmillä toimihenkilöillä kuolleisuudessa ei pääsääntöisesti ole eroa Helsingin ja muun maan välillä (kuvio 2.4). Sen sijaan vähemmän koulutettujen ja työntekijäasemassa olevien kuolleisuus on huomattavasti suurempi Helsingissä kuin vastaavilla ryhmillä muualla maassa. Erityisen suurta on perusasteen koulutuksen saaneiden helsinkiläisten kuolleisuus alkoholisairauksiin ja keuhkosityöpään. Vähän koulutettujen helsinkiläisten terveyteen ja elintapoihin olisikin syytä kiinnittää huomiota ja tukea sairauksien ennaltaehkäisyä. Erityisesti alkoholin ongelmakäytön ja humalahakuisen juomisen ehkäisyyn tulisi panostaa voimakkaasti kaikilla terveydenhuollon tasoilla. Tarkemmin helsinkiläisten kuolleisuutta on käsitelty tietokeskuksen tuoreessa tutkimuksessa (Mäki & Martikainen 2016).

Kuvio 2.4. Koulutuksen mukainen kuolleisuus Helsingissä ja muualla maassa, 25–64-vuotiaat miehet

Lähde: Tilastokeskus ja Helsingin kaupungin tietokeskus.

Helsingiläisten sairastavuus on koko maata vähäisempää, kaupunginosien välillä suurta vaihtelua

Helsingiläisten terveydentila on Kelan sairastavuusindeksin mukaan parempi kuin suomalaisten keskimäärin. Ikä- ja sukupuolivakioitu sairastavuusindeksi oli vuonna 2015 Helsingissä 90, mikä oli kymmenen indeksipistettä alhaisempi kuin koko maan indeksissä saama arvo 100. Helsingin sairastavuusindeksi on pysynyt samalla tasolla koko 2000-luvun. Sairastavuusindeksin kolmesta osaindeksistä vain kuolleisuusindeksi on Helsingissä koko maan keskiarvoa korkeampi (ks. edellinen kappale elinajanodotteen ja kuolleisuuden muutoksista Helsingissä), kun taas työkyvyttömyys- ja lääkekorvausindeksit ovat alle koko maan keskiarvon.

Myös kansantauteja (diabetes, psykoosit, sydämen vajaatoiminta, nivelreuma, astma, verenpainetauti sekä sepelvaltimotauti) esiintyy Helsingissä vähemmän kuin Suomessa keskimäärin. Ikä- ja sukupuolivakioitu kansantauti-indeksi oli 80, joka on kaksikymmentä pistettä al-

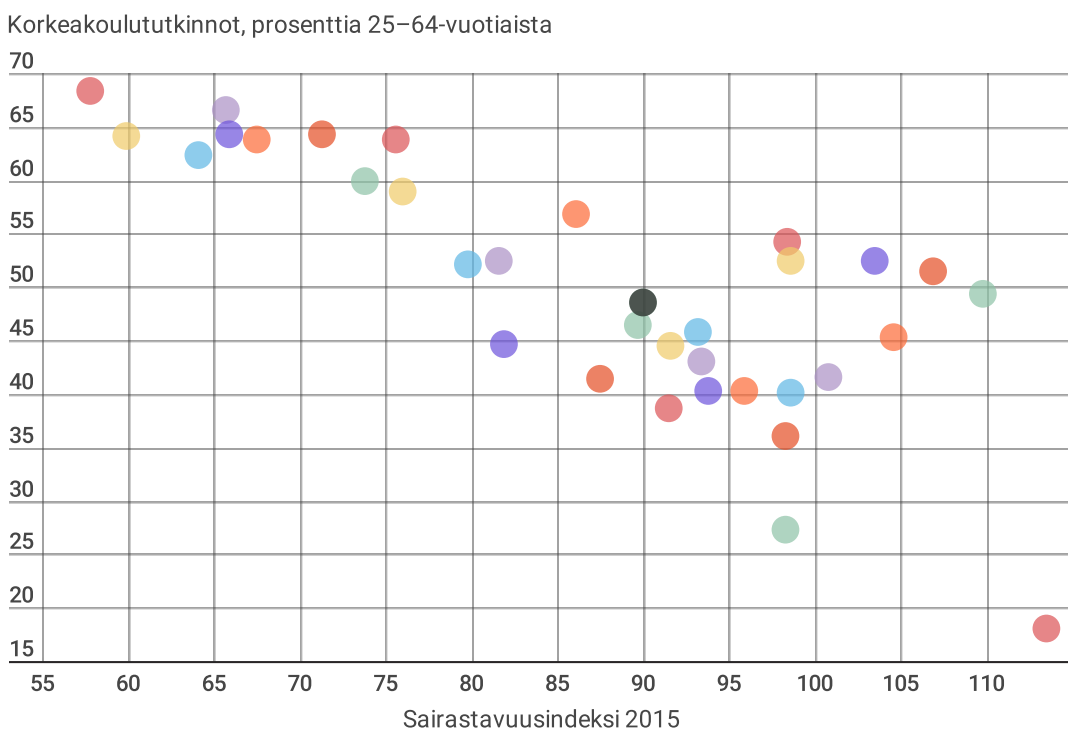
haisempi kuin koko maassa keskimäärin. Yksittäisistä kansantaudeista ainoastaan psykoosit olivat helsinkiläisten keskuudessa koko maan väestön tasolla. Muut kuusi kansantautia olivat koko maata harvinaisempia koko kaupungin tasolla.

Vakioitu sairastavuusindeksi vaihtelee Helsingissä alueellisesti: osalla alueista se on yli koko maan tason, kun taas toisilla se jää reilusti alle koko maan tason (kuvio 2.5). Suurpiireistä tilanne on paras eteläisessä suurpiirissä (69) ja heikoin keskisessä suurpiirissä (104). Peruspiirien välillä erot olivat vieläkin suurempia, ääripäitä ovat Länsi-Pakila (58) ja Jakomäki (114).

Kansantauti-indeksi ei noussut yhdelläkään alueella yli koko maan tason. Suurpiirien välillä oli silti paljon vaihtelua: alhaisin indeksiluku oli eteläisen suurpiirin 63 ja korkein keskisen suurpiirin 89. Peruspiiritasolla indeksin ääripäitä olivat Ullanlinna (54) ja Jakomäki (97).

Sairastavuusindeksin alueelliset erot ovat yhteydessä alueiden erilaisiin sosioekonomisiin rakenteisiin. Sosioekonomisten terveyserojen merkitys on todennettu myös useissa valtakunnallisissa ja kansainvälisissä tutkimuksissa. Alueilla, joissa korkeasti koulutettujen osuus on pienempi, työttömyysaste korkeampi ja tulot alhaisempia, on pääasiassa korkeampi sairastavuus. Vuoden 2015 tietojen perusteella myös Helsingissä korkean sairastavuuden alueilla on koko kaupungin tasoa korkeampi työttömyysaste sekä alhaisemmat korkeakoulutettujen osuudet ja keskitulot. Koulutusasteen ja sairastavuusindeksin välinen yhteys on esitetty kuviossa 2.5.

Kuvio 2.5. Vakioitu sairastavuusindeksi ja koulutusaste vuonna 2015 peruspiireittäin

Lähde: Kela. Helsingin kaupungin tietokeskukselle tehty erillistilasto sairastavuusindeksistä ja kansantauti-indeksistä suur- ja peruspiireittäin.

Helsingiläisten elämäntavat keskimäärin koko maata paremmalla tasolla, alkoholin liikkakäyttö ongelmana

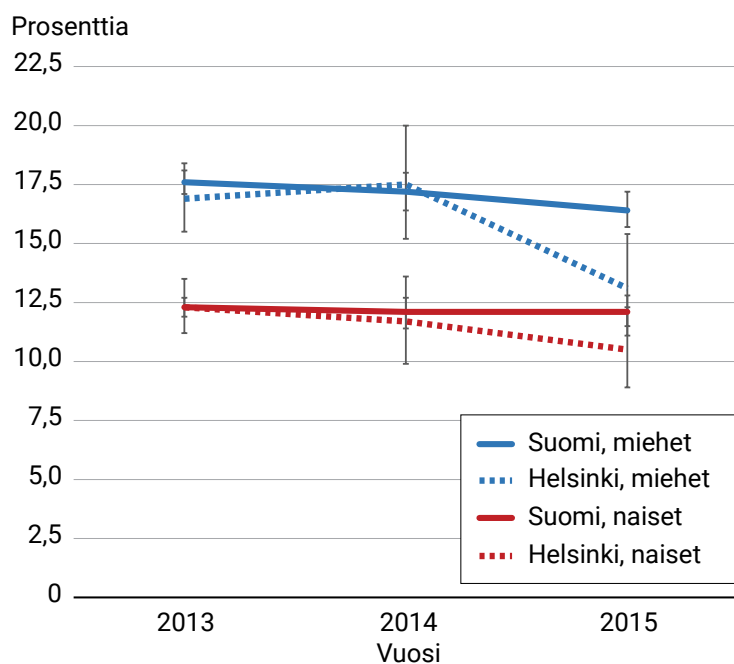
Monet elintapoihin liittyvät tekijät ovat alueellisen terveys- ja hyvinvointitutkimuksen (ATH) mukaan Helsingissä koko maahan verrattuna paremmalla tasolla. Näitä ovat esimerkiksi ruokailutottumukset, paino, tupakointi ja liikunta. Sukupuolten ja koulutusryhmien välillä löytyy kuitenkin selkeitä eroja elintavoissa, jotka heijastuvat eroina jopa kuolleisuudessa ja elinajanodotteessa.

Lihavuus (painoindeksi yli 30) oli Helsingissä vähäisempää kuin koko maassa kaikissa ikä- ja koulutusryhmissä. Yleisintä lihavuus oli matalasti koulutetuilla naisilla. Myös ruokatottumuksissa näkyi koulutustason ja sukupuolen merkitys, matalasti koulutetut, ja erityisesti miehet, söivät harvemmin kasviksia ja hedelmiä ja marjoja. Kasvisten käyttö oli kuitenkin koko maata yleisempää kaikissa sukupuoli-, ikä- ja koulutusryhmissä.

Tupakointi on Helsingissä keskimäärin koko maata vähäisempää ja päivittäin tupakoivien osuus väestöstä on edelleen vähentynyt viime vuosina. Erityisesti helsinkiläismiesten tupakointi on vähentynyt selvästi (kuvio 2.6). Kehitykseen vaikuttaa todennäköisesti osaltaan Helsingin ikärakenne. Nuorten ja nuorten aikuisten tupakointi on 2000-luvun aikana vähentynyt nopeasti ja näiden ikäryhmien osuus on suurempi Helsingissä kuin muualla maassa. 65 vuotta täyttäneet naiset ovat ainoa ikäryhmä, jonka tupakointi on hieman yleistynyt. On myös mahdollista, että tupakoinnin vähentymiseen vaikuttavat terveitä elämäntapoja suosivat trendit, joiden edelläkävijöinä pääkaupunkilaiset haluavat olla.

Koulutusryhmien välillä on edelleen eroja. Matalasti koulutetut tupakoivat päivittäin moninkertaisesti korkeasti koulutettuihin verrattuna. Matalasti koulutetuilla tupakointi oli yleisempää Helsingissä kuin koko maassa, ero on huomattavasti vähäisempi keskitason ja korkean koulutuksen osalta.

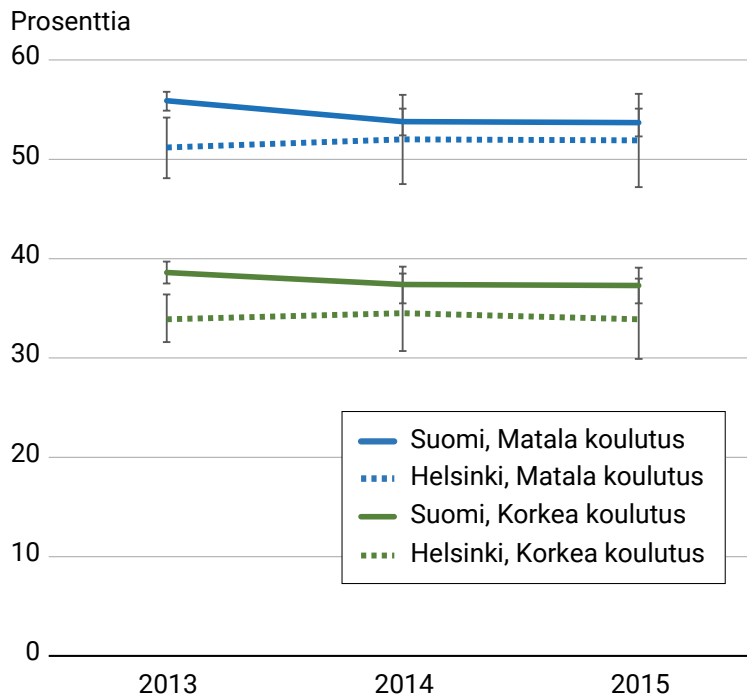
Kuvio 2.6. Päivittäin tupakoivat 20 vuotta täyttäneet miehet ja naiset vuosina 2013, 2014 ja 2015

Lähde: Terveystietokeskus ja hyvinvoinnin laitos, Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus.

Helsingiläiset liikkuvat keskimääräistä yleisemmin suositusten mukaisesti, riittämättömästi liikkuvia on suhteellisesti vähemmän kuin koko maassa. Joka neljäs matalasti koulutettu helsinkiläinen ei harrastanut vapaa-ajan liikuntaa ja yli puolet harrasti riittämättömästi kesävyysliikuntaa ja lihaskuntoharjoittelua (kuvio 2.7). Korkeakoulutetuista riittämättömästi liikkui runsas kolmannes (helsingiläisten liikuntatottumuksia käsitellään tarkemmin luvussa Helsingiläisten liikkuminen).

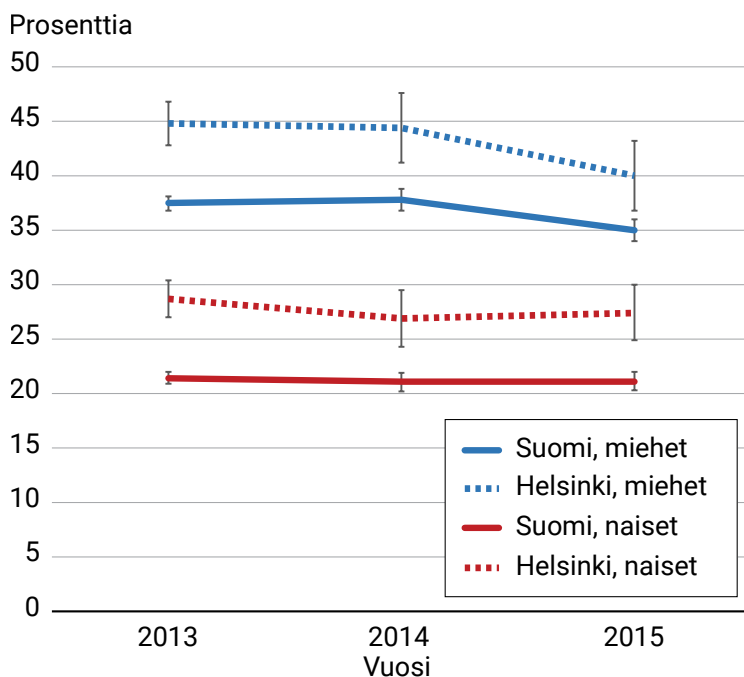
Kuvio 2.7. Riittämättömästi liikkuvat 20–54-vuotiaat koulutuksen mukaan vuosina 2013, 2014 ja 2015

Lähde: Terveystieteiden tutkimuskeskus, Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus.

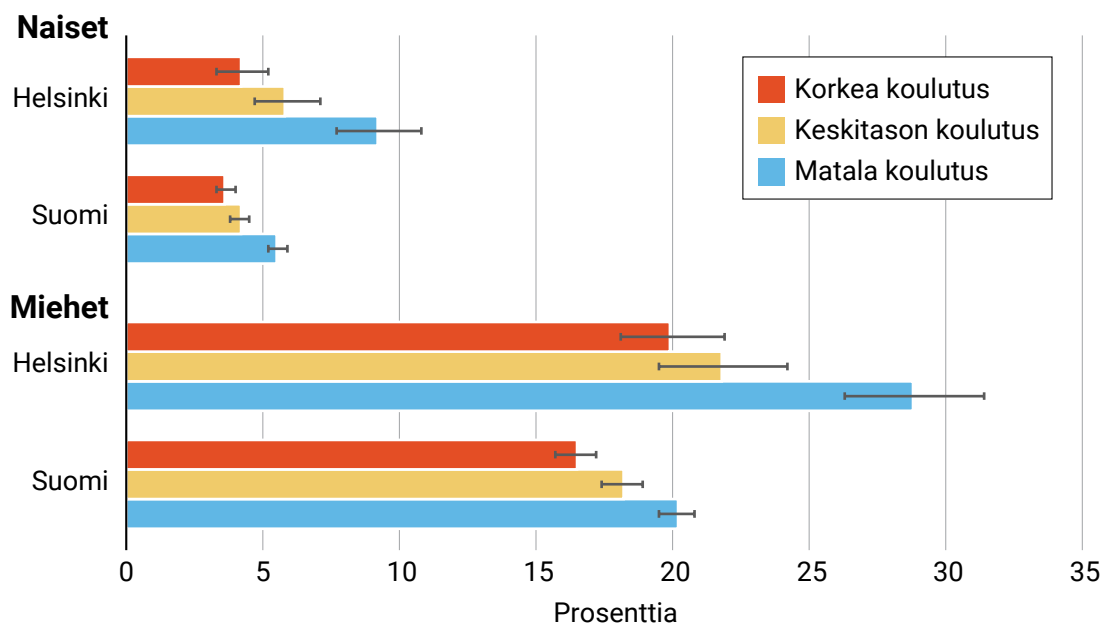
Alkoholin liikkäyttö ja humalajuominen muodostavat poikkeuksen helsinkiläisten elintavoissa. Alkoholinkäyttö on Helsingissä huomattavasti tavanomaisempaa kuin koko Suomessa keskimäärin. Alkoholista liikaa käyttäviä oli vuonna 2015 helsinkiläismiehistä 40 ja naisista 27 prosenttia (kuvio 2.8). Miesten liiallinen alkoholinkäyttö näyttäisi kuitenkin olevan laskussa. Kaikkiin koulutusryhmiin kuuluvien miesten alkoholinkäyttö ja humalahakuinen juominen on runsaampaa kuin naisten eri koulutusryhmissä (kuvio 2.9). Matalan koulutustason miehistä lähes puolet kuuluu liikaa käyttävien ryhmään.

Kuvio 2.8. Alkoholia liikaa käyttävät (%) 20 vuotta täyttäneet miehet ja naiset vuosina 2013, 2014 ja 2015

Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus.

Kuvio 2.9. Alkoholia humalahakuisesti käyttävät (%) 20 vuotta täyttäneet miehet ja naiset koulutuksen mukaan 2013–2015

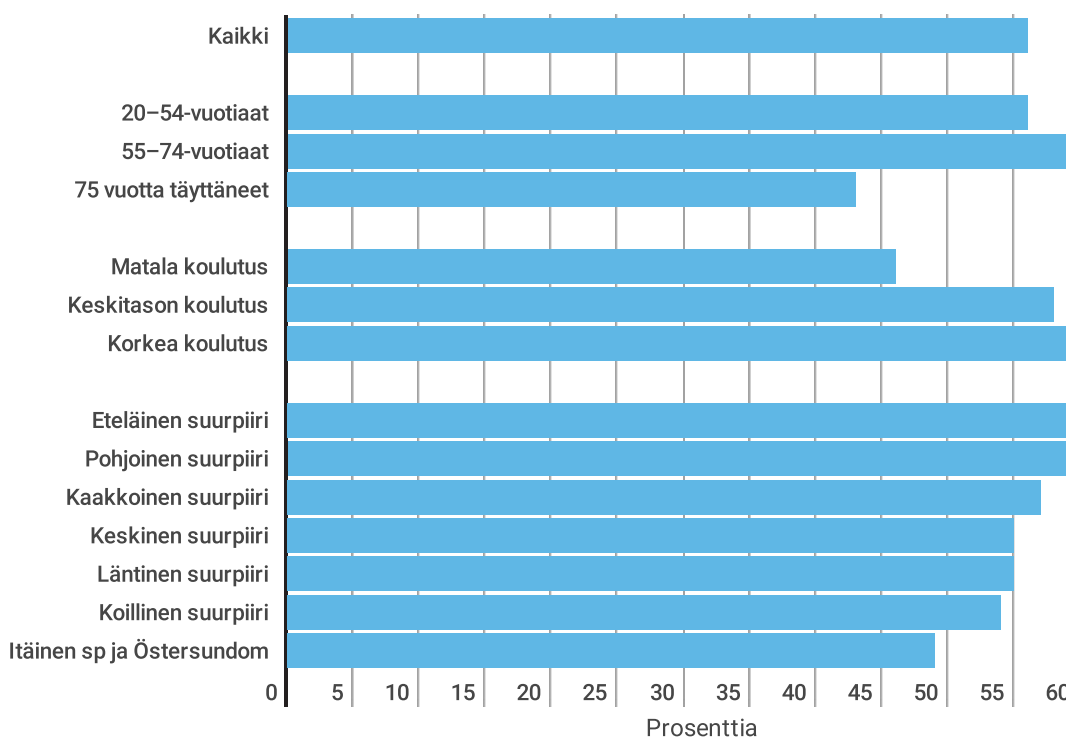
Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus.

Enemmistö helsinkiläisistä kokee elämänlaatunsa ja terveytensä hyväksi

Yli puolet helsinkiläisistä koki elämänlaatunsa keskimäärin hyväksi (kuvio 2.10). Tulos ilmenee Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alueellisen terveys- ja hyvinvointitutkimuksen (ATH) vuosina 2013–2015 kerätystä aineistosta. Helsingissä elämänlaatunsa hyväksi kokeiden osuus on hieman suurempi kuin koko maassa (54 %) tai Vantaalla (55 %), mutta pienempi kuin Espoossa (61 %).

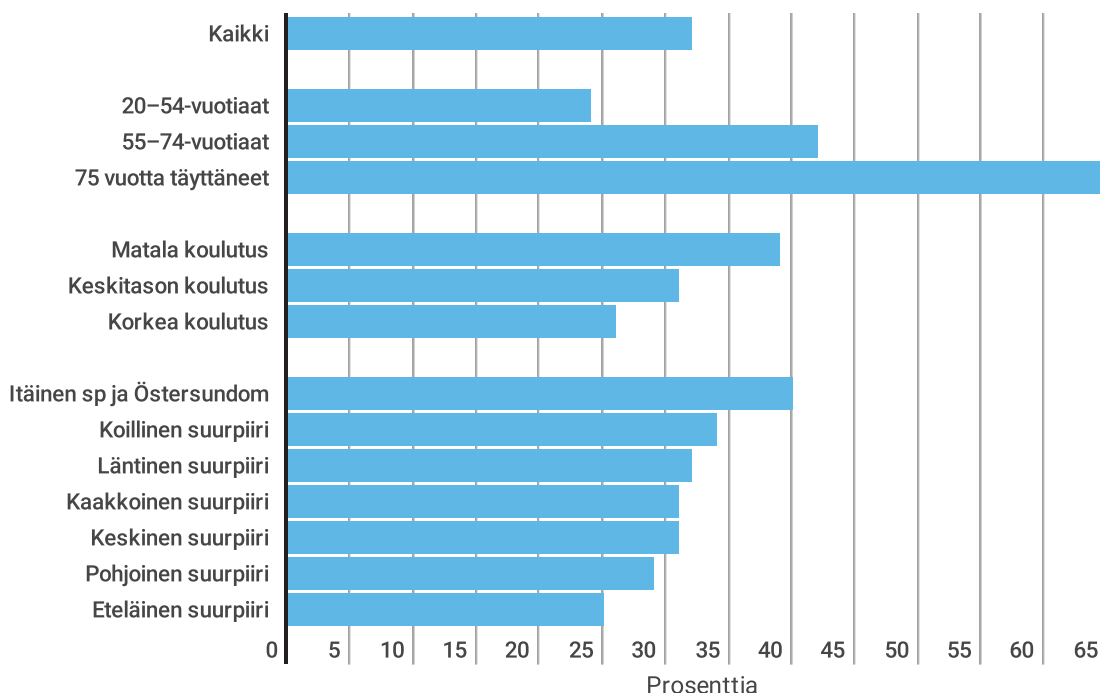
Kuten muutkin terveyden mittarit, kokemus elämänlaadusta oli yhteydessä koulutukseen: korkeammin koulutetut kokevat elämänlaatunsa paremmaksi kuin matalammin koulutetut (ks. esim. Talala et al. 2014, 69). Helsingissä matalan koulutustason vastaajista 46 prosenttia koki elämänlaatunsa keskimäärin hyväksi, korkeasti koulutetuista 63 prosenttia. Ikäryhmittäin tarkasteltuna 75 vuotta täyttäneet olivat elämänlaatuunsa keskimäärin tyytymättömpiä kuin muut ikäryhmät. Elämänlaadun kokeminen vaihtelee myös alueittain. Toisessa ääripäässä olivat Eteläinen ja Pohjoinen suurpiiri, jossa elämänlaatunsa koki keskimäärin hyväksi yli 60 prosenttia, ja toisessa päässä Itäinen suurpiiri, jossa näin koki hieman alle puolet. Sukupuolten välillä ei ollut eroja.

Kuvio 2.10. Elämänlaatunsa keskimäärin hyväksi tuntevien osuus (%) 2013–2015

Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus. Helsinki-aineisto.

Kuvio 2.11. Terveytensä keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi kokevat (%), 2013–2015

Lähde: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Alueellinen terveyst- ja hyvinvointitutkimus. Helsinki-aineisto.

Enemmistö helsinkiläisistä kokee myös terveydentilansa hyväksi; vain vajaa kolmannes helsinkiläisistä koki oman terveytensä keskitasoiseksi tai sitä heikommaksi (kuvio 2.11). Terveystilan arviointi on sekä yhteydessä erityisesti ikään, mutta myös koulutustasoon. Huonoimmaksi terveydentila koettiin 75 vuotta täyttäneiden ikäryhmässä – kaksi kolmesta 75 vuotta täyttäneestä helsinkiläisestä pitää terveydentilaansa korkeintaan keskitasoisena. Korkeasti koulutetut kokivat terveydentilansa selvästi keskitason tai matalan koulutuksen omaavia paremmaksi. Alueiden välillä oli suuria eroja. Itäisessä suurpiirissä terveytensä korkeintaan keskitasoiseksi kokeneita (40 %) oli selvästi enemmän kuin kaupungissa keskimäärin (32 %). Vastaavasti Eteläisessä suurpiirissä terveydentila koettiin muita alueita useammin keskitasoa paremmaksi. Sukupuolten välillä ei ollut eroja terveydentilan arvioinninkaan suhteen.

Myös valtaosa yksin asuvista helsinkiläisistä on tyytyväisiä elämäänsä. Helsingissä on 154 000 yksin asuvaa eli enemmän kuin Jyväskylässä on asukkaita (ks. tarkemmin luku helsinkiläisten perhe- ja asuntokuntarakenteesta). Lähes jokainen asuu jossakin elämänsä vaiheessa yksin. Yksin kaupungissa – tutkimus yksinasumisesta -verkkosivusto kokosi vuoden 2015 aikana yksinasuviin helsinkiläisiin liittyvää tilastoa ja tutkimustietoa. Sivustolla oli myös mahdollisuus jakaa kokemuksia yksinelämisestä ja yksinäisyydestä.

Valtaosa helsinkiläisistä kokee asuinympäristönsä ja kaupungissa liikkumisen turvalliseksi

Koettu turvallisuus on yksi hyvinvoinnin ulottuvuus. Tässä aihetta lähestytään koetun arkisen turvallisuuden näkökulmasta.

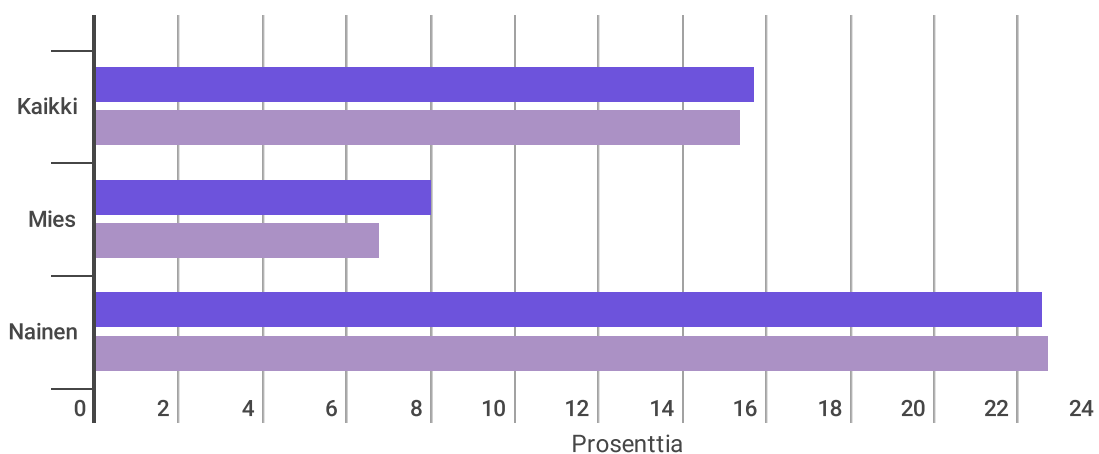
Helsingin turvallisuustutkimus toteutetaan kolmen vuoden välein, edellinen tehtiin vuonna 2012. Vuoden 2015 kysely lähetettiin 7 000 helsinkiläiselle, joista yli 4 000 vastasi. Turvallisuuskyselyn kohteena olivat nyt ensi kertaa myös maahanmuuttajataustaiset henkilöt. Vieraskieliset eivät vastanneet kyselyyn niin innokkaasti kuin suomen- ja ruotsinkieliset. Suomen- ja ruotsinkielisistä kyselyyn vastasi 67 prosenttia, vieraskielisistä 22 prosenttia, joten tutkimuksen vastausprosentiksi tuli 57 prosenttia.

Helsinkiläiset kokivat kaupungin keskustan ja oman asuinympäristönsä keskimäärin yhtä turvalliseksi kuin aikaisemmin. Tulos on yllättävä, kun ottaa huomioon, missä poikkeuksellisessa tilanteessa Suomessa oltiin aineiston keruun aikoihin vuodenvaihteessa 2015/2016. Helsingin vuoden 2015 turvallisuustutkimuksen aineiston keruu ajoittui poikkeukselliseen aikaan. Pariisin terroristi-iskut ravisuttivat syksyllä Eurooppaa ja Suomeen tuli kymmeniä tuhansia turvapaikanhakijoita. Iltapäivälehtien mielipidetiedustelut ja lööpit, sosiaalisen median kuohunta vihapuheineen ja katupartiot kertoivat ihmisten peloista. Helsinkiläisten arjessa turvallisuuden tunne ei kuitenkaan järkkynyt.

Koetun arkisen turvallisuuden keskeinen mittari on se, miten turvalliseksi oma asuinalue koetaan viikonloppuiltaisin. Oma asuinalue koettiin yhtä turvalliseksi kuin vuonna 2012, vaikka oletus oli syksyn 2015 tapahtumien vuoksi toisenlainen.

Maahanmuuttajien tilanne ei tässä yhteydessä ole niin hyvä kuin kantaväestön. Vieraskielisistä asuinalueensa koki viikonloppuiltaisin turvalliseksi 63 prosenttia, suomen- ja ruotsinkielisistä 78 prosenttia. On huomattava, että vieraskielisistä joka kymmenes ei osannut arvioida asuinalueensa turvallisuutta.

Kuvio 2.12. Asuinalueensa turvattomaksi kokeneet suomen- ja ruotsinkieliset vuosina 2012 ja 2015

Lähde: Helsingin turvallisuustutkimukset 2012 ja 2015.

● 2015 ● 2012

Myös liikkuminen on Helsingissä turvallista. Vuoden 2015 tietojen mukaan bussi, raitiovaunu ja paikallisjuna koettiin vuonna 2015 turvallisemmaksi kuin kolme vuotta sitten.

Naisten pelko seksuaalirikoksen uhriksi joutumisesta kasvanut

Naisten huolestuneisuus seksuaalirikoksen kohteeksi joutumisesta väheni vuodesta 2003 aina vuoteen 2012. Vuoden 2015 kyselyn tietojen mukaan tilanne huononi; asiassa oli palattu vuoden 2003 tasolle. Erityisesti tämä koski nuoria naisia. Muun muassa raju ”turvapaikkautisointi” oli ehkä omiaan heikentämään naisten turvallisuuden tunnetta kaupungissa.

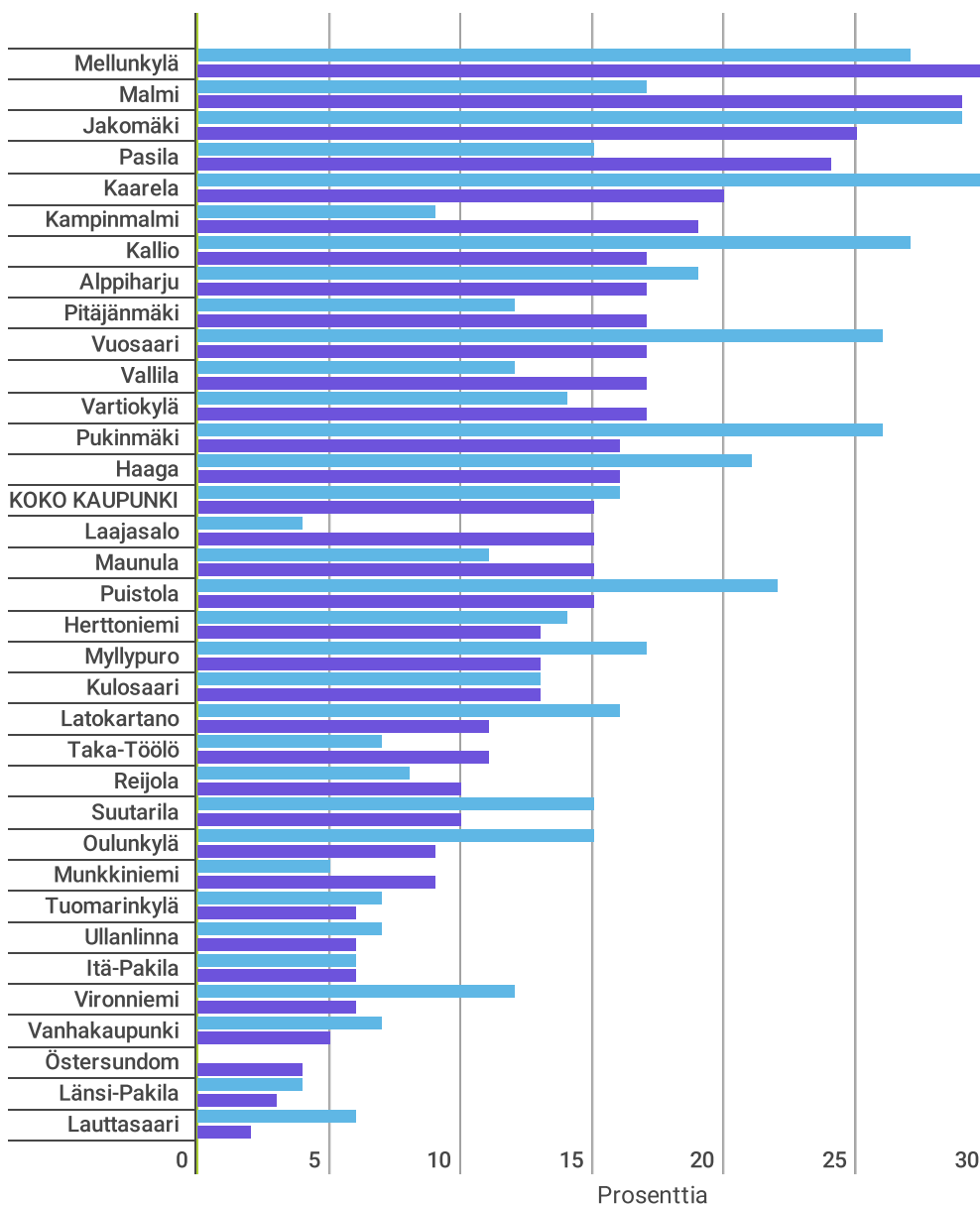
Alue-erot yllättävän pysyviä, mutta kehitystä myös parempaan suuntaan

Tutkimuskerrasta toiseen turvattomimmiksi koetut alueet ovat Helsingissä olleet pääosin samat, samoin turvallisimmat alueet. Kun ihmiset saavat kotiinsa turvallisuutta koskevan kyselyn, he vastaavat oletettavasti senhetkisen tunteen perusteella – miltä minusta tuntuu, kun pitää lähteä yksin ulos.

Turvattomuutta herättäviksi paikoiksi nousivat joukkoliikenteen asemat, kauppa- ja ostoskeskukset, puistot ja lenkkipolut sekä erityisryhmien asuntolat. Viimeksi mainitusta olkoon esimerkkinä Taka-Töölön vuoden 2015 ”pomppaus” turvattomuuskokemuksissa, joka näyttää pitkälti selittyvän Ruusulankadulla sijaitsevan asumispalveluyksikön vaikutuksilla lähiympäristöön. Myös ajankohtaiset, paikalliset tapahtumat heijastuvat alueittaisiin tuloksiin.

Monilla Helsingin alueilla koettu turvallisuus on myös systemaattisesti parantunut. Yksi esimerkki ovat Kallion ja Alppiharjun alueet, joissa pitkään jatkunut väestörakenteen muutos (gentrifikaatio) selittää parantunutta tilannetta. Myös uudisrakentamisen kohteena olleet alueet ovat parantaneet ”asemiaan” vertailussa. Tällaisesta ovat esimerkkeinä Myllypuro, Jakomäki, Latokartano ja Vuosaari. Omalla asuinalueella nähty väkivalta on vähentynyt systemaattisesti vuosien 2003–2015 aikana.

Kuvio 2.13. Turvattomuuskokemukset (turvaton, melko turvaton) omalla asuinalueella myöhään perjantai- ja lauantai-iltoisin

Lähde: Helsingin turvallisuustutkimukset 2012 ja 2015. ● 2012 ● 2015

Turvallisuus tärkeä teema myös alle 15-vuotiaiden arjessa

Turvallisuus nousi tärkeäksi teemaksi helsinkiläisnuorten hyvinvointia selvittäneessä tutkimuksessa, joka perustui nuorten ryhmien haastatteluihin vuoden 2016 aikana. Tutkimuksessa turvattomiksi alueiksi mainittiin vieraat paikat ja juna-asemat ja etenkin vieraiden, päihtyneiden ja arvaamattomasti käyttäytyvien aikuisten toiminta koettiin turvattomuutta aiheuttavana (Viilo 2017, 18). Turvallisuuden tunnetta voivat järkyttää käytöksellään päihdeongelmaisten aikuisten lisäksi toiset nuoret (emt.). Turvallisuus puolestaan liitettiin kotiin ja perheeseen sekä tuttuihin paikkoihin ja tilanteisiin, joissa liikuttiin porukassa, kavereiden kanssa.

2.2. Työttömyyden ja toimeentulon erot

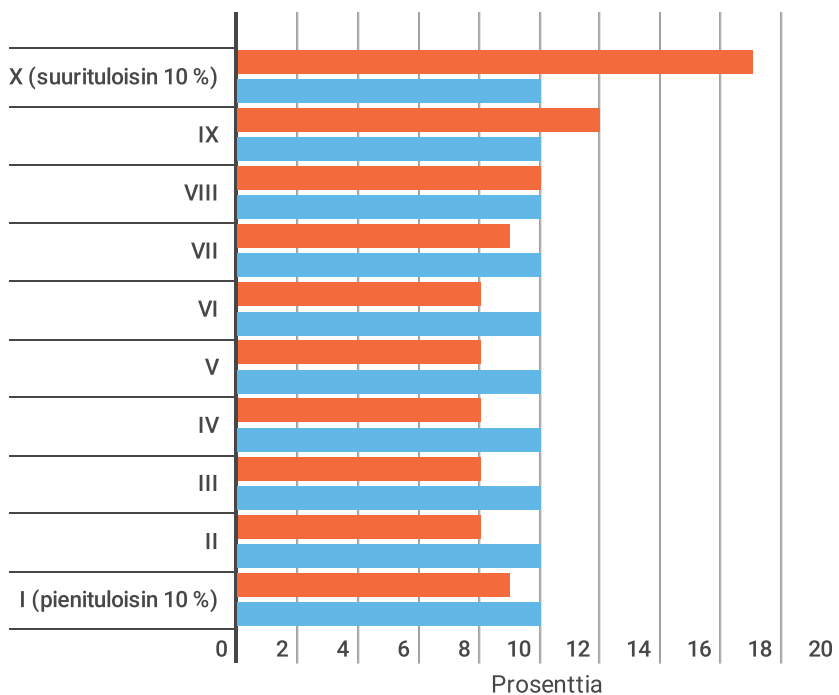
MINNA SALORINNE, HANNA AHLGREN-LEINVUO JA LEENA HIETANIEMI

- Helsinkiläiset sijoittuvat koko maata yleisimmin hyvätuloisten ryhmiin.
- Mediaanitulon kasvuvauhti on hiipunut vuosikymmenen alkuvuosina.
- Naisten tulot ovat kolme neljäsosaa miesten tuloista.
- Työikäisten reaalitulot ovat hieman aiempaa pienemmät.
- Asuntokuntaväestön pienituloisuusriski on laskussa.
- Helsingin työttömyyden rakenne on varsin heterogeeninen iän, koulutustaustan ja ammattiryhmän mukaan.
- Erityisasiantuntijoiden ja asiantuntijoiden osuus helsinkiläisistä työttömistä on kolmannes.
- Asumistukea saavien ruokakuntien lukumäärä kasvoi vuosien 2014–2015 välillä yli 22 prosenttia ja asumistukea saavien osuus kaikista asuntokunnista kasvoi 12,5 prosenttiin.
- Toimeentulotuen saajien lukumäärä on kasvanut tasaisesti jo pitkään: Vuodesta 2010 tuesta osallisten lukumäärä on kasvanut 25,7 prosenttia ja edellisvuoteen verrattuna kasvua oli 8,2 prosenttia.
- Toimeentulotuesta tullut yhä useammalle pitkäaikainen tulonlähde erityisesti työttömyyden pitkittymisen vuoksi: 2010-luvulla tuen kesto on ollut keskimäärin yli 7 kuukautta.

Helsinkiläiset sijoittuvat koko maata useammin hyvätuloisten ryhmiin

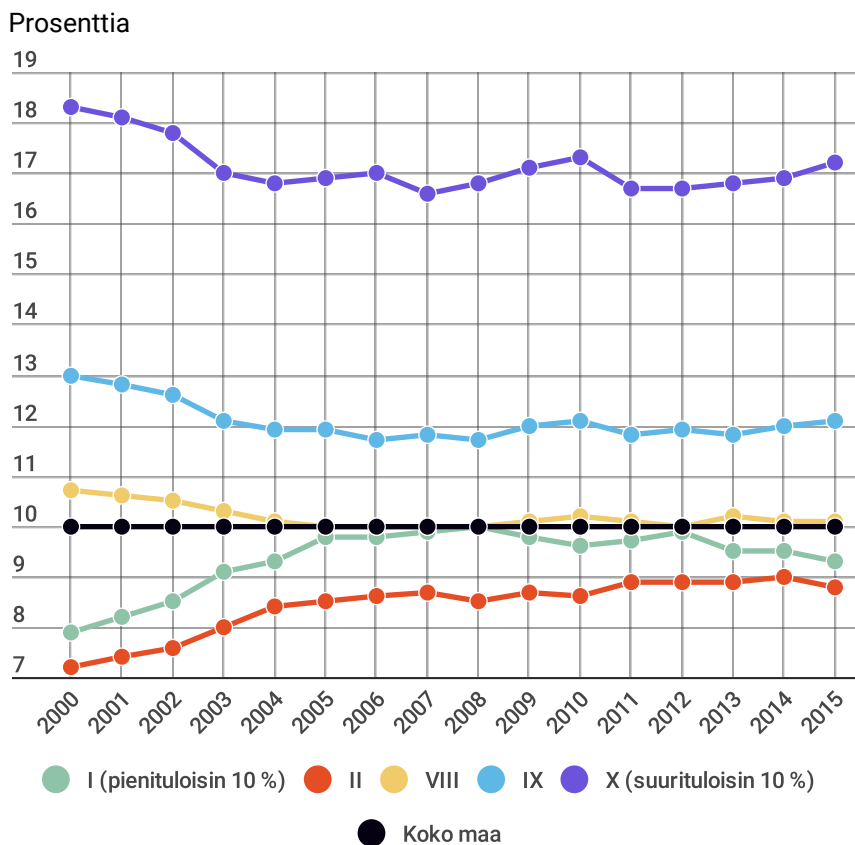
Helsinkiläisestä asuntokuntaväestöstä 17,2 prosenttia kuului ylimpään tulodesiiliin vuonna 2015, kun koko maan väestöstä sinne kuuluu 10 prosenttia (kuvio 2.14). Heikon tulokehityksen vuosina 2010-luvun alussa helsinkiläisestä asuntokuntaväestöstä hieman alle 17 prosenttia kuului kyseiseen kymmenykseen. Vuonna 2015 osuus palasi samalle tasolle kuin se oli ollut vuonna 2010 (kuvio 2.15). Toiseksi ylimpään tulokymmenykseen kuului 12,1 prosenttia helsinkiläisistä asuntokuntaväestöstä. Näin ollen lähes 30 prosenttia tulonsaajista kuului kahteen ylimpään desiiliin vuonna 2015. Kolmanneksi ylimpään kymmenykseen kuului miltei sama osuus kuin koko maassakin eli 10,1 prosenttia. Näin ollen neljä kymmenestä henkilöstä asuntokuntaväestössä kuului kolmeen ylimpään tulodesiiliin, kun osuus koko maassa oli kolme henkilöä kymmenestä vuonna 2015. Ylimmässä tulokymmenyksessä ero koko maahan oli kuitenkin suurin (kuvio 2.14). Alimpaan tulokymmenykseen kuuluvien osuuksissa ei ole suurta eroa Helsingin ja muun maan välillä vuoden 2005 jälkeen. Toiseksi alimmassa desiilissä osuus helsinkiläisistä tulonsaajista on perinteisesti ollut alhaisempi kuin koko maassa. Erot desiileissä Helsingin eduksi olivat suurimmat vuosituhannen alkaessa ja sen jälkeen ne pienenevät. Vuonna 2015 – tulojen lähtiessä jälleen nousemaan – myös desiilitarkastelussa erot jälleen kasvoivat.

Kuvio 2.14. Helsingiläisten tulonsaajien osuudet (%) tulodesiileittäin koko maahan verrattuna

Lähde: Tilastokeskus, tulojaon kokonaistilasto. ● Helsinki ● Suomi

Kuvio 2.15. Helsingiläisten tulonsaajien osuuden muutos tulodesiileittäin 2000–2015

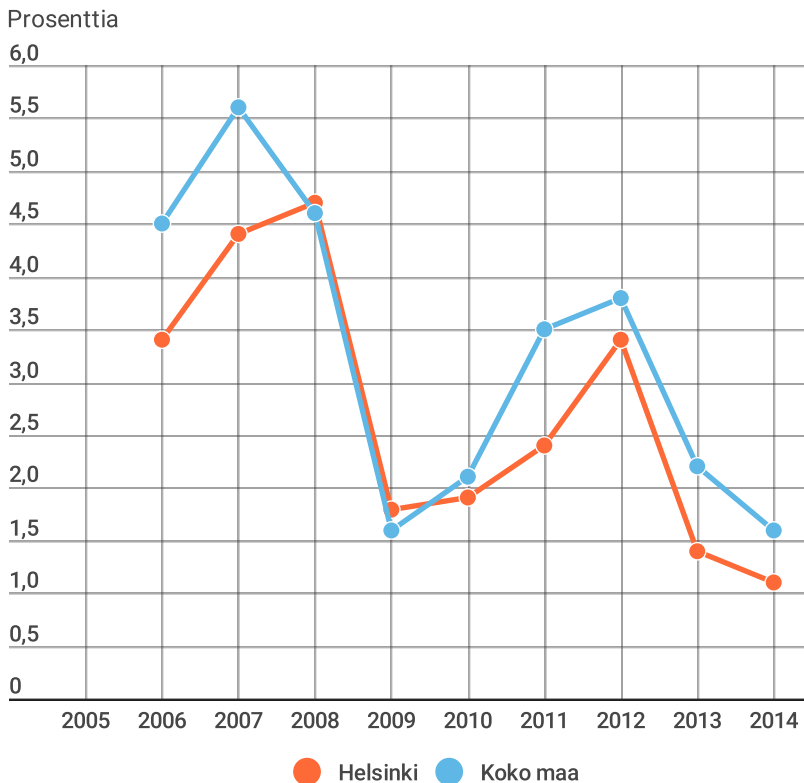
Lähde: Tilastokeskus, tulojaon kokonaistilasto.

Desiiliryhmät eli tulokymmenykset on muodostettu jakamalla ensin kotitalouden tulot talouden kulutusyksiköillä (ns. ekvivalentit tulot). Jokaiselle kotitalouden jäsenelle tulee sama ekvivalentti tulo. Henkilöt järjestetään tämän jälkeen tulojensa mukaiseen järjestykseen ja jaetaan kymmeneen yhtä suureen ryhmään. Jokaisessa tulokymmenyksessä on siten 10 prosenttia väestöstä. Ensimmäiseen tulokymmenykseen kuuluu pienituloisin kymmenes ja viimeiseen suurituloisin. Tulokymmenysten tulo-osuudet osoittavat, kuinka suuren osan kyseessä olevien tulojen kokonaissummasta kukin kymmenes saa.

Mediaanitulon kasvu on hiipunut

Helsingiläisten keskimääräiset tulot olivat korkeammat kuin koko maassa. Veronalaisten tulojen mediaani oli Helsingissä 26 900 euroa vuonna 2014 (taulukko 1). Se oli vajaa 300 euroa eli ainoastaan prosentin enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Kasvuvauhti oli alhaisimmillaan sitten vuoden 2008 (kuvio 2.16). Helsingissä mediaanitulo oli pääkaupunkiseudun alhaisin, vaikka se oli 3 100 euroa enemmän kuin koko maassa. Pääkaupunkiseudun kaupungeissa lisäystä edellisvuodesta oli vain noin puoli prosenttia. *Mediaanitulo on keskimäinen tulotaso, joka jakaa alueen tulonsaajat kahteen yhtä suureen ryhmään. Kaikista tulonsaajista puolella tulot ovat mediaanituloa korkeammat ja toisella puolella sitä alhaisemmat. Mediaanitulo on yksiselitteisempi ja selkeämpi mittari kuin keskiarvo. Sen kasvuvauhti seuraa yleistä suhdannekehitystä. Taustalla on etenkin työllisyystilanne sekä pääomatulojen vaihtelut.*

Kuvio 2.16. Veronalaisten tulojen mediaanin muutokset Helsingissä ja koko maassa, % vuosina 2005–2014

Lähde: Tilastokeskus, Statfin, veronalaiset tulot.

Taulukko 1. Mediaanitulon muutokset pääkaupunkiseudulla ja koko maassa, (€ ja %) vuosina 2005–2013

	Helsinki	€, muutos	%, muutos	Koko maa	€, muutos	%, muutos
2005	21 191			17 793		
2006	21 912	721	3,4	18 596	803	4,5
2007	22 866	954	4,4	19 640	1 044	5,6
2008	23 934	1 068	4,7	20 544	904	4,6
2009	24 361	427	1,8	20 866	322	1,6
2010	24 831	470	1,9	21 311	445	2,1
2011	25 425	594	2,4	22 053	742	3,5
2012	26 286	861	3,4	22 902	849	3,8
2013	26 656	370	1,4	23 414	512	2,2
2014	26 938	282	1,1	23 796	382	1,6

Lähde: Tilastokeskus, Statfin, veronalaiset tulot.

Sukupuolten ja ikäryhmien väliset tuloerot ovat selkeitä

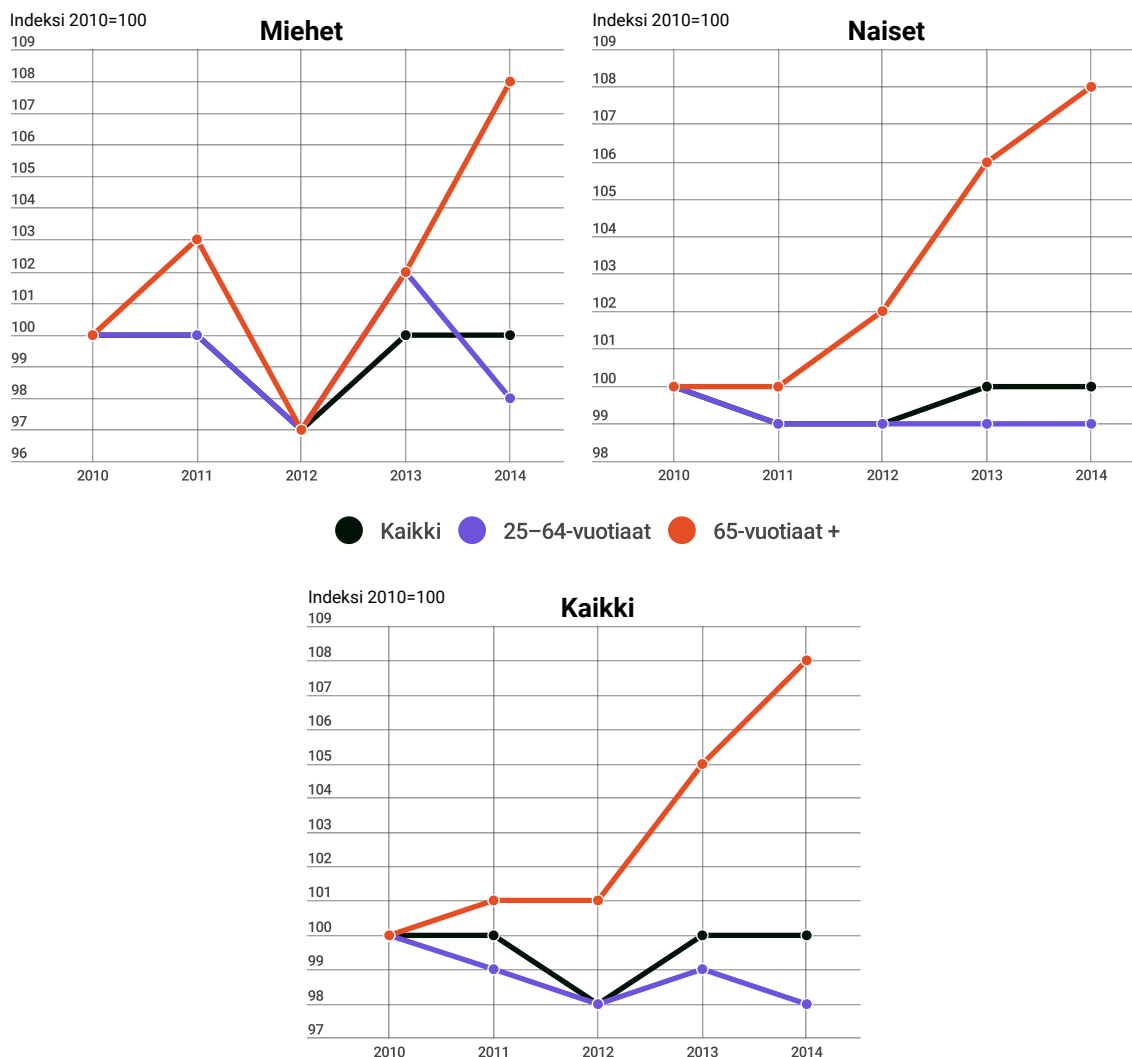
Vuonna 2014 helsinkiläisen tulonsaajan vuositulot olivat keskimäärin 34 200 euroa – vero-
vapaat osingot ja korot huomioiden 34 800 euroa. Helsinkiläisten miesten keskimääräinen
tulo oli 39 500 euroa ja naisten 29 600 euroa eli 9 900 euroa miehiä vähemmän. Naisten kes-
kimääräinen tulo oli siis kolme neljäsosaa miesten tulosta.

Edellisvuoteen verrattuna miesten keskitulo oli noussut ainoastaan puolisen prosenttia, 200
euroa. Naisilla tulokehitys oli hieman parempi. Heidän keskitulonsa oli kasvanut lähes 400
euroa edellisvuodesta eli 1,3 prosenttia. Keskimäärin helsinkiläisten tulot kasvoivat edellis-
vuodesta prosentin eli 320 euroa. Kasvuvauhti oli vajaa 3 prosenttiyksikköä alhaisempi kuin
vuotta aikaisemmin. Vuosikymmenen alussa keskimääräiset tulot olivat vuosittain kasvaneet
3–4 prosenttia.

Keskimääräiset tulot eroavat myös ikäryhmittäin tarkasteltuna. Alle 30-vuotiailla vuositu-
lot olivat yleisesti ottaen alle 30 000 euroa vuodessa. Vasta yli 40-vuotiaat sijoittuivat myös
ylempiin tuloluokkiin. Yli 70-vuotiailla tulotaso painottui jälleen alhaisimpiin tuloluokkiin.

Vuoden 2010 jälkeen keskimääräisten reaalityulojen kehitys on ollut voimakkain ikääntyneillä,
65 vuoden iän saavuttaneilla tulonsaajilla (kuvio 2.17). Miehillä oli tuloissa notkahdus vuon-
na 2012, mutta sen jälkeen suunta on ollut nouseva. Työikäisillä 25–64-vuotiailla reaalityulot
olivat vuonna 2014 alhaisemmalla tasolla kuin vuonna 2010. Tilanne oli samanlainen sekä
naisilla että miehillä. Ikääntyneillä naisilla keskimääräiset reaalityulot olivat nousseet vuoteen
2010 verrattuna vajaa kymmenesosan ja nousu alkoi jo vuonna 2011.

Kuvio 2.17. Helsinkiläisten tulonsaajien keskimääräisten reaalityulojen kehitys vuosina 2010–2014.
Lähde: Tilastokeskus, veronalaiset tulot

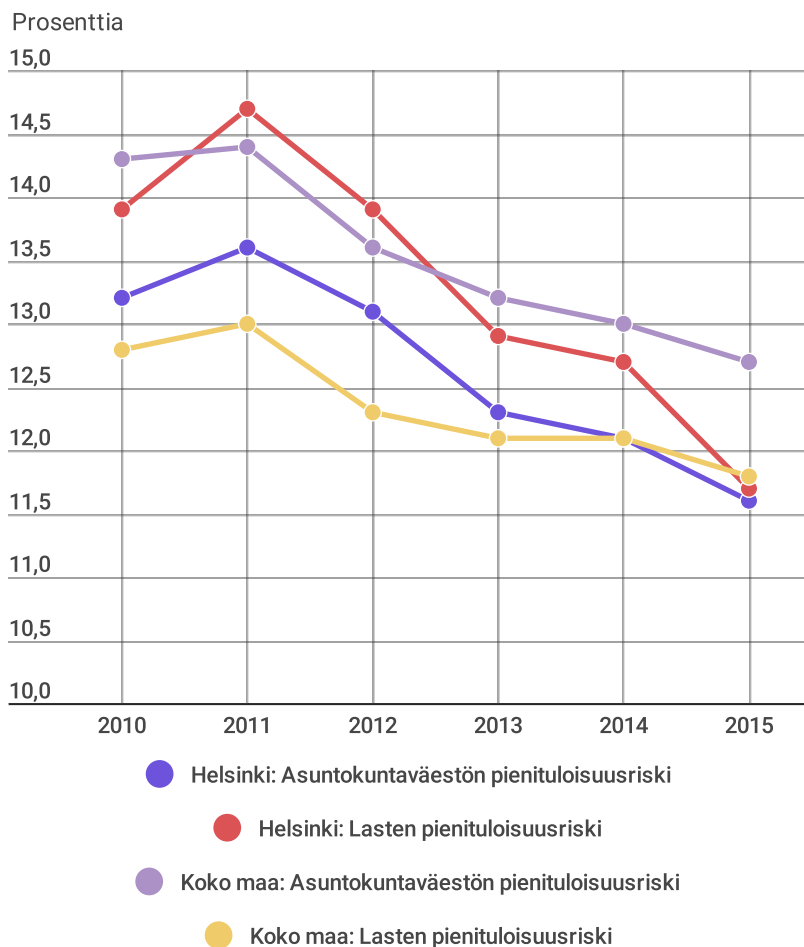
Vuonna 2010 helsinkiläisten yli 65-vuotiaiden naisten tulot olivat keskimäärin 22 600 euroa, kun miehillä ne olivat 36 400 euroa. Yhteensä keskimääräiset tulot olivat tuolloin 31 200 euroa. Ikääntyvien tulotason kehitystä tarkastellaan tarkemmin luvussa Ikääntyvien hyvinvointi.

Pienituloisuusaste on laskenut

Helsinkiläisten tuloeroja ja tulotason kehitystä voidaan tarkastella myös pienituloisuuden näkökulmasta. Pienituloisiksi määritellään ne asutokunnat, joissa ekvivalentti tulo (=käytettävissä oleva rahatulo OECD-kulutussyksikköä kohden) jää pienemmäksi kuin 60 prosenttia kaikkien kotitalouksien mediaanitulosta.

Pienituloisuusaste on laskenut Helsingissä vuoden 2011 jälkeen samoin kuin koko maassa (kuvio 2.18). Vuonna 2015 se oli koko maassa 12,7 ja Helsingissä 11,6. Helsingissä lasten pienituloisuusriski on ollut aiemmin huomattavasti korkeampi kuin koko väestöllä, mutta vuonna 2015 ne olivat miltei samaa tasoa. Pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvia henkilöitä oli Helsingissä noin 70 500. Koko maassa heitä oli 631 000. Pienituloisuusraja oli yhden henkilön kotitaloudessa 14 230 euroa eli 1 185 euroa kuukaudessa vuonna 2015.

Kuvio 2.18. Pienituloisuusasteen muutos Helsingissä ja koko maassa 2010–2015

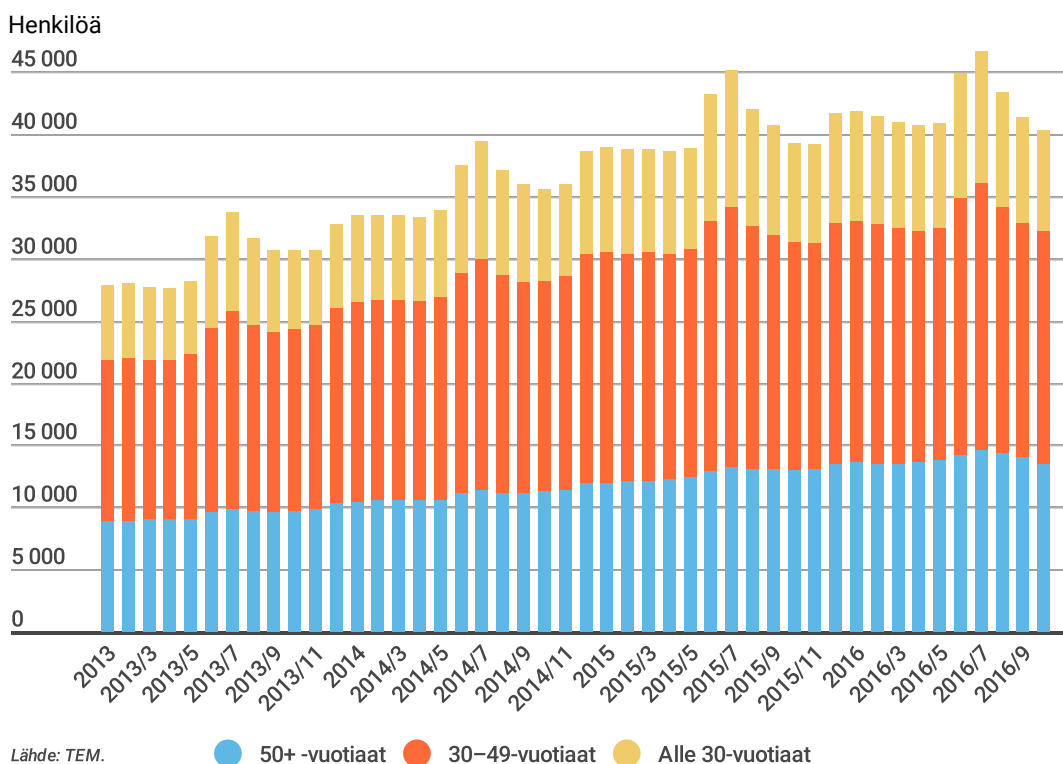
Lähde: Tilastokeskus, tulonjaon kokonaistilasto.

Pitkittyneesti pienituloisiksi katsotaan henkilöt, jotka ovat kuuluneet pienituloisiin kotitalouksiin tilastovuoden lisäksi kahtena vuotena kolmen edellisvuoden aikana. Myös pitkittyneesti pienituloisten henkilöiden osuus asuntokuntaväestöstä on laskenut kuluva vuosikymmenen alkuvuosina. Helsingissä vuonna 2015 pitkittyneesti pienituloisten osuus oli 6,2 prosenttia ja koko maassa 6,7 prosenttia. Vuosikymmenen alussa se oli ollut Helsingissä 7,4 prosenttia ja koko maassa 8,9 prosenttia. Helsingissä pitkittyneesti pienituloisia oli 37 300 ja koko maassa 411 400 vuonna 2015.

Työttömyyden väestöryhmittäiset erot ovat suuria, ikääntyneiden työttömyystilanne heikoin

Helsingin työllisyyskehitystä kuvataan yleisellä tasolla ja pidemmän aikavälin tarkasteluna luvussa 1.5. Tässä luvussa huomion kohteena ovat väestöryhmien väliset erot työttömyydessä. Helsingin työttömyyden rakenne on varsin heterogeeninen – sekä ikäryhmien, että koulutus- ja ammattitaustan mukaan tarkasteltuna. Helsingin työttömistä joka viides on alle 30-vuotias, 30–49-vuotiaita on vajaa puolet ja reilu kolmannes on yli 50-vuotias. Nuorten työttömien määrä on kääntynyt laskuun, mutta yli 50-vuotiaiden työttömyys kasvaa edelleen ja heillä työllistymisen todennäköisyys on nuoria heikompaa. Pitkän työuran tehneitä kokeneita työntekijöitä on irtisanottu mm. yksityisen sektorin puolella suurista yrityksistä asiantuntijatehtävistä. Myös kaupan alalta on jäänyt paljon työntekijöitä työttömäksi.

Kuvio 2.19. Työttömien määrä Helsingissä vuosina 2013–2016/10 ikäryhmittäin

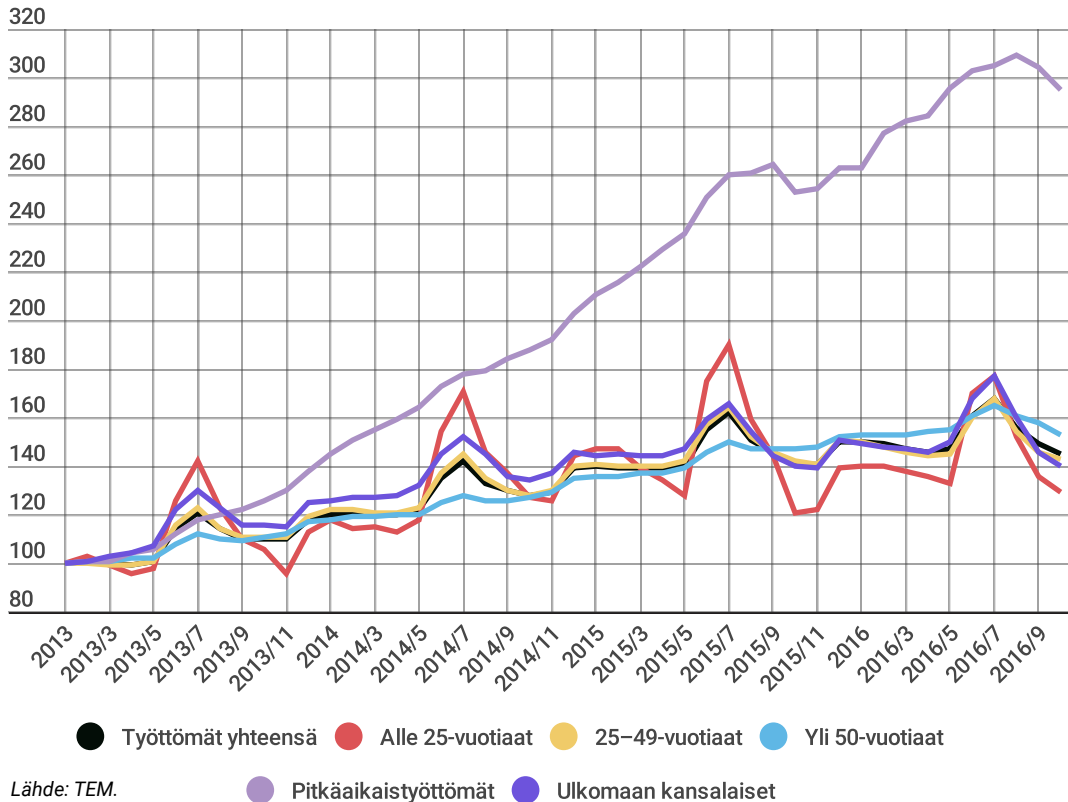
Neljäsosalla Helsingin työttömistä on korkeintaan perusasteen tutkinto, keskiasteen tutkinnon suorittaneita on 38 prosenttia ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneita 31 prosenttia kaikista työttömistä. Koulutusaste jää 8 prosentilla työttömistä tuntemattomaksi, mikä selittyy ulkomaalaistaustaisten työttömien puutteellisilla tai suomalaisille järjestelmälle tuntemattomilla koulutustiedoilla.

Erityisasiantuntijoiden ja asiantuntijoiden osuus helsinkiläisistä työttömistä on kolmannes. Joka viides työtön kuuluu ammatteihin luokittelemattomien ryhmään, jossa ovat mukana ilman työkokemusta olevat nuoret sekä osa vastavalmistuneista työmarkkinoille ensi kertaa tulevista. Palvelu- ja myyntityöntekijöitä on työttömistä 15 prosenttia ja rakennusalan ammattilaisia joka kymmenes.

Ulkomaan kansalaisten osuus Helsingin työttömistä on viidesosa. Vuoden 2014 lopussa ulkomaalaistaustaisten työttömyysaste oli 25,2 prosenttia ja suomalaistaustaisten 9,6 prosenttia. Koko väestön työttömyysaste oli tuolloin 11,6 prosenttia.

Kuvio 2.20. Työttömien määrän muutos Helsingissä 2013–2016/10, vuosi 2013/1=100

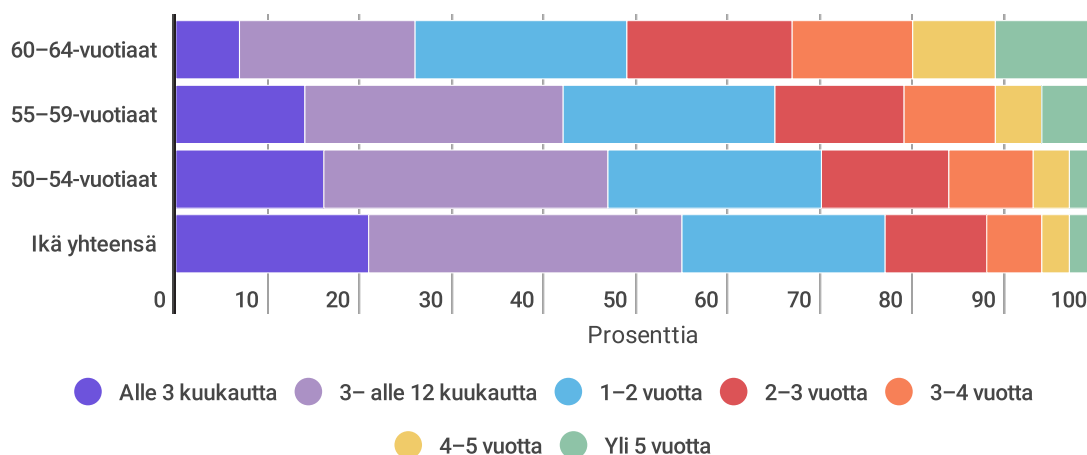
Indeksi vuosi 2013/1 = 100

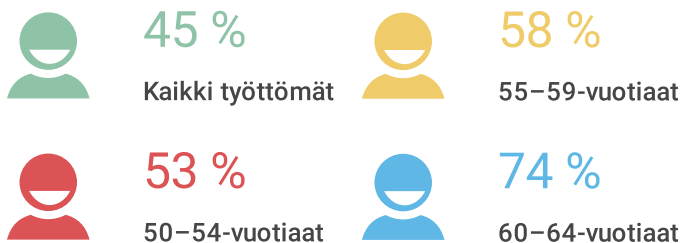
Alla 25-vuotiaiden nuorten työttömien määrä kääntyi laskuun vuoden 2015 syksyllä ja 25–29-vuotiaiden työttömien määrän kasvu pysähtyi vuotta myöhemmin. Vaikka nuorten tilanne näyttää työmarkkinoilla kohentuvan, kuitenkin myös nuorilla ja vastavalmistuneilla pitkäaikaistyöttömyys on yleistymässä. Alle 30-vuotiailla pitkäaikaistyöttömyys on yleistynyt suhteellisesti voimakkaimmin ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneilla ja määrällisesti eniten keskiasteen tutkinnon suorittaneilla. Nuorten työttömyystilannetta kuvataan tarkemmin luvussa Nuorten hyvinvointi.

Määrällisesti työttömyys pitkittyy yleisimmin ikääntyneillä työttömillä; 55–59-vuotiaista työttömistä 58 prosenttia on ollut työttömänä vähintään vuoden ja 60–64-vuotiailla tämä osuus on jo 74 prosenttia.

Kuvio 2.21. Työttömyyden kesto Helsingissä 2016/10

Pitkäaikaistyöttömien osuus

Lähde: TEM.

Työttömyyden alueelliset erot ovat suuria

Helsingissä on suuria alueellisia eroja työttömyyden osalta. Alueittaiset työttömyysasteet kuvaavat vuoden 2015 lopun tilannetta ja tuolloin koko kaupungin työttömyysaste oli 12,4 prosenttia. Suurpiireittäin korkein työttömyysaste on Itäisessä suurpiirissä, 16,7 prosenttia ja matalin Östersundomissa, 7,6 prosenttia. Peruspiirien työttömyysasteet vaihtelevat Tuomarinkylän 7 prosentin ja Jakomäen 20,3 prosentin välillä. Vuodesta 2012 vuoteen 2015 työttömyysaste kohosi koko kaupungin tasolla 4,2 prosenttiyksikköä ja kasvua kertyi kaikissa suurpiireissä. Eniten työttömyysaste nousi Itäisessä suurpiirissä ja maltillisimmin Eteläisessä ja Pohjoisessa suurpiirissä sekä Östersundomissa, eli alueilla joilla työttömyysasteet ovat ennestään matalimmat.

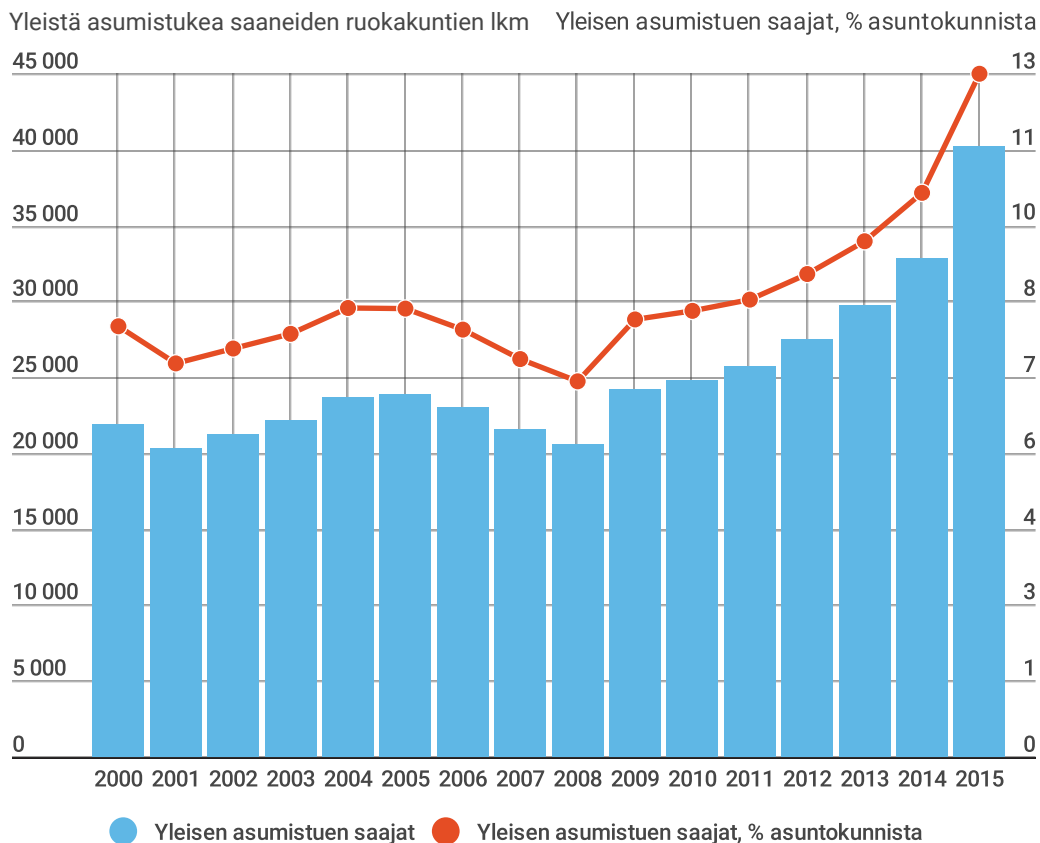
Työttömyyden alueellista kehitystä tarkastellaan tarkemmin osassa Esikaupunkialueiden kehitys.

Yleistä asumistukea saavien kotitalouksien määrä on kasvanut

Yleistä asumistukea saavien kotitalouksien lukumäärä on kasvanut viime vuosina merkittävästi. Erityisen suuri kasvu tapahtui vuosien 2014-2015 välillä, jolloin tukea saavien ruokakuntien lukumäärä kasvoi 22,3 prosenttia ja asumistukea saavien osuus kaikista asuntokun-

nista kasvoi 12,5 prosenttiin. Kaikkiaan Helsingissä oli vuoden 2015 lopussa yli 40 000 yleistä asumistukea saanutta ruokakuntaa, yli 7 300 enemmän kuin vuotta aiemmin. Asumistuen lisääntynyt käyttö liittyy paitsi pitkäaikaistyöttömyyden kasvuun myös siihen, että vuoden 2015 alussa astui voimaan lainmuutos, joka mahdollisti tuen saamisen aiempaa suuremmilla tuloilla etenkin lapsiperheissä. Lisäksi asumistukeen tuli syyskuun 2015 alussa 300 euron ansiotulovähennys, mikä lisäsi palkkatuloja saavien ruokakuntien lukumäärää. (Kelan Tilastokatsaus 11.2.2016)

Kuvio 2.22. Yleisen asumistuen saajat Helsingissä 31.12.2000–2015

Lähde: Kela/Kelasto-raportit ja Tilastokeskus.

Yli puolet yleistä asumistukea saaneista on yksinasuvia ja 34,4 prosenttia oli lapsiperheitä. Tukea saaneista lapsiperheistä enemmistö (8 842 perhettä, 64 prosenttia) oli yhden huoltajan perheitä. Niin ikään yli puolet (56 %) tukea saaneista ruokakunnista oli työttömiä. Työssäkäyviä oli 23 prosenttia (9 231 ruokakuntaa). Yleistä asumistukea saavista ruokakunnista 96 prosenttia asui vuokra-asunnossa.

Asumistuen piirissä olevien ruokakuntien osuus kaikista asuntokunnista vaihteli Helsingin peruspiirien välillä paljon. Seitsemässä peruspiirissä tuen saajien osuus alueen asuntokunnista ylitti 15 prosenttia ja vastaavasti neljällä alueella osuus jäi alle viiteen prosenttiin. Östersundomissa ja Länsi-Pakilassa tuen piirissä oli vain kolmisen prosenttia asuntokunnista, kun taas Jakomäessä yleistä asumistukea sai joka viides asuntokunta.

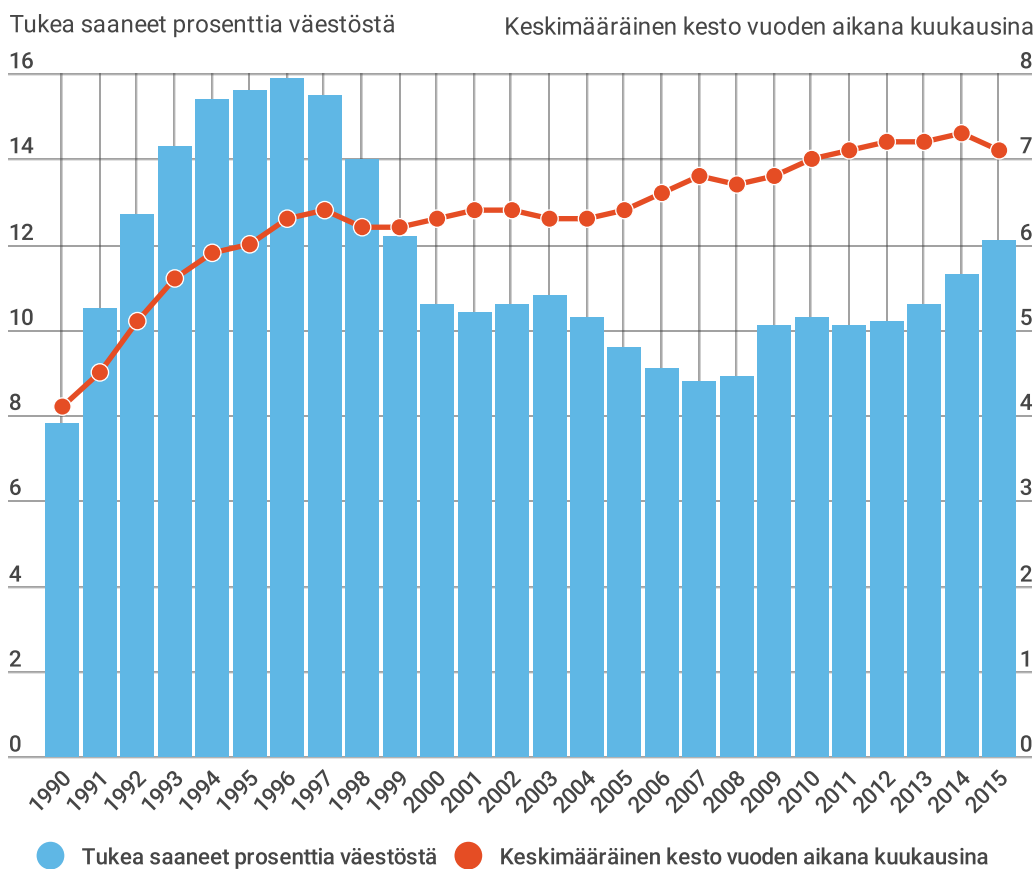
Asumistukia myönnettäessä asumismenot huomioidaan laissa määriteltyihin enimmäismääriin asti eikä ylittävältä osalta makseta asumistukea. Helsingissä yksinasuvan asumismenoiksi huomioitiin enintään 508 euroa kuukaudessa. Kun yksinasuvien keskimääräiset todelliset asumismenot kuukautta kohden olivat 645 euroa kuukaudessa, oli keskimääräinen ylitys Helsingissä yksinasuvien osalta 137 euroa kuukaudessa (koko maassa yksinasuvien ylitys oli 122 euroa/kk). (lähde: Kela)

Myös toimeentulotukea voidaan myöntää kohtuulliseen asumistuen ja todellisen vuokran väliseen erotukseen. Pääkaupunkiseudun muuta maata korkeammat asumiskustannukset heijastuvatkin toimeentulotuen kustannuksiin, ja selittävät osittain sitä, miksi toimeentulotuen keskimääräiset vuosikustannukset tuensaajaan kohden ovat pääkaupunkiseudulla korkeammat kuin muissa suurissa kaupungeissa. Vuonna 2015 toimeentulotuen kustannukset tuensaajaa kohden (euroa/vuosi) vaihtelivat pääkaupunkiseudulla Espoon 2 295 eurosta Helsingin 2 463 euroon. Muissa kuutoskaupungeissa kustannukset vaihtelivat Turun 1 483 eurosta Tampereen 1 812 euroon. (Ahlgren-Leinvuo 2015)

Myös toimeentulotuen saajien määrä ja osuus on kasvanut

Lähes 76 000 helsinkiläistä eli 12,1 prosenttia kaupungin väestöstä oli toimeentulotuen piirissä vuonna 2015. Toimeentulotuen saajien lukumäärä on kasvanut tasaisesti jo pitkään. Vuodesta 2010 tuesta osallisten lukumäärä on kasvanut 25,7 prosenttia ja edellisvuoteen verrattuna kasvua oli 8,2 prosenttia. Vaikka toimeentulotuki on luonteeltaan viimesijainen tuki ja lähtökohtaisesti tarkoitettu avuksi tilapäisiin taloudellisiin vaikeuksiin, on siitä tullut yhä useammalle pitkäaikainen tulonlähde. 1990-luvun alussa toimeentulotukea saatiin keskimäärin neljänä kuukautena vuodessa, mutta 2010-luvulla kesto on ollut keskimäärin yli 7 kuukautta. Pitkäaikaisen toimeentulotuen tarvetta lisää erityisesti työttömyyden pitkittyminen.

Kuvio 2.23. Toimeentulotukea saaneiden (hakijat ja osalliset) lukumäärä ja tuen keskimääräinen kesto (kuukausia) vuosina 1990–2015

Lähde: Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveysviraston vuositilastot.

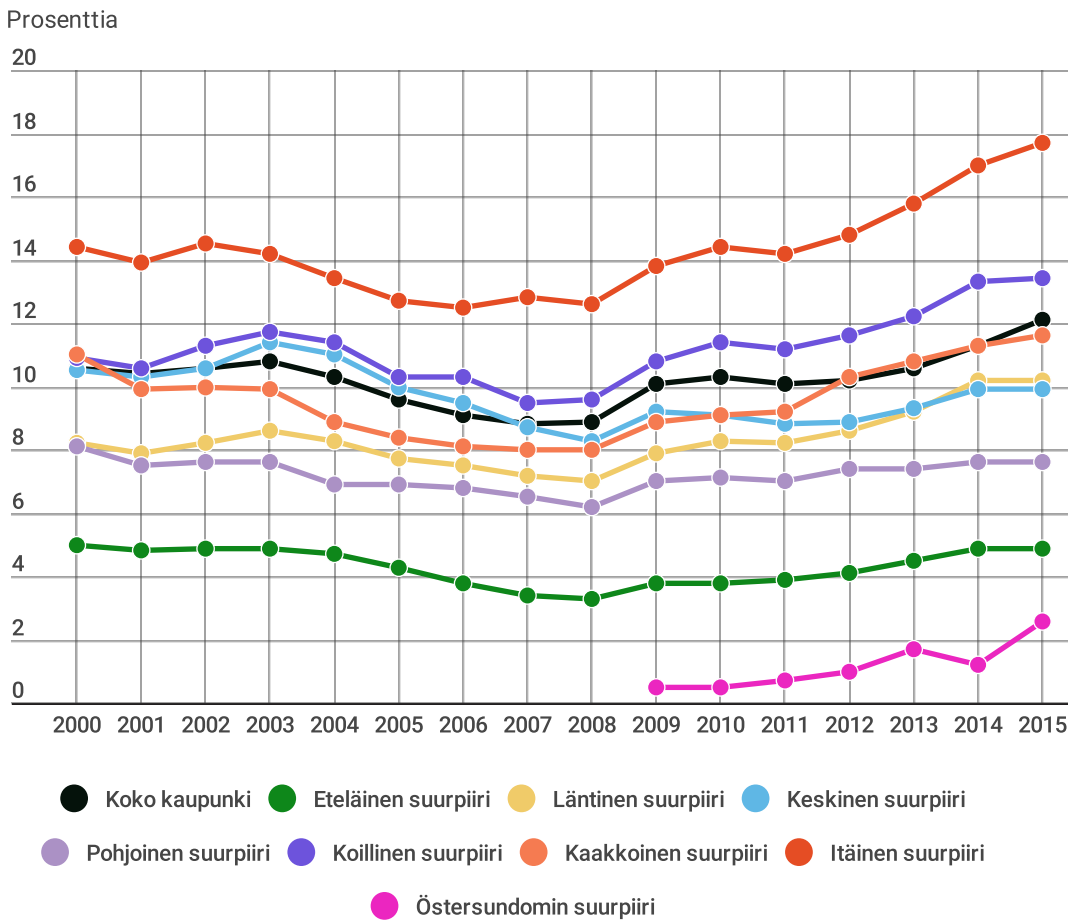
Suhteellisesti eniten toimeentulotuen piirissä olevia oli alle 25-vuotiaiden joukossa. Alle 18-vuotiaista helsinkiläisistä lähes 18 prosenttia asui perheessä, joka sai toimeentulotukea. Nuorten aikuisten, 18–24-vuotiaat, kohdalla osuus oli vieläkin suurempi, reilut 21 prosenttia (ks. luvut Lasten hyvinvointi, Nuorten hyvinvointi). 25–64-vuotiaiden ikäryhmässä osuus jäi hieman alle kaupungin keskiarvon ja 65 vuotta täyttäneistä toimeentulotuen piirissä oli enää kolmisen prosenttia.

Helsingiläisistä toimeentulotuen saajista yli 77 prosenttia oli yksinasuvia vuonna 2015. Eri-tyisen suuri oli yksin asuvien miesten osuus: 47,9 prosenttia kaikista tukea saaneista kotitalouksista oli yksin asuvia miehiä. Yksinasuvien osuus toimeentulotuen saajista on Helsingissä hieman muita pääkaupunkiseudun kuntia korkeampi. (Ahlgren-Leinvuo 2015)

Alueelliset erot ovat suuria myös toimeentulotuen osalta. Suurpiiritasolla toimeentulotukea saaneiden osuus väestöstä vaihteli Östersundomin (2,6 %) ja eteläisen suurpiiriin (4,9 %) alle viidestä prosentista itäisen suurpiiriin 17,8 prosenttiin. Väestöosuus on myös kasvanut eniten itäisen suurpiirin alueella. Peruspiirien välillä erot kasvoivat vielä suuremmiksi; ääripäät olivat Länsi-Pakila, jossa tuen saajien väestöosuus oli vain 1,4 prosenttia ja Jakomäki, jossa joka neljäs asukas asui perheessä, joka oli vuoden aikana saanut toimeentulotukea.

Toimeentulotuki on viimesijainen tuki. Edellytyksenä on, että tuen hakija on ensin hakenut kaikkia muita etuuksia, joihin hänellä on oikeus (esim. työttömyysturva, eläkkeet, asumisen tuet). Vuonna 2015 helsinkiläisistä toimeentulotuen hakijoista 61 prosenttia sai asumisen tukea (yleinen tai eläkkeen saajan asumistuki, opintotuen asumislisä tai sotilasavustuksen asumisavustus), 31 prosenttia työmarkkinatukea tai peruspäivärahaa ja 14 prosenttia eläkettä.

Kuvio 2.24. Toimeentulotukea saaneiden henkilöiden osuus väestöstä (%) koko kaupunki ja suupiirit 2000–2015

ähde: Helsingin kaupunki, sosiaaliviraston vuositilastot ja tietokeskus.

2.3. Lasten hyvinvointi

HANNA AHLGREN-LEINVUO, STINA HÖGNABBA JA SANNA RANTO

- Kolmannes lapsiperheistä asui ahtaasti, osuudessa on ollut pientä kasvua viime vuosina.
- Helsingiläislapsien kotitaloudet sijoittuvat muuta maata useammin ylimpiin tuloluokkiin, mutta muihin helsinkiläisiin verrattuna enemmän pieni- ja keskituloisiin.
- Pienituloisissa lapsiperheissä asui 13 prosenttia helsinkiläislapsista. Lasten pienituloisuusaste on Helsingissä koko maata hieman korkeampi, ja helsinkiläisistä lapset ovat muita useammin pienituloisia. Pienituloisuus kohdistuu etenkin yhden huoltajan perheisiin ja ulkomaalaistaustaisten vanhempien perheisiin.
- Lasten pienituloisuus on vähentynyt Helsingissä vuodesta 2011 lähtien nopeammin kuin koko maassa, ja myös vähän muuta helsinkiläisväestöä nopeammin.
- Toimeentulotuesta osallisten lasten määrä ja väestöosuus on viime vuosina kasvanut tasaisesti ja toimeentulotuesta on tullut yhä pitkäaikaisempi tulonlähde monelle lapsiperheelle.
- Neljännes lapsiperheistä kertoi joutuneensa tinkimään ruuasta, lääkkeistä tai lääkärikäynneistä rahan puutteen vuoksi.
- Lapsiperheissä vanhempien tupakointi on vähentynyt vuosina 2007–2015.
- Joka kymmenessä lapsiperheessä juodaan alkoholia humalahakuisesti.
- Perusopetuksen oppilaista 6 prosenttia sai tehostettua tukea ja 10 prosenttia erityistä tukea vuonna 2015. Tehostetun tuen oppilaiden osuus on kasvanut, erityisen tuen osuus on pysynyt lähes samana.
- Lastensuojelun asiakasmäärä kasvoi aikavälillä 2008–2014 lähes 40 prosenttia, mikä tarkoittaa vuositasolla useiden satojen lasten lisäämistä.
- Lasten- ja nuorisopsykiatrian erikoissairaanhoidokäyntien lukumäärät suhteessa alle 18-vuotiaaseen väestöön ovat Helsingissä muuta maata korkeammat. Etenkin alle 12-vuotiaiden lasten psykiatriset avohoitokäynnit ovat lisääntyneet vuosina 2012–2015.
- Joka kolmas lapsiperheen vanhempi kokee vähintään jonkin verran riittämättömyyttä vanhemmuudessaan.

Luvussa kuvataan millaisissa perheissä ja elinoloissa helsinkiläislapsset asuvat ja millaiselta lapsiperheiden hyvinvointi näyttää. Lasten hyvinvointitietoa löytyy tällä hetkellä kuntatasolla lähinnä eri palvelujen asiakkuuksien kautta. Vuonna 2016 on aloitettu tietotyö lasten hyvinvointitietojen kokoamiselle, ja sen tuottamia indikaattoreita on löydettävissä lasten hyvinvointitilastoista www.hyvinvointitilastot.fi.

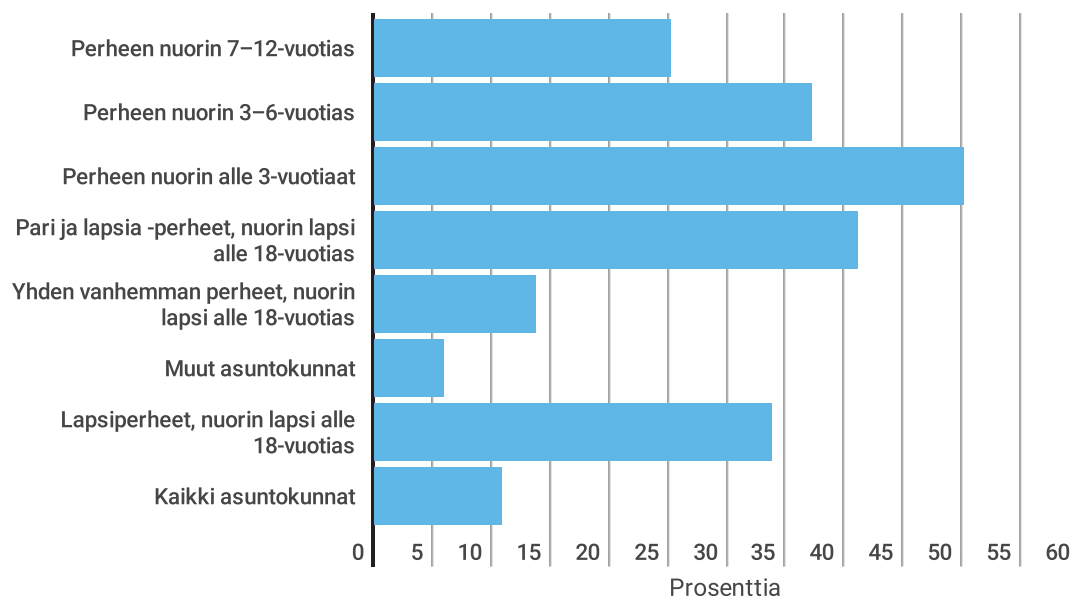
Kolmannes lapsiperheistä asuu ahtaasti

Helsingiläisistä yli sadastatuhannesta alle 18-vuotiaasta lapsesta puolet asui yksilapsisessa perheessä ja 37 prosenttia kaksilapsisessa perheessä vuoden 2016 alussa. Joka neljäs lapsi asui yhden vanhemman kanssa, yksinhuoltajien osuus on korkeampi kuin koko maassa keskimäärin. Yksinhuoltajien osuus on pysynyt Helsingissä hyvin tasaisena jo pari vuosikymmentä, kun koko maassa osuus on kasvanut. Alueelliset erot ovat melko suuria; lähes joka kolmas Itäisen suurpiirin lapsista asuu yksinhuoltajaperheessä, Pohjoisen suurpiirin lapsista taas viidennes.

Lapsiperheet asuivat muuta väestöä useammin omistusasunnossa (53 % vs. 45 %). 26 prosenttia lapsiperheistä asui ara-vuokra-asunnossa ja 16 prosenttia muussa vuokra-asunnossa. Yhden huoltajan perheet asuivat useammin ara-vuokra-asunnossa ja omistusasuminen oli heillä selvästi harvinaisempaa kuin kahden huoltajan perheillä (28 % vs. 62 %). Kaiken kaikkiaan ara-vuokra-asunnossa asuvien lapsiperheiden osuus on laskenut vuosina 2010–2014 muiden asuntokuntien jatkaessa kasvuaan, nopeimmin ara-vuokrataloista on vähentynyt yhden huoltajan perheet. Kasvu on siirtynyt vapaille vuokramarkkinoille, kahden huoltajan perheillä myös omistusasumiseen.

Ahtaasti asuminen on lapsiperheille huomattavan tyypillistä, erityisesti pienten lasten perheissä (kuvio 2.25). Helsingiläisperheistä 34 prosenttia asui ahtaasti vuonna 2014, kun muista asuntokunnista ahtaasti asui vain kuusi prosenttia. Helsingiläiset lapsiperheet asuvat koko maata useammin ahtaammin. Ahtaasti asuminen on kasvanut vuosina 2010–2014 lapsiperheissä jonkin verran muuta väestöä nopeammin.

Kuvio 2.25. Ahtaasti asuvat lapsiperheet 2014

Ahtaasti asuviksi luokitellaan ne asuntokunnat, joissa on enemmän kuin yksi henkilö asunnon huonetta kohti, keittiötä ei lueta huonelukuun.

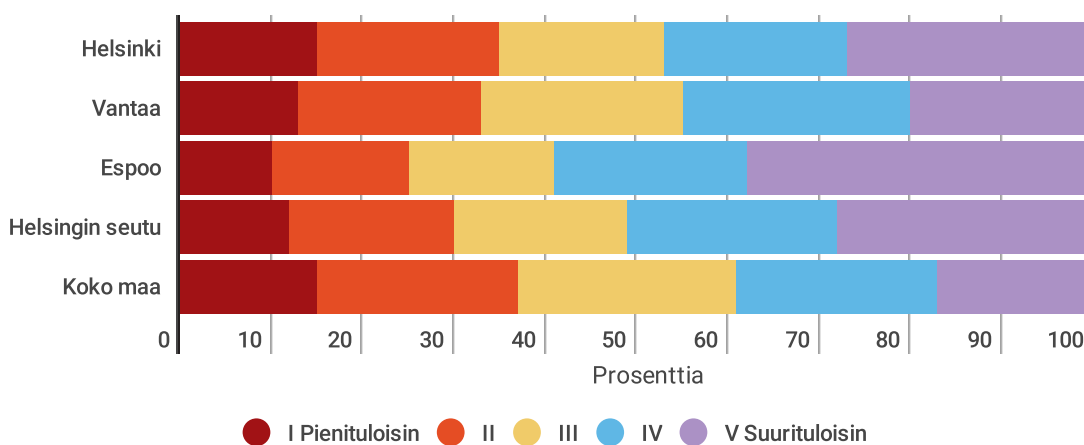
Lähde: Tilastokeskus.

Lapsiperheet ovat muita useammin pieni- tai keskituloisia

Reilu neljännes lapsiperheistä sijoittuu tulotasoltaan ylimpään tuloviidennekseen ja 15 prosenttia pienituloisimpaan viidennekseen, jos alle 18-vuotiaiden kotitalouksia tarkastelee käytettävissä olevien rahatulojen mukaan, jotka on tasoitettu asuntokuntien henkilöluvun mukaan (kuvio 2.26). Alle 18-vuotiaat asuvat muuta väestöä useammin pieni- tai keskituloisessa asuntokunnassa, ja harvemmin kaikkein suurituloisimmissa asuntokunnissa. Koko maahan verrattuna helsinkiläislapsset sijoittuvat useammin ylimpään tuloviidennekseen.

Ylimpiin tuloluokkiin sijoittuvien lapsiperheiden osuus on vähentynyt koko maassa ja naapurikunnissa vuosina 2010–2014, mutta Helsingissä suurituloisissa on hienoista kasvua. Perheiden välisten tulonsiirtojen lisääminen tulotietoihin mukaan vuonna 2014 nosti monia yksinhuoltajia tuloluokituksessa, ja pienituloisimman tuloluokan osuus onkin pienentynyt.

Kuvio 2.26. Alle 18-vuotiaat tuloviidenneksittäin vuonna 2014

Asuntokuntien kulutusyksikkökohtaiset käytettävissä olevat rahatulot, alle 18-vuotiaiden asuntokunnat. Koko maan desiiiluokitus.

Lähde: Tilastokeskus.

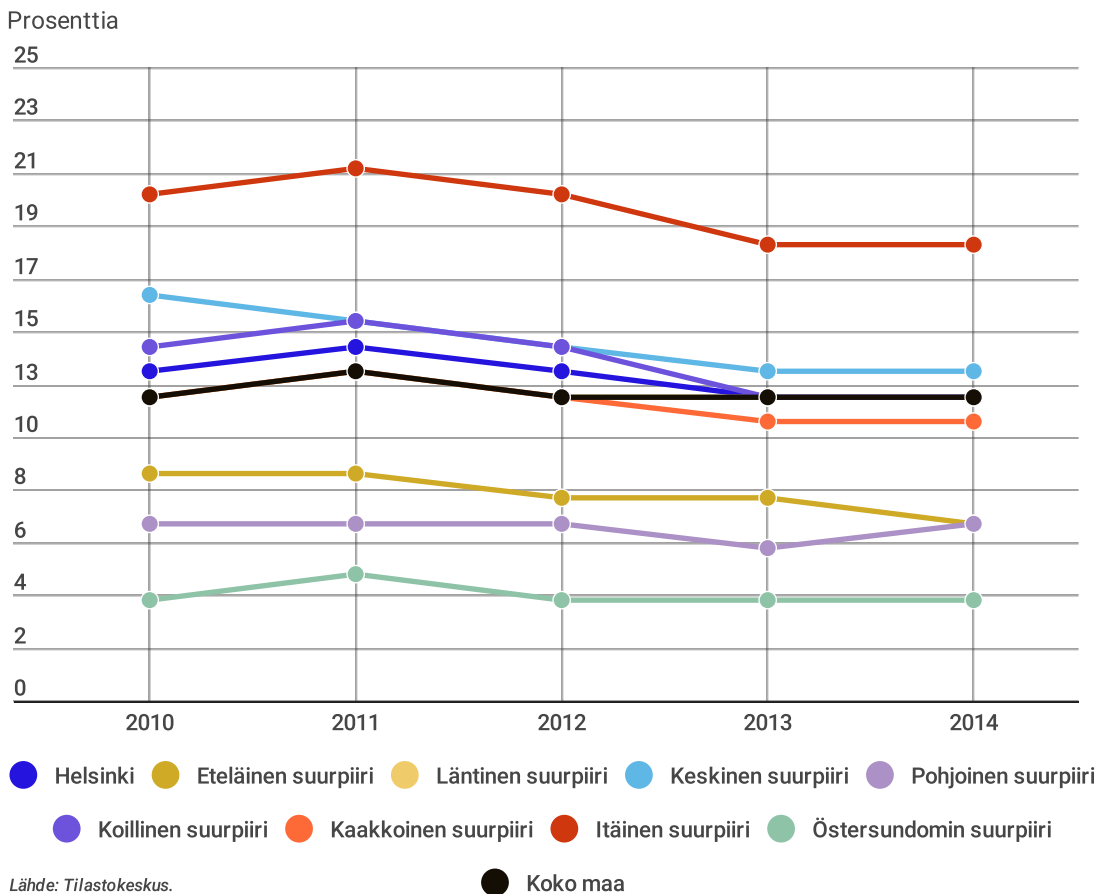
Pienituloisuus kohdistuu yhden huoltajan perheisiin

Pienituloisissa lapsiperheissä asui 12 600 alle 18-vuotiasta eli vajaa 13 prosenttia helsinkiläislapsista. Pienituloisiksi määritellään ne asuntokunnat, joiden kulutusyksikkökohtaiset käytettävissä olevat tulot jäivät pienemmäksi kuin 60 prosenttia kaikkien kotitalouksien mediaanituloista. Lasten pienituloisuusaste on Helsingissä hieman korkeampi kuin koko maassa keskimäärin (12 %). Helsingissä lapset kuuluvat useammin pienituloisiin kuin muu väestö (12 %), mikä on päinvastoin kuin koko maassa.

Lasten pienituloisuus on vähentynyt Helsingissä vuodesta 2011 lähtien nopeammin kuin koko maassa, ja myös vähän muuta helsinkiläisväestöä nopeammin. Pienituloisten asuntokuntien lapsista puolet asuu Itäisen ja Koillisen suurpiirin alueella (kuvio 2.27). Pienituloisuuden vähentymistä on tapahtunut kuitenkin eniten juuri näillä alueilla.

Pienituloisuus kohdistuu voimakkaasti yhden huoltajan perheisiin, vaikka perheiden väliset tulonsiirrot otettaisiin huomioon. Yksinhuoltajalapsiperheiden henkilöistä (aikuiset + lapset) 20 prosenttia asui pienituloisissa asutokunnissa, kun pariskuntien muodostamista lapsiperheistä osuus oli 10 prosenttia. Köyhyys kohdistuu etenkin alle kouluikäisten perheisiin, joista pienituloisia oli 12 prosenttia, yksinhuoltajien perheistä jopa 28 prosenttia. Pienituloisuus on myös yleisempää ulkomaalaistaustaisilla perheillä, ja etenkin ensimmäisen polven maahanmuuttajaperheissä.

Kuvio 2.27. Pienituloisissa asutokunnissa asuvien osuus kaikista alle 18-vuotiaista

Lähde: Tilastokeskus.

● Koko maa

Pienituloisiksi on määritelty ne asutokunnat, joiden ekvivalentti tulo (=käytettävissä oleva rahatulo OECD-kulutussyksikköä kohden) jää pienemmäksi kuin 60 prosenttia kaikkien asutokuntien mediaanitulosta. Lasten pienituloisuudella tarkoitetaan alle 18-vuotiaita lapsia, jotka asuvat em. pienituloisissa asutokunnissa. Näissä tiedoissa kotitalouksien väliset tulonsiirrot on laskettu takautuvasti kaikille vuosille.

Toimeentulotukea saavien lapsiperheiden määrä kasvussa

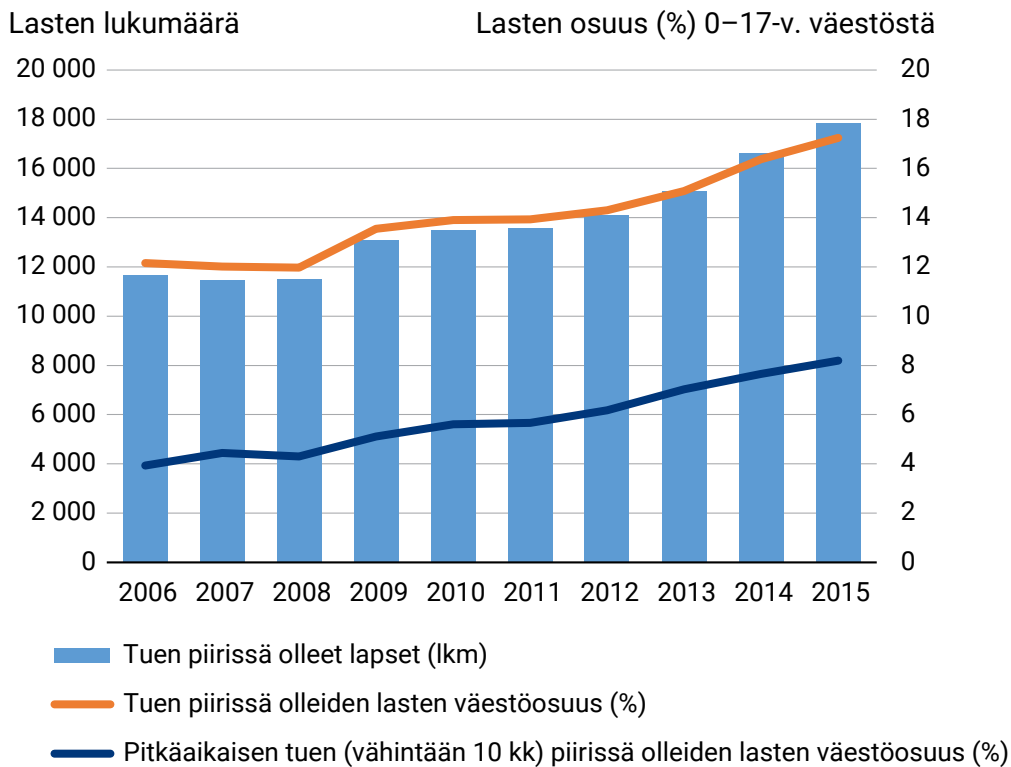
Pienituloisuus johtaa useasti toimeentulotuen tarpeeseen. Helsingissä oli vuonna 2015 lähes 9 500 toimeentulotukea saavaa lapsiperhettä, mikä tarkoittaa, että useampi kuin joka kymmenes helsinkiläinen lapsiperhe sai toimeentulotukea. Toimeentulotuen piirissä oli vuoden 2015 lopussa lähes 18 000 helsinkiläislasta. Sekä toimeentulotukea saaneessa perheessä asuvien lasten lukumäärä että heidän osuutensa vastaavan ikäisestä väestöstä on vii-

me vuosina kasvanut tasaisesti (kuvio 2.28). Vuonna 2015 helsinkiläislapsista 17 prosenttia asui toimeentulotukea saavassa perheessä. Osuus on kolme prosenttiyksikköä suurempi kuin vuonna 2010 ja viisi prosenttiyksikköä suurempi kuin vuonna 2006.

Toimeentulotuki on yhä pitkäaikaisempi tulonlähde kasvavalle joukolle ihmisiä. Helsinkiläislapsista 8 prosenttia asui perheessä, joka oli saanut toimeentulotukea vähintään 10 kuukauden ajan. Pitkäaikaisen tuen piirissä olevien lasten väestöosuus on kasvanut 2,6 prosenttiyksikköä vuodesta 2010. Toimeentulo-ongelmat voivat heikentää vanhempien voimavaroja, lisätä huolta lasten hyvinvoinnista ja pitkittyessään lisätä syrjäytymisen riskiä. Jos toimeentulo on hankalaa, vanhemmilla on muita lapsiperheitä useammin parisuhdeongelmia, huolta vanhemmuudestaan sekä yleisemmin huolia lastensa terveydestä ja hyvinvoinnista. (Karvonen, 2016).

Tuesta osallisten lasten väestöosuus vaihteli suurpiireittäin eteläisen suurpiirin 5 prosentista Itäisen suurpiirin 27 prosenttiin. Myös Koillisessa suurpiirissä toimeentulotuen piirissä olevien lasten osuus oli hieman kaupungin keskiarvon (17 %) yläpuolella ollen 20 prosenttia. Pitkäaikaisen tuen piirissä olevien lasten osuuksien erot olivat samansuuntaiset. Osuus vaihteli Eteläisen suurpiirin 2 prosentista Itäisen suurpiirin 15 prosenttiin. Koillisessa suurpiirissä osuus oli myös kaupungin keskiarvon (8 %) yläpuolella: 10 prosenttia.

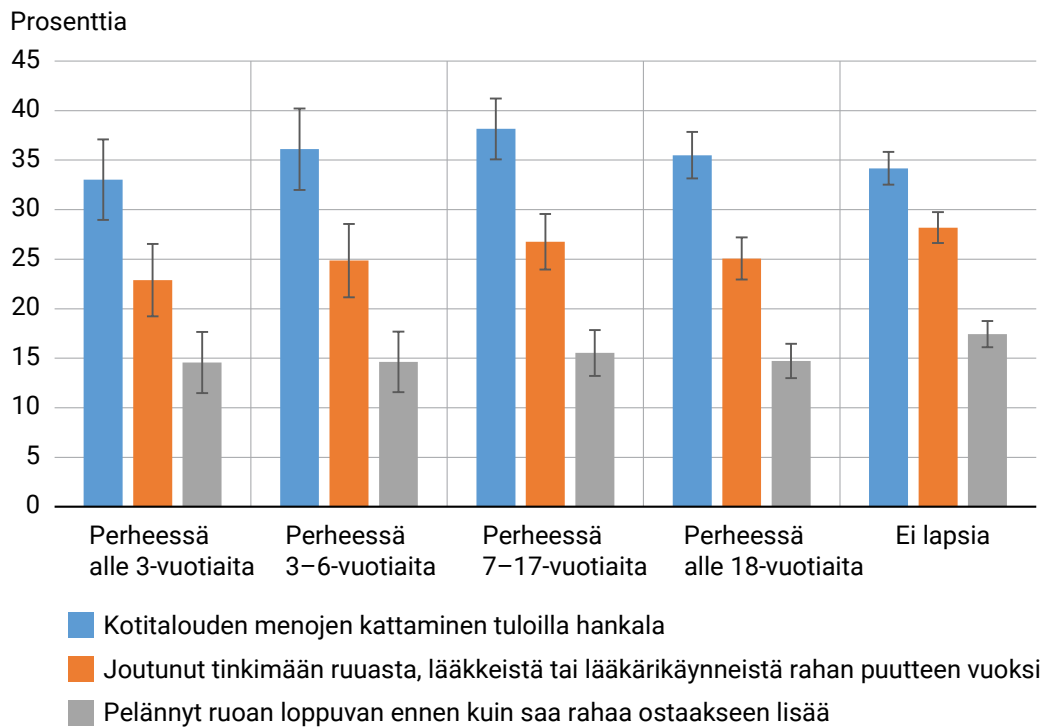
Kuvio 2.28. Toimeentulotuen piirissä olevien lasten (0–17-vuotiaat) lukumäärä ja osuus väestöstä 2006–2015

Lähde: Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveysvirasto.

Reilu kolmannes helsinkiläisistä lapsiperheistä koki, että heillä oli vaikeuksia kattaa kotitaloutensa menoja tuloillaan vuosina 2013–2015 tehdyssä tutkimuksessa. Neljännes oli joutunut joskus edellisen vuoden aikana tinkimään ruuasta, lääkkeistä tai lääkärikäynneistä rahan puutteen vuoksi. 15 prosenttia oli pelännyt rahan loppuvan ennen kuin saa lisää rahaa. Lapsiperheet kokivat taloudellisia vaikeuksia samassa määrin tai hieman vähemmän kuin ne, joilla ei ollut alaikäisiä lapsia. Eniten toimeentulotuen ongelmia oli yksinhuoltajaperheillä, monilapsilla perheillä ja perheillä, joiden lapset olivat kouluikäisiä. (Malander, 2016)

Kuvio 2.29. Helsinkiläisten lapsiperheiden koettu toimeentulo vuosina 2013–2015

Lähde: Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus, THL.

Vanhempien tupakointi on vähentynyt

Neuvoloiden ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollon laajojen terveystarkastusten yhteydessä on kiinnitetty huomiota lasten vanhempien tupakointiin. Tupakointiin on pyritty vaikuttamaan terveysneuvonnan keinoin. Savuton Helsinki -ohjelmakauden aikana on havaittavissa positiivista kehitystä vanhempien tupakoinnissa. Vuosina 2007–2015 tupakointi on selvästi vähentynyt lapsiperheissä. Yksivuotiaiden lasten osalta äitien tupakointi on vähentynyt 4 prosenttia ja isien 6 prosenttia. Raskaana olevien tupakointi on vähentynyt 10 prosentista 6 prosenttiin. (Savuton Helsinki, 2016).

Helsinkiläisissä lapsiperheissä juodaan alkoholia harvemmin humalahakuisesti (9 %) kuin lapsettomissa perheissä keskimäärin (18 %). Tämä tarkoittaa kuitenkin, että noin joka kymmenennessä lapsiperheessä toinen vanhemmista tai molemmat juovat alkoholia humalaha-

kuisesti. Humalahakuisesti juovat vanhemmat kokevat lapsettomia useammin yksinäisyyttä, masennusoireilua ja vaikeuksia toimeentulon kanssa. Lapsiperheissä humalahakuinen juominen on selvästi yleisempää miehillä kuin naisilla. (Malander, 2016)

Joka kymmenes oppilas saa erityistä tukea

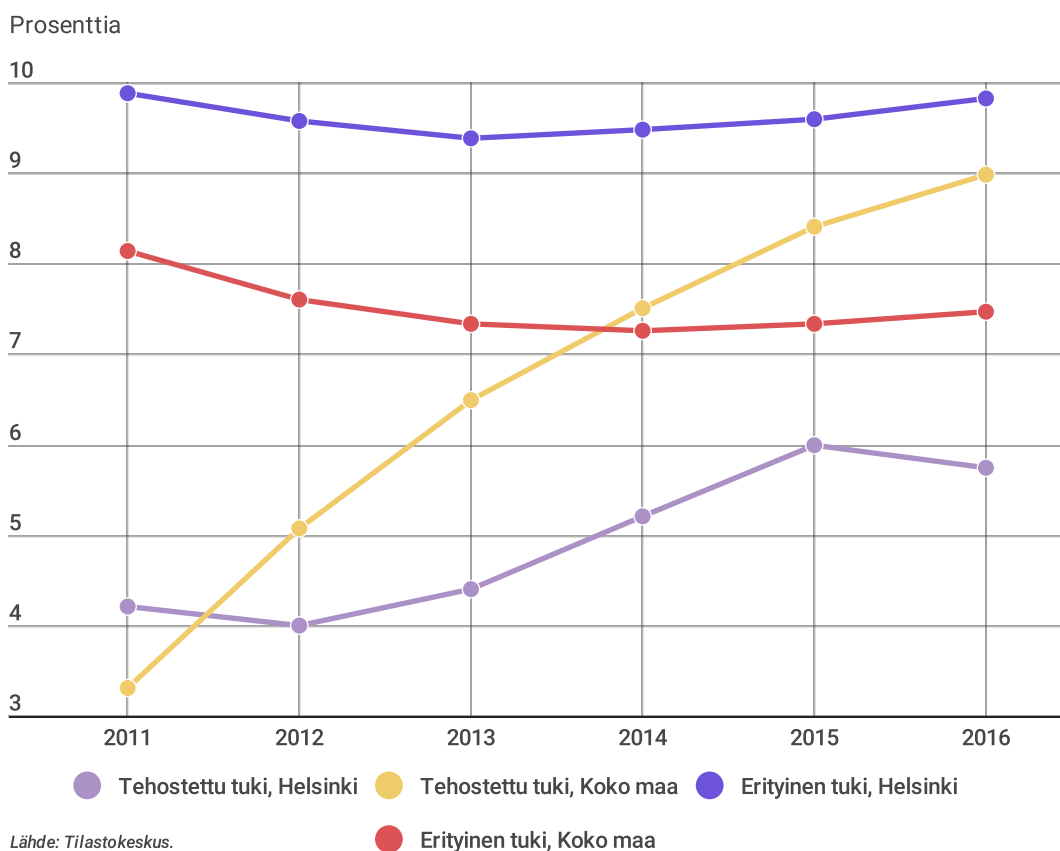
Koulu ja päivähoito muodostavat kodin lisäksi lasten keskeisiä kasvu- ja kehitysympäristöjä. Puolet helsinkiläisistä alle kolmivuotiaista hoidetaan kotihoidon tuella, kolmivuotiaista enää joka kymmenes. Kotihoidon tuen osuus on hieman laskenut vuosina 2010–2015, ja samalla yksityisen hoidon tuella sekä kunnallisessa päiväkotihoidossa hoidettavien lasten osuus on kasvanut sekä alle kolmivuotiailla että 3–6-vuotiailla. Kunnan päivähoitossa on puolet kaksivuotiaista ja kolmivuotiaista lähtien yli 70 prosenttia. Kunnan päivähoitosta on viime vuosien aikana vähentynyt huomattavasti perhepäivähoidon ja ostopalveluina ostetun hoidon osuus. (Helsingin varhaiskasvatusvirasto)

Helsingissä kävi lähes 50 000 lasta 1.–9. luokkaa. Heistä neljä viidestä kävi kaupungin ylläpitämää koulua, vajaa viisi prosenttia valtion koulua ja vajaa 15 prosenttia yksityistä koulua. Oppilasmäärä on kasvanut huomasti viime vuosina; oppilasmäärä on kasvanut kymmenen prosenttia eli 4 384 oppilaalla aikavälillä 2010–2016. Lähes koko kasvu on kohdistunut kaupungin kouluille, joiden oppilasmäärä on kasvanut 4 155 oppilaalla. (Helsingin kaupungin opetusvirasto)

Oppimisen ja koulunkäynnin tuki voidaan jakaa yleiseen, tehostettuun ja erityiseen tukeen. Mikäli yleinen tuki ei riitä, annetaan tehostettua tukea. Mikäli tehostettu tuki ei riitä, annetaan erityistä tukea. Helsingissä 6 prosenttia oppilasta sai tehostettua tukea ja 10 prosenttia sai erityistä tukea vuonna 2016. Tuki on voimakkaasti painottunut sukupuolen mukaan. Pojista tehostettua tukea sai 8 prosenttia (tytöt 4 %) ja erityistä tukea 13 prosenttia (tytöt 6 %).

Helsingissä erityisen tuen oppilaiden osuus on suurempi kuin koko maassa keskimäärin (7 %), sen sijaan tehostettua tukea saa pienempi osuus kuin koko maassa (9 %). (kuvio 2.30) Erityisen tuen oppilaiden määrä ja osuus on pysynyt varsin samana viime viisi vuotta. Tehostetun tuen oppilaiden määrä on taas kasvanut yli kolmanneksella, mutta edelleen suhteutettuna oppilasmäärään tehostetun tuen oppilaiden osuus kaikista oppilaista on kuudessa suurimmassa kaupungissa pienin Helsingissä.

Kuvio 2.30. Tehostetun ja erityisen tuen oppilaiden osuus perusopetuksen kokonaisoppilasmäärästä vuosina 2011–2015

Lasten ja nuorten mielenterveyteen liittyvät ongelmat muodostavat riskitekijän, joka usean tutkimuksen mukaan voi vaikuttaa koulumenestykseen ja myöhempään pärjäämiseen elämässä (Westerback, 2016). Lasten- ja nuorisopsykiatrian erikoissairaanhoidokäyntien lukumäärät suhteessa alle 18-vuotiaaseen väestöön ovat Helsingissä muuta maata sekä Vantaata ja Espoota korkeammat. Vuodesta 2012 vuoteen 2015 alle 12-vuotiaiden lasten psykiatriset avohoitokäynnit ovat lisääntyneet Helsingissä 12 993 käynnillä. Vastaavasti 13–17-vuotiaiden käynnit ovat lisääntyneet 3 178 käynnillä. (Sotkanet, THL)

Vuonna 2015 Helsingin perheneuvolassa asioi 470 alle 7-vuotiasta lasta ja 7–15-vuotiaita 1 587. Erityisesti 7–15-vuotiaiden asiakkaiden määrä on ollut nousussa viimeisen kymmenen vuoden ajan. (Tilastollinen vuosikirja, 2015)

Lakimuutos vaikutti lastensuojelun asiakasmääriin

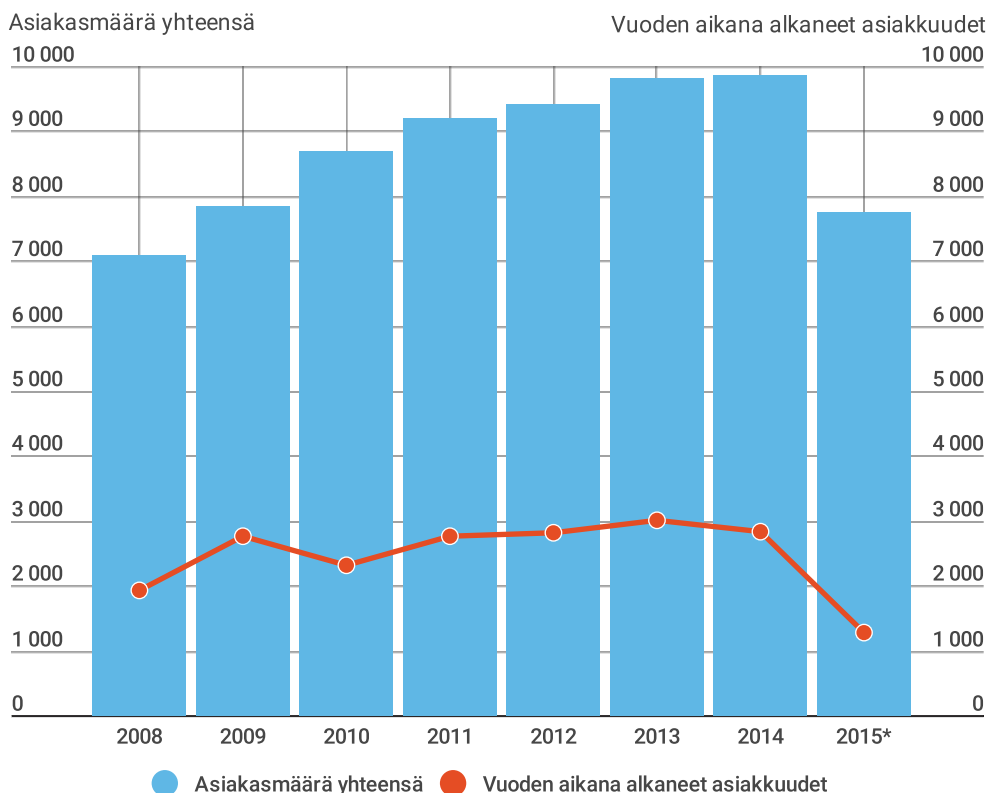
Lastensuojelun asiakasmäärä kasvoi aikavälillä 2008–2014 lähes 40 prosenttia, mikä tarkoittaa vuositasolla useiden satojen lasten lisäämistä. Vuonna 2014 lastensuojelun asiakkaana oli lähes 2 800 lasta enemmän kuin vuonna 2008. Erityisen voimakasta kasvu oli vuosina 2009–2011. Vuoden aikana alkaneiden asiakkuuksien osuus lastensuojelun asiakkaista on

vuosina 2008–2014 ollut keskimäärin 30 prosenttia. Vuosina 2008–2014 joka kymmenes alle 18-vuotias helsinkiläinen on ollut lastensuojelun asiakkaana.

Vuonna 2015 voimaan tullut uusi sosiaalihuoltolaki vaikutti lastensuojeluasiakkuuksien määrään. Sosiaalipalveluiden painopisteen siirtyminen erityispalveluista ennaltaehkäiseviin palveluihin tarkoitti, että osa lastensuojelun asiakasperheistä siirtyi yleisten perhepalveluiden puolelle ilman lastensuojelun asiakkuutta. Tästä johtuen lastensuojelun asiakasmäärä on laskenut merkittävästi vuosien 2014–2015 välillä (kuvio 2.31). Lastensuojelun asiakkaana oli vuoden 2015 aikana 7 751 lasta, mikä oli 21 prosenttia (2 119 lasta) vähemmän kuin edellisvuonna. Myös vuoden aikana alkaneiden asiakkuuksien osuus asiakasmäärästä laski edellisvuoden 29 prosentista 17 prosenttiin. Lastensuojelun asiakkaiden osuus vastaavan ikäisestä väestöstä on niin ikään laskenut edellisvuoden 10 prosentista 7 prosenttiin.

Lastensuojelun asiakkuus on suhteellisesti yleisempää kouluikäisten lasten kohdalla. Vuonna 2015 helsinkiläisistä 7–12-vuotiaista lapsista lastensuojelun asiakkaana oli 8 prosenttia, 13–17-vuotiaista 11 prosenttia. Alle kouluikäisten lasten osuus oli 5 prosenttia. Lastensuojelun asiakkaiden osuus vastaavan ikäisestä väestöstä vaihteli Länsi-Pakilan yhdestä prosentista Jakomäen 17 prosenttiin. Lastensuojelun asiakkuudet olivat kaupungin keskiarvoa yleisempiä itäisen ja koillisen suurpiirin alueella.

Kuvio 2.31. Lastensuojelun asiakkaana olleiden lukumäärä yhteensä sekä vuoden aikana alkaneiden asiakkuuksien lukumäärä vuosina 2008–2015, 0–17-vuotiaat

*1.4.2015 voimaan astunut lainsäädännön muutos on vähentänyt asiakasmäärää edellisestä vuodesta.

Lähde: Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveysviraston vuositilastot.

Kodin ulkopuolelle sijoitetuista yhä useampi perhehoitoon

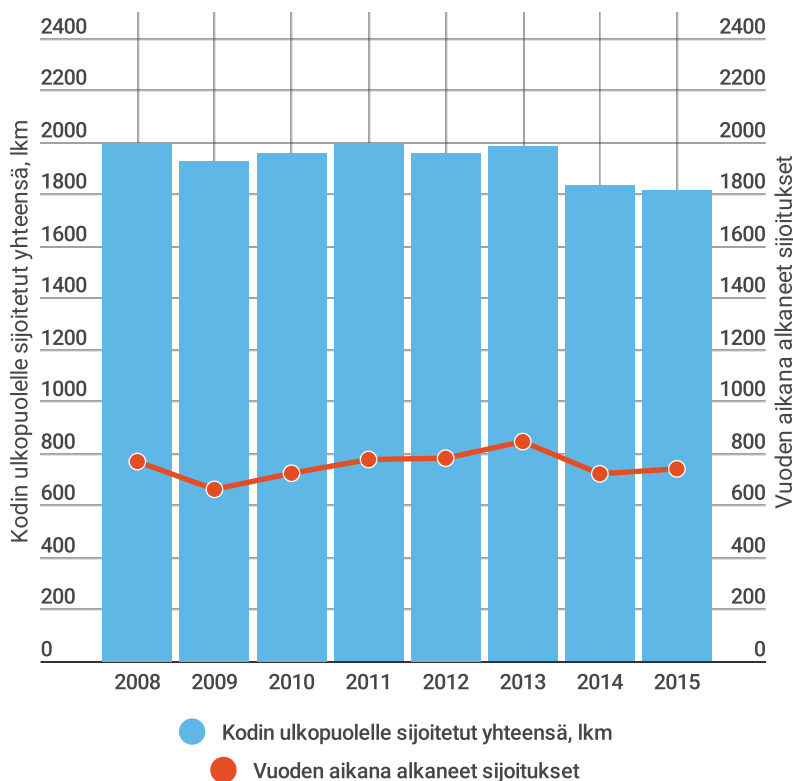
Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten lukumäärä vaihtelee vuosittain vähemmän kuin avo-
huollon asiakkaiden lukumäärä (ja tätä kautta lastensuojelun asiakkaiden kokonaismäärä)
ja trendi on ollut pikemminkin laskeva kuin nouseva. Vuonna 2015 kodin ulkopuolelle oli
sijoitettuna 183 lasta vähemmän kuin vuonna 2008 (kuvio 2.32). Vuonna 2015 helsinkiläisistä
0–17-vuotiaista vajaa kaksi prosenttia oli sijoitettuna kodin ulkopuolelle, mikä oli noin 0,3
prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuonna 2008. Sijoitusten kohdalla 13 vuotta täyttäneiden
lasten sijoitukset kodin ulkopuolelle ovat suhteellisesti yleisempiä kuin sitä nuorem-
pien. 13–15-vuotiasta kodin ulkopuolelle sijoitettuna oli 3 prosenttia ja 16–17-vuotiaista 4
prosenttia.

Lastensuojelutarpeeseen vaikuttavat erilaiset tekijät. Kiireellisesti sijoitettujen ja huostanote-
tun lapsen taustasyinä vuonna 2015 oli lapsen omat psyykkiset ongelmat (16 %), vanhempien
kasvatusongelmat (13 %), vanhempien alkoholin käyttö (12 %) tai vanhempien psyykkiset
ongelmat (10 %). Kymmenesosa kiireellisistä sijoituksista on johtunut lapsen kohdistuvas-
ta väkivallasta. Avohuollon tukitoimenpiteenä sijoitettujen lasten sijoituksen taustalla ovat
vuonna 2015 useimmiten olleet vanhempien kasvatusongelmat (17 %), vanhempien psyyk-
kisen terveyden ongelmat (16 %) tai lapsen kasvuoloihin liittyvät vaikeudet (15 %).

Joka kolmas lapsiperheiden vanhemmista kokevat vähintään jonkin verran riittämättömyyt-
tä vanhemmuudessaan. Riittämättömyyden tunnetta esiintyy eniten yli kolmen lapsen per-
heissä. Yksinhuoltajaperheiden vanhemmat kokevat kahden huoltajan perheisiin verrattuna
huomattavasti enemmän riittämättömyyden tunnetta. Vanhempien jaksamisella on yhteys
myös koettuun masennukseen. (Malander, 2016)

Yhä useampi kodin ulkopuolelle sijoitettu lapsi sijoitetaan perhehoitoon (sijasiperheet ja
luvanvarainen perhehoito). Laitoshoitoon sijoitettujen lasten määrä on laskenut aikavälillä
2008–2015 lähes 40 prosenttia. Vuonna 2015 Helsingin kaikista lasten sijoitusten hoitovuorokausista
yli 60 prosenttia oli perhehoidon hoitovuorokausia. Osuus on suurempi kuin naa-
purikunnissa Espoossa tai Vantaalla.

Kuvio 2.32. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten lukumäärä yhteensä sekä vuoden aikana alkaneiden sijoitusten lukumäärä vuosina 2008–2015, 0–17-vuotiaat

Lähde: Kuuden suurimman kaupungin lastensuojelun työryhmä.

Aikuiset tarvitsevat tukea vanhemmuuteen

Sosiaali- ja terveystieteiden työntekijöiden näkemyksen mukaan lastensuojelun asiakkaina olevien perheiden aikuiset tarvitsevat enemmän tukea aikuisuuteen ja elämänhallintaan kuin mitä nyt lastensuojelupalveluissa pystytään tarjoamaan. Vanhemmuuden taidot ovat heikot, eikä asiakkailta välttämättä ole kasvatustehtäviä tukevaa verkostoa. Osa lapsiperheistä kokee yksinäisyyttä. Esimerkiksi työn perässä muuttanut perhe ei tunne uudelta paikkakunnalta ketään, eikä heillä ole valmiita verkostoja. Työntekijöiden mukaan erityisesti yksinhuoltajat saattavat kokea olevansa niin yksin, että tarvitsevat apua koska eivät jaksaa. Kaikki resurssit menevät arjen ja talouden pyörittämiseen, eikä verkostojen luomiseen riitä resursseja. (Sosiaalinen raportointi, 2016)

Lastensuojelussa työskentelyn keskiössä ja kohteena ovat lapset. Lastensuojelussa nähdään, että lastensuojelun tehtävänä vanhempien suhteen on tukea vanhemmuutta erityisesti kykyä kuulla ja ymmärtää lapsia. Vanhemmat tarvitsisivat tukea mm. vanhempien omien asioiden käsittelyyn, arjen taitojen ja elämänhallinnan opetteluun, asumisen ongelmiin ja taloudenhallintaan – ylipäättään aikuisuuteen – mutta lastensuojelussa nämä asiat eivät ole työskentelyn ydintä. Lastensuojelun mukaan vanhemmat tarvitsisivat aikuissosiaalityötä, sosiaaliohjausta ja varhaista sosiaalista kuntoutusta. (Sosiaalinen raportointi, 2016)

2.4. Nuorten hyvinvointi

STINA HÖGNABBA, SANNA RANTO, MINNA SALORINNE

- Siirtyminen peruskoulusta toiselle asteelle on parantunut etenkin vuodesta 2014 lähtien.
- Toisen asteen koulutuksessa olevien 16–18-vuotiaiden osuus on kasvanut vuodesta 2011 lähtien; etenkin vieraskielisissä opiskelijoiden osuus on noussut.
- Korkea-asteen koulutuksessa olevien 20–24-vuotiaiden osuus on laskenut viime kymmenen vuoden aikana.
- Nuorten voimakkaasti kasvanut työttömyys kääntyi laskuun alle 25-vuotiailla syksyllä 2015 ja 25–29-vuotiailla vuotta myöhemmin. Työttömyys laski alle 25-vuotiaista eniten niillä, joilla oli vain perusasteen koulutus tai koulutustausta ei ollut tiedossa (maahanmuuttajataustaiset).
- Nuorten pitkäaikaistyöttömyys on kasvussa, ja se koskettaa niin perus-, keski- kuin korkeakoulutuksen hankkineita.
- Nuorten työllistymistä estävinä tekijöinä huonon työmarkkinatilanteen lisäksi ovat heikot työnhakutaidot, työkokemuksen ja koulutuksen puute, sosiaaliset ongelmat tai heikko työkykyisyys.
- Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella on 8 900 nuorta eli 7 prosenttia 16–29-vuotiaista. Viime vuosien aikana osuus on pysynyt hyvin samana, vain alle 20-vuotiaiden ulkopuolisuudessa on ollut vähentymistä.
- Yli kolmannes kaikista helsinkiläisistä toimeentulotuen saajista on 15–29-vuotiaita. 18–24-vuotiaista tukea sai jopa 21 prosenttia vuonna 2015. Vuodesta 2010 lähtien 15–29-vuotiaiden toimeentulotuen saajien määrä on kasvanut kolmanneksella, nopeinta kasvu on ollut vanhemmissa ikäluokissa.
- Nuorten tupakointi ja alkoholin käyttö on vähentynyt, mutta nuuskan käyttö on lisääntynyt.

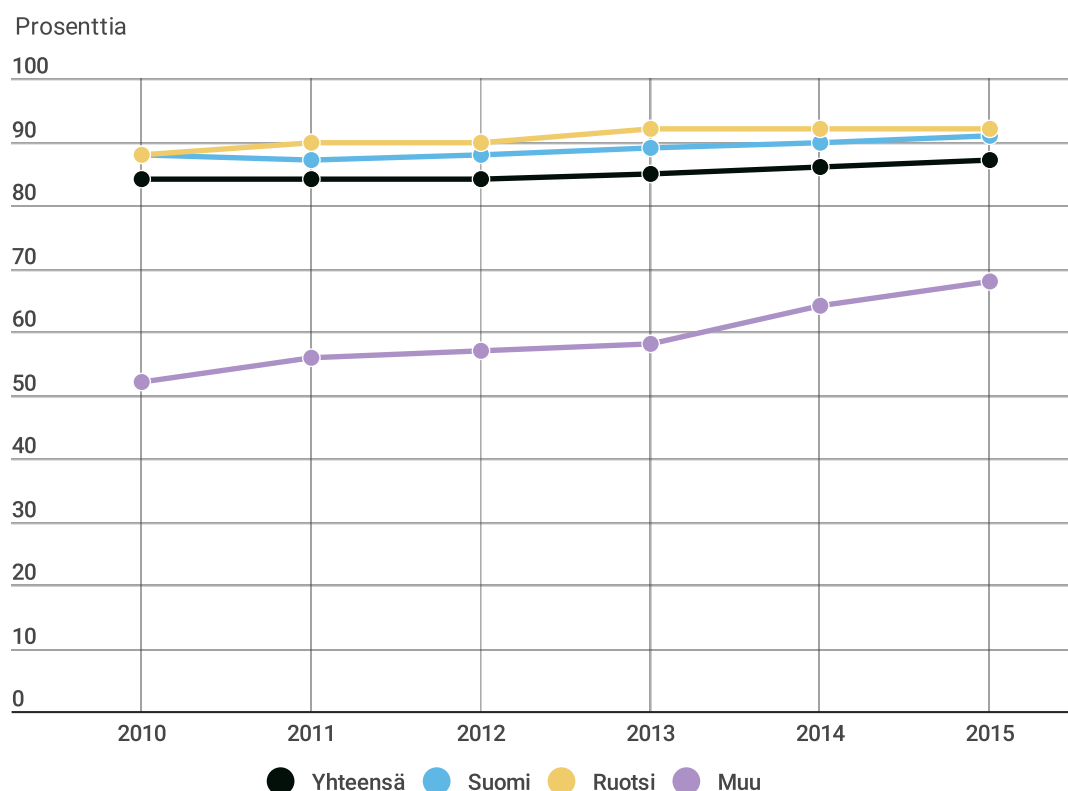
Luvussa käsitellään 15–29-vuotiaiden helsinkiläisten hyvinvointia tilastotietojen, tutkimusten ja kerätyn kokemustiedon näkökulmista. Lisätietoa löytyy sivustolta www.nuortenhyvinvointikertomus.fi

Yhä useampi helsinkiläisnuori on päässyt peruskoulun jälkeiseen koulutukseen

Helsinkiläiset nuoret ovat hyötynet nuorisotakuun tuomista muutoksista. Siirtyminen peruskoulusta toiselle asteelle on parantunut yhteishakujärjestelmään vuonna 2014 tehtyjen muutosten myötä. Samalla pääkaupunkiseudulle tuli enemmän aloituspaikkoja etenkin ammatilliseen koulutukseen. Muutokset ovat tasoittaneet alueiden ja koulujen eroja, josta kerrotaan tarkemmin kappaleessa Koulutus.

Helsinkiäisistä 16–18-vuotiaista 61 prosenttia suoritti tutkintoa lukiossa ja 26 prosenttia ammatillisessa koulutuksessa vuoden 2015 lopussa. Koulutuksessa olevien osuus on noussut viime vuosina – vielä vuonna 2010 vain 84 prosenttia suoritti tutkintoa, vuonna 2015 jo 88 prosenttia (kuvio 2.33). Osuus on noussut sekä ammatillisessa että lukiokoulutuksessa ja kaikilla äidinkieli-ryhmillä ja molemmilla sukupuolilla. Etenkin vieraskielisten nuorten tilanne on parantunut huomattavasti, vuonna 2010 vain 53 prosenttia heistä suoritti tutkintoa toisella asteella, vuonna 2015 jo 68 prosenttia.

Kuvio 2.33. Toisen asteen tutkintotavoitteisessa koulutuksessa olevien osuus helsinkiäisistä 16–18-vuotiaista äidinkielen mukaan

Opiskelijoiden määrä on vuosittain ajankohdasta 20.9. ja väestömäärä ajankohdasta 31.12.

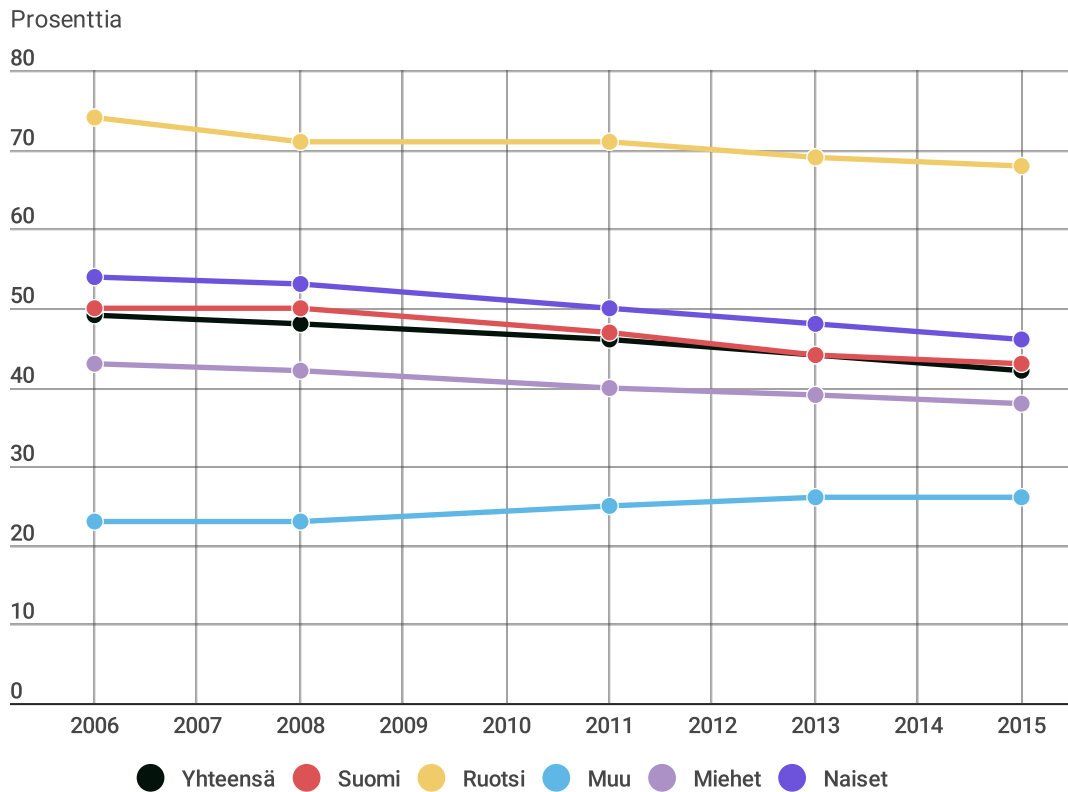
Lähde: Tilastokeskus, Helsingin kaupungin tietokeskus.

Korkea-asteen koulutukseen osallistumisessa on selkeitä väestöryhmien välisiä eroja

Helsinkiäisistä 20–24-vuotiaista 43 prosenttia opiskeli korkea-asteen opinnoissa vuoden 2015 syksyllä. Sukupuolen mukaan osuuksissa on suuri ero; kaikista 20–24-vuotiaista helsinkiäisistä naisista 46 prosenttia opiskeli korkea-asteella, miehistä 39 prosenttia. Myös äidinkielen mukaan korkea-asteen koulutukseen osallistuvuudessa on isoja eroja. Ruotsinkielisistä 20–24-vuotiaista 68 prosenttia opiskeli korkea-asteella, suomenkielisistä 43 ja muun kielisistä 27.

Korkea-asteella opiskelevien osuus 20–24-vuotiaista on laskenut viimeisen kymmenen vuoden aikana (kuvio 2.34). Etenkin naisten osuus on vähentynyt, vielä 2006 yli puolet 20–24-vuotiaista helsinkiläisnaisista opiskeli korkea-asteella. Naisten osuuden vähentyminen on kaventanut sukupuolten välistä eroa korkeakoulutukseen osallistumisessa. Vieraskielisissä opiskelijoiden osuus on kasvanut hitaasti, viime vuosina tosin yliopistossa opiskelevien osuus vieraskielisistä on hieman laskenut.

Kuvio 2.34. Korkea-asteella opiskelevien osuuden kehitys 20–24-vuotiailla helsinkiläisillä vuodesta 2006

Opiskelijoiden määrä on vuosittain ajankohdasta 20.9. ja väestömäärä ajankohdasta 31.12. Tietoja ei ole kaikilta vuosilta.

Lähde: Tilastokeskus, Helsingin kaupungin tietokeskus.

20–29-vuotiaista helsinkiläisistä 54 prosentilla oli korkeimpana suoritettuna tutkintona toisen asteen tutkinto ja 27 prosentilla oli korkea-asteen tutkinto. Korkea-asteen tutkinto on useammin naisilla (32 %) kuin miehillä (21 %). Lähes puolet ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa olevista oli muun kuin suomen- tai ruotsinkielisiä, joten osalla heistä voi olla tutkinto suoritettuna muussa maassa. Kotimaankielisistä ilman tutkintoa olevista 58 prosenttia oli miehiä. Nuorten koulutustaso on kasvanut viime vuosina, mutta hitaammin kuin vanhempien ikäluokkien ja koko maan nuorilla.

Syntymäkohorttia 1987 seurattessa havaittiin, että 25 ikävuoteen mennessä Helsingissä syntyneistä 18 prosenttia oli edelleen ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa, kun koko maan ko-

hortilla osuus oli 14 prosenttia (Haapamäki ym. 2014) Enää harvat suorittavat perusasteen jälkeistä tutkintoa 25 ikävuoden jälkeen (esim. Ilmakunnas, 2015). Helsinkiin muuttavat nuoret ovat Helsingissä syntyneitä korkeammin koulutettuja, ja kaikilla Helsingissä asuvilla 25-vuotiailla perusasteen jälkeinen tutkinto puuttuikin enää vain 13 prosentilta.

Valtaosa nuorista viihtyy koulussa

Kaksi kolmasosaa helsinkiläisistä yläastelaisesta pitää koulunkäynnistä, lukiolaisista ja ammatillisen opiskelijoista neljä viidestä. Osuus on kasvanut kaikilla koulutusasteilla viime kouluterveyskyselyissä. Muuhun maahan poiketen helsinkiläispojat pitävät koulunkäynnistä yhtä paljon kuin tytöt.

Noin kolmannes helsinkiläisistä nuorista peruskoulussa ja toisella asteella kokee vaikeuksia läksyjen teossa, oman opiskelutavan löytämisessä sekä omatoimisten tehtävien suorittamisessa. Noin joka viidennellä on vaikeuksia kirjoittamista ja lukemista vaativien tehtävien tekemisessä. Useammalla on vaikeuksia laskemista vaativien tehtävien tekemisessä, erityisesti lukiolaiset tytöt kokevat näin. Nuorten kokemus oppimistaidoistaan on pysynyt lähes ennallaan vuodesta 2006 lukien.

Ulkomaalaistaustaiset nuoret kohtaavat koulukiusaamista muita nuoria enemmän

Koulukiusaamista kokeneiden peruskoululaisten määrä on vähentynyt viime vuosina, neljännestä koululaisista oli kiusattu. Pojat joutuvat tyttöjä enemmän koulukiusatuksi, varsinkin peruskoulussa. Koulukiusaamista kokeneista vain noin kolmannes koki, että koulun aikuiset olivat puuttuneet kiusaamiseen. Koko maahan verrattuna helsinkiläiset peruskoululaiset kokevat koulukiusaamista vähemmän (Kouluterveyskysely).

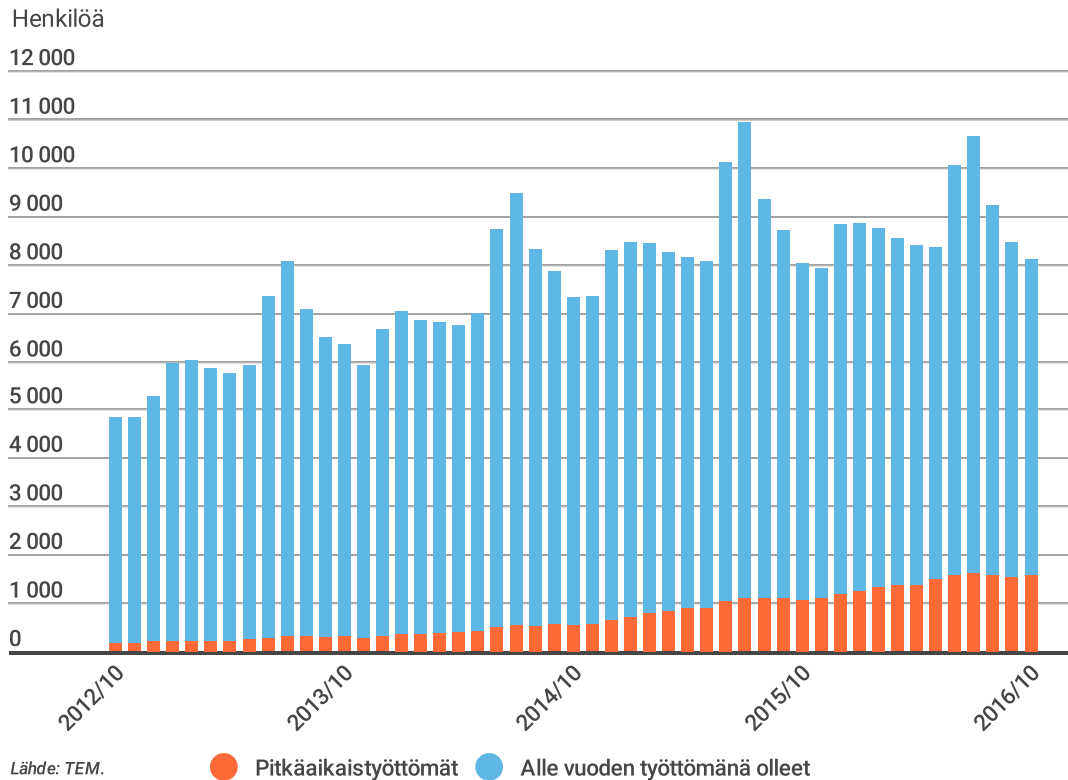
Ulkomaalaistaustaiset nuoret kohtaavat peruskoulussa ja toisella asteella kantaväestöä huomattavasti useammin kiusaamista, seksuaalista häirintää ja fyysistä uhkaa sekä ensimmäisessä että toisessa sukupolvessa. Ulkomaalaistaustaisiin nuoriin kohdistuu useammin toistuvaa ja jatkuvaa koulukiusaamista, eniten kiusaamista kohtaavat pojat ja ensimmäisen polven muuttajat. Ulkomaalaistaustaiset nuoret kokevat myös useammin vaikeuksia yhteistyössä koulukavereiden ja opettajien kanssa, ja etenkin ensimmäisen polven ulkomaalaistaustaisista useampi kertoi olevansa ilman ystäviä. (Ranto ym., 2015) Edelleen myös epärealistiset koulutusodotukset ja heikot tiedot työelämästä ja koulutusurista sekä maahanmuuttajanuorilla itsellään että heidän vanhemmillaan aiheuttavat paineita nuorilla ja ongelmia heidän koulutussiirtymissä (Högnabba, 2015).

Nuorten työttömyys on yleistynyt

Syksyllä 2016 Helsingissä oli 8 110 alle 30-vuotiaista työtöntä työnhakijaa (kuvio 2.35); alle 25-vuotiaita työttömiä oli 3 460 ja 25–29-vuotiaita 4 650. Alle 25-vuotiaiden työttömien määrä kääntyi Helsingissä hienoiseen laskuun syksyllä 2015 ja 25–29-vuotiaiden vuotta myöhem-

min. Tätä ennen ikäryhmän työttömyys oli kasvanut voimakkaasti yli neljän vuoden ajan. Alle 30-vuotiaiden työttömyysaste oli vuoden 2015 lopussa 10,5 prosenttia, vuoden 2012 lopussa aste oli 6,5 prosenttia. Alle 30-vuotiaista työttömistä 56 prosenttia oli miehiä ja 44 prosenttia naisia.

Kuvio 2.35. Alle 30-vuotiaat työttömät Helsingissä 2012–2016/10

Koulutustaustan mukaan luokiteltuna alle 25-vuotiaiden työttömien määrä on vähentynyt eniten niillä nuorilla, joilla oli vain perusasteen koulutus tai koulutustausta ei ollut tiedossa. Tästä voidaan päätellä, että moni näistä nuorista onnistui saamaan koulutuspaikan ammatillisesta koulutuksesta tai siihen valmentavasta koulutuksesta, joka on suunnattu erityisesti maahanmuuttajataustaisille nuorille. 25–29-vuotiaiden työttömien määrä kasvoi erityisesti korkeasteen koulutustaustan omaavilla, tosin ero keskiasteen ja perusasteen koulutuksen omaaviin oli pieni.

Respan ja Ohjaamon uravalmennuspalvelut ovat auttaneet moni nuoria koulutuspaikan tai työpaikan löytämisessä. Respassa on ollut asiakkaana yli 5 300 nuorta ja heistä yli 60 prosenttia onnistui pääsemään tutkintoon johtavien opintojen pariin tai työllistymään tuetusta tai vapaille työmarkkinoille. 15 prosenttia Respan asiakkaista oli nuoria, joita palvelutarjonta ei onnistunut tavoittamaan. Näissä nuorissa ovat ylliedustettuina ulkomaalaistaustaiset nuoret miehet. (Salorinne, 2016)

Nuorten pitkäaikaistyöttömyys kasvussa

Vaikka työttömyyden kasvu on taittunut, on nuorten tilanne työmarkkinoilla edelleen monin tavoin haasteellinen. Osalla nuorista työttömyysjatkot pitkittyvät ja aiemmin nuoria vähemmän koskettanut pitkäaikaistyöttömyys on yleistymässä. Monella vastavalmistuneella on ollut vaikeuksia työllistymisessä. Alle 30-vuotiailla pitkäaikaistyöttömyys on yleistynyt suhteellisesti voimakkaimmin ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneilla ja määrällisesti eniten keskiasteen tutkinnon suorittaneilla.

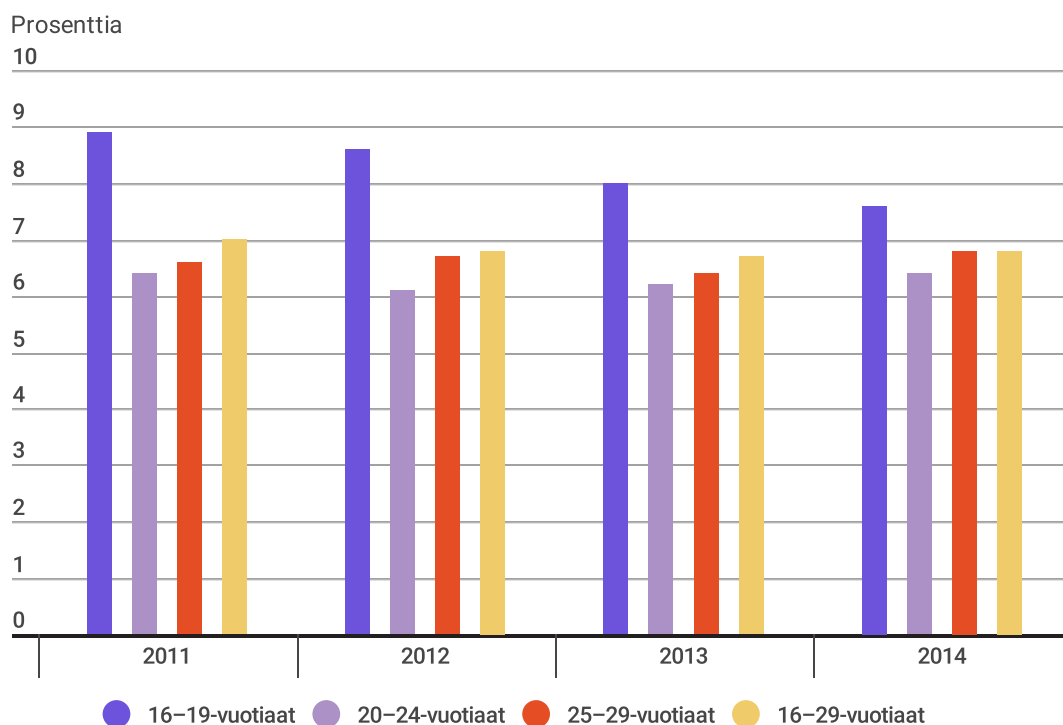
Syksyllä 2016 alle 25-vuotiaista helsinkiläisistä työttömistä joka kymmenes oli pitkäaikaistyötön ja 25–29-vuotiaiden ikäryhmässä pitkäaikaistyöttömien osuus oli joka neljäs. 25–29-vuotiaiden kohdalla pitkäaikaistyöttömien määrä kasvoikin 39 prosentilla vuoden takaisesta, vuonna 2012 heitä oli hyvin vähän (170). Pitkäaikaistyöttömiksi luokitellaan yli vuoden yhtä jaksoisesti työttömänä olleet henkilöt. Lukumääräisesti alle 30-vuotiaita oli pitkäaikaistyöttömänä lähes 1 600. 25–29-vuotiaista miehistä 30 prosenttia ja naisista 22 prosenttia kuului pitkäaikaistyöttömiin.

Osa nuorista jää edelleen työn ja koulutuksen ulkopuolelle

Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella oli 8 900 nuorta eli 7 prosenttia 16–29-vuotiaista vuoden 2014 lopussa (kuvio 2.36). Näillä nuorilla tarkoitetaan vain peruskoulun käyneitä nuoria, jotka eivät ole tutkintoon johtavassa koulutuksessa opiskelijoina ja lisäksi heitä ei ole tilastoitu työllisiksi, eläkeläisiksi tai varusmiespalvelusta suorittaviksi. Ulkopuolisten nuorten osuus on korkeampi miehillä (7,6 %) kuin naisilla (6,1 %). Ulkopuolisista nuorista puolet on vieraskielisiä ja vanhemmissa ikäluokissa vieraskielisten osuus nousee. Vieraskielisten tilastoituun ulkopuolisuuteen täytyy kuitenkin suhtautua varauksella, koska osalla voi olla ulkomainen tutkinto ja osa on saattanut muuttaa pois Suomesta.

Helsingissä nuorimmat ovat useammin koulutuksen ja työn ulkopuolella; kaikista 16–19-vuotiaista helsinkiläisistä ulkopuolisia on 7,6 prosenttia ja kotimaankielisistä 5,2 prosenttia. Osuus on selvästi koko maata suurempi, kun taas 20 vuotta täyttäneistä kotimaankielisistä helsinkiläisistä harvempi on ulkopuolinen kuin koko maassa keskimäärin. Viime vuosina työn ja koulutuksen ulkopuolisten osuus nuorista on pysynyt hyvin samassa tilanteessa, mutta alle 20-vuotiaiden ulkopuolisuudessa on ollut vähentymistä.

2.36. Koulutuksen ja työn ulkopuolella olevat nuoret ikäluokasta

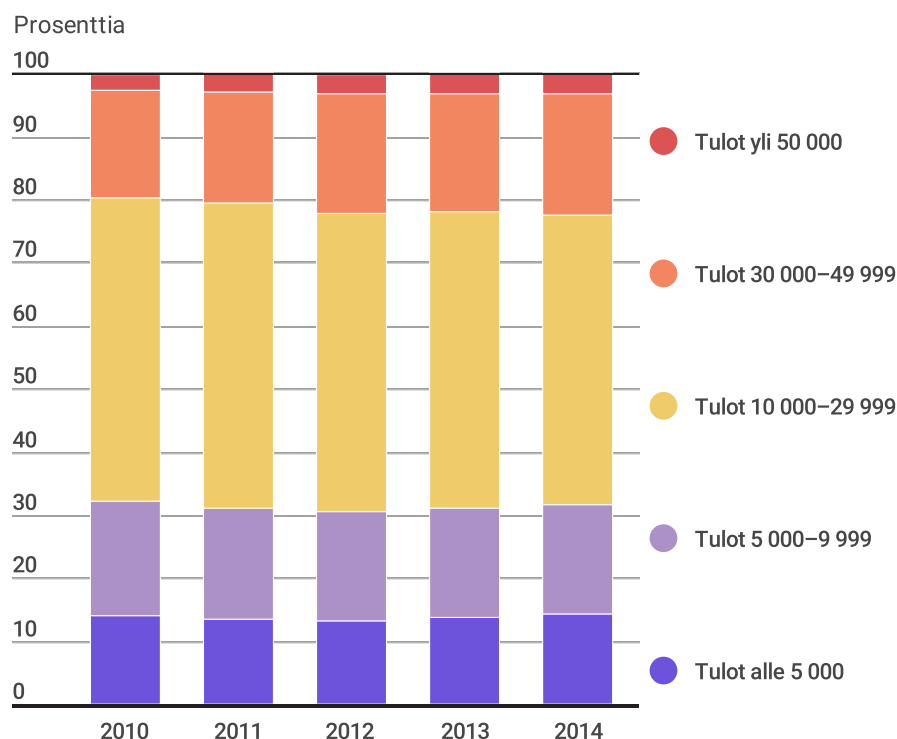
Koulutuksen ja työn ulkopuolella olevat nuoret käsittää 16–29-vuotiaat ilman peruskoulun jälkeistä tutkintoa olevat työttömät ja työvoiman ulkopuoliset nuoret, jotka eivät ole opiskelijoita, eläkeläisiä tai varusmiespalvelusta suorittamassa.

Lähde: Tilastokeskus.

Nuorten tarve toimeentulotuelle on kasvanut

Vajaa kolmannes helsinkiläisistä 20–29-vuotiaista ansaitsi alle 10 000 euroa vuonna 2014, alle 5 000 euroa ansaitsevien osuus oli 14 prosenttia. Yli 30 000 euron ansioihin pääsi 23 prosenttia nuorista. Suurin osa nuorista ansaitsi 10 000–30 000 euroa vuodessa. Viime vuosina nuorten tulonsaajien osuus on laskenut tässä keskitulon luokassa ja yli 30 000 ansaitsevien osuus on kasvanut. Pienituloisten osuus on kasvanut vuodesta 2008, mutta viime vuosina osuus on pysynyt hyvin samana.

Kuvio 2.37. 20–29-vuotiaat helsinkiläiset tulonsaajat tuloluokittain

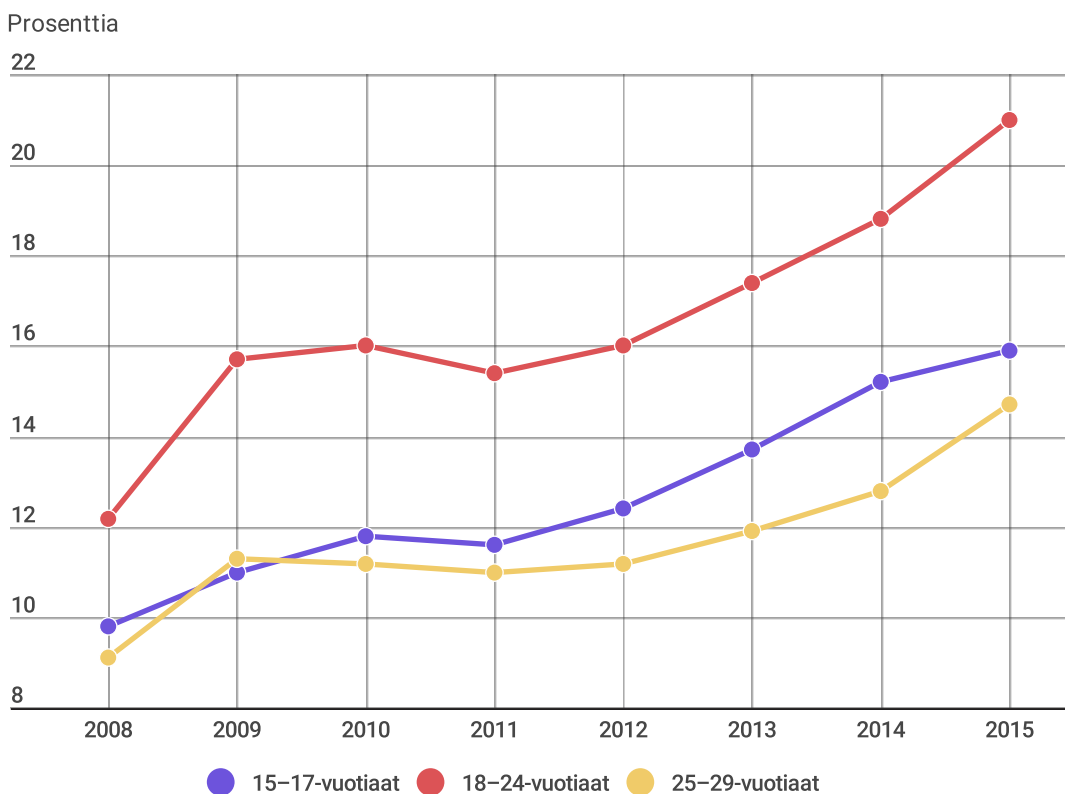
Lähde: Tilastokeskus. Valtionveronalaiset tulot.

Yli kolmannes kaikista helsinkiläisistä toimeentulotuen piirissä olevista oli 15–29-vuotiaita. 24 000 nuorta eli 17,6 prosenttia 15–29-vuotiaista tukea sai vuoden 2015 aikana. 18–24-vuotiaista tukea sai jopa 21 prosenttia. Vuodesta 2010 lähtien 15–29-vuotiaiden toimeentulotuen saajien määrä on kasvanut kolmanneksella, nopeinta kasvu on ollut vanhemmissa ikäluokissa (kuvio 2.38). Kolmannes 18–24-vuotiaista nuorista oli saanut toimeentulotukea yli 9 kuukautta vuonna 2015. Tutkimusten mukaan toimeentulotuen käyttö seuraa usein sukupolvelta toiselle, esimerkiksi vuonna 1987 syntyneiden helsinkiläisnuorten tutkimuksessa huomattiin, että jos vanhemmat olivat saaneet toimeentulotukea, niin 45 prosenttia nuorista oli myös saaneet toimeentulotukea.

Nuorten toimeentulotuen tarve vaihtelee paljon Helsingin sisällä. Neljässä Helsingin peruspiirissä useampi kuin joka neljäs 15–29-vuotias oli saanut toimeentulotukea vuoden 2015 aikana, kun taas matalammillaan toimeentulotukea tarvitsi ainoastaan 2,5 prosenttia peruspiirin nuorista. Vuosina 2013–2015 tuen saajien osuus nuorista oli kasvanut kaikilla peruspiireillä yhtä lukuunottamatta. Voimakkainta kasvu oli alueilla, joissa tuen saajien osuus oli jo ennestään korkea.

Rahanpuute näkyy nuorten elämässä eri tavoin. Helsingin nuorisobarometrin tulosten mukaan 42 prosenttia vastaajista oli jättänyt harrastuksen aloittamatta, 24 prosenttia oli lopettanut harrastukseen ja joka viides oli ollut tapaamatta ystäviään rahanpuutteen vuoksi. Joka kymmenes nuori on jättänyt laskuja maksamatta sekä ottanut kulutusluottoa.

Kuvio 2.38. Toimeentulotukea saaneet nuoret (päämiehet ja osalliset) vuoden aikana, osuus samanikäisestä väestöstä

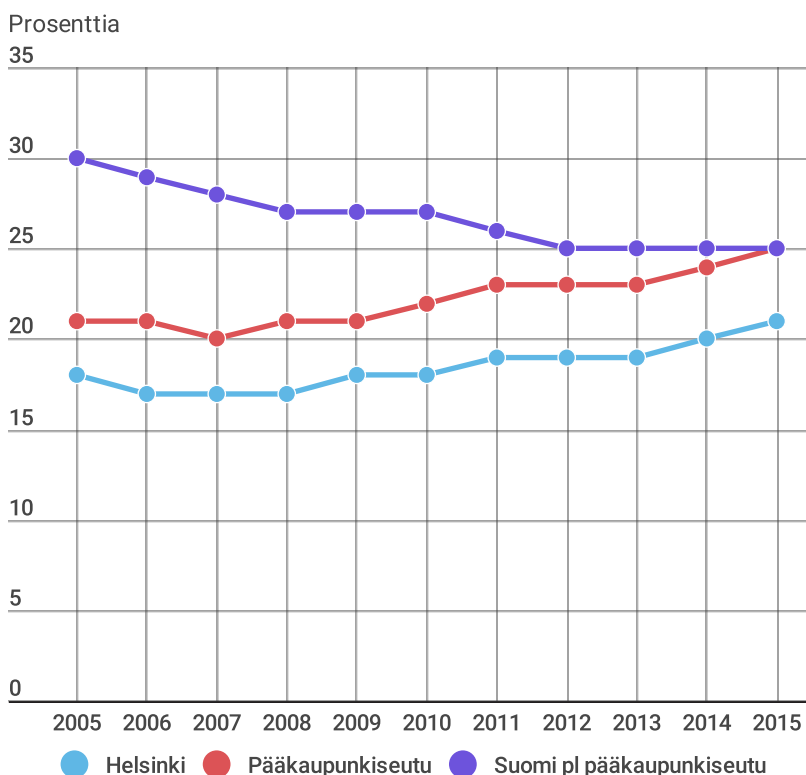
Lähde: Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveysvirasto.

Asumisen kalleus hidastaa nuorten itsenäistymistä

18-vuotiaista helsinkiläisistä noin 80 prosenttia asuu vanhempiensa kanssa, mutta 22-vuotiaista enää 20 prosenttia. Naiset muuttavat omaan kotiin miehiä aikaisemmin: 20-vuotiaista naisista enää kolmasosa asuu lapsuudenkodissaan – miehistä vielä yli puolet.

Nuorten perheeseen ja asumiseen liittyvät muutokset tapahtuvat hitaasti; viime vuosina yksin asuminen on vähentynyt, samoin nuorten omien lapsiperheiden osuus. Nuorten itsenäistymiseen vaikuttaa Helsingissä etenkin asumisen kalleus, ja viime vuosina tämä on heijastunut lisääntyneellä yhteisasumisella ja lapsuudenkodissa asuvien osuuden kasvulla. Vuonna 2009 18 prosenttia 20–24-vuotiaista helsinkiläisistä asui lapsuudenkodissaan, vuonna 2015 osuus oli kasvanut 21 prosenttiin (kuvio 2.39). Sama ilmiö näkyy Espoossa ja Vantaalla, muualla maassa taas kehitys on erilainen ja nuorten itsenäistymisen ja omaan kotiin muutto jatkaa vahvistumistaan.

Kuvio 2.39. Lapsuudenkodissaan asuvien osuus 20–24-vuotiaista

Lähde: Tilastokeskus.

20–29-vuotiaista itsenäisesti asuvista nuorista puolet asuu vapaarahoitteisessa vuokra-asunnossa, kolmannes valtion lainoittamassa vuokra-asunnossa ja omistusasunnossa 16 prosenttia. Viime vuosina etenkin omistusasuminen on vähentynyt nuorilla ja myös valtion tukemissa vuokra-asunnoissa asuminen. Vapaarahoitteiset vuokra-asunnot ovat sen sijaan kasvattaneet osuuttaan.

Pienten ja kohtuuhintaisten asuntojen tarjonta ei ole vastannut kysyntää, minkä seurauksena asumiskustannukset ovat kasvaneet huomattavasti. Kymmenessä vuodessa opiskelija-asuntojen vuokra on noussut 2 euroa neliöltä, valtion lainoittamien vuokra-asuntojen 4 euroa ja vapaarahoitteisten 5 euroa. Nuorten asumisen epävarmuus ja asunnottomuus ovat yleistyneet tasaisesti viime vuosien aikana.

Valtaosalla nuorista menee hyvin, ongelmat kasautuvat pienelle osalle nuorista

Yhdeksän nuorta kymmenestä kokee hallitsevansa arkeaan hyvin. Nuoret tietävät pääosin kenen puoleen kääntyä, jos on vaikeuksia. Nuorten kokemuksen mukaan tärkeitä hyvinvointia mahdollistavia tekijöitä ovat mahdollisuus harrastaa sekä luoda ystävyys-suhteita. Tulevaisuutta ajatellen nuorten kokemuksen mukaan heillä on hyviä mahdollisuuksia vahvistaa taitojaan itseään kiinnostavissa asioissa sekä suuntautua itseään kiinnostaville aloille. Nuorten

mielestä tulevaisuutta rakennetaan omalla toiminnalla ja aktiivisuudella, ja tavoitteiden saavuttaminen edellyttää motivaatiota ja itseluottamusta. Kouluttautuminen, harrastuneisuus ja työkokemusten kartuttaminen auttavat elämässä eteenpäin. Suunnitelmien toteutumista edistävät tukiverkostot, kuten kaverit ja perhe sekä työelämäyhteydet. (Nuorisobarometri 2015, NUHA 2016, Viilo 2016)

Joka kymmenellä nuorella on kuitenkin vaikeuksia selviytyä elämässään. Helsingin Ohjaamon sosiaalisen raportoinnin mukaan suurin osa nuorista haluaa työllistyä mielekkäällä tavalla. Estävinä tekijöinä ovat useimmiten heikkojen työnhakutaitojen, työkokemuksen ja koulutuksen puutteen lisäksi sosiaaliset ongelmat tai heikko työkykyisyys. Yleistä on, että peruskoulun jälkeen aloitetut opinnot ovat jääneet kesken. Taustalta löytyy oppimis- ja keskittymisvaikeuksia, mielenterveysongelmia ja erilaisia haastavia elämäntilanteita. Lisäksi monella nuorella voi olla vaikeuksia löytää oma ala tai on motivaation puutetta.

Vajaalla puolella Ohjaamon sosiaalityöntekijän luona asioivilla nuorilla on erityisesti mielenterveyteen liittyviä haasteita. Hoitokontaktit puuttuvat usealla nuorella tai hoito on sairaanhoitajalle soitto säännöllisesti tai lääkityksen uusiminen. Usean nuoren kohdalla vaikuttaa siltä, että psykiatrinen avohoito ei kohtaa nuorten hoidon tarpeiden kanssa. Näillä nuorilla on vaikeuksia sitoutua käynteihin tai he eivät saa tarvitsemaansa palvelua jäykkien lähetekäytäntöjen, tiukkojen asiakaskriteerien tai liian suurien asiakasmäärien vuoksi. Matalan kynnyksen palveluiden puute erityisesti psykiatristen palveluiden kohdalla tulee usein ongelmaksi nuoren tilanteessa.

Nuorten työkyvyttömyyseläkkeellä olevien määrä on Helsingissä kasvanut 13 prosenttia ajalla 2010–2015. Yleisin diagnoosi nuorilla on mielenterveyden tai käyttäytymisen häiriö (Eläketurvakeskus ja Kela). Vuonna 1987 syntyneiden helsinkiläisnuorten kohorttitutkimuksen tulokset osoittavat, että nuorten psykiatriset diagnoosit ja psykiatriset hoidot ovat lisääntyneet yhdeksällä prosenttiyksiköllä kolmessa vuodessa. Lukumääräisesti tämä tarkoittaa, että kolmessa vuodessa vuonna 1987 syntyneille helsinkiläisnuorille on todettu noin 250 psykiatrista diagnoosia. Masennuslääkkeiden käyttö on tällä ikäryhmällä yleisempää muuhun maahan verrattuna. Lisääntynyt mielenterveyslääkkeiden käyttö ei välttämättä tarkoita sitä, että oireilu olisi lisääntynyt. Nuorten mielenterveyspalveluja on parannettu ja masennusta diagnosoituaan entistä paremmin (Haapamäki ym, 2014).

Työntekijäkokemusten mukaan huolta aiheuttava ryhmä nuoria ovat jälkihuollon tukiasunnoissa asuvat, joiden omaisverkostot ovat puutteellisia. Vanhemmat eivät kykene tukemaan nuorta tämän itsenäistyessä. Itse huostaanotto, ja sitä edeltävä elämäntilanne on saattanut olla traumaattinen tapahtuma, minkä johdosta nuori ei välttämättä kykene solmimaan ns. normaaleja sosiaalisia kontakteja samalla tavalla kuin muut ikäisensä. (Lyly, 2016).

Nuorten päihteiden käyttö on vähentynyt

Kouluterveyskyselyn ja nuorisobarometrin tulokset viittaavat siihen, että nuorten tupakointi ja päihteiden käyttö on vähentynyt. Vaikka nuorten tupakointi on vähentynyt, uutena haasteena on nuuskan käytön lisääntyminen. Nuuskaaminen on yleistynyt niin peruskoulun yläluokkalaisilla, lukiolaisilla kuin ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevilla. Raittiiden nuorten osuus on pienessä kasvussa ja humalahakuista juomista esiintyy yhä vähemmän. Helsingissä on kuitenkin joukko nuoria, joiden terveystapatottumukset erottuvat muusta ikäryhmästä. Ammattioppilaitosten opiskelijoilla, erityisesti tytöillä esiintyy lukiolaisiin verrattuna huomattavasti enemmän humalahakuista juomista ja tupakointia. (Högnabba, 2015). Humalahakuisesti juovien 8. ja 9.-luokkalaisten nuorten vanhemmat ovat useammin matralasti koulutettuja sekä useammin työttöminä kuin vähemmän alkoholia käyttävien nuorten vanhemmat (Kouluterveyskysely).

Suomalais- ja ulkomaalaistaustaiset poikkesivat päihteettömyydessä toisistaan erityisesti alkoholin käytön suhteen: suomalaistaustaisista 56 prosenttia oli raittiita, ulkomaalaistaustaisista peräti 72 prosenttia. Ulkomaalaistaustaiset nuoret jakautuivat suomalaistaustaisia selkeämmin täysin päihteettömiin ja runsaasti päihteitä käyttäviin, kun taas suomalaistaustaisien nuorten joukossa oli paljon myös sellaisia nuoria, jotka käyttivät päihteitä silloin tällöin. (Ranto ym, 2015).

2.5. Ikääntyneiden hyvinvointi

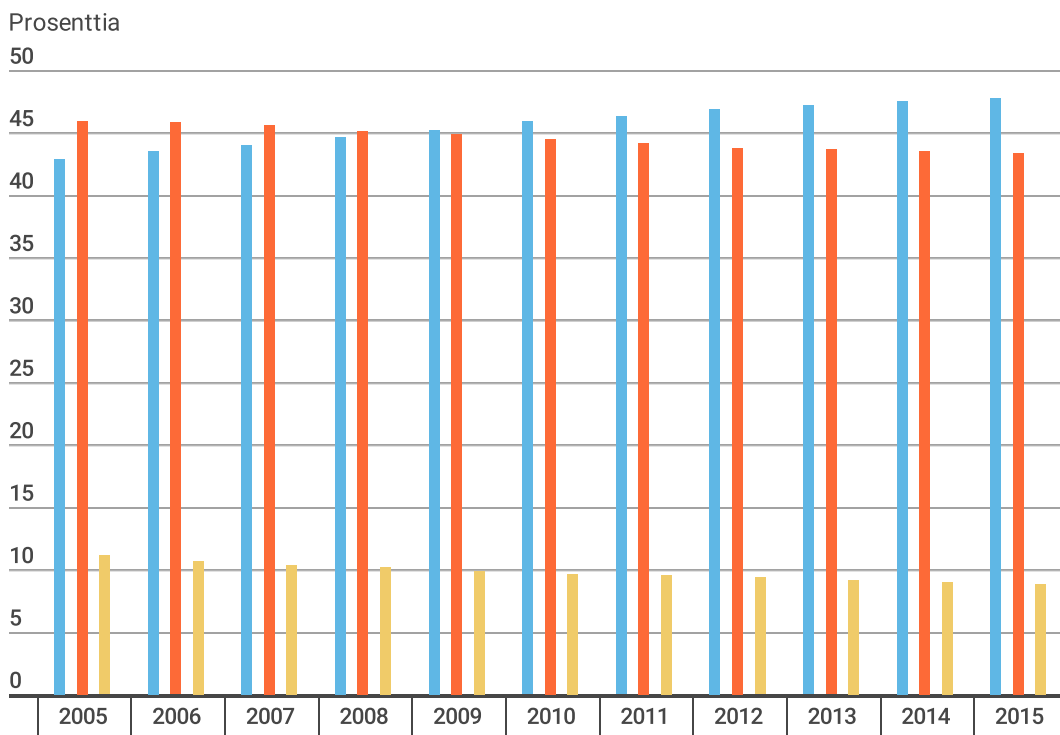
SINI ASKELO, HANNA AHLGREN-LEINVUO JA LEENA HIETANIEMI

- 48 prosenttia 65 vuotta täyttäneistä asui puolison kanssa. Puolison kanssa asuminen on hieman yleistynyt, yksin asuminen hieman vähentynyt.
- Ikääntyneistä suuri enemmistö asuu omassa kodissaan. Kotona asuminen on yleistynyt erityisesti 85 vuotta täyttäneiden kohdalla.
- Keskimääräiset veronalaiset tulot 65 vuotta täyttäneillä tulonsaajaa kohti 33 000 euroa vuonna 2014.
- Yleisin tuloluokka oli alle 20 000 euroa ja 65 vuotta täyttäneistä 38 prosenttia kuului tähän ryhmään.
- Tutkimuksissa on havaittu, että köyhyysriski on keskimääräistä suurempi vanhemmilla naisilla johtuen pienistä työeläkkeistä ja miehiä yleisemmästä yksinasumisesta.
- Pienet tulot ovat keskimääräistä yleisempiä vanhemmissa ikäryhmissä ja naisilla.
- Miesten ja naisten väliset tuloerot syvenevät ikääntymisen myötä.
- Ikääntyneet ovat yhä terveempiä ja toimintakykyisempiä, terveyden huonoksi kokeminen kuitenkin yleistyy iän myötä.
- Iäkkäiden elinajanodote on kasvanut selvästi, toisaalta kuolleisuus alkoholisairauksiin, tapaturmiin, dementiaan ja naisilla myös keuhkosyöpään on iäkkäilläkin suurentunut.

Valtaosa helsinkiläisistä ikääntyneistä asuu omassa kodissaan

Helsinkiläisistä 65 vuotta täyttäneistä 48 prosenttia asui avio- tai avopuolison kanssa vuonna 2015 (kuvio 2.40). Tämä on viisi prosenttiyksikköä enemmän kuin vuonna 2005. Yksinasuvien osuus väheni samalla aikavälillä 46 prosentista 43 prosenttiin. Muulla tavoin asuvista reilu puolet (57 %) eli yksinhuoltajana.

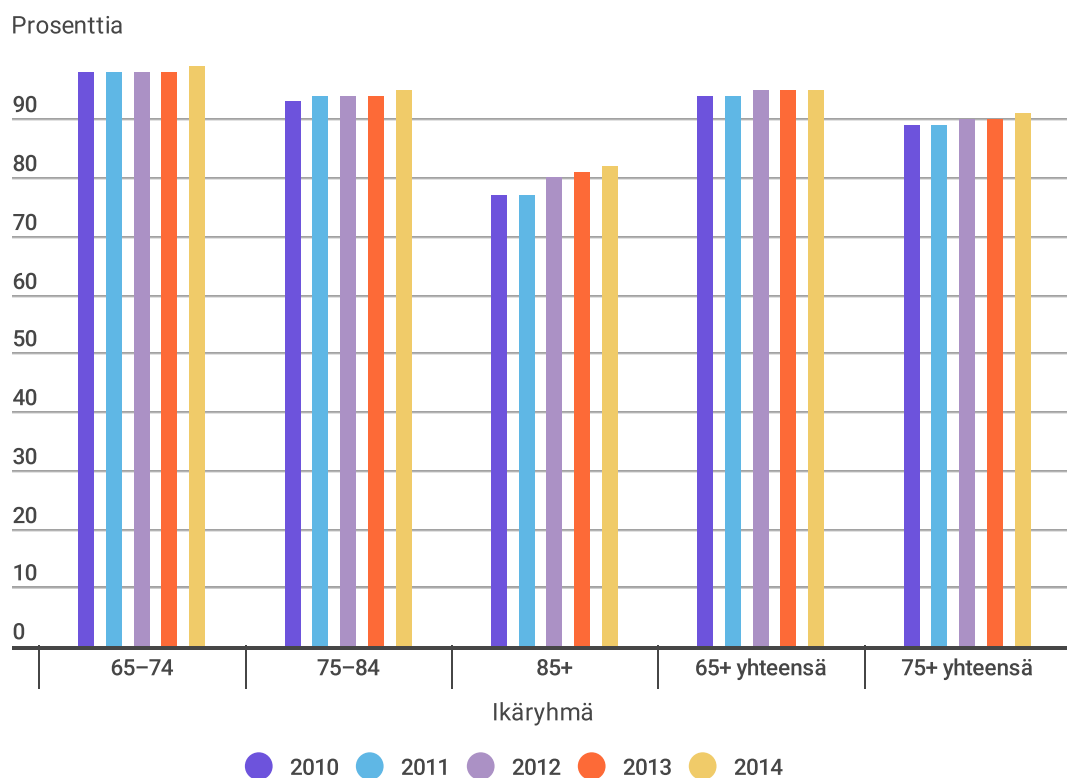
Kuvio 2.40. 65 vuotta täyttäneiden perheasema Helsingissä

Lähde: Tilastokeskus, StatFin tietokanta. ● Puoliso ● Yksin ● Muu

Valtaosa 65 vuotta täyttäneistä suomalaisista asuu omassa kodissaan tai tavallisessa palveluasunnossa (kuvio 2.41). Helsingiläisistä 65–74 vuotiaista 99 prosenttia asui omassa kodissaan vuonna 2014, 75 vuotta täyttäneistä 92 prosenttia. Kotonaan asuvien osuus on lisääntynyt vuodesta 2010 vuoteen 2014. Suurin muutos on tapahtunut 85 vuotta täyttäneiden kohdalla, heillä kotonaan asuminen on lisääntynyt viidellä prosenttiyksiköllä. Erot Helsingin ja koko Suomen välillä ovat hyvin pieniä.

Kuvio 2.41. Kotona tai tavallisessa palveluasunnossa asuvat 65 vuotta täyttäneet helsinkiläiset

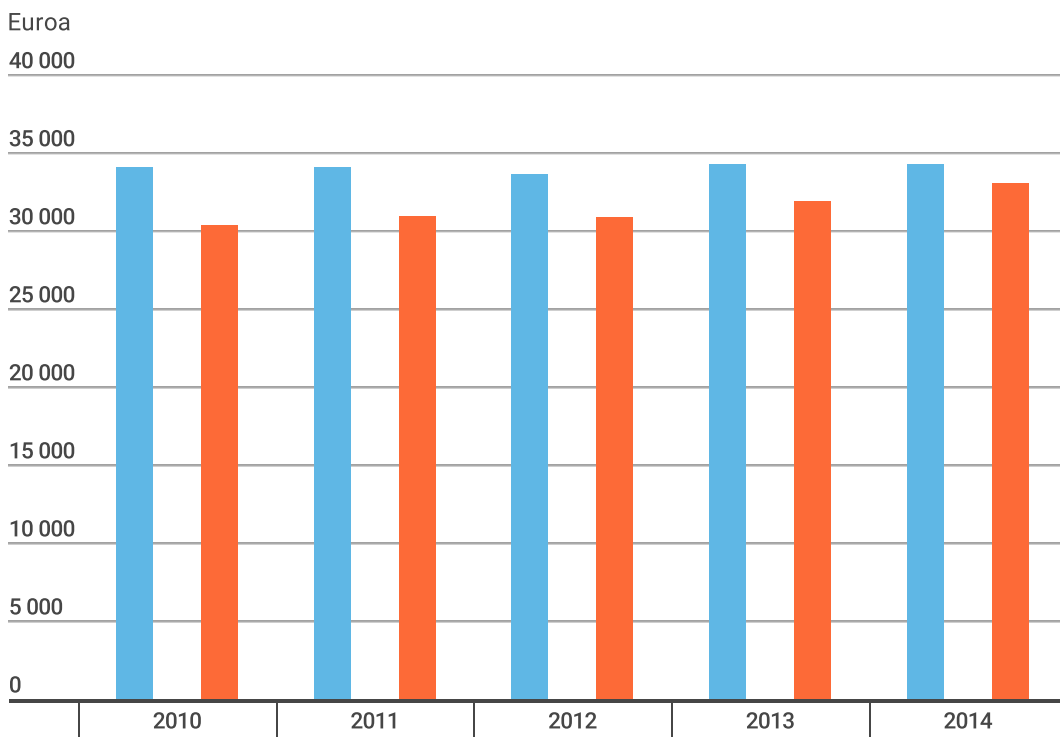

Lähde: THL, Tilasto -indikaattoripankki Sotkanet.

Ikääntyneiden keskitulot eivät poikkea suuresti kaikkien tulonsaajien tulotasosta, alimpiin tuloluokkiin kuuluvien osuus kuitenkin varsin suuri

Ikääntyneiden keskimääräinen tulotasoa ei jää kovin kauaksi kaikkien tulonsaajien tulotasosta (2.42). Keskimääräiset veronalaiset tulot 65 vuotta täyttäneitä helsinkiläistä tulonsaajaa kohti olivat 33 000 euroa vuonna 2014, kun työikäisten (25–64-vuotiaat) keskimääräiset tulot olivat 34 200 euroa. Ikääntyneiden keskimääräiset tulot ovat viime vuosina hieman lähentyneet työikäisten keskiarvoa. Tätä selittää ennen kaikkea ikääntyneiden väestörakenteessa tapahtunut muutos. Vuodesta 2010 vuoteen 2014 ikääntyneiden ikäryhmä on lukumääräisesti kasvanut ja kasvu on kohdistunut erityisesti nuorimpaan 65–69 vuotiaiden ikäryhmään. Samanaikaisesti ikäryhmästä on kuoleman kautta poistunut erityisesti yli 80 vuotiaita. Nuorimman (65–69 vuotta) ja lukumääräisesti suuren ikäryhmän kasvu vaikuttaa kokonaisuutena eniten yli 65 vuotta täyttäneille lasketuissa keskituloissa.

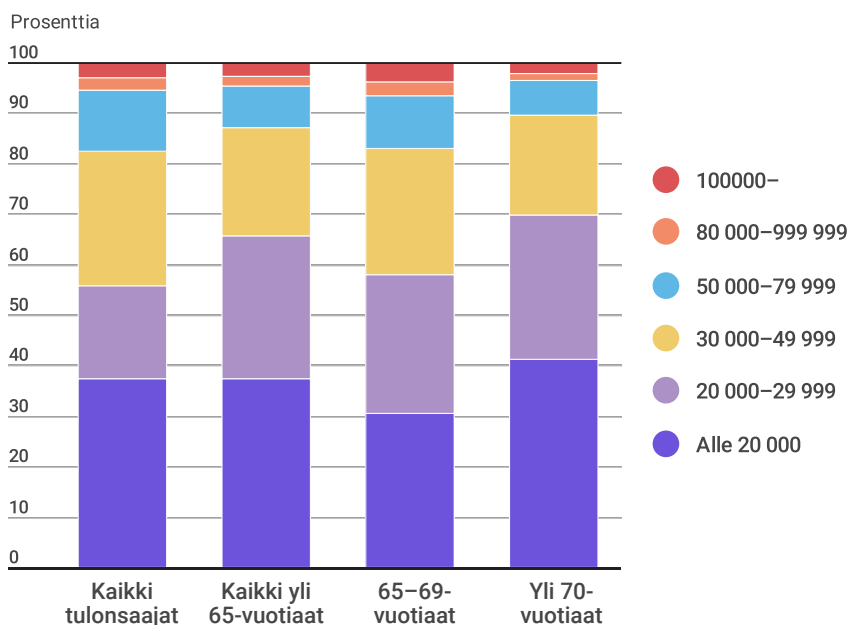
Kuvio 2.42. Keskimääräiset reaaliset tulot, euroa vuoden 2014 rahassa, vuosina 2010–2014

Lähde: Tilastokeskus, veronalaiset tulot. ● Kaikki tulonsaajat ● 65+

Kun ikääntyneiden tuloja tarkastellaan tuloluokittain, selviää kuitenkin, että yleisin tuloluokka oli alle 20 000 euroa ja 65 vuotta täyttäneistä 38 prosenttia kuului tähän ryhmään, naisista peräti 45 prosenttia (vrt. miehet n. 25 %). Vanhemmissa ikäryhmissä pienet tulot olivat keskimääräistä yleisempiä: 70 vuotta täyttäneistä 41 prosentilla vuositulot olivat alle 20 000 euroa. Heistä 73 prosenttia oli naisia. Työikäisistä tähän tuloluokkaan kuului 28 prosenttia ja heistä naisia oli 52 prosenttia.

Kuvio 2.43. Helsingin tulonsaajat tuloluokittain, osuudet tulonsaajista, %, vuonna 2014

Lähde: Tilastokeskus, veronalaiset tulot.

Ylipäätään 65 vuotta täyttäneiden tulot olivat sitä pienemmät, mitä vanhemmasta ikäryhmästä oli kysymys. Kun 65–69 vuotiaiden helsinkiläisten keskimääräiset veronalaiset tulot olivat 95 prosenttia työikäisten keskimääräisistä tuloista, 85 vuotta täyttäneiden kohdalla osuus laski 70 prosenttiin.

Naisten tulot ovat keskimäärin miesten tuloja pienemmät. Vuonna 2014 helsinkiläisnaisten tulot olivat 78 prosenttia miesten tuloista. Ero naisten ja miesten tulojen välillä ero syvenee iän myötä. Helsinkiläisten 65 vuotta täyttäneiden naisten keskimääräiset veronalaiset tulot olivat kolme neljäsosaa miesten tuloista, 85 vuotta täyttäneillä naisilla enää 59 prosenttia miesten tuloista.

Ikääntyneiden veronalaisista tuloista keskimäärin 85 prosenttia oli ansiotuloja ja pääomatulojen osuus oli 15 prosenttia. Miehillä pääomatulojen osuus oli naisia selvästi suurempi. Työikäisillä ansiotulojen osuus veronalaisista tuloista oli ikääntyneitä selvästi korkeampi eli 93 prosenttia.

Ansiotuloihin sisältyvät eläketulot muodostivat 77 prosenttia kaikkien 65 vuotta täyttäneiden veronalaisista tuloista. Eläketulojen merkitys ikääntyneiden tulorakenteessa kasvoi iän myötä ja 65–69 vuotiailla eläketulojen osuus tuloista oli vain 69 prosenttia kun 70 vuotta täyttäneillä se oli jo 82 prosenttia. Kaikkiaan 65 vuotta täyttäneillä naisilla eläketulojen osuus veronalaisista tuloista oli 81 prosenttia, kun miehillä se oli vain 73 prosenttia.

Köyhyysriski ja toimeentulotukiriippuvuus ikääntyvillä alhaisempaa kuin koko väestöllä

Köyhyysaste (eli kuinka suuri osuus väestöstä asuu kotitalouksissa, joiden tulot jäävät köyhyysrajan alapuolelle) vaihtelee suuresti kotitalouden elinvaiheen ja sosioekonomisen aseman mukaan. Köyhyysriski on suurin yksinasuvilla (Moisio et al. 2014, 107). Helsingissä pienituloisia (määritelmänä 60 % ekvivalenttitulon mediaanista) oli 65 vuotta täyttäneistä yksin asuvista 6 200 henkilöä ja pariskunnista 610 henkilöä vuonna 2013. Ikääntyneillä yksin asuvilla pienituloisten osuus oli 14 prosenttia ja pariskunnilla reilu prosentti kyseisen asuntokuntatyyppin henkilömäärästä vuonna 2013. Kaikista yksinasuvista 20 prosenttia ja kaikista pariskunnista viisi prosenttia oli pienituloisia vuonna 2013. Pienituloisuus on siis suhteellisesti harvinaisempaa yhden ja kahden hengen ikääntyneissä asuntokunnissa kuin kyseisissä asuntokuntatyypeissä kokonaisuutena tarkastellen.

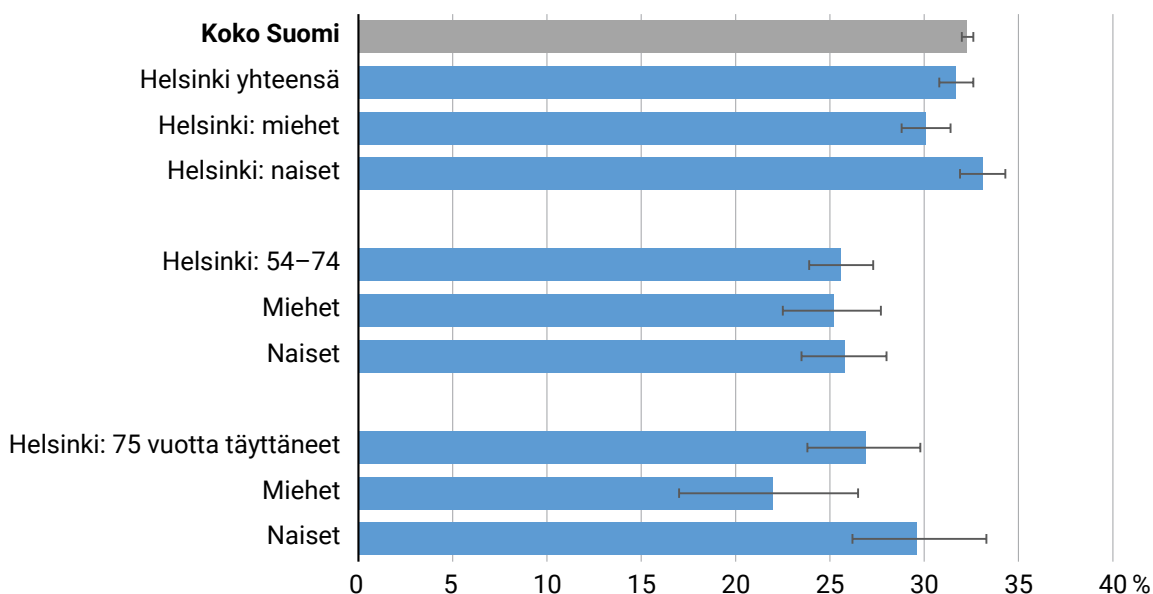
Myös ikääntyneiden osuus toimeentulotuen saajista on pieni. Helsingiläisistä toimeentulotuen saajista vain 6,2 prosenttia oli 65 vuotta täyttäneitä vuonna 2015. Naisten osuus 65 vuotta täyttäneistä toimeentulotuen saajista on selvästi miehiä korkeampi, 60 prosenttia. Naisten osuus oli miehiä suurempi myös eläkkeen saajien asumistuen osalta. 65 vuotta täyttäneistä helsingiläisistä 12,4 prosenttia sai eläkkeensaajan asumistukea vuonna 2015, ja naisten osuus eläkkeensaajan asumistuen saajista oli yli 70 prosenttia.

Toimeentulo-ongelmat yleisimpiä iäkkäimmillä naisilla

Tuloerot ja suhteellinen köyhyys eivät suoraan kerro pienituloisten kotitalouksien elintasosta tai reaalityulojen tai ostovoiman kehityksestä. Esimerkiksi Suomessa pienituloisten kotitalouksien reaalityulot kasvoivat 1990-luvun puolivälistä 2000-luvun puoliväliin. Samaan aikaan kasvoi kuitenkin myös suhteellinen köyhyys keskituloisten tulojen kasvaessa nopeammin kuin pienituloisten. Tuloihin perustuvien köyhyys- ja pienituloisuusmittareiden rinnalle on kehitetty muun muassa koettua toimeentuloa kuvaavia mittareita, jotka täydentävät tulonjakotilastoista saatavaa kuvaa toimeentulo-ongelmista. Toimeentulo-ongelmia koetaan hieman vähemmän kuin mitä tilastojen köyhyyden yleisyydestä antaman kuvan perusteella voisi olettaa. (Moisio et al. 2014, 101–102, 108.)

THL:n aikuisten terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimuksessa on kartoitettu suomalaisten koettua toimeentuloa. Tulosten mukaan lähes joka kolmas helsingiläinen on kokenut menojen kattamisen tuloilla hankalaksi, naiset hieman miehiä yleisemmin. Ikääntyneiden toimeentulo-ongelmien kokeminen on ATH-tutkimuksen tulosten valossa hieman vähäisempää kuin helsingiläisten keskimäärin (kuvio 2.44). Ikääntyneiden kohdalla toimeentulon ongelmia kokevat erityisesti vanhemmat naiset, mikä on yhdensuuntainen tulos tulonjakotilastoista saatavien tilastohavaintojen kanssa. Erityisesti vanhemmilla naisilla köyhyysriski on keskimääräistä suurempi, ja tätä selittävät ennen kaikkea naisten pienet työeläkkeet ja miehiä yleisempi yksinasuminen muun muassa leskeytymisen seurauksena (Moisio et al. 2014, 107).

Kuvio 2.44. Kotitalouden menojen kattaminen tuloilla hankalaa (%)

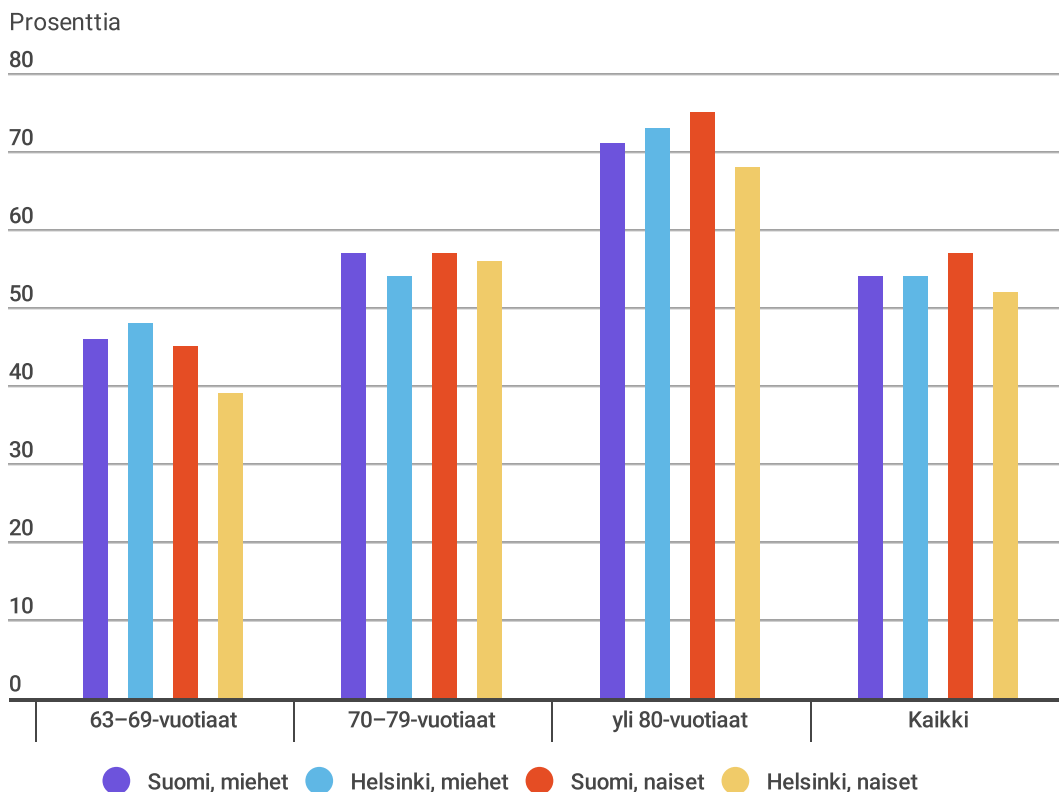
Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus. Helsinki-aineisto.

Ikääntyneiden taloudelliseen tilanteeseen yhden näkökulman tarjoaa myös Tilastokeskuksen joulukuussa 2016 toteuttama kuluttajabarometri. Sen mukaan ikääntyneillä suomalaisilla (65–84-vuotiaat) kotitalouden rahatilanne on tiukin, sillä 28 prosentilla tulot ovat yhtä suuret kuin menot. Lisäksi 6 prosenttia kotitalouksista joutuu käyttämään säästöjään menojen kattamiseen ja hieman yli prosentti velkaantuu menojensa vuoksi. Säästämismahdollisuudet ovat hieman heikommät kuin työikäisillä ja 58 prosenttia ikääntyneistä säästää hieman.

Ikääntyvä väestö yhä terveempää ja toimintakykyisempää

Suomalaisten terveyden- ja hyvinvoinnin tilaa kartoittavat tutkimukset kertovat yhä terveemmästä ja toimintakykyisemmästä ikääntyneestä väestönosasta (ks. esim. Moisio et al. 2014, 246). Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vanhuspalveluiden seurantaindikaattoreiden mukaan 63 vuotta täyttäneistä helsinkiläisistä hiukan yli puolet (53 %) koki terveytensä olevan keskitasoinen tai sitä huonompi vuonna 2013 (koko maa 56 %). Iän myötä huonon terveyden kokemukset yleistyvät (kuvio 2.45).

**Kuvio 2.45. Terveytensä keskitasoisiksi tai sitä huonommaksi kokevien osuus (%)
63 vuotta täyttäneistä vuonna 2013**

Lähde: THL, Vanhuspalvelun seuraintaikaattorit.

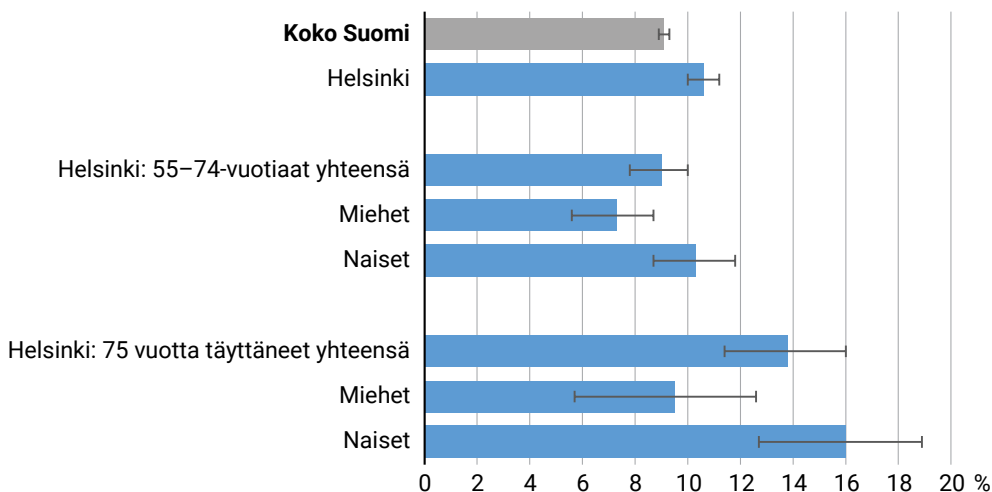
Helsingiläiset 63 vuotta täyttäneet naiset kokevat terveytensä huonoksi harvemmin kuin vastaavat suomalaisnaiset. Vaikka helsinkiläisistä 63 vuotta täyttäneistä miehistä hiukan suomalaisia saman ikäisiä miehiä pienempi osuus koki terveytensä korkeintaan keskitasoisiksi, olivat 70–79-vuotiaat ainoa ryhmä miehiä, jossa helsinkiläiset kokivat terveytensä paremmaksi kuin saman ikäiset suomalaismiehet.

Koulutustason yhteys terveyteen ja elämäntapoihin liittyviin piirteisiin näkyy myös ikään-tyneiden kohdalla: korkeammin koulutettujen tilanne on parempi kuin matalammin koulutetuilla. Korkean koulutustason saaneista vain reilu 40 prosenttia kokee terveytensä korkeintaan keskitasoisiksi, selvästi pienempi osuus kuin matalan (61 %) tai keskitason (62 %) koulutuksen saaneista. Helsingiläisten korkeasti koulutettujen terveys on myös hiukan parempi kuin vastaavien suomalaisten, sillä helsinkiläisistä sekä korkeasti koulutetut miehet (43 %) että naiset (44 %) kokivat terveytensä korkeintaan keskitasoisiksi hiukan harvemmin kuin vastaavat suomalaiset.

Yksinäisyyden kokeminen yleistyy vanhemmissa ikäluokissa

THL:n aikuisten terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimuksen mukaan noin joka kymmenes helsinkiläinen tuntee itsensä yksinäiseksi. Osuus on hieman suurempi kuin koko maassa keskimäärin. Yksinäisyyden kokeminen on vanhemmissa ikäryhmissä ja erityisesti ikääntyneiden naisten keskuudessa keskimääräistä yleisempää (kuvio 2.46).

Kuvio 2.46. Itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus (%)

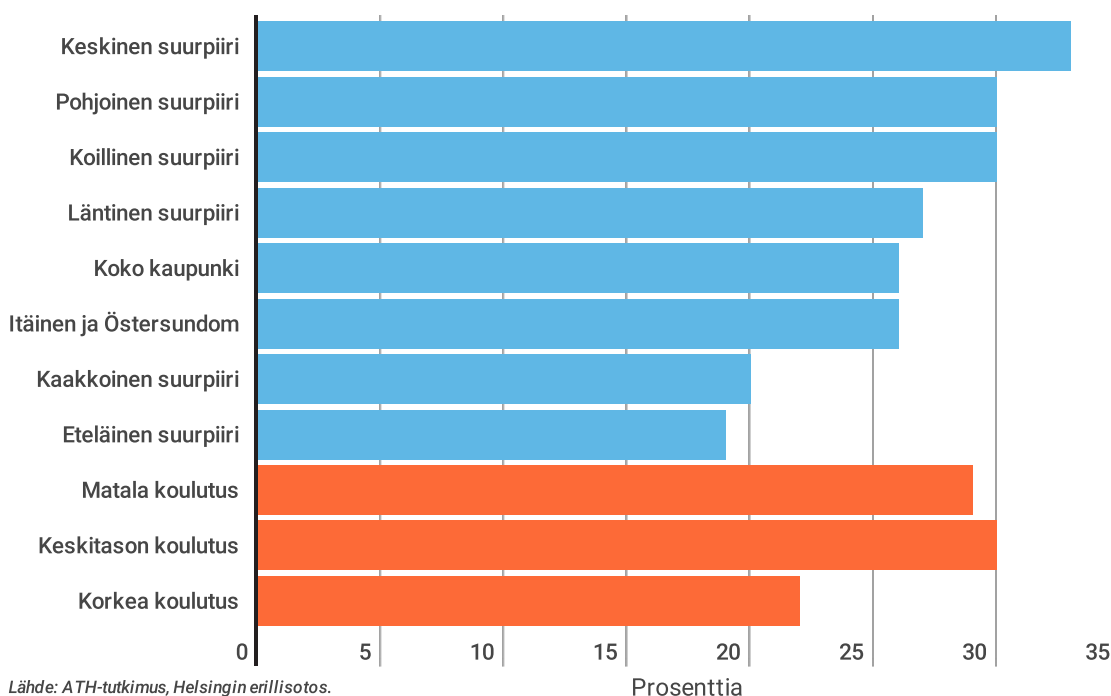

Lähde: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus.

Enemmistö 75 vuotta täyttäneistä kokee selviytyvänsä askareista ilman vaikeuksia

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alueellisen terveys- ja hyvinvointitutkimuksen mukaan enemmistö helsinkiläisistä 75 vuotta täyttäneistä kokee selviytyvänsä askareista ilman vaikeuksia. Suuria vaikeuksia arkiarkareiden parissa koki keskimäärin 26 prosenttia. Korkean koulutuksen omaavat kokevat vaikeuksia keskitason tai matalan koulutuksen omaavia vähemmän. Suuralueiden välillä vaikeuksien kokeminen vaihteli eteläisen suurpiirin 19 prosentista keskisen suurpiirin 33 prosenttiin.

Kuvio 2.47. Arkiaskareissa (ADL+IADL) suuria vaikeuksia kokevien osuus (%)

Helsingin kaupungin ikääntyneiden sosiaali- ja lähityössä on havaittu, että muun muassa kotiympäristön merkitys korostuu toimintakyvyn heiketessä. Joidenkin asiakkaiden voi olla lähes mahdotonta päästä asunnosta ulos ja he saattavat kuvailla olevansa ”asuntonsa vankeja”. Esimerkiksi pohjoisen alueen aineistossa havaittiin tällaisia tilanteita olevan ainakin 8 %:lla asiakkaista. Kotona asuminen entistä pidempään lisää tarvetta asunnonmuutostöille ja esteettömille asumisjärjestelyille. Pienituloisten kohdalla muutostöiden toteuttaminen on haasteellista silloin, kun haettavat lakisääteiset avustukset eivät tule kyseeseen ja määrärahasidonnaisiin avustuksiin ei ole kunnassa budjetoitu varoja. (Sosiaalinen raportointi, Ikääntyneiden sosiaali- ja lähityö -raportti).

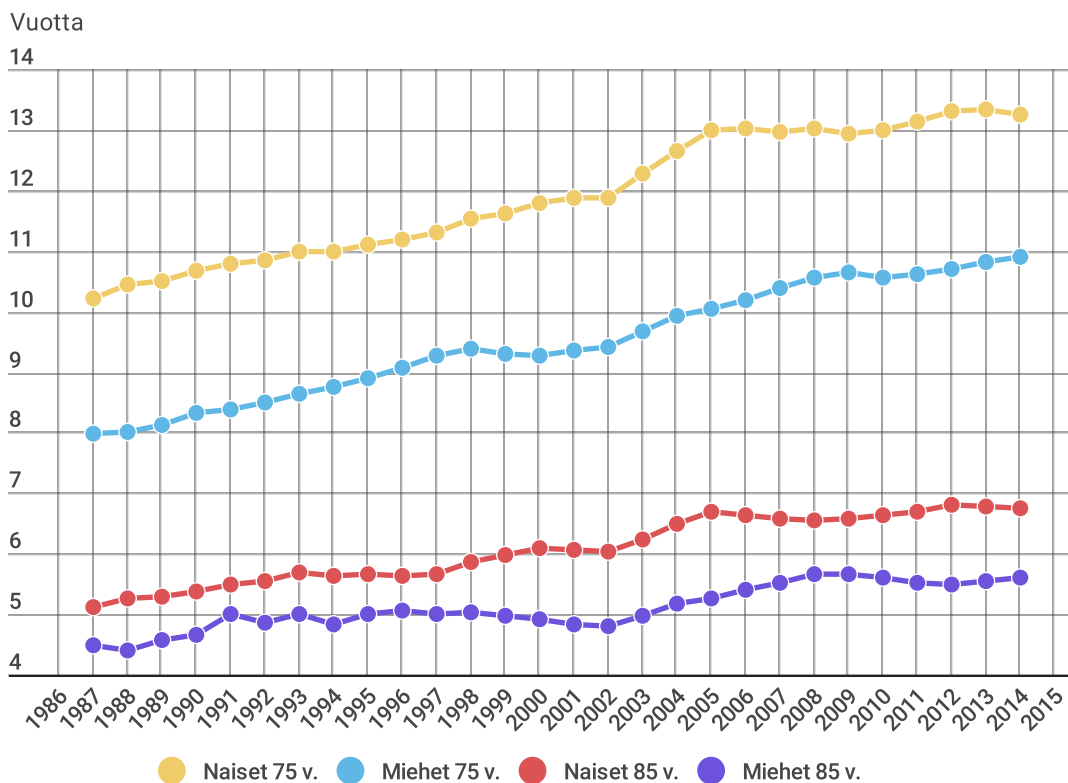
Iäkkäiden elinajanodote on kasvanut, 75-vuotiailla keskimäärin toistakymmentä elinvuotta jäljellä

Vuonna 2015 75-vuotiaiden helsinkiläisten jäljellä oleva elinajanodote oli miehillä noin 11 ja naisilla reilu 13 vuotta. Ne helsinkiläiset miehet, jotka ovat elossa 75 vuoden iässä, tulevat siis keskimäärin saavuttamaan 86 vuoden iän, ja naisilla vastaava ikä on hieman yli 88 vuotta. Ne helsinkiläiset, jotka ovat elossa vielä 85 vuoden iässä, tulevat puolestaan elämään keskimäärin vielä 6–7 vuotta. Vastasyntyneen elinajanodote on Helsingissä hieman lyhempi kuin koko maassa keskimäärin, mutta iäkkäiden miesten kohdalla eroa ei ole ja iäkkäiden helsinkiläisnaisten elinajanodote on jopa pidempi kuin koko maassa.

Iäkkäiden elinajanodote on kasvanut selvästi: vuosien 1986 ja 2015 välillä 75-vuotiaille helsinkiläisille on tullut noin kolme lisäelinvuotta (kuvio 2.48). Viimeisen kymmenen vuoden

aikana iäkkäiden naisten elinajanodote on kasvanut hieman hitaammin kuin sitä ennen, mutta kyse voi olla satunnaisuudesta. Iäkkäiden elinajanodotteen kasvu johtuu siitä, että kuolleisuus erityisesti verenkiertoelinten sairauksiin ja syöpiin on pienentynyt. Taustalla on todennäköisesti sekä elintapojen kohentuminen että lääketieteen kehitys. Etenkin syöpien osalta diagnosointi ja hoidot ovat tehostuneet. Toisaalta kuolleisuus alkoholisairauksiin, tapaturmiin, dementiaan ja naisilla myös keuhkosityöpään on iäkkäilläkin suurentunut. Dementiakuolleisuuden yleistymisen taustalla on toisaalta väestön ikääntyminen ja toisaalta dementian yleistynyt käyttö kuolemansyynä. Naisten keuhkosityöpäkuolleisuuden kasvu liittyy tupakoinnin myöhäisempään yleistymiseen naisilla ja sitä myötä tupakkaepidemian vaiheeseen.

Kuvio 2.48. 75 ja 85 vuotta täyttäneiden helsinkiläisten miesten ja naisten jäljellä olevan elinajanodote 1986–2015

Lähde: Tilastokeskus, Helsingin kaupungin tietokeskus.

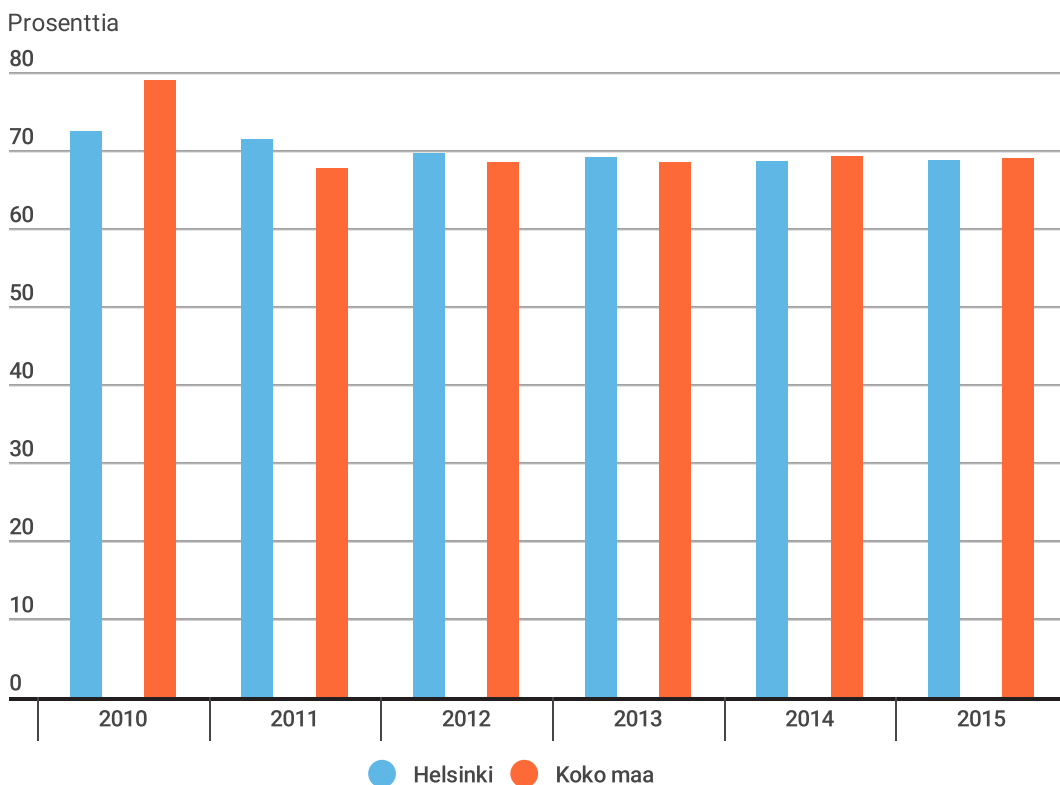
Kotonaan asuvan senioriväestön osuus kasvaa ja pitkäaikaishoidossa olevien alenee

Pitkäaikaishoidon palveluiden piirissä, ympärivuorokautisessa hoidossa vanhainkodeissa, terveyskeskuksissa ja ikääntyneiden palveluasumisessa 65 vuotta täyttäneistä helsinkiläisistä oli neljä prosenttia, 75 vuotta täyttäneistä kahdeksan prosenttia vuonna 2014. Samalla kun kotonaan asuvien osuus on kasvanut, on pitkäaikaishoidossa olevien osuus alentunut. Pit-

käaikaisessa hoidossa olevia 65 vuotta täyttäneitä oli 4 150 henkilöä ja henkilöiden määrä oli vähentynyt noin 800 vuodesta 2010. Vastaavasti 75 vuotta täyttäneitä oli pitkäaikaisessa hoidossa 3 550 henkilöä vuonna 2014 ja lukumäärä oli vähentynyt vajaalla 800 henkilöllä vuodesta 2010.

Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärin palveluja saaneiden osuus 65 vuotta täyttäneistä oli noin 69 prosenttia helsinkiläisistä ja sama osuus koko maassa vuonna 2015 (kuvio 2.49). Osuus on sekä Helsingissä että koko maassa alentunut voimakkaasti vuodesta 2010 vuoteen 2015. THL:n Hyvinvointi ja palvelut -tutkimuksen tulokset osoittavat, että samaan aikaan kun terveyskeskuslääkärillä käyntien määrä on vähentynyt, ovat sairaalan poliklinikalla käynnit puolestaan lisääntyneet (Moisio et al., 238). Helsingissä osuuden käynnit vähenivät lähes neljä prosenttiyksikköä, koko maassa kymmenen prosenttiyksikköä. Samanaikaisesti perusterveydenhuollon lääkärin 65 vuotta täyttäneiden potilaiden määrä on Helsingissä kasvanut noin 7 700 henkilöllä ja koko maassa noin 31 400 henkilöllä.

Kuvio 2.49. Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärin 65 vuotta täyttäneet potilaat, osuus ikäryhmästä (%)

Lähde: THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.

Ikääntyneiden suurin ikäryhmä, 65–74-vuotiaat, joka sisältää suuret ikäluokat, käyttää perusterveydenhuollon avohoidon lääkäriä vähiten. Helsingissä potilaina oli 63 prosenttia ikäryhmästä vuonna 2015. Potilaina olleiden henkilöiden määrä on kuitenkin tässä ikäryhmässä kasvanut eniten, noin 6 000 potilaalla vuodesta 2010 vuoteen 2015 ja potilaana olleiden osuus väestöstä on alentunut ikäryhmistä eniten, reilulla neljällä prosenttiyksiköllä. Ikäryhmän kehitys on ollut samankaltainen myös koko maassa.

2.6. Helsingiläisten liikkuminen

VESA KESKINEN JA NETTA MÄKI

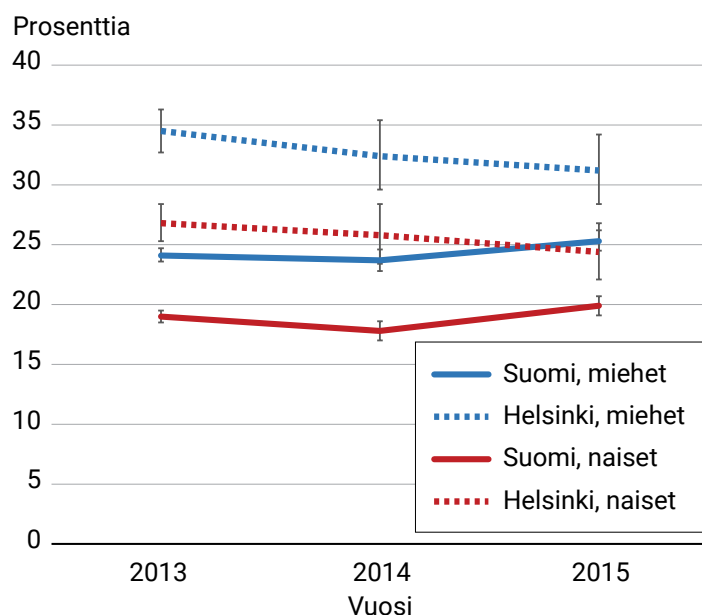
- Helsingiläiset harrastavat kuntoliikuntaa säännöllisemmin kuin suomalaiset keskimäärin
- Miehet harrastavat kuntoliikuntaa enemmän kuin naiset
- Jos tarkastellaan liikkumista laajemmin, ei sukupuolien välillä ole eroa, ja lähes kaikki (91 %) helsingiläiset ilmoittavat liikkuvansa ainakin jollakin tavalla
- Kävelylenkkeily on yleisin liikunnan muoto. Myös pyöräily ja luonnossa liikkuminen sekä uinti, kuntosalilla käynti ja jumppa ovat suosittuja liikunnan muotoja

Helsingiläiset harrastavat liikuntaa koko maata enemmän

Helsingin kaupungin strategiaohjelmassa 2013–2016 (Strategiaohjelma 2013,11) on yhtenä tavoitteena ja toimenpiteenä helsingiläisten liikunnan lisääminen ja liikkumattomuuden vähentäminen. Kattavaa väestötutkimusta kaupunkilaisten liikunnan nykytilasta ei kuitenkaan ole, ja ihannetapauksessa tutkimuksen tulisi koskea kaikkia väestöryhmiä lapsista ikä-ihmiisiin.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Alueellisen terveys- ja hyvinvointitutkimuksen mukaan helsingiläisistä useampi (28,8 %) harrastaa säännöllisesti kuntoliikuntaa kuin kaikki suomalaiset keskimäärin (21,5 %). Helsingissä sekä miehillä että naisilla kuntoliikunnan harrastaminen näyttäisi kuitenkin olevan vähenemässä (kuvio 2.50), mutta koska luottamusvälit ovat leveät, voi kyse olla myös tilastollisesta sattumasta. Koko Suomen osalta kehitys näyttäisi olevan päinvastainen: kuntoliikunnan harrastaminen on yleistynyt hieman.

Kuvio 2.50. Säännöllisesti kuntoliikuntaa harrastavat 20–74-vuotiaat vuosina 2013, 2014 ja 2015, %

Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus.

Kävelylenkkeily on yleisin liikunnan muoto

Vuoden 2016 kaupunki- ja kuntapalvelut-tutkimuksen (Kapa) helsinkiläisiä koskeviin liiskysymyksiin liitettiin muutama liikuntaa koskeva kysymys. Seuraavassa katsotaan, kuinka usein, miten ja missä runsaat tuhat iältään 18–79-vuotiasta vastaajaa liikkui. Liikunnan useutta kysyttiin varsin laajalla asteikolla, joten tulokseksi saatiin, että lähes kaikki (91 %) vastaajat olivat liikkuneet ainakin jollakin tavalla viikon aikana. Miesten ja naisten ja eri-ikäisten liikunta-aktiivisuus oli yhtäläinen.

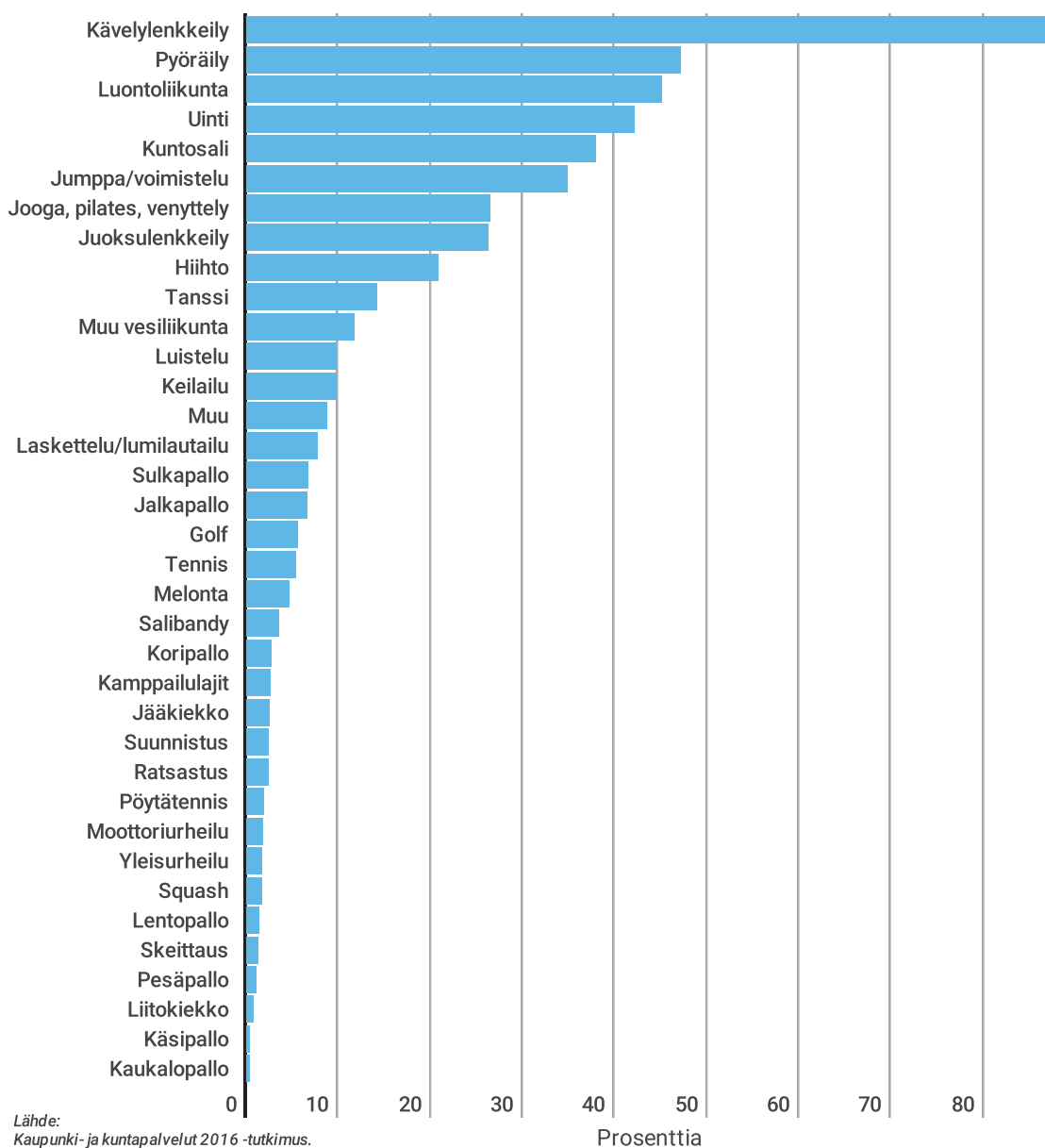
Taulukko 1. Kuntoilun, liikunnan, urheilun tai ulkoilun harrastaminen vähintään puoli tuntia päivässä 2016

	Prosenttia
Viisi kertaa viikossa tai useammin	34
Neljä kertaa viikossa	17
Kolme kertaa viikossa	22
Kaksi kertaa viikossa	14
Kerran viikossa	5
Pari kolme kertaa kuukaudessa	3
Kerran kuukaudessa	1
Harvemmin kuin kerran kuukaudessa	2
En osaa sanoa	3
%	100
N=	1 030

Liikuntamuotoja kysyttiin 35 lajin osalta. Lisäksi vastaajat saivat mainita listan ulkopuolisinkin liikkumismuotoja. Kävelylenkkeily on ehdottomasti yleisin vastaajien liikunnan muoto (kuvio 2.51). Pyöräilyä ja luonnossa liikkumista harrastaa joka toinen vastaaja. Myös uinti, kuntosalilla käynti ja jumppa ovat suosittuja. Luontoliikunnan nouseminen kolmen yleisimmän liikuntamuodon joukkoon on jossakin määrin yllättävä. Helsinkiläisten liikuntakäyttäytyminen (Taloustutkimus 2015, 15) -tutkimuksessa luonnossa liikkuminen oli vasta sijalla 16 kysytyistä 26 liikuntamuodosta. Muutoin 10 suosituinta lajia olivat hyvin yhtenevät molemmissa kyselyissä.

Naisten harrastamia lajeja olivat jumppa/voimistelu (naiset 45/miehet 17 %), tanssi (19/5 %) ja uinti (47/34 %). Miehiä puolestaan oli hieman naisia enemmän jalkapallon ja golfin parissa.

Kuvio 2.51. Eri liikuntamuotojen harrastaminen 12 kk aikana

Lähde:
Kaupunki- ja kuntapalvelut 2016 -tutkimus.

Nuoret harrastivat lähes kaikki liikuntamuotoja enemmän kuin iäkkäämmät. Nuorten (alle 30-vuotiaat) lajeja olivat selvimmin juoksulenkkeily, jooga & pilates sekä tanssi. Muu vesiliikunta (vesijumppa) korostui vanhempien liikuntamuotona. Pallopeleistä yleisimmin harrastettiin sulka- ja jalkapalloa.

Nuorten osallistumista liikuntaharrastuksiin tarkastellaan tarkemmin myös luvussa Koulutus.

2.7. Maahanmuuttajien kotoutuminen

PASI SAUKKONEN

- Työikäisistä helsinkiläisistä kasvava osa on maahanmuuttajia. Maahanmuuttajien työttömyysaste on korkeampi ja työllisyysaste on matalampi kuin kantaväestöön kuuluvilla.
- Taustamaaryhmien välillä on suuria eroja. Vaikeinta työllistyminen on usein sellaisista maista tulevilla, joista tulee Suomeen paljon turvapaikanhakijoita ja pakolaisia.
- Pidempään Suomessa asuvat työllistyvät paremmin. Myönteinen kehitys näkyy myös kasvaneina ansiotuloina sekä omistusasumisen lisääntymisenä.
- Suomessa syntyneet ulkomaalaistaustaiset ovat nopeasti kasvava joukko Helsingin väestössä. Heidän menestymistään yhteiskunnassa on syytä seurata tarkasti.

Enemmistö Helsingin maahanmuuttajista parhaassa työiässä

Helsingin väestöstä noin 15 % on ulkomaalaistaustaisia (ks. tarkemmin luku *Väestö ja väestönkehitys*). Heistä noin 74 300 oli vuonna 2016 ulkomailla syntyneitä ulkomaalaistaustaisia eli maahanmuuttajia ja noin 15 600 Suomessa syntyneitä ulkomaalaistaustaisia eli maahanmuuton toista sukupolvea, ensimmäisen polven suomalaisia. Maahanmuuttajat ovat suurimmaksi osaksi työikäisiä ihmisiä. Suomessa syntyneistä ulkomaalaistaustaisista miltei 90 prosenttia on vielä alle 20-vuotiaita.

Kotoutuminen on laaja-alainen ilmiö, joka sisältää esimerkiksi kielen oppimista ja kulttuurin omaksumista, paikallisyhteisöön ja yhteiskuntaan identifioitumista sekä eri väestöryhmiin ulottuvan sosiaalisen verkoston muodostumista. Rakenteellisen kotoutumisen tärkeimpänä osa-alueena pidetään yleensä työllistymistä. Sen lisäksi kotoutumisen seurannassa tarkastellaan usein myös esimerkiksi menestymistä koulutusjärjestelmissä, asumisolosuhteita sekä poliittista osallistumista.

Työssäkäyntitilaston perusteella 15–64-vuotiaiden maahanmuuttajien työllisyysaste oli vuonna 2014 Helsingissä 48,6 prosenttia ja työttömyysaste 25,5 prosenttia. Ero kantaväestöön oli suuri, sillä suomalaistaustaisten työllisyysaste oli 70,8 prosenttia ja työttömyysaste 9,7 prosenttia. Rekisteritiedot antavat maahanmuuttajien työmarkkinoille kotoutumisesta todellisuutta jonkin verran synkemmän kuvan mm. siitä syystä, että väestötietojärjestelmään sisältyy myös Suomesta pois muuttaneita henkilöitä.¹

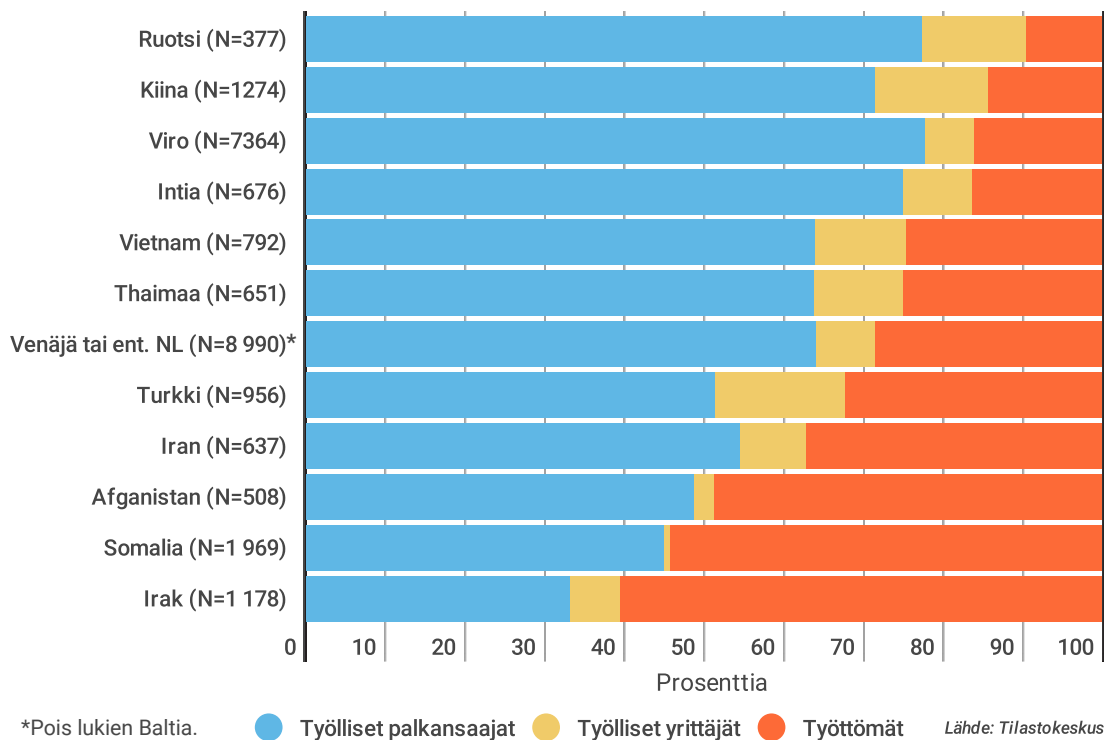
Ulkomaalaistaustaisten työllistymisessä suuria eroja

Suomeen muuttaneet ulkomaalaistaustaiset eroavat toisistaan monin tavoin. Työllisyys- ja työttömyysasteet vaihtelevat suuresti sen mukaan, mistä maasta maahanmuuttajat ovat tulleet (kuvio 2.52). Eri taustamaaryhmistä tulevilla on keskimäärin suuria eroja esimerkiksi

koulutuksen, kielitaidon sekä aikaisemman työkokemuksen suhteen. Suurista maahanmuuttajaryhmistä usein työperusteisesti muuttaneiden virolaistaustaisten asema työmarkkinoilla on lähellä kantaväestöön kuuluvien tilannetta.

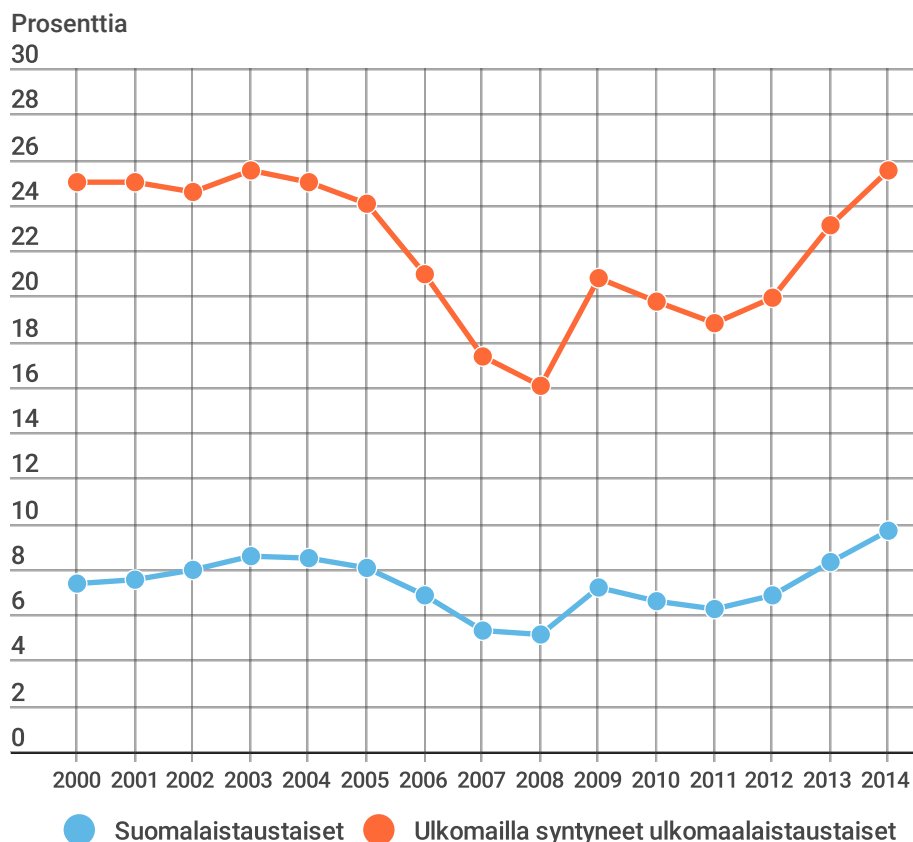
Sen sijaan somalialais-, irakilais- ja afganistanilaistaustaisten työttömyysaste on selvästi korkeampi ja työllisyysaste matalampi kuin kantaväestöön kuuluvilla. Näistä maista on tultu Suomeen usein pakolaisina, turvapaikanhakuprosessin kautta tai perheenyhdistämisen seurauksena. Näissä taustamaaryhmissä korostuu myös naisten alhainen työllisyysaste etenkin Suomessa asumisen ensimmäisinä vuosina. Helsingin maahanmuuttajista etenkin turkki-laistaustaisista monet työskentelevät yrittäjinä.

Kuvio 2.52. Helsingissä asuvien 15–64-vuotiaiden työvoimaan kuuluvien maahanmuuttajien pääasiallinen toiminta taustamaan mukaan vuonna 2014

Maahanmuuttajien tilanne työmarkkinoilla seuraa taloudellista suhdannekehitystä. Muutokset sekä myönteiseen että kielteiseen suuntaan ovat jyrkempiä kuin kantaväestöön kuuluvilla (kuvio 2.53). Ulkomaalaistaustaisista monet työskentelevät määräaikaissuhteissa sekä suhdanneherkillä aloilla. Ajallista kehitystä tarkasteltaessa on syytä huomioida myös muuttoliikkeen vaikutus työllisyys- ja työttömyyslukuihin. Nousukauden aikana muuttajien joukossa on paljon niitä, jotka tulevat työperusteisesti, mikä parantaa maahanmuuttajien yleistä työllisyystilannetta tilastojen kautta tarkasteltuna.

Kuvio 2.53. Helsingissä asuvien 15–64-vuotiaiden maahanmuuttajien ja kantaväestöön kuuluvien työttömyysaste vuosina 2000–2014

Lähde: Tilastokeskus.

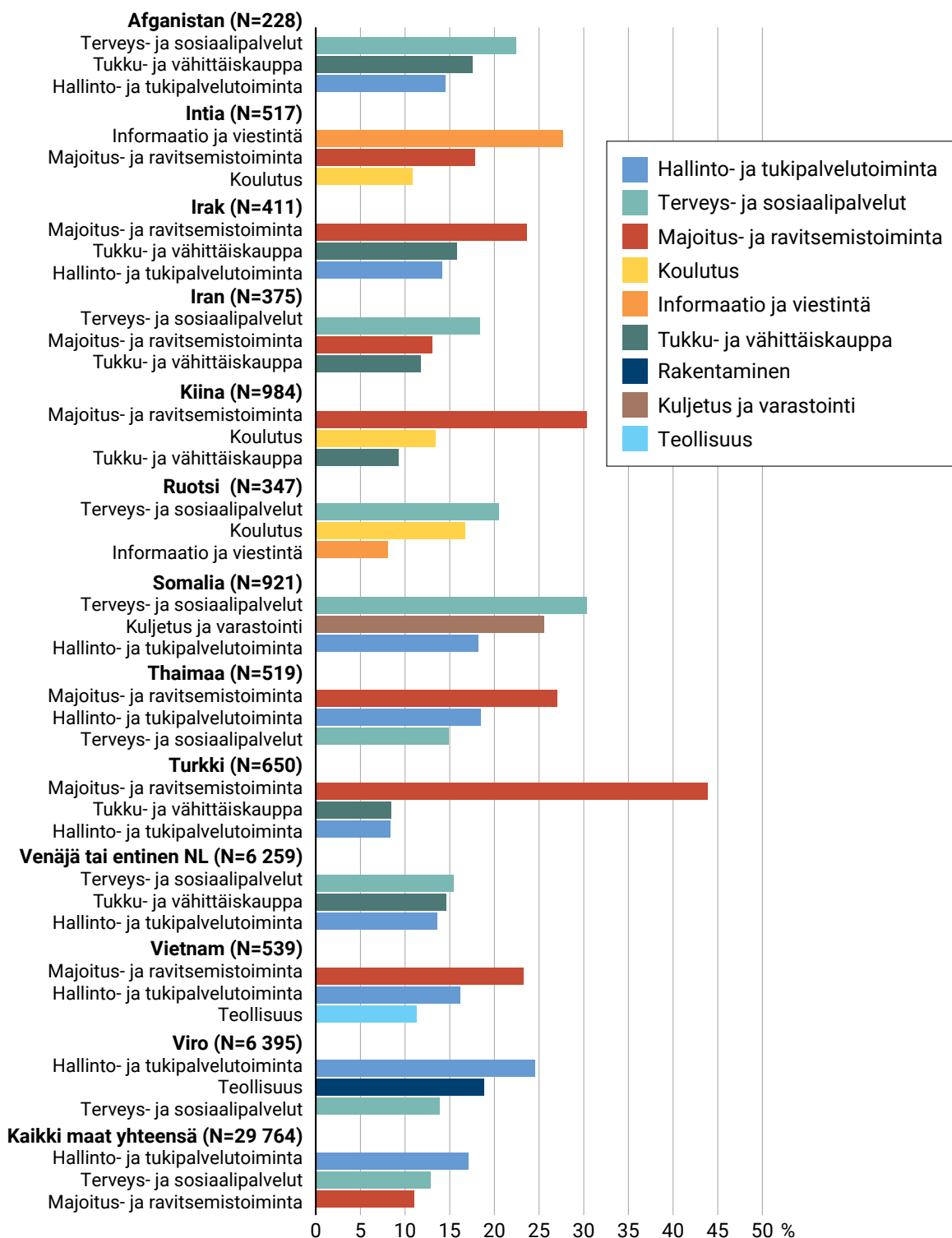
Helsingin ulkomaalaistaustaiset useilla eri toimialoilla

Maahanmuuttajat sijoittuvat Helsingissä monille eri toimialoille. Vajaa viidennes (17,1 %) Helsingin ulkomailla syntyneistä ulkomaalaistaustaisista työskenteli vuonna 2013 hallinto- ja tukipalvelutoiminnoissa, joihin kuuluu liike-elämän yleisiä rutiiniluonteisia ja useimmiten lyhytkestoisia tukipalveluita, kuten siivouspalveluita. Seuraavaksi yleisintä oli työskentely terveys- ja sosiaalipalveluissa (12,9 %) sekä majoitus- ja ravitsemistoiminnassa (11,0 %).

Taustamaaryhmien sisällä on kuitenkin tässäkin tapauksessa suuria eroja (kuvio 2.54). Virossa syntyneistä lähes neljäsosa työskenteli vuonna 2013 hallinnon- ja tukipalvelujen toimialalla, Somaliassa syntyneistä työllisistä puolestaan miltei kolmasosa oli terveys- ja sosiaalipalveluissa töissä. Miltei puolet Turkissa syntyneistä oli majoitus- ja ravitsemissektorilla ja reilu neljäsosa Intiassa syntyneistä informaation ja viestinnän toimialalla. Työnteko eri sektoreilla on myös vahvasti sukupuolittunutta. Monet virolaistaustaista naisista työskentelevät hallinto- ja tukipalveluissa, kun taas miehet ovat vahvasti edustettuna rakennusalalla. Somalialaistaustaista naisista lähes kaksi kolmasosaa toimi sosiaali- ja terveyssektorilla, sen sijaan miehet työllistyvät etenkin kuljetuksen ja varastoinnin aloille.

Suuria eroja Suomen maahanmuuttajaväestön sijoittumisessa työmarkkinoille kuvastaa myös sijoittuminen eri ammattiluokkiin. Suurin yksittäinen ulkomaalaistaustaisten ammattiluokka oli vuonna 2013 palvelu- ja myyntityöntekijät. Sen perässä tulivat luokkaan ”muut työntekijät” kuuluvat työntekijät, jotka työskentelevät erilaisissa avustavissa, rutiiniluonteisissa tai vähän koulutusta vaativissa tehtävissä. Kolmantena olivat erityisasiantuntijat, joilla on yleensä korkea koulutus ja pitkä työkokemus.

Kuvio 2.54. Helsingissä asuvien ulkomailla syntyneiden ulkomaalais- taustaisten työllisten kolme suurinta toimialaa syntymämaahan mukaan, ja näiden toimialojen osuus kaikista toimialoista vuonna 2013

Lähde: Tilastokeskus.

Työllisyystilanne heijastuu myös tulotasoon, joka on maahanmuuttajilla usein alempi kuin Helsingin suomalaistaustaisilla. Vuonna 2014 valtionveronalaiset tulot olivat Helsingin ulkomailla syntyneillä ulkomaalaistaustaisilla keskimäärin 22 286 euroa, kantaväestöön kuuluvilla 36 239 euroa. Suomeen muuttaneet sijoittuvat kantaväestöä useammin osa-aikaiseen työhön ja määräaikaisiin työsuhteisiin sekä aloille, joilla on matala palkkataso. Monet maahanmuuttajat joutuvat työllistyneenäkin turvautumaan toimeentulotukeen.

Helsingin maahanmuuttajista vain reilu viidennes (22,1 %) asui vuonna 2014 omistusasunnossa, kun taas kantaväestöön kuuluvista omistusasunnossa asui yli puolet (53,9 %). Maahanmuuttajista noin neljäkymmentä prosenttia asui arava- tai korkotukivuokra-asunnossa. ARA-asunnoissa asuminen oli hyvin yleistä niissä taustamaaryhmissä, joihin kuului paljon pakolaisia tai turvapaikanhakijoina Suomeen tulleita.

Maassaoloaika vaikuttaa kotoutumiseen

Työllisyystilanne ja tulotaso kohenevat maassaoloajan myötä. Kehitystä tapahtuu etenkin niissä ryhmissä, joissa ei muuteta Suomeen työperusteisesti, ja maassaoloaika vaikuttaa enemmän naisten kuin miesten työllistymiseen. Myös omistusasuminen lisääntyy maahanmuuttajien keskuudessa maassaoloajan myötä.

Helsingin kehityksen kannalta on tärkeitä seurata myös Suomessa syntyneiden ulkomaalais-taustaisten menestymistä elämässään sekä yhdenvertaisuuden toteutumista. Ulkomaalais-taustaisten nuorten hyvinvointi on käytettävissä olevien tietojen perusteella suomalaistaustaisia heikompi niin hyvinvointia mittaavissa tilastoissa kuin koettunakin hyvinvointina. (ks. tarkemmin luku nuorten hyvinvoinnista).

¹ Haastatteluihin nojaavan ulkomaista syntyperää olevien työtä ja hyvinvointia koskevan tutkimuksen mukaan ulkomaalaistaustaisen väestön työllisyysaste oli vuonna 2014 noin kymmenen prosenttiyksikköä heikompi kuin suomalaistaustaisilla (ks. tarkemmin Larja & Sutela 2015).

Elinvoimainen Helsinki

3.1. Matkailu ja tunnettuus

PEKKA MUSTONEN

- Helsinki on sekä kotimaanmatkailijoille että Suomeen matkustaville selvästi tärkein kohdekaupunki.
- Helsingin yöpymisistä lähes puolet koostuu kotimaanmatkailusta.
- Vaikka matkailijamäärät ovat tällä hetkellä kasvussa, Helsinki on silti hieman kilpailijoitaan, esimerkiksi Tukholmaa ja Kööpenhaminaa, jäljessä.
- Venäläisten yöpymiset ovat viimeisen parin vuoden aikana pudonneet puoleen, mutta samaan aikaan kiinalaisten ja japanilaisten yöpymiset yhdistettynä ovat viidessä vuodessa lähes tuplaantuneet.
- Kiinalaisten jättämät matkailutulot ylittivät ensimmäistä kertaa venäläisten jättämät matkailutulot, vaikka heitä oli Helsingissä vähemmän.

Helsinki on matkailun kasvussa hieman kilpailijoitaan jäljessä

Matkailun ja erityisesti sen merkityksen ja vaikutusten tutkiminen on erittäin haastavaa. Matkailututkimuksessa varsinaisen liikkumisen tutkiminen on kenties se kaikkein helpoin osuus. Matkailutilastot kuvaavat yleensä matkailijamääriä joko saapumisten tai yöpymisten muodossa tai erilaisten kyselyjen avulla selvitettyjä arvioita matkailijoiden käyttäytymisestä, esimerkiksi kulutuksesta.

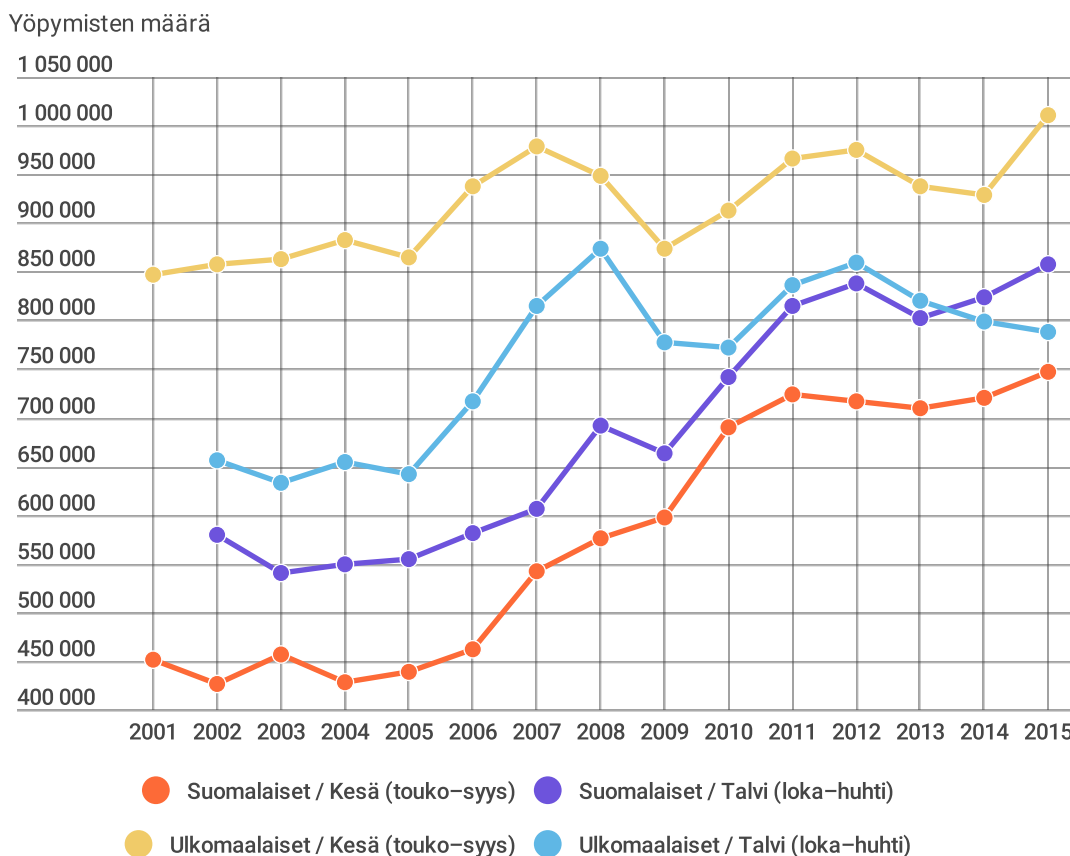
Vaikka maailmanlaajuinen matkailu kasvaakin, matkailijamäärät eivät kasva tasaisesti kaikkialla. Väistämättä jossakin menee paremmin kuin muualla, mikäli nopeaa kasvua pidetään paremmuuden mittarina. Tällä hetkellä Helsinki on matkailun kasvussa hieman kilpailijoitaan, esimerkiksi Tukholmaa ja Kööpenhaminaa, jäljessä.

Helsinkiin tullaan sekä kotimaasta että ulkomailta

Helsinki on sekä kotimaanmatkailijoille että Suomeen matkustaville selvästi tärkein kohdekaupunki. Helsinkiin matkustaa moninkertaisesti ulkomaalaisia matkailijoita muihin kaupunkeihin verrattuna. Toisaalta Helsingin osuus koko maan yöpymisistä on alle viidennes – ulkomaalaisten kohdalla toki noin kolmannes.

Helsingin kohdalla yöpymisestä lähes puolet koostuu kotimaanmatkailusta, mikä on hyvä muistaa kaiken matkailun kehittämisen keskellä.

Kuvio 3.1. Suomalaisen ja ulkomaalaisten yöpymisten kehitys Helsingissä 2001–2015; kesä- ja talvi eroteltuna

lähde: Helsingin matkailutilastot 2016.

Kuviosta 3.1 nähdään yöpymisten kehitys viimeisen 15 vuoden aikana. Yöpymisten määrä on ollut paria selkeämpää notkahdusta lukuun ottamatta koko ajan kasvussa. Viimeisin näistä notkahduksista tapahtui vuosina 2012 ja 2013, jolloin erityisesti venäläisten yöpymiset putosivat selvästi (ks. kuvio 3.2).

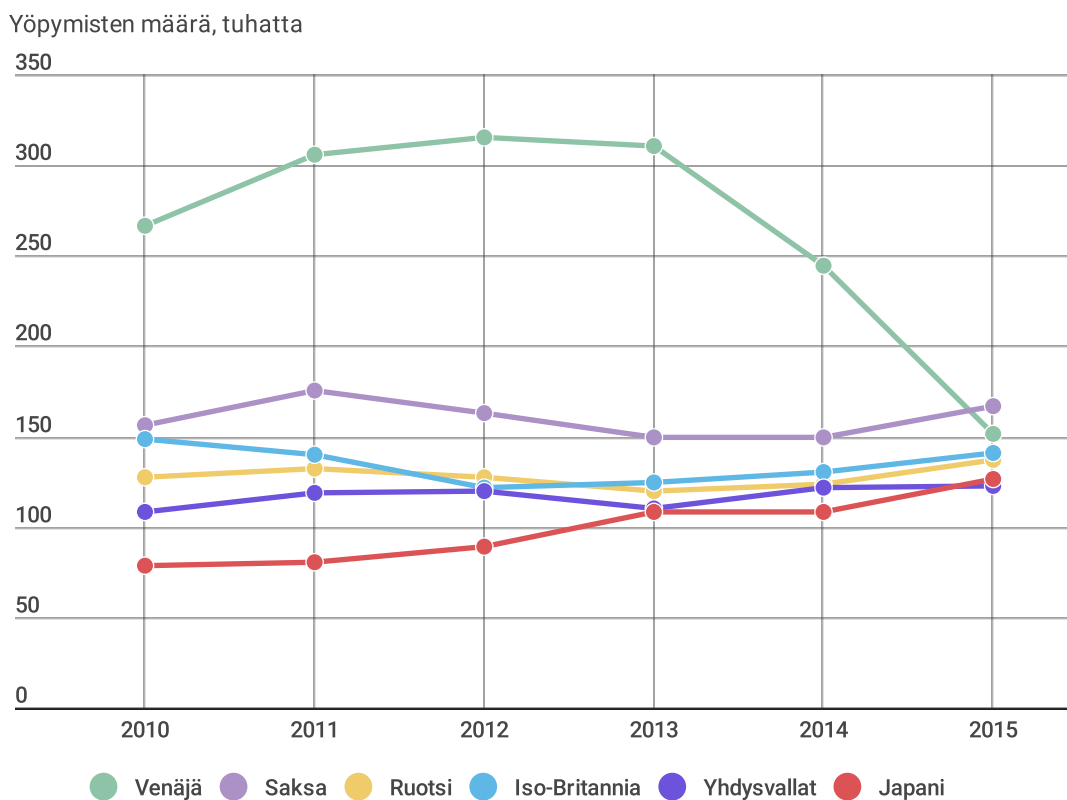
Yöpymisten määriä kuvataan Tilastokeskuksen majoitustilastossa. Tässä yhteydessä on hyvä mainita, että esimerkiksi venäläiset eivät majoitustilastossa viittaa Venäjän kansalaisiin vaan kyse on asuinmaasta. Asuinmaa taas määritellään maaksi, jossa henkilö on asunut suurimman osan edellisen 12 kuukauden aikana. Matkailijat määritellään ulkomaisiksi matkailijoiksi siis asuinmaan, ei kansalaisuuden mukaan.

Kiinalaisten ja japanilaisten turistimäärät kasvussa – venäläiset kuitenkin edelleen suurin matkailijaryhmä

Venäläisten merkitys Suomen matkailun viimeaikaiselle kehitykselle on toki ollut suuri, ja on se sitä vieläkin. Venäjä on aina viime vuosiin asti ollut ylivoimaisesti suurin lähtöalue Helsingin yöpymisiä tarkasteltaessa. Viimeisen kahden vuoden aikana pudotus on ollut huimaa ja viime vuonna venäläisten yöpymiset olivat kutakuinkin samalla tasolla saksalaisten, brittien ja ruotsalaisten kanssa. Listalla seuraavana tulevat japanilaiset ja yhdysvaltalaiset eivät ole hekään kaukana. (Kuvio 3.2)

Kun venäläisten yöpymiset ovat viimeisen parin vuoden aikana pudonneet puoleen, kiinalaisten ja japanilaisten yöpymisen yhdistettynä ovat viidessä vuodessa lähes tuplaantuneet.

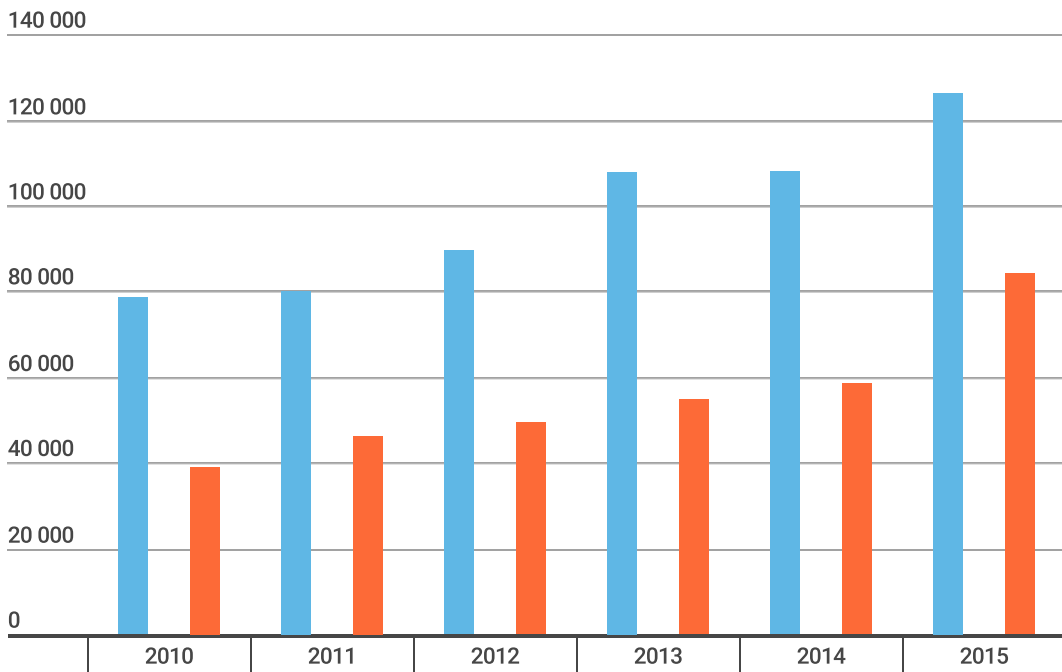
Kuvio 3.2. Yöpymisten kehitys asuinmaan mukaan vuosina 2010–2015. Tärkeimmät lähtömaat

Lähde: Helsingin matkailutilastot 2016.

3.3. Yöpyymiset Helsingissä asuinmaan mukaan 2010–2015. Japani ja Kiina

Yöpyymisten määrä

Lähde:
Helsingin matkailutilastot 2016.

● Japani ● Kiina

Yöpyymisten kehitys on kuitenkin vain yksi mitattava asia. Yöpyymisten lisäksi usein tarkastellaan matkailijoiden kulutusta, joka saattaa lisääntyä vaikka matkailijamäärät vähenisivätkin. Esimerkiksi kiinalaiset näyttävät kuluttavan Helsingissä enemmän kuin venäläiset, joten venäläisten vähentynyt matkailu ei välttämättä laskisi matkailutuloa, mikäli edes osa tästä vähenemisestä korvautuisi kiinalaisten kasvavalla matkailulla.

Japanilaisten ja kiinalaisten yöpyymisten kasvu näkyy hyvin kuviossa 3.3; erityisesti kiinalaisten kohdalla suhteellinen kasvu oli huomattavan suurta vuonna 2015. Kiinalaisten yöpyymiset kasvoivat peräti 44 % vuoteen 2014 verrattuna.

Matkailun kärkisesongeissa vaihtelua kansallisuuksien mukaan

Venäläisten matkailijoiden matkailu Suomeen ja Helsinkiin noudattaa aivan erilaista kausivaihtelua kuin monen muun maan. Venäläisten huippusesonki osuu talveen, kun taas esimerkiksi kiinalaisten ja japanilaisten sesonki osuu pääasiassa kesään. Talvisesongin näkökulmasta venäläisten vähentyneet määrät ovat toki ongelma, mutta koko vuoden tasolla venäläisten suhteellinen osuus on parin vuoden ajan tasaisesti pienentynyt ja samalla myös merkitys vähentynyt.

Keskeisiä Helsingin matkailulukuja

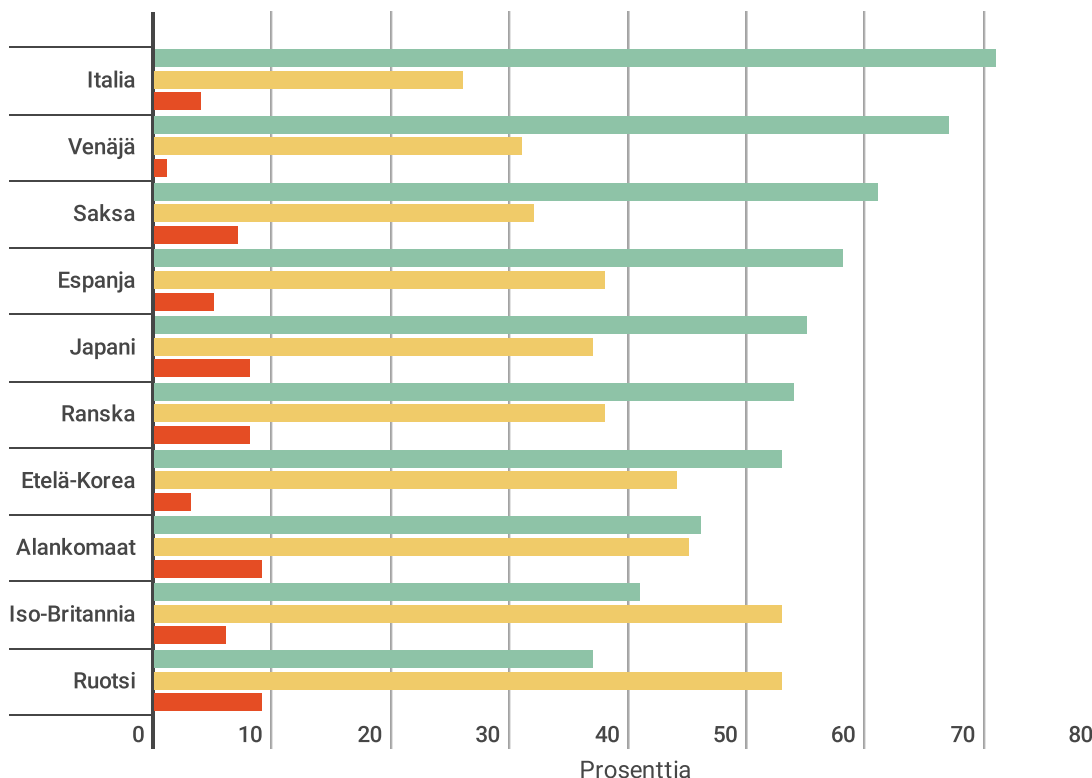
- Yöpymisten määrä nousi vuonna 2015 Helsingissä uuteen ennätykseen. Yöpymisiä oli lähes 3,5 miljoonaa. Vuoteen 2014 verrattuna yöpymisten määrä kasvoi lähes 5 prosenttia. Muutaman tasaisen tai jopa laskevan vuoden jälkeen nousu on merkittävä. Edellisen kerran yöpymiset kasvoivat yhtä paljon vuonna 2011.
- Venäjältä tulleiden yöpymiset vähenivät Helsingissä 38 prosenttia. Vuosi aiemmin pudotus oli 21 prosenttia. Yöpymisten mukaan mitattuna Saksa nousi suurimmaksi ulkomaiseksi markkina-alueeksi ohittaen Venäjän. Seuraavina tulivat Iso-Britannia, Ruotsi, Japani, USA ja Kiina.
- Kotimaisten matkailijoiden yöpymiset lisääntyivät Helsingissä 3,8 prosenttia. Kasvu tuplaantui edellisestä vuodesta. Koko Suomessa kotimaisten matkailijoiden yöpymiset lisääntyivät 1,2 prosenttia.
- Sekä vapaa-ajanmatkailu että työmatkailu lisääntyivät vuonna 2015. Kasvun pääpaino oli vapaa-ajan matkailussa ja sen osuus yöpymismäärästä oli yli puolet kaikista yöpymisistä.
- Kansainväliset risteilyalukset toivat kaupunkiin 437 000 risteilyvierasta, mikä oli uusi ennätys. On kuitenkin muistettava, että kaikki risteilymatkustajat eivät astu ulos laivasta.
- Arvioiden mukaan ulkomaalaiset matkailijat käyttivät pääkaupunkiseudulla noin 1,47 miljardia euroa. Kiinalaisten jättämät matkailutulot ylittivät ensimmäistä kertaa venäläisten jättämät matkailutulot, vaikka heitä oli Helsingissä vähemmän.
- Helsingissä yöpyneiden matkailijoiden viipymä oli keskimäärin 1,68 yötä. Kotimaasta tulleet viipyivät keskimäärin 1,48 yötä ja ulkomailta tulleet 1,9 yötä. Ympäristönäkökulmat huomioon voidaankin pohtia, tulisiko saapumisten määrän kasvattamisen sijaan pyrkiä viipymän pidentämiseen.
- Helsinki-Vantaan lentoaseman kautta kulki yli 16 miljoonaa matkustajaa eli enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Kasvua edelliseen vuoteen oli 3 %. Kansainvälinen liikenne lisääntyi 2,9 % ja kotimaan liikenne 3,4 %.
- Kansainvälisen liikenteen matkustajamäärät lisääntyivät vuoden kaikkina kuukausina. Vilkkainta kansainvälinen liikenne oli heinäkuussa ja hiljaisinta tammi-helmikuussa.
- Helsingissä järjestettiin vuonna 2015 yhteensä 275 kansainvälistä kongressia, joihin osallistui 35 200 delegaattia. Kongressien määrä väheni 11 % edellisvuodesta ja kongressien osanottajamäärä 13 %. Kongressien määrä vaihtelee vuosittain ja vuodelle 2015 ei osunut yhtään erittäin suurta kongressia. Yleistrendi on kuitenkin kasvava. Helsingin osuus kongresseista oli 40 % ja kongressivieraista 46 %.

Helsingin maine ja kaupunkiin liittyvät mielikuvat nuorten matkailijoiden keskuudessa

Helsinki elää vieläkin perinteisten turististen vetovoimatekijöiden maailmassa, jotka usein kumpuavat Suomeen liitetyistä mielikuvista. Matkailijoiden kiinnostuksen kohteita tarkastellaan tasaisin väliajoin rajahaastatteluissa, joskin varsin suppeasti. Laajentaakseen tietopohjaa, Helsingin kaupunki toteutti pari vuotta sitten tutkimuksen, jossa tarkasteltiin nuorten näkemyksiä Helsingistä kymmenessä eri maassa.

Vaikka kyselyn kohderyhmänä olivat matkailua jollakin tasolla harrastavat nuoret, yllättävän moni ei osannut muodostaa selkeää mielipidettä. Näkemykset olivat neutraaleja ja negatiivisia mielipiteitä oli vähän, mikä tietenkin on markkinoinnin näkökulmasta hyvä asia.

3.4. Ulkomaalaisten nuorten mielikuvia Helsingistä

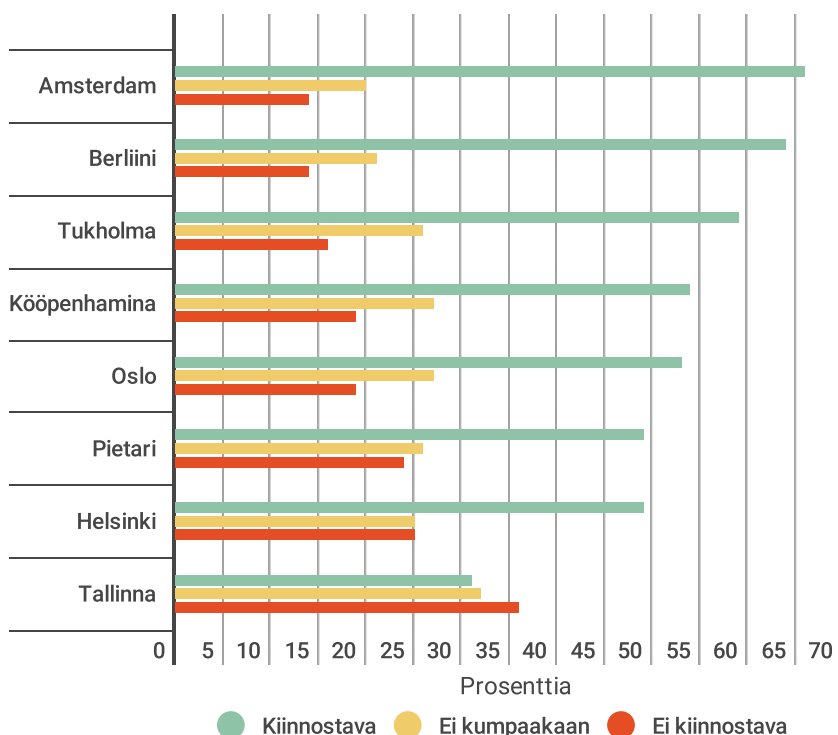

Lähde: Nuorisotutkimus 2015.

● Positiivinen ● Neutraali ● Negatiivinen

Kun vastaajia pyydettiin kirjoittamaan, mitä Helsingistä tulee mieleen, listan kärkeä dominoivat stereotyyppiset asiat kuten ”kylmä” tai ”lumi”. Kulttuurierot näkyivät mielikuvissa selvästi ja tästä johtuen samanlaiset markkinointistrategiat eivät toimi kaikkialla. Tämä on kaupunkimarkkinoinnin näkökulmasta haasteellista, mutta tavallaan helpottavaa. Toisaalta pitää muistaa, että mielikuvat eivät suoraan kerro siitä, miten matkakohde valitaan. Tässä mainitussa nuorisotutkimuksessa näitä stereotyyppisiä mielikuvia tärkeämpinä matkakohteen valintakriteereinä pidettiin esimerkiksi hyvää fiilistä ja matkakohteen epätavallisuutta. Markkinointitoimenpiteitä pohdittaessa on otettava huomioon myös kilpailijakaupunkien vahvuudet ja vetovoimatekijät. Tutkimuksen ja toisaalta matkailumäärien kasvun näkökulmasta näyttää siltä, että keskeisiä kilpailijoita pidetään Helsinkiä kiinnostavampina.

Kuvio 3.5. Helsingin kiinnostavuus ulkomaalaisten nuorten keskuudessa verrattuna kilpailijakaupunkeihin

Lähde: Nuorisotutkimus 2015.

Parhaimmillaan stereotyyppiset mielikuvat saadaan yhdistettyä hyvään fiilikseen ja epätavallisuuteen. Tässä Helsinki on viime aikoina ottanut suuria harppauksia. Keskustaa ympäröiville ranta-alueille nousseet saunat (Löyly ja Allas) voidaan nostaa hyvin esiin esimerkkeinä siitä, kuinka suomalaiset kliseet on tuotu konkreettisesti näkyviin myös Helsingissä. Viimeinkin matkailijoiden on oikeasti mahdollista löytää saunoja, joissa voivat helposti vieraillla. Kuriositeettina, Kalasataman Sompasauna on saanut paljon huomiota maailmalla, mikä omalla esimerkillään vie eteenpäin tarinaa Helsingin aitoudesta, jota taas voidaan pitää jonkinlaisena matkailukysyntää ohjaavana megatrendinä.

Helsinki-brändi: vaikuttavia tekoja ja kohtaamisia

Näistä samoista lähtökohdista käynnistettiin vuonna 2013 Helsingin brändiprojekti, joka pohjautuu Helsingin kaupungin strategiaohjelmaan. Kaupunkimarkkinoinnin kehittämiseksi päätettiin tehdä useita toimenpiteitä. Näistä keskeisimmät olivat kaupungin markkinointistrategia sekä brändiuudistus.

Hankkeen tavoitteena on ollut luoda työkalu, joka ohjaisi kaupunkiorganisaation päivittäistä toimintaa, ja jota voitaisiin soveltaa eri organisaation osissa joustavasti. Kaupungin brändin ei siis ole tarkoitus pelkästään ohjata markkinointia vaan vaikuttaa käytännön toimintaan siten että kaupunkiorganisaatio sidosryhmineen ja kaupunkilaiset yhdessä ottaisivat sen omakseen.

Helsingin brändikonseptin ydin:

”Vaikuttavia ihmisiä, tekoja ja kohtaamisia”. Helsinki tunnetaan ihmisistä, joiden intohimona on merkityksellisten ongelmien ratkaiseminen ja maailman edistyksellisin arki.

Kaupunkiorganisaation palvelulupaus:

”Yhdessä teemme vaikuttavia tekoja”. Helsingin kaupunkiorganisaation tavoitteena on olla ratkaisukeskeinen kumppani, jonka osaaminen ja palvelut tuovat merkittävää arvoa uusien ideoiden ja kokeilujen käynnistämässä.

Edelläkin mainitut vetovoimatekijät ja Helsingin vahvuudet ovat myös brändikonseptin pohjalla, ja tälle perustalle rakennettavien markkinointitoimenpiteiden tavoitteena on kasvattaa Helsingin tunnettuutta ja vetovoimaa.

Aitous, outous ja turvallisuus ovat matkailukysynnän taustalla asioita, jotka ovat periaatteessa sesongeista riippumattomia, ja kaikki ne ovat Helsingin valtteja. Tähän voidaan liittää ajatus siitä, että jos paikalliset aidosti viihtyvät, todennäköisesti myös matkailijat viihtyvät.

Matkailu ulottaa lonkeronsa kaikkialle ja se leikkaa läpi kaikki talouden ulottuvuudet ja edelleen vaikuttaa kaikkiin yhteiskunnan osa-alueisiin. Koska yhteiskunta muuttuu jatkuvasti, myös matkailuun vaikuttava toimintaympäristö muuttuu jatkuvasti. Toimintaympäristön muutokset voivat vaikuttaa matkailuun todella nopeasti, ja näiden muutosten ennustaminen on useimmiten todella vaikeaa. Brexit, terrorismi, USA:n vaalit ja vaikkapa aiemmin mainittu Venäjän taloustilanne; kaikilla näillä on vaikutuksia kansainväliseen matkailuun ja edelleen Suomen asemaan markkinoilla.

Helsinginkin menestys voi siis olla pienestä kiinni. Se voi olla kiinni Löylystä tai julkisesta saunasta tai vaikkapa parkkipaikasta, johon museota ei rakennettukaan.

3.2. Kaupunkikulttuuri ja kulttuurin kulutus

PEKKA MUSTONEN

- Helsinkiläiset suosivat eniten matalan kynnyksen kulttuuria.
- Kulttuuriin osallistuminen on kantakaupungissa lähes kaikissa kulttuurimuodoissa esikaupunkialueita suurempaa.
- Kaupunkikulttuuri on kehittynyt suurin harppauksin viime vuosina. Erityisen näkyvää tämä muutos on ruoka- ja ravintolakulttuurin kohdalla.
- Viimeaikaiselle kaupunkikulttuurin kehitykselle on ollut tyypillistä kaupunkielämän rakentuminen entistä enemmän alhaalta ylöspäin. Yksilöistä ja yhteisöistä on tullut kehityksen keskeisiä moottoreita.

Helsingin kaupunkikulttuuri on kehittynyt vauhdilla

Kaupunkikulttuurin voi ymmärtää monella eri tavalla. Sen voidaan ymmärtää esimerkiksi viittaavan kaikkiin niihin erilaisiin tapoihin, joilla kaupunkilaiset ja kaupungissa vierailevat käyttävät ja hyödyntävät elinympäristönsä mahdollisuuksia. Nämä tavat pitävät sisällään elämäntyyliä, kuluttamista ja jopa asumista. Kaupunkilaisten määrän lisääntyessä ja väestöpohjan muuttuessa vähitellen monimuotoisemmaksi, myös kaupunkikulttuuri kehittyy, mikäli rakenteet tukevat ja joustavat sopivasti. Kaupunkielämä Helsingissä onkin kehittynyt kovaa vauhtia viimeisten vuosikymmenten aikana ja erityisen huimasti aivan viime vuosina.

Kaupunkikulttuuri saa sisältönsä kaupunkiympäristöstä. Kulttuuriset ilmiöt syntyvät kaupunkirakenteeseen ja saavat energiansa kaupunkilaisista.

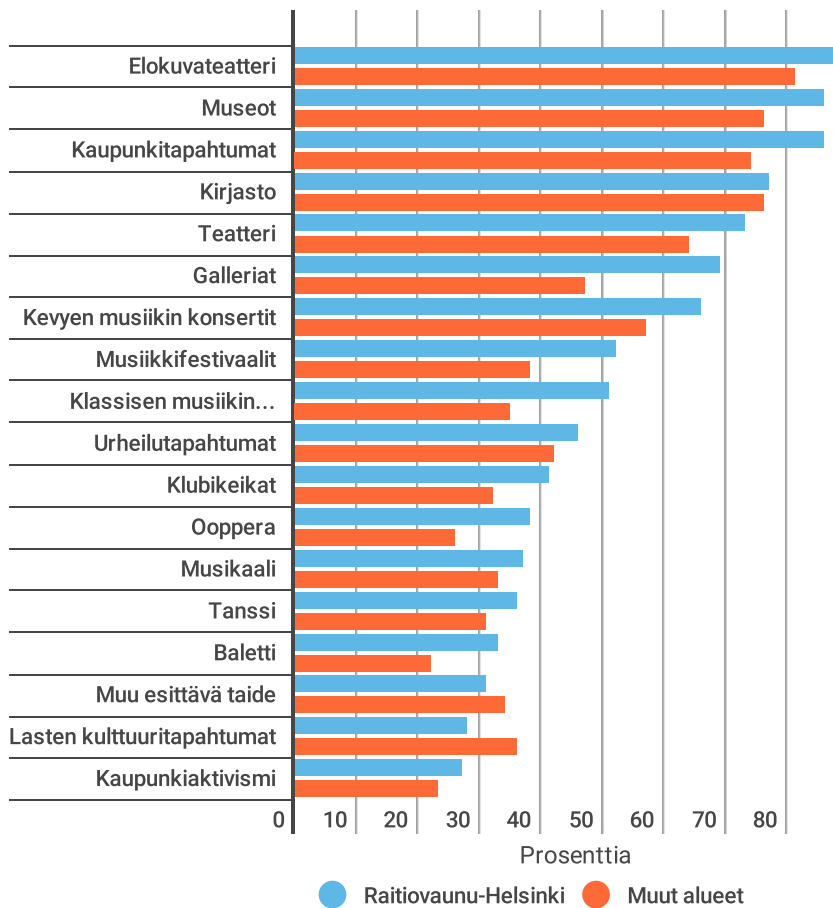
Helsinkiläiset suosivat eniten matalan kynnyksen kulttuuria

Tutkimusten mukaan Helsingin keskustasta, mutta myös kantakaupungin laitamilta, tuntuu löytyvän erityisen paljon kulttuurista kiinnostunutta väkeä (ks. kuvio 3.6). Niin ikään naisten osallistuminen on miehiä suurempaa. Kulttuuriin osallistuminen on kantakaupungissa lähes kaikissa kulttuurimuodoissa esikaupunkialueita suurempaa. Tämä heijastelee tietenkin tarjontaa, mutta kiinnostus kulttuuria kohtaan voi kummuta myös elämäntyyleistä ja makuurakenteista ja edelleen sosiodemografisista eroista.

Kuten kuvioista 3.6 käy ilmi, helsinkiläiset suosivat eniten matalan kynnyksen kulttuuria. Kirjastot, elokuvat, teatteri, kevyen musiikin konsertit ja toisaalta kaupunkitapahtumat ovat olleet tutkimusten mukaan kärjessä. Näyttää siltä, että muiden kulttuurin muotojen osalta jonkinlaiset esteet rajoittavat kulttuuriosallistumista. Nämä esteet voivat olla alueellisia – osallistuminen on hankalaa saavutettavuuden näkökulmasta – tai taloudellisia. Luultavasti tilanne siis tasaantuisi, mikäli tarjonta olisi alueellisesta näkökulmasta laajempaa eli siis

kulttuurin saavutettavuus paransi myös kantakaupungin ulkopuolella. Toisaalta osallistumisen esteet voivat olla sosiaalisia, jolloin oman viiteryhmän kulutustottumukset ohjaavat käyttäytymistä.

Kuvio 3.6. Kulttuuriosallistuminen asuinalueen mukaan

Lähde: *Urbaani elämäntapa -aineisto 2015.*

Ruokakulttuurin kehitys

Helsingin kaupunkikulttuurin kehitys näkyy kenties parhaiten ruokakulttuuria tarkastelemalla. Kuten kaupunkielämä ylipäättään, myös ruoka- ja ravintolakulttuuri on kehittynyt suurin harppauksin tällä vuosituuhannella. Tällä hetkellä eletään aikakautta, jossa voimme todistaa ravintolakulttuurin renessanssia. Juuri nyt uusia kunnianhimoisia ravintoloita ja baareja perustetaan kenties enemmän kuin koskaan. Jotkut ovat jopa pohtineet, onko kentällä ylikuumenemisen merkkejä.

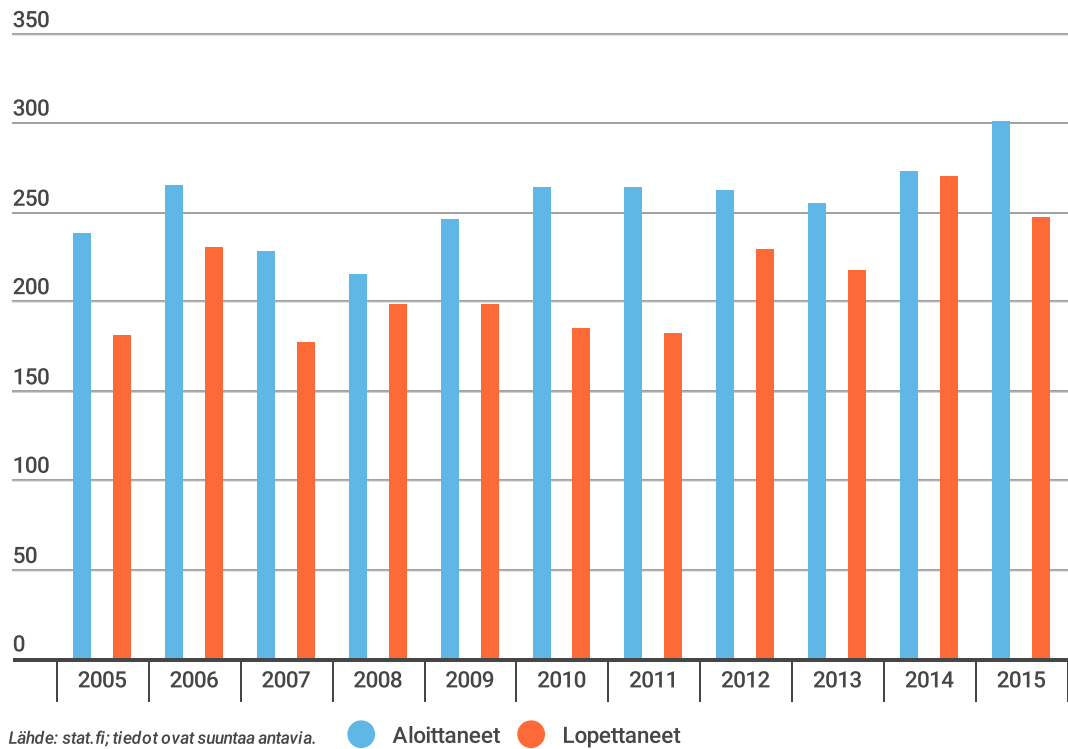
Kuviosta 3.7 nähdään kuitenkin, että aloittaneiden ravitsemusalan yritysten määrä on viime vuosina kasvanut ja yrityksiä syntyy jatkuvasti enemmän kuin niitä lopettaa. Vuoden 2016 tietoja ei vielä löydy, mutta luultavasti kasvava suunta jatkuu. Pitää myös muistaa, että ra-

vintolamaailmalle on tyypillistä, että jo olemassa olevat yritykset avaavat uusia ravintoloita. Ravintolaketjujen merkitys myös Helsingissä on erittäin merkittävä ja toisaalta monet ravintola-alan yritykset pitävät sisällään useita usein voimakkaastikin kasvavia ravintolabrändejä.

Yksi erityisen nopeasti kasvanut ilmiö ovat mutkattomat tuotteen laatuun ja tunnelmaan kunnianhimoisesti suhtautuvat ravintolat sekä viiniravintolat, cocktail-ravintolat ja toisaalta uudenlaiset pienten tuottajien tuotteisiin erikoistuneet olutravintolat. Kaikkien näiden kohdalla kehitys on ollut hurjaa. Muutos on selvästi liitoksissa ruoka- ja juomakulttuurin laajempaan kehitykseen. Ravintoloita käytetään ja moniin suosituimpiin paikkoihin on vaikea saada pöytävarausta, mitä ongelmaa tietenkin kasvava tarjonta paikkaa. Asian todentaminen tilastollisesti on hankalaa, sillä yksin ravintoloiden määrä ei vielä kerro siitä, minkälaisista ravintoloista on kyse.

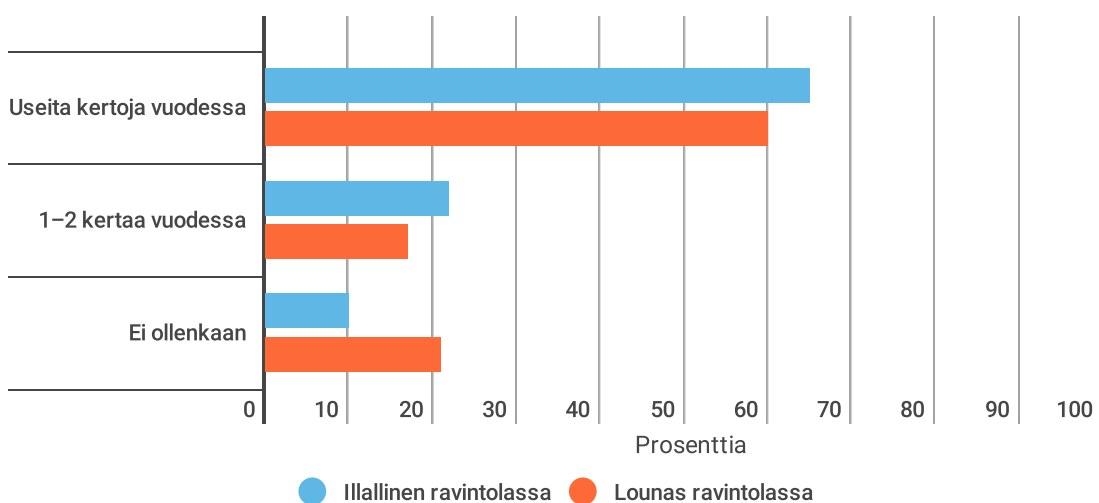
3.7. Aloittaneet ja lopettaneet ravitsemusalan yritykset Helsingissä 2005–2015

Ravitsemusalan yritysten määrä

Helsingiläiset ovat ahkeria ravintoloissa kävijöitä. Tilastollisia aikasarjoja aiheesta on niukasti saatavilla, mutta oletettavaa on – jo kasvavaa ravintolamäärääkin miettien – että ravintoloissa käydään aiempaa enemmän. Kyselytutkimuksen mukaan yli 60 % käy illallisella ravintoloissa useita kertoja vuodessa. Saman tutkimuksen mukaan neljännes helsinkiläisistä käy ravintolassa illallisella vähintään kerran kuussa; lounaalla selvästi useampi. Kuten kuviosta 3.8 nähdään, sellaisia ihmisiä, jotka eivät käy ollenkaan ravintoloissa on varsin vähän. Tiedot ovat peräisin vuonna 2015 kerätystä Urbaani elämäntapa -aineistosta. Tulokset eivät ole edustavia, mutta niitä voi pitää suuntaa antavina.

3.8. Kuinka usein helsinkiläiset käyvät ravintoloissa syömässä?

Lähde: *Urbaani elämäntapa -aineisto 2015; tiedot ovat suuntaa antavia).*

Ravintolakulttuurissa on nähtävissä myös hyvin tervetulleita alueellisia muutoksia. Tämä heijastunee myös ihmisten aktiivisuuteen käydä ravintoloissa. Kivijalkakauppoja ja pieniä kahviloita ja ravintoloita syntyy jatkuvasti lisää laajenevaan kantakaupunkiin, mutta viime aikoina on ollut nähtävissä signaaleja siitä, että tällaista toimintaa on entistä enemmän syntymässä myös kantakaupungin ulkopuolelle. Kaupunkielämän näkökulmasta kiinnostava ja elävä kaupunki on siis selvästi laajenemassa.

Kaupunkikulttuurin viimeaikainen kehitys

Viimeisen vuosikymmenen aikana Helsinki on noussut useissa kaupunkivertailuissa aivan kärkeen. Vaikka sijoituksilla ei sinänsä olisikaan merkitystä, keskustelu on ainakin herättänyt eri tahot tarkastelemaan omaa kaupunkiansa uudella tavalla. Ulkopuolisten esittämä kiinnostus on ollut omiaan kannustamaan kaupunkia aktiivisen kehittämisen jatkamiseen, niin ristiriitaiselta kuin se kuulostaakin.

Viimeaikaiselle kehitykselle tyypillistä on ollut kaupunkielämän rakentuminen entistä enemmän alhaalta ylöspäin.

Ravintolapäivä, niin kulunut esimerkki kuin se ehkä onkin, lienee kansainvälisesti yksi parhaiten tunnetuista kaupunkikulttuurisista ilmiöistä Helsingissä. Ravintolapäivän yksi alkuperäisistä ajatuksista oli saada ihmiset kiinnittämään huomiota esteisiin, joita esimerkiksi katuruoka kohtaa rakenteissa. Tästä näkökulmasta suuren jopa valtavirtaan ulottuneen suosion saavuttanut Ravintolapäivä pääsi tavoitteeseensa ja parhaillaan käydään keskustelua jatkosta. Alkuperäisessä neljä kertaa vuodessa järjestettävässä muodossaan Ravintolapäivä on lakannut olemasta. Seuraavat pari vuotta kertovat sen, millaisia muutoksia Ravintolapäivä lopulta sai aikaan esimerkiksi juuri Helsingin kaupunkikulttuurissa.

Yleisesti ottaen elävää kaupunkikulttuuria ei ole helppoa rakentaa ylhäältä päin rakenteiden päälle. Sen sijaan sitä syntyy rakenteisiin, jos ne sallivat sen. Näin tapahtui Ravintolapäivän kohdalla.

Hyviä esimerkkejä alhaalta ylöspäin tapahtuvasta kehityksestä on muitakin. Flow aloitti VR:n makasiineilla ja on reilussa kymmenessä vuodessa kasvanut yhdeksi merkittävimmistä kaupunkifestivaaleista maailmassa. Vastaavalla tavalla Slush, vaikka ei varsinainen kulttuuritapahtuma olekaan, oli aluksi pieni lähinnä paikallisille suunnattu tapahtuma, johon osallistui muutama sata ihmistä. Nyt Slushiin lennetään suorilla tilauslennoilla San Franciscosta. Helsingin niemeä ympäröivät rannat ovat niin ikään elävöityneet kaupunkilaisten oman aktiivisuuden ansiosta. Niin Katajanokalla Kauppatorin kupeessa sijaitseva Allas Sea Pool kuin Hernesaaren rannan Löyly ovat yksityisiä hankkeita ja nyttemmin kansainvälisestikin tunnettuja Helsinkiä kuvaavia symboleja.

Yksilöistä ja yhteisöistä (yksilöistä muodostuneina kollektiiveina) on siis tullut kehityksen keskeisiä moottoreita. Tällainen aktiivisuus on erittäin merkittävä imagoetu Helsingille. Aktiivisten kaupunkilaisten ja ryhmittymien toiminta voi saada, ja on saanut, aikaan pysyviäkin muutoksia niin rakenteissa kuin kaupungin maineessa.

Mihin suuntaan kehitys etenee lähivuosina? Millainen on ”Helsingin kaupunkikulttuuri 3.0”? Pidemmän aikavälin ennustaminen on hankalaa, mutta historiaa loogisesti tarkastelemalla lienee selvää, että salliva kehityskulku jatkuu talouden suhdanteista ja poliittisista voima-suhteista riippumatta. Kaupunkikulttuuri myös kehittyy entistä enemmän näistä rakenteista riippumatta. Parhaimmillaan nämä kaksi kulkevat käsi kädessä. Kaupunkikulttuurin näkökulmasta on selvää, että niin kaupunkilaisten kuin matkailijoidenkin tarpeet tulee ottaa huomioon. Niin ikään on selvää, että jäykätkin rakenteet pystyvät muuttumaan tarvittaessa nopeasti.

Kaupunki-ilmiöiden kirjo on aina huomattavasti näkyvää laajempi. Viime aikojen huima kehitys johtuu osittain siitä, että piilossa oleva on tullut näkyviin. Heikot signaalit ovat vahvistuneet.

3.3. Lasten ja nuorten kulttuuri ja vapaa-aika

SANNA RANTO

- Lapset käyttävät eniten kirjastoa helsinkiläisistä
- 15 prosenttia lapsista osallistuu taiteen perusopetukseen
- Puolet lapsista liikkuu kevyesti joka päivä, reilu kolmannes liikkui ainakin tunnin vähintään viitenä päivänä viikossa
- Lasten ja nuorten harrastamisessa on edelleen isoja eroja sukupuolen, sosioekonomisen taustan ja asuinalueen mukaan

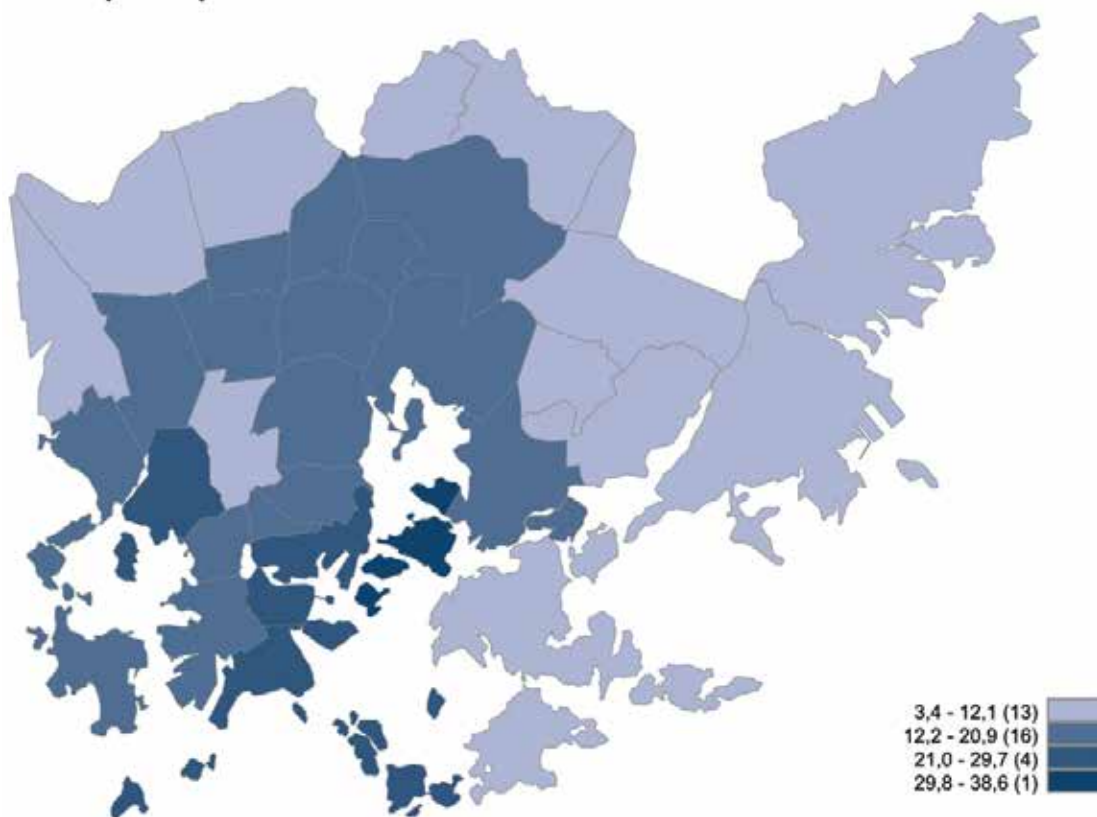
Taideharrastuksiin osallistuminen vaihtelee paljon alueittain

Pienten lasten harrastamiseen vaikuttaa etenkin vanhempien aktiivisuus kannustaa ja mahdollistaa harrastus. Kavereiden merkitys on suuri ja merkitys kasvaa mitä vanhempi lapsi on. Nuorisobarometrin mukaan joka neljäs nuorista oli lopettanut harrastuksen rahanpuutteen mukaan, mutta pelkkä raha ei ratkaise nuorten harrastamista. Nuoret haluaisivat usein kokeilla eri harrastuksia ennen sitoutumista. Myös harrastusten huono sijainti, ajanpuute, harrastuskulttuurin puuttuminen kotona ja kyvyt toimia eri harrastustilanteissa vaikeuttavat harrastamista (Hyvä vapaa-aika).

Taiteen perusopetukseen osallistui 17 809 alle 20-vuotiasta helsinkiläistä oppilasta vuonna 2014 kulttuurikeskuksen tekemän selvityksen mukaan. Opetettavia taideoja ovat musiikki, tanssi, visuaaliset taiteet, teatteritaide, sirkustaide ja sanataide. Helsingissä opetusta antavat yksityiset eri taiteenalojen oppilaitokset, joista osaa Helsinki tukee avustuksin. 0–18-vuotiaista helsinkiläisistä opetukseen osallistui 15 prosenttia; alle 7-vuotiaista 14 prosenttia ja 7–18-vuotiaista 21 prosenttia. Edellinen selvitys tehtiin vuonna 2008, ja siihen verrattuna taiteen perusopetukseen osallistuneiden osuus ikäluokasta on pysynyt lähes samana. Koko maassa taiteen perusopetukseen on arvioitu osallistuvan 12 prosenttia 2–19-vuotiaista, joten Helsingissä opetukseen osallistuvien osuus on korkeampi. (Taiteen perusopetuksen... 2016)

Julkinen rahoitus ja samalla oppilasmäärät olivat Helsingin taiteen opetuksessa painottuneet musiikin opetukseen. Monissa taiteenlajeissa tyttöjen osuus oppilaista oli korostunut, mutta vieraskielisten osuus taas oli pieni. Alueellisesti opetukseen osallistumisessa oli isoja eroja (kuvio 3.9). Alle kouluikäisistä kulosaarelaisista yli puolet osallistui taiteen perusopetukseen, mutta jakomäkeläisistä vain alle kaksi prosenttia. Myös kouluikäisillä osallistuminen vaihtelee viidestä prosentista puolen osuuteen peruspiireittäin. (Taiteen perusopetuksen... 2016)

Kuvio 3.9. Taiteen perusopetuksen osallistuneiden osuus ikäluokasta alueittain vuonna 2014

Kartan lähde: Helsingin kulttuurikeskus.

Vaikka lapsi ei itse harrasta tai tutustu taiteeseen, peruskouluissa pyritään antamaan kosketuksia taiteeseen. Vierailut koulun mukana taidelaitoksiin voivat olla lapselle ensimmäinen ja ainutlaatuinen kulttuurikokemus. Helsingin peruskouluista 41 prosenttia osallistui kaupungin taidelaitosten ja 42 prosenttia kaupungin kirjaston järjestämiin taide- ja kulttuurikasvatushankkeisiin vuonna 2015. 81 prosenttia hankkeisiin osallistuneista oli alaluokkalaisia, eli yläluokat osallistuvat vain harvoin kulttuurihankkeisiin. Kokonaisuudessaan peräti 97 prosenttia peruskouluista osallistui joko taidelaitosten tai kirjaston tuottamaan taidekasvatukseen, mutta kouluittain osallistuminen vaihteli paljon – osasta osallistui monta luokkaa eri hankkeisiin, osasta vain yksi luokka yksittäiseen hankkeeseen. Kaupungin oppilaitokset osallistuvat hankkeisiin yksityisiä ja erityiskouluja enemmän. (Räisänen 2016)

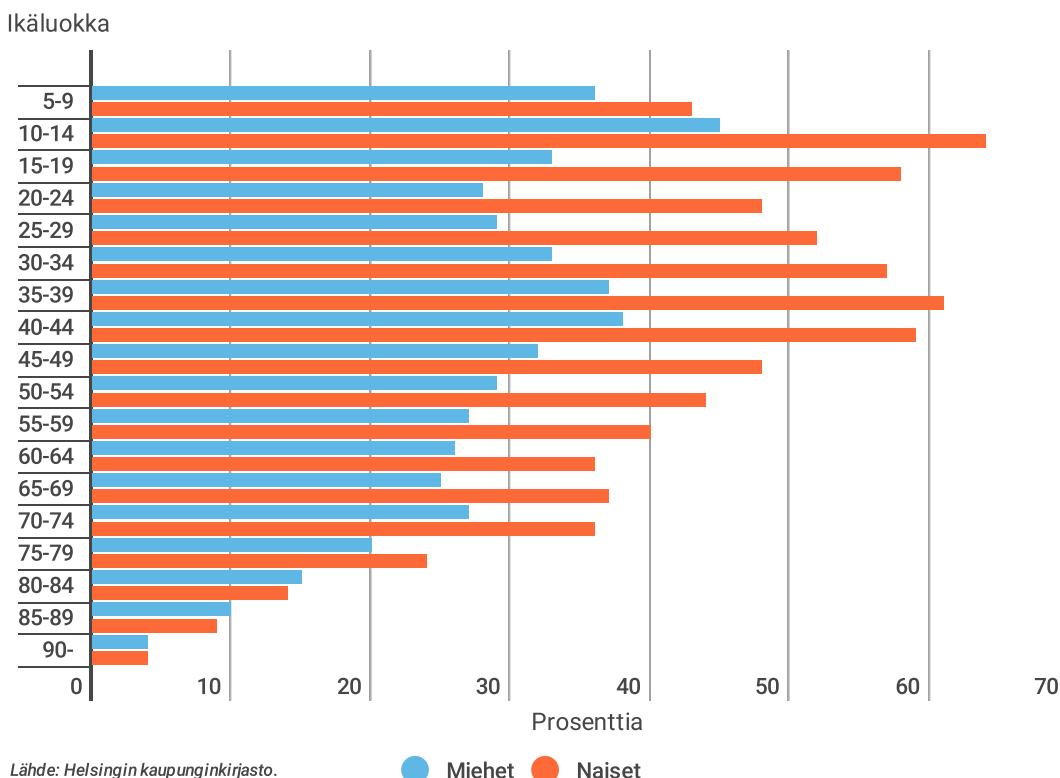
Verrattaessa koulujen alueellista aktiivisuutta taiteen perusopetuksen oppilaiden alueelliseen osallistumiseen, aktiivisuudessaan korkeimmalle sijoittuvat Töölönlahden ympärysalueet, Maunula ja Itä-Pakila. Vastaavasti Kaarela, Mellunkylä, Pasila, Vartiokylä ja Vuosaari edustavat heikointa aktiivisuutta sekä koulujen osallistumisessa että taiteen perusopetukseen osallistumisella mitattuna. Heikommin osallistuneilla alueilla taiteen perusopetustarjonta on muuta kaupunkia vähäisempää. Koulujen ja taidelaitosten yhteistyöllä on siis erityistä merkitystä heikomman osallistuvien alueiden lapsille ja heidän mahdollisuuksilleen tutustua taiteeseen. (Räisänen 2016)

Lapset käyttävät helsinkiläisistä eniten kirjastoa

Kirjastot ovat vapaata ja ilmaista kaupunkitilaa, ja ne tarjoavat tasaisesti ympäri kaupunkia mahdollisuuden lukemiseen, opiskeluun ja laitteiden käyttöön. Kirjaston tekemän vuosittaisen asiakaskyselyn mukaan lasten ja nuorten kirjaston pääasialliset käyttötavat poikkeavat muista kirjastossa kävijöistä. Kaikista kävijöistä yli puolet oli perinteisiä lainaajia, mutta 13–19-vuotiaista suurimmat ryhmät olivat lukijat ja oleilijat sekä työskentelijät ja tiedonetsijät. Laitteiden käyttäjinä alle 20-vuotiaat olivat ikäluokista ahkerimpia.

Helsinkiläisistä kaikkein ahkerimpia kirjaston käyttäjiä ovat 10–14-vuotiaat tytöt, joista 65 prosenttia oli käyttänyt kirjastokorttiaan vuonna 2015 (kuvio 3.10). Myös 10–14-vuotiaat pojat käyttävät miehistä kaikkein eniten kirjastokorttiaan, 46 prosenttia. Yhä useampi pieni lapsi hankkii oman kirjastokortin ja 5–9-vuotiaiden oman kirjastokortin käyttö oli kasvanut 40 prosenttiin vuonna 2015. Koko väestön ja alle 15-vuotiaiden kirjaston käyttö on kasvanut vuosina 2010–2015, mutta nuorten 15–29-vuotiaiden kirjastokäyttö on vähentynyt. (Helsingin kaupunginkirjasto)

Kuvio 3.10. Kirjastokortin käyttäjät ikäluokasta vuonna 2015

Kavereiden kanssa liikkuminen suosituinta

Taideharrastusten lisäksi liikuntaharrastukset ovat tärkeitä sosiaalisen toiminnan kenttiä lapsille ja nuorille, ja samalla ne ylläpitävät terveyttä ja kehittävät motorista osaamista. Vuonna 2015 tehdyssä tutkimuksen mukaan reilusti yli puolet alle 18-vuotiasta helsinkiläisistä liikkui kevyesti joka päivä, vähintään tunnin päivässä liikkui vähintään viitenä päivänä viikossa 34 prosenttia 6-14-vuotiaista ja 39 prosenttia 15-17-vuotiaista. Viisi prosenttia 6-17-vuotiaista ei liikkunut yhtenä päivänä tunnin mittaista aikaa. (Helsinkiläisten liikuntakäyttäytyminen 2015) Kouluterveyskyselyn mukaan liikunnan harrastaminen on lisääntynyt peruskoululaisilla ja toisen asteen opiskelijoilla.

Lasten liikkumisen määrään vaikuttivat etenkin perheen sosioekonominen asema ja vanhempien liikuntatottumukset. Lasten ja nuorten suosimia liikuntamuotoja olivat pyöräily, jalkapallo, uinti, juoksu ja kävely. Kaikkein suosituin liikkumistapa oli liikkua omatoimisesti kavereiden kanssa, ja sen jälkeen omatoimisesti yksin, liikuntaseurassa ja yksityisissä liikuntapaikoissa. Neljännes lapsista harrasti liikuntaa kilpailumielessä, reilu kymmenesosa kokeilumielellä ja suurin osa harrastusmielessä. (Helsinkiläisten liikuntakäyttäytyminen 2015)

Urheiluseurojen liikuntatoiminnassa oli mukana 55 400 alle 20-vuotiasta helsinkiläistä lasta ja nuorta. Heidän osuutensa saman ikäisestä väestöstä on 48 prosenttia, mutta osuus on vain suuntaa antava, koska yksi henkilö voi olla tiedoissa monta kertaa. Pojat harrastavat huomattavasti useammin urheiluseuroissa, heidän osuutensa alle 20-vuotiaista oli 54 prosenttia, kun tytöistä vain 42 prosenttia osallistuu seuraliikkumiseen. Poikien osuus on myös kasvanut tyttöjä nopeammin viiden viime vuoden aikana. Kokonaisuudessaan alle 20-vuotiaiden urheiluseuroissa harrastavien määrä on kasvanut yli 9 000 henkilöllä eli 20 prosenttia välillä 2012-2016. (Urheiluseuroissa liikkuvien...)

Kokonaisuudessaan lasten ja nuorten vapaa-ajan käytöstä on hajanaisesti tietoa. Osa lapsista harrastaa paljon, kun taas osa lapsista jää ilman mitään mielekästä vapaa-ajan toimintaa. Etenkin yksinäiset, motorisesti kömpelöt, vähävaraiset ja ulkomaalaistaustaiset jäävät usein liikuntaharrastuksista paitsi (Lehtinen 2015). Liikuntalajit ovat edelleen varsin sukupuolituneita, kuten myös taideharrastukset. Lapset harrastavat usein omalla asuinalueellaan, joten alueellinen tarjonta vaikuttaa lasten harrastamisaktiivisuuteen huomattavasti aikuisia enemmän.

3.4. Koulutus

SANNA RANTO JA OSKARI HARJUNEN

- Väestön koulutustaso nousee hitaammin kuin koko maassa
- Ammattiin valmistuneet työllistyvät Helsingin seudulla selvästi koko maata paremmin
- Nuorten siirtyminen suoraan peruskoulusta toiselle asteelle on parantunut viime vuosina. Etenkin vieraskielisten koulutukseen jatkaminen on kehittynyt hyvin.
- Alueelliset ja kouluittaiset erot ovat tasoittuneet koulutuksen siirtymisen parantuessa.
- Toisen asteen koulutuksen keskeyttäminen on vähentynyt

Helsingiläisillä usein korkeakoulututkinto

Helsingin 25–64-vuotiaista 81 prosentilla oli suoritettuna perusasteen jälkeinen tutkinto vuoden 2015 lopussa. Helsingiläisillä on huomattavasti useammin korkea-asteen tutkintoja (49 %) kuin koko maassa keskimäärin (39 %), mutta selvästi harvemmin keskiasteen tutkintoja (Helsinki 32 %, koko maa 44 %).

Kokonaisuudessa helsingiläisillä on vähemmän suoritettuna perusasteen jälkeisiä tutkintoja kuin suomalaisilla keskimäärin. Helsinki jäi koko maan keskiarvon alapuolelle vuonna 2008 ja ero on kasvanut tästä lähtien – kaikista suomalaisista 83 prosentilla oli perusasteen jälkeinen tutkinto vuonna 2015. Osaltaan asiaan vaikuttaa Helsingin suuri maahanmuuttajaväestö, jonka koulutustietoja ei ole rekisteröity. Helsingiläisistä suomen- ja ruotsinkielisistä 87 prosenttia oli suorittanut perusasteen jälkeisen tutkinnon, koko maassa 86 prosenttia (2014).

Korkea-asteen tutkinnoissa Helsinki pitää edelleen kymmenen prosenttiyksikön etumatkaa muuhun maahan. Korkea-asteen tutkintojen osuus kasvaa Helsingissä yhtä nopeasti kuin koko maassakin eli Helsingin etumatka on pysynyt samana. Sen sijaan keskiasteen tutkintojen osuus on hieman laskenut viime vuosien aikana Helsingissä, kun muualla maassa on ollut kasvua.

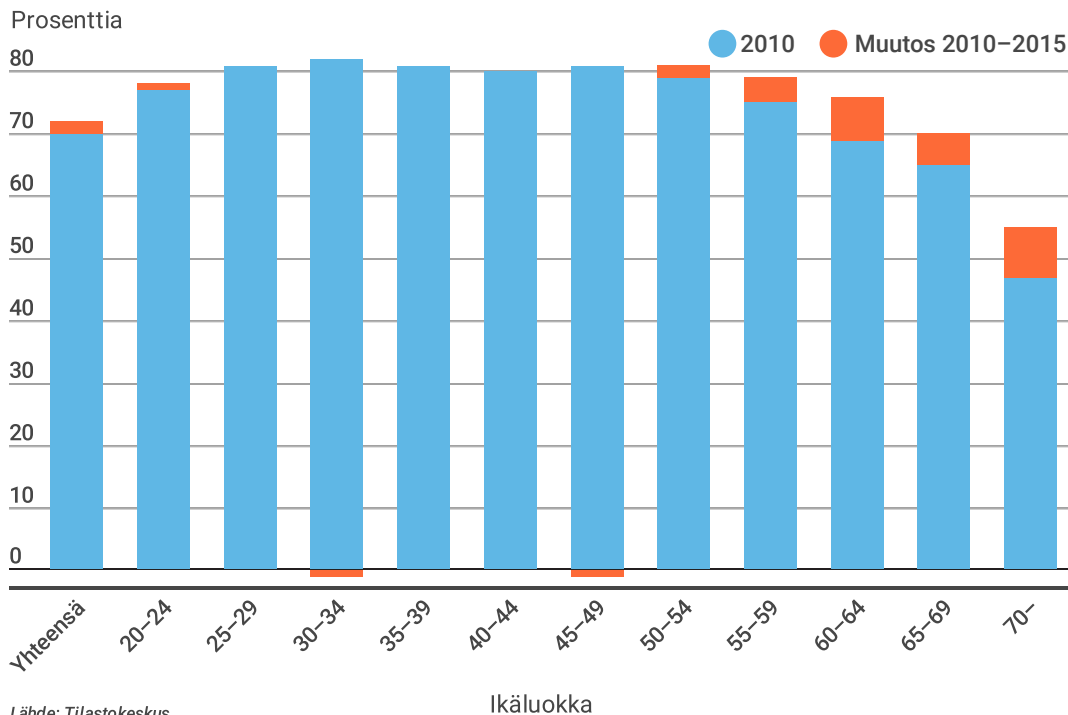
Eniten perusasteen jälkeisiä tutkintoja on 50–54-vuotiailla helsingiläisillä (kuvio 3.11). Korkea-asteen tutkintoja on eniten vähän nuoremmilla, 30–44-vuotiailla. Tutkinnon suorittaneiden osuus on varsin tasaisesti päälle 80 prosenttia kaikilla 25–59-vuotiailla. Koulutustaso onkin kasvanut viime vuosina eniten 50 vuotta täyttäneillä, kun korkeammin koulutetut ikäluokat ovat ikääntyvät. Vanhemmilla ikäluokilla ovat kasvaneet sekä keski- että korkea-asteen tutkintojen osuus, mutta nuoremmilla keskiasteen tutkintojen osuus on laskenut.

Helsingiläiset naiset ovat miehiä koulutetumpia, 25–64-vuotiaista naisista 84 prosentilla oli tutkinto, miehistä 77 prosentilla (kuvio 3.12). Korkea-asteen tutkinto oli 55 prosentilla naisista ja 42 prosentilla miehistä. Erityisen suuri sukupuolten välinen koulutusero on 30–49-vuo-

tiaila. Miesten koulutustaso ei ole kasvanut samaa tahtia naisten kanssa. Vuosina 2010–2015 tutkinnon suorittaneiden osuus on kasvanut naisilla 2,1 prosenttiyksikköä, mutta miehillä vain 0,8 prosenttiyksikköä. Myös koko maassa naisten koulutustaso kasvaa miehiä nopeammin, mutta vain hieman, ja miesten koulutustaso on vastaavalla ajalla kasvanut 2,7 prosenttiyksikköä koko maassa saavuttaen 80 prosentin tason vuonna 2015.

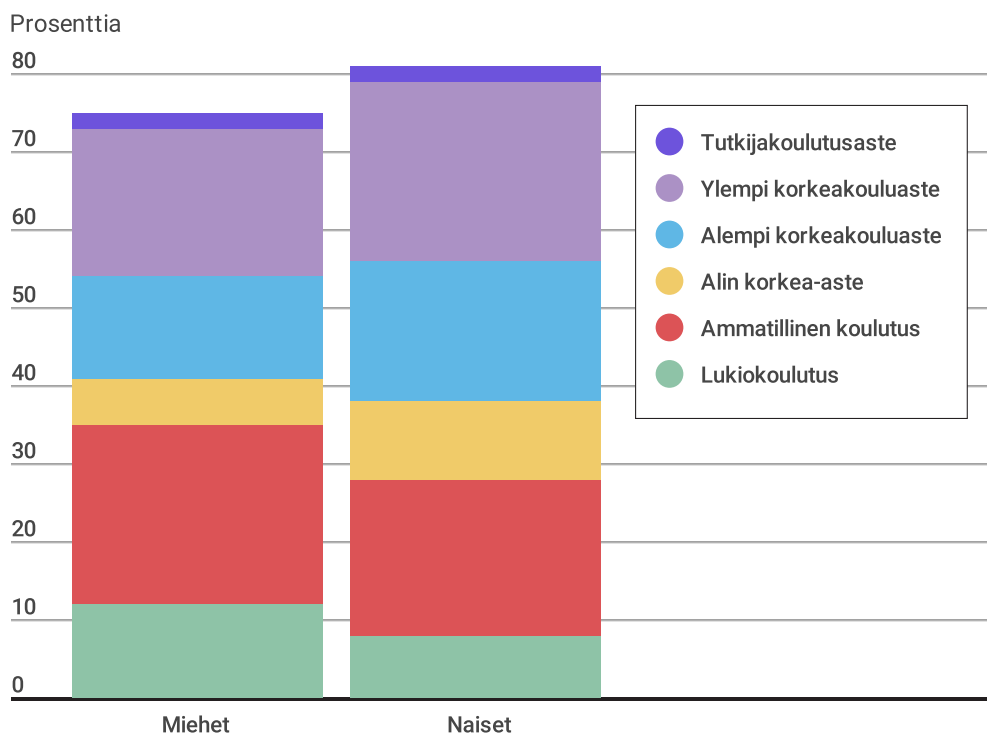
Helsingin koulutus rakenne on siis painottunut toisaalta suureen korkeakoulutettujen osuuteen ja toisaalta suureen ilman mitään perusasteen jälkeistä tutkintoa olevien osuuteen. Keskiasteen ammatillisen tutkinnon suorittaneita on vähän useilla aloilla. Heikkoutena niin Helsingissä kuin koko maassakin on työmarkkinoiden kyky tunnustaa ulkomailla suoritetut tutkinnot ja koulutusjärjestelmän kyky ottaa mukaan ulkomailta muuttaneet, etenkin ne, jotka muuttavat peruskoulun loppuvaiheessa tai oppivelvollisuusiän juuri loppuessa.

Kuvio 3.11. Perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneiden osuus ikäluokittain vuonna 2010 ja muutos vuoteen 2015

Lähde: Tilastokeskus.

Kuvio. 3.12. 25–64-vuotiaat helsinkiläiset miehet ja naiset korkeimman suoritetun tutkinnon mukaan 31.12.2014

Lähde: Tilastokeskus.

Koulutuksesta valmistuneet työllistyneet hyvin

Helsingissä ammatillisen toisen asteen tutkinnon ja Helsingin seudulla ammattikorkeakoulututkinnon 2010-luvulla suorittaneet ovat työllistyneet koko maan tasoa paremmin. Ero on huomattava ammatillisen perustutkinnon suorittaneilla; vuonna 2014 Helsingissä edellisvuonna valmistuneista oli työllisenä 73 prosenttia, koko maassa valmistuneista vain 55 prosenttia. Helsingissä valmistuneet ovat työllistyneet kaikilla koulutusaloilla koko maata paremmin.

Pääkaupunkiseudun yliopistoissa ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneet ovat työllistyneet samassa suhteessa kuin koko maassa valmistuneet. Tohtoreiden työllisyys on koko maan keskitasoa heikompaa. Tohtorin tutkinnon suorittaneista useampi kuin joka kymmenes oli muuttanut pois maasta, ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneista vajaa 5 prosenttia.

Vuonna 2008 alkanut taantuma vaikutti aluksi etenkin ammatillisen toiselta asteelta valmistuneiden työllisyyteen, mutta ulottui myöhemmin myös korkea-asteen tutkinnon suorittaneisiin. Taantuma on vaikuttanut etenkin luonnontieteen aloilta valmistuneisiin, heidän työllisyytensä on laskenut eniten kaikilla koulutusasteilla. Vähiten taantumalla on ollut vaikutusta sosiaali- ja terveystieteiden aloilta valmistuneisiin.

Helsingin seudulla tutkintonsa suorittaneista neljä viidestä jää alueelle. Helsingin seutu saa muuttovoittoa kaikilta koulutusasteilta valmistuneista muualta maasta, merkittävimmin ylemmän korkeakouluasteen suorittaneista.

Nuorten siirtyminen toiselle asteelle on parantunut

Helsinkiäisten nuorten siirtyminen peruskoulusta toisen asteen opintoihin on parantunut huomattavasti viime vuosina. Yhteishakujärjestelmää muutettiin vuonna 2014 siten, että suoraan peruskoulusta hakevia alettiin suosia valinnoissa. Samalla pääkaupunkiseudulle tuli enemmän koulutuksen aloituspaikkoja etenkin ammatilliseen koulutukseen. Oman koulutussuunnan suunnittelua helpottamaan tuli valmistavaa koulutusta myös lukioon ammatillisen lisäksi.

Vuonna 2010 peruskoulun 9. luokan päättäneistä 15,6 prosenttia ei jatkanut samana vuonna tutkintotavoitteiseen koulutukseen. Vuonna 2014 osuus oli laskenut 9 prosenttiin ja vuoden 2016 kevään yhteishaussa enää 5 prosenttia 9. luokan päättäneistä jäi ilman opiskelupaikkaa – heitä ei valittu tai he eivät ottaneet vastaan tarjottua opiskelupaikkaa. Osuus oli jo pienempi kuin koko maassa keskimäärin.

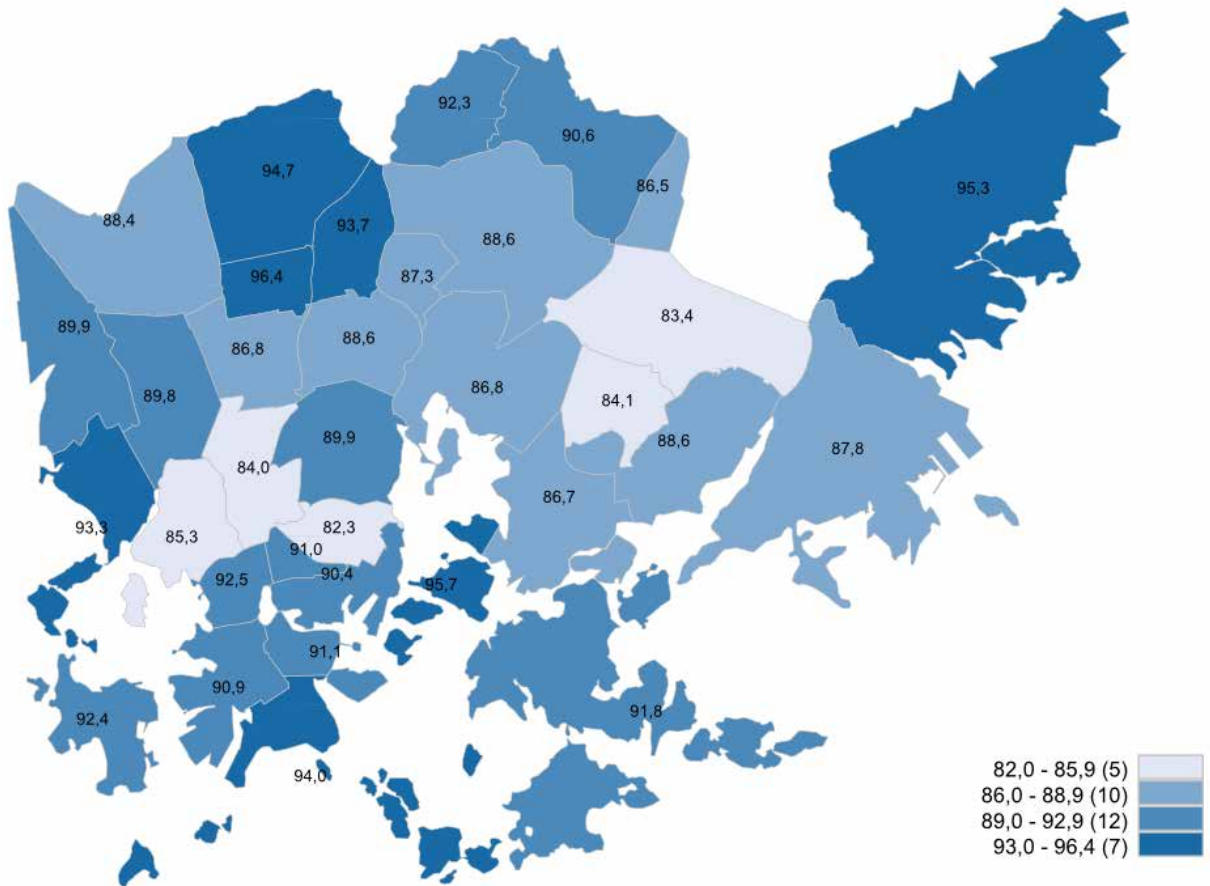
Etenkin vieraskielisten nuorten nivelvaiheen tilanne on parantunut viime vuosina. Vuonna 2010 37 prosenttia ei saanut opiskelupaikkaa peruskoulun jälkeen, vuonna 2014 osuus oli laskenut 17 prosenttiin ja vuoden 2016 yhteishaussa 10 prosenttiin. Osuus on edelleen siis korkea, mutta kehitys on ollut erittäin hyvää. Vieraskielisten opiskelijamäärät ovatkin kasvaneet Helsingissä viime vuosina nopeasti toisella asteella, etenkin ammatillisessa koulutuksessa, jossa vuoden 2015 syksyllä oli yli 6 000 vieraskielistä opiskelijaa eli 16 prosenttia koko opiskelijamäärästä. Lukiokoulutuksessa vieraskielisten määrä oli 2 100 eli 13 prosenttia kaikista opiskelijoista.

Kouluttaiset erot jatkokoulutukseen siirtymisessä ovat tasaantuneet vuosina 2010–2014 heikommin jatkokoulutukseen siirtyneiden koulujen parantaessa koulutukseen siirtyneiden osuutta (kuviot 3.15). Vuonna 2010 heikoimman tuloksen saaneesta peruskoulusta vain 65 prosenttia siirtyi jatkokoulutukseen samana vuonna. Vuonna 2014 heikoimman koulun tulos oli noussut 82 prosenttiin (erikoiskoulut ja aikuislukiot eivät ole mukana tarkastelussa).

Samoin alueittain tarkasteltuna 16–18-vuotiaiden koulutukseen osallistumisen erot ovat pienentyneet vuodesta 2011 lähtien. Muutos on tapahtunut heikommin menestyneiden alueiden parantaessa tilannettaan. Vuonna 2011 kaikista helsinkiläisistä 16–18-vuotiaista oli tutkintoon johtavassa koulutuksessa 84 prosenttia ja heikoimmalla peruspiirillä 66 prosenttia. Vuoteen 2015 mennessä kokonaisosuus on noussut 88 prosenttiin ja heikoimman peruspiirin osuus jopa 82 prosenttiin (kuviot 3.13).

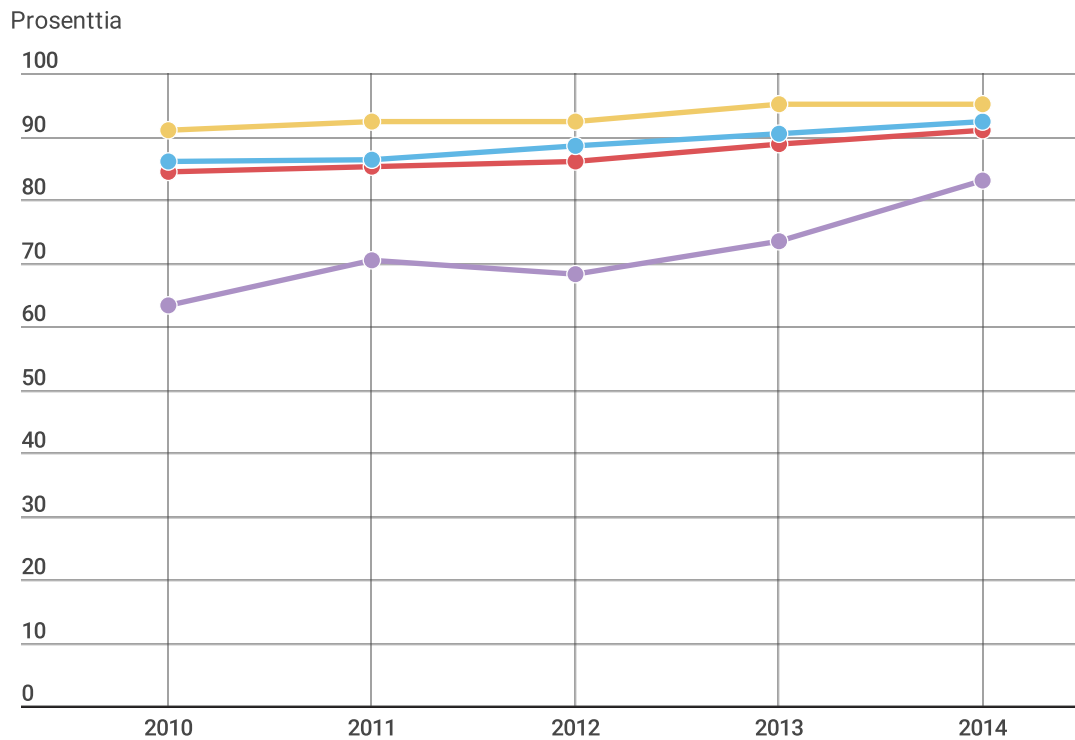
Positiivista kehitystä on ollut myös koulutuksen keskeyttämisessä, joka on jatkanut vähentymistään koko 2000-luvun ajan etenkin ammatillisessa koulutuksessa, jossa keskeyttäminen oli varsin yleistä vielä muutama vuosi sitten. Lukiokoulutuksen keskeyttäminen on vähentynyt koko maan tasolle, mutta ammatillisen koulutuksen keskeyttäminen on Helsingissä edelleen yleisempää kuin koko maassa. Vieraskieliset opiskelijat keskeyttävät kotimaankielisiä useammin lukiokoulutusta, mutta vähemmän ammatillista koulutusta.

Kuvio 3.13. Toisen asteen koulutuksessa olevien osuus 16–18-vuotiaista vuonna 2015

Lähde: Tilastokeskus.

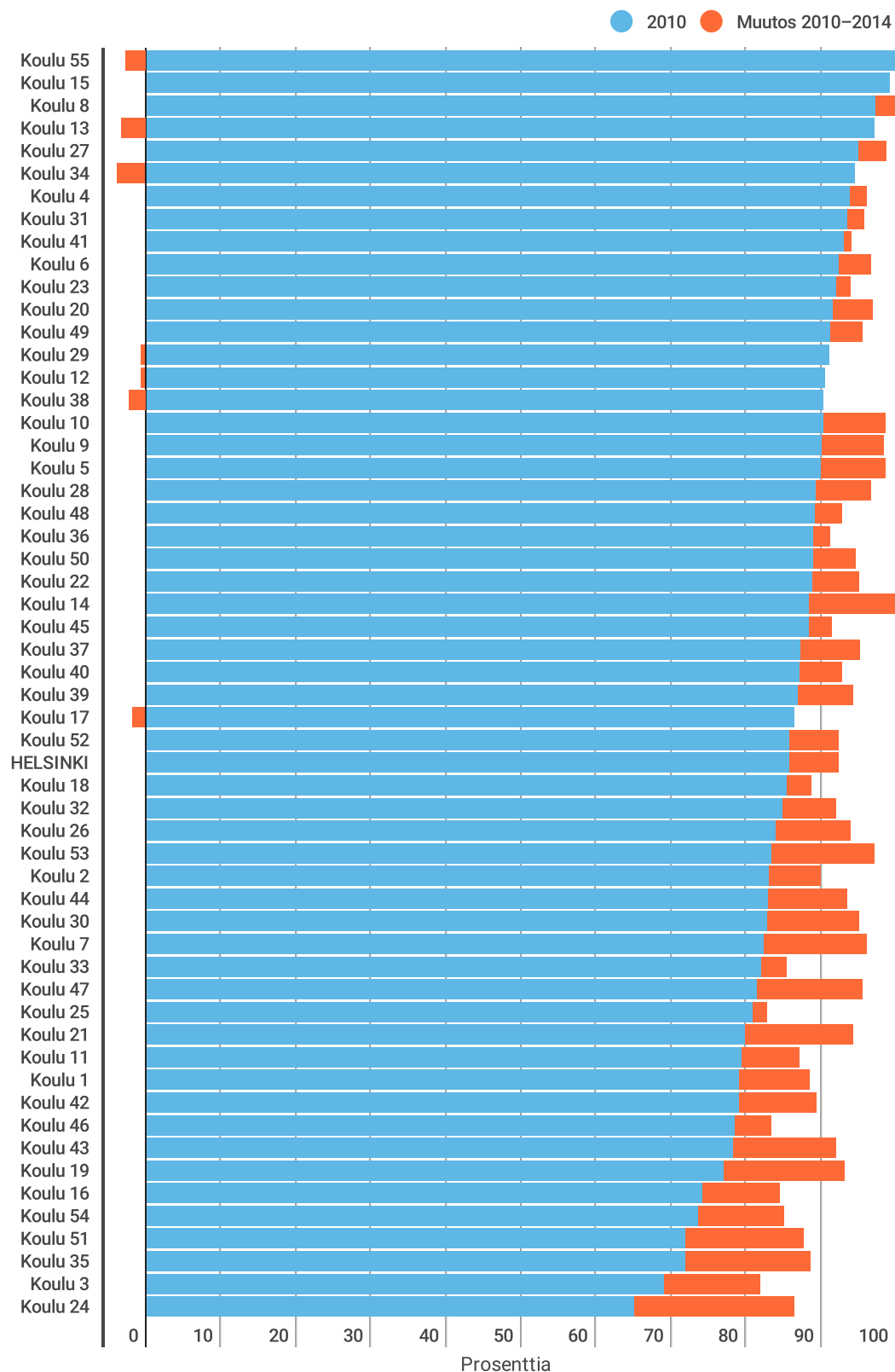
Kuvio 3.14. 9-luokan päättäneiden helsinkiläisten sijoittuminen tutkintotavoitteiseen koulutukseen peruskoulun päättövuonna äidinkielen mukaan

Lähde: Tilastokeskus.

● Yhteensä ● Suomi ● Ruotsi ● Muu

Kuvio 3.15. Tutkintotavoitteisessa koulutuksessa olevat peruskoulun päättäneistä vuonna 2010 ja muutos vuoteen 2014

Peruskoulun päättövuonna tutkintoon johtavaan koulutukseen siirtyneet. Aikuislukiot, erikoiskoulut sekä ne koulut, joissa päättäneitä alle 10 on poistettu tarkastelusta.

Lähde: Tilastokeskus.

Koulujen oppimistulosten erot ja PD-määräraha

Koulutuksen alueellisia eroja voidaan tarkastella myös koulujen välisten oppimistuloissa havaittavien erojen näkökulmasta. Kansallisella tasolla heikoimpien ja parhaimpien koulujen väliset erot ovat selvästi kasvaneet viime vuosina (PISA 2015). Helsingissä koulujen eriarvoistumiskehitystä on pyritty hillitsemään muun muassa ohjaamalla lisäresursseja sellaisille kouluille, joiden oppilasohjaus ja oppimisympäristö ovat haastavia. Näiden lisäresurssien, eli positiivisen diskriminaation (PD) määrärahojen kohdentuminen pohjautuu Helsingin kouluille kehitettyyn tilastolliseen laskentamalliin vuodelta 2009. Laskentamalli on ainutlaatuinen Suomessa ja sen tavoitteena on tunnistaa ne koulut, jotka tarvitsevat koulujen oppilasohjauksen sosiaalista taustaa kuvaavien tekijöiden perusteella lisäresursseja.

PD-määrärahojen jakoperusteena oleva PD-indeksi päivitettiin Helsingin kaupungin tietokeskuksen ja opetusviraston yhteistyönä vuonna 2016. Päivityksessä huomioitiin uusimmat aineistot, jotka kuvaavat koulujen oppimisympäristön ja oppilasohjauksen haasteita opetukselle. Itse mallia ei lähdetty tässä yhteydessä muuttamaan. PD-indeksin päivittämisen yhteydessä huomattiin, että alueellisten sosioekonomisten muutosten takia koulujen järjestys tuen saajina on muuttunut. PD-indeksi tuleekin tarkistaa säännöllisin väliajoin, jotta PD-määrärahat kohdentuvat tehokkaasti niitä tarvitseville kouluille. PD-indeksin laskentamallia ja PD-määrärahan vaikuttavuuden mittaamista on lähdetty kehittämään edelleen tietokeskuksen ja opetusviraston toimesta syksyllä 2016 ja tämä työ jatkuu vuonna 2017.

3.5. Yritystoiminta ja toimialat

ANU HENRIKSSON

- Elinkeinoelämä on palautumassa taantumasta.
- Toimialoista kauppa sekä informaatio ja viestintä työllistävät eniten.
- Kaupan ala on Helsingissä murroksessa: liikevaihto ja henkilöstömäärä laskussa.
- Toimitilojen vajaakäyttöaste on Helsingissä alhainen.
- Yritykset pitävät pääosin Helsinkiä yritysmuotoisena kaupunkina. Kaupungin yrityksille suunnattuja palveluja tunnetaan verrattain huonosti.

Helsingin kaupungin tavoitteena olla Suomen yritysmuotoisin kaupunki

Yritysmuotoisuus ei ole yksiselitteinen käsite, vaan siitä on monia tulkintoja. Kaupunkien kohdalla sillä yleensä tarkoitetaan elinkeinoelämän tarpeiden huomioimista päätöksenteossa ja kunnan muussa toiminnassa. Yritysmuotoisuutta mitataan usein yrityksille suunnatuilla kyselytutkimuksilla ja tuloksia tulkittaessa on huomioitava, että vastaukset ovat voimakkaasti riippuvaisia sekä kysymysten muotoilusta, otannasta että kyselyajankohdasta. Tulokset antavat kuitenkin osviittaa elinkeinoelämän ajatuksista kaupungin elinkeinopoliittikkaan liittyen. Yrittäjäjärjestöt toteuttavat yritysmuotoisuuskyselyjä säännöllisin väliajoin.

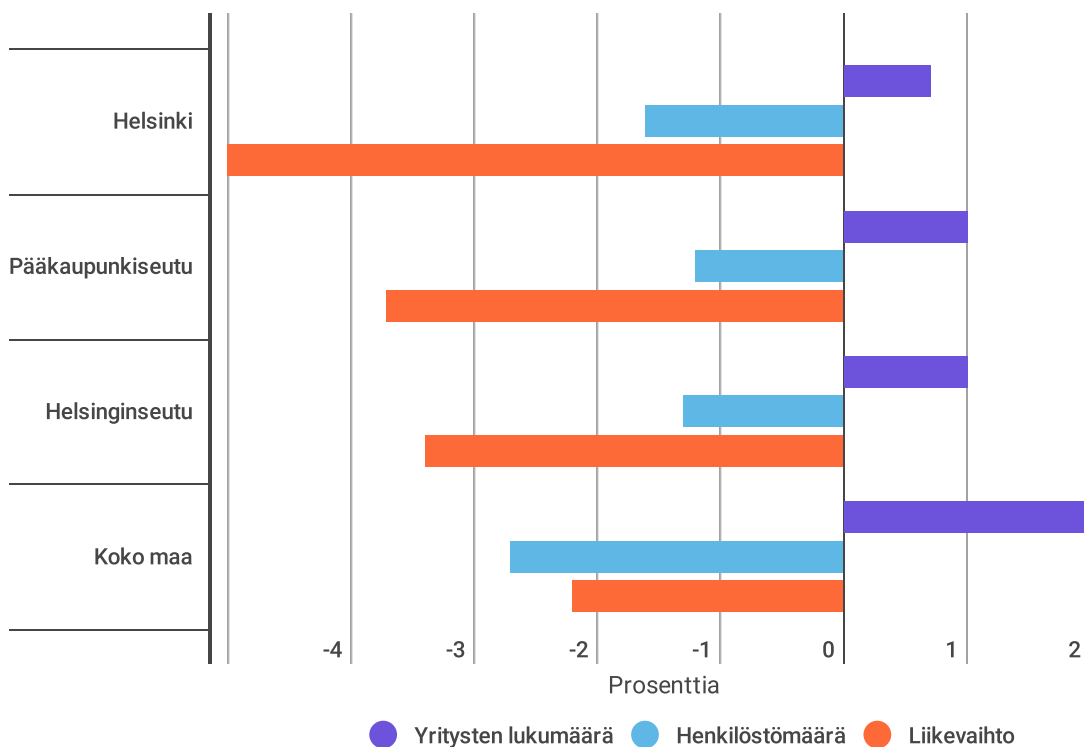
Helsingin kaupungin tavoitteena on tarjota erinomainen toiminta- ja kasvu ympäristö eri toimialojen yrityksille. Tavoitteena on olla Suomen yritysmuotoisin kaupunki, millä on viitattu toisaalta riittävän nopeaan, ennakoitavaan ja tasapuoliseen yritysten asioiden käsittelyyn sekä toisaalta yrityksille suunnatun palvelutarjonnan asiakaslähtöisyyteen. Yritysmuotoisuus edellyttää strategiaohjelman mukaan sitä, että kaikessa asioiden valmistelussa kaupungin hallinnossa otetaan huomioon myös yritystoimintanäkökulma.

Kaupungilla onkin hyvät mahdollisuudet vaikuttaa tarjoamiensa palvelujen laatuun ja kehitykseen. Maankäyttöön ja sen ohjaukseen liittyvillä toimenpiteillä kaupunki pystyy vaikuttamaan myös elinvoimaisuuteen ja houkuttelevuuteen, mikä parhaimmillaan johtaa uuden yritystoiminnan sijoittumiseen. Vaikeampaa on sen sijaan vaikuttaa suhdannekehitykseen, joka vaikuttaa suoraan yritystoimintaan ja työpaikkarakenteeseen. Kaupungin yritystoiminnan sektori- ja toimialarakenne on puolestaan pitkän kehityksen tulos eikä reagoi kovin nopeasti strategiseen päätöksentekoon. Tällä hetkellä on esimerkiksi nähtävissä palvelusektorin vahvistuva trendi.

Helsingiläisyrietykset palautumassa taantumasta

Helsingin yritystoiminta on vuoden 2013 jälkeen palautunut taantumasta. Vuonna 2014 yritysten määrä oli jo kasvussa, vaikkakin sekä henkilöstömäärä että liikevaihto laskivat vielä (kuvio 3.16).

Kuvio 3.16. Yritysten lukumäärän, henkilöstömäärän ja liikevaihdon muutos edellisestä vuodesta 2013–2014

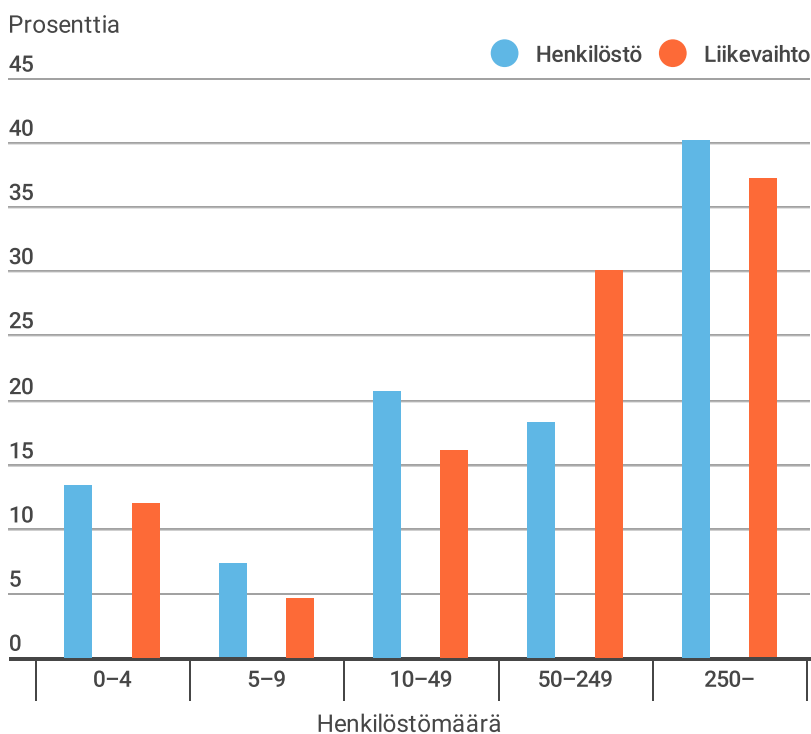
Lähde: Tilastokeskuksen Yritys- ja toimipaikkarekisterin vuositilasto.

Helsingissä toimivien yritysten jakautuminen pieniin, keskisuuriin ja suuryrityksiin on pysynyt ennallaan. Lähes kaikki (98 %) Helsingissä toimivat yritykset lukeutuvat pienyrityksiin, joilla henkilöstömäärä jää alle 50:n. Alle viisi henkeä työllistäviä yrityksiä, niin sanottuja mikroyrityksiä, oli yrityskannassa 85 prosenttia. Pienyritysten osuus Helsingissä toimivien yritysten henkilöstömäärästä oli 41 prosenttia ja liikevaihdosta 33 prosenttia. Kaupungin noin 44 000 pienyritystä työllistivät 101 500 henkeä.

Keskisuurten yritysten (50–249 työntekijää) osuus pääkaupungin yrityskannasta oli alle kaksi prosenttia. Näiden osuus henkilöstöstä oli 18 prosenttia ja liikevaihdosta 30 prosenttia. Helsingin 720 keskisuuren yrityksen henkilöstömäärä oli 45 000. Huolimatta yritysten ja henkilöstömäärän vähenemisestä (4 ja 1 prosenttia) keskisuurten yritysten liikevaihto kasvoi viisi prosenttia edellisvuotisesta 23 miljardiin euroon.

Suuryrityksiä, joissa yrityksen kokonaishenkilöstömäärä oli vähintään 250, toimi Helsingissä 318 vuonna 2014. Tämä oli alle prosentin koko yritys-kannasta. Isojen yritysten osuus kokonaishenkilöstöstä oli kuitenkin 40 prosenttia eli 99 000, vaikka henkilöstön määrä vähenikin vuodesta 2013 prosentin. Osuus yritysten liikevaihdosta oli 37 prosenttia eli 28 miljardia euroa. Liikevaihdon arvo väheni 14 prosenttia vuodesta 2013. Kaikista maan 585 suuryrityksestä useammalla kuin joka toisella (54 prosentilla) oli toimintoja Helsingissä.

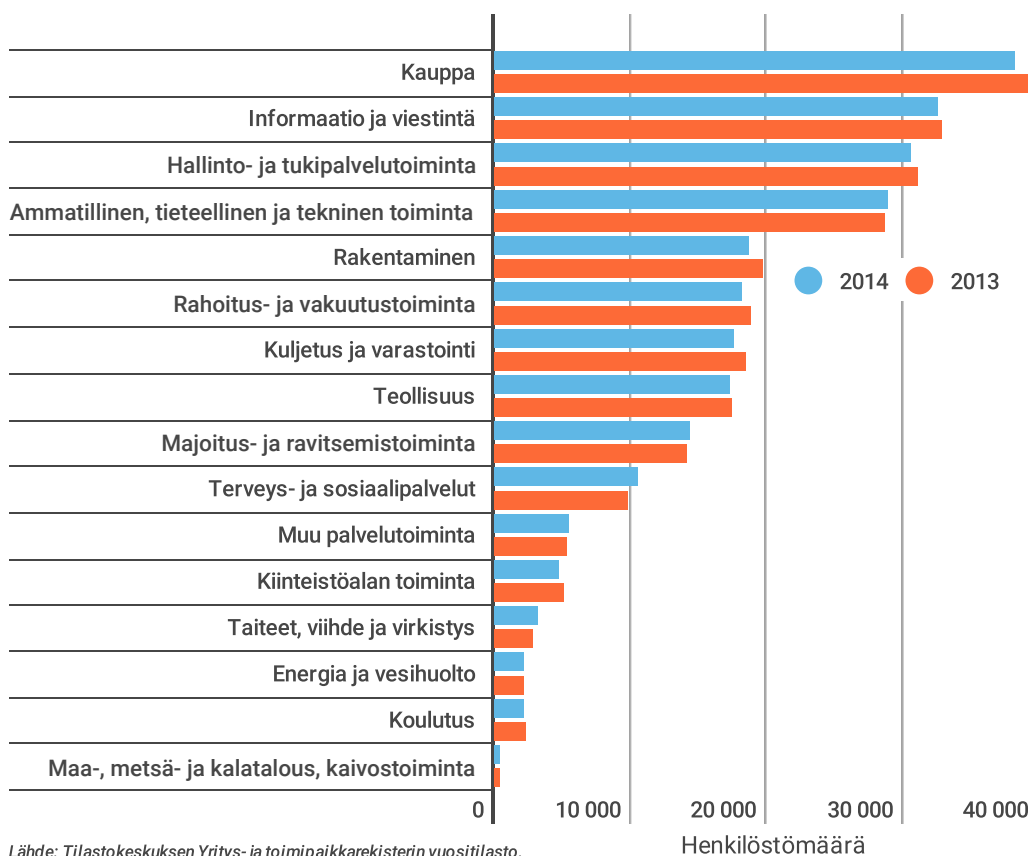
Kuvio 3.17. Henkilöstön määrän ja liikevaihdon jakauma yrityksen kokonaishenkilöstömäärän mukaan Helsingissä 2014

Lähde: Tilastokeskuksen Yritys- ja toimipaikkarekisterin vuositilasto.

Tukku- ja vähittäiskauppa on suurin työllistäjä 16 prosentin henkilöstömääräosuudellaan vuonna 2014 (kuvio 3.18). Heti kaupan kantaan nousevat 12–13 prosentin osuuksillaan informaatio- ja viestintä, hallinto- ja tukipalvelut sekä ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta. Seuraaville sijoille 7–8 prosentin osuuksin sijoittuivat rakentaminen, rahoitus- ja vakuutustoiminta, kuljetus- ja varastointi sekä teollisuus. Luvuissa ei vielä juuri näy kasvu-piikkiä erityisesti suunnittelu- ja konsultointialoilla, johtuen suurten rakennushankkeiden aloituksesta.

Kuvio 3.18. Yritysten henkilöstömäärä toimialoittain Helsingissä 2014

Lähde: Tilastokeskuksen Yritys- ja toimipaikkarekisterin vuositilasto.

Yritystoiminnan keskittyminen parantaa monilla aloilla toimintaedellytyksiä

Yritystoiminta on Helsingissä keskittynyt keskustaan ja sitä ympäröivälle vyöhykkeelle sekä Pitäjänmäen ja Pohjois-Haagan muodostamalle alueelle. Näille alueille on keskittynyt erityisesti osaamisintensiivisiä aloja, kuten IT-ala (ohjelmistojen suunnittelu ja ohjelmistokonsultointi), tutkimus ja kehittäminen, lainopilliset palvelut, taloushallinnon palvelut, mainos- ja markkinointipalvelut, insinööri-, arkkitehti- ja muotoilupalvelut sekä johdon konsultointi ja henkilöstön rekrytointipalvelut. Suurimmat toimipaikat ovat keskittyneet Pohjois-Haagaan. Toimialoista klusteroitumista suosivat erityisesti ohjelmistopalvelut, tietokoneiden ja elektronisten tuotteiden valmistus, työllistämistoiminta sekä arkkitehti- ja insinööripalvelut. Ylipäätään on nähtävissä, että osaamisintensiiviset alat ovat siirtymässä keskustasijainneista ulommaksi.

Keskittyminen tietyille alueille parantaa tutkitusti osaamisintensiivisten alojen toimintaedellytyksiä (Lahdelma & Laakso 2016). Helsingissä näiden tuottavien ja paljon työpaikkoja tarjoavien yritysten edellytyksiä voidaan edelleen kehittää luomalla yrityksille maankäytölliset edellytykset sijaita lähemmäksi esimerkiksi varmistamalla toimitilarajonta ja hyvät liikenneyhetydet yrityskeskittymien lähellä sekä huomioimalla, että niissä on myös hyvä palvelutarjonta yrityksille ja niiden henkilöstölle. Näin voidaan lisätä kyseisten yritysten, toimialojen ja alueiden tuottavuutta ja kilpailukykyä.

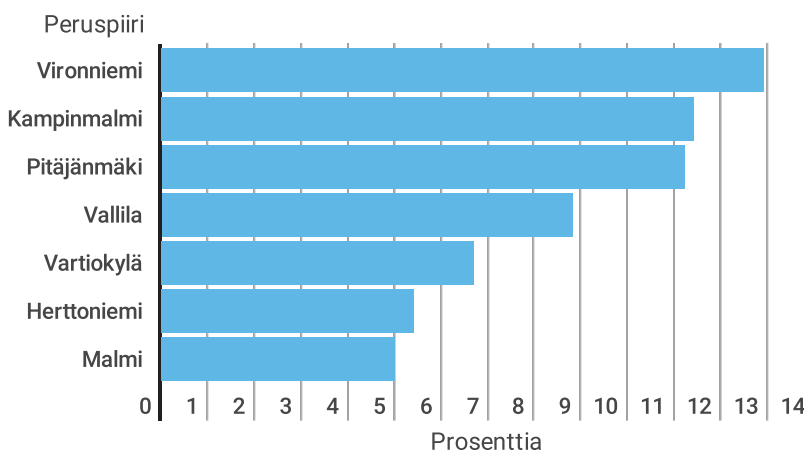
Helsingin sisäisen keskittymisen lisäksi työpaikkarakenne on erilaistunut alueellisesti koko pääkaupunkiseudulla. On nähtävissä, että Espoo ja Vantaa ovat kauppakaupunkeja, Vantaalle on keskittynyt logistiikka-alan yrityksiä. Helsingissä ja Espoossa on runsaimmin informaatio- ja viestintä- sekä ammatillisten, tieteellisten ja teknisten alojen työpaikkoja. Helsinki taas erottuu koko maassa rahoitusalan ja julkisen hallinnon työpaikkamäärällään, kuten jo ylempänäkin mainittiin.

Kaupan ala murroksessa

Tukku- ja vähittäiskauppa oli yrityssektorin toimialakokonaisuuksista suurin työllistäjä Helsingissä. Alan 6 000 yritystä työllistivät 38 000 henkeä, mikä oli 16 prosenttia kaikkien yritysten yhteenlasketusta henkilöstömäärästä. Toimialan osuus kaikkien helsinkiläisyriyten kokonaisliikevaihdosta oli 38 prosenttia eli 28 miljardia euroa. Koko maan kaupan alan yrityksistä 14 prosentilla oli toimipaikkoja Helsingissä ja niiden osuus alan kaikista työpaikoista oli 16 prosenttia sekä osuus liikevaihdosta 24 prosenttia. Toimiala jakautuu kolmeen tarkempaan luokkaan, joista eniten työllistää vähittäiskauppa (19 200 henkeä). Sitä seuraa tukkukauppa 15 500 ja moottoriajoneuvojen kauppa 3 500 työntekijällään.

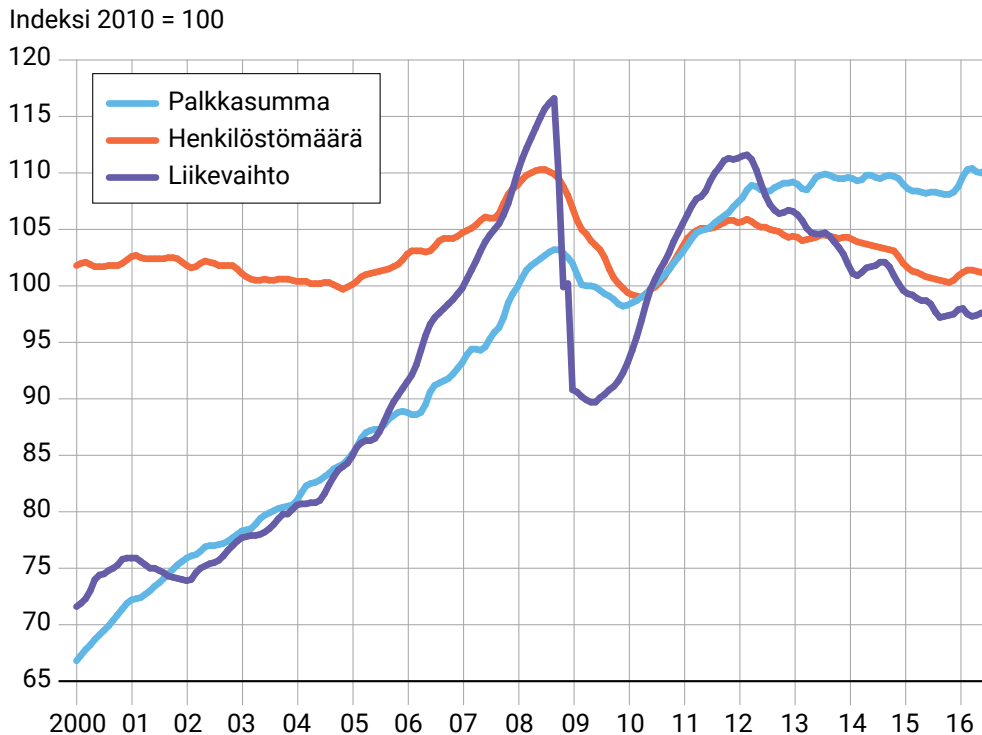
Kaupan alan työpaikat ovat Helsingissä keskittyneet ennen kaikkea neljälle alueelle: Vironniemen (mm. Kluuvin ja Kruunuhaan alueet), Kampinmalmin (mm. Kampin ja Ruoholahden alueet), Pitäjänmäen ja Vallilan peruspiireihin. Näille alueille sijoittui lähes puolet kaupan alan työpaikoista Helsingissä vuonna 2013. Vähittäiskaupan työpaikkoja löytyy eniten Vironniemen, Kampinmalmin ja Vartiokylän (mm. Itäkeskuksen alue) alueilta, tukkukauppa Vallilan, Pitäjänmäen ja Kampinmalmin alueilla sekä moottoriajoneuvojen kauppa Pitäjänmäen, Herttoniemen ja Malmin alueilla.

Kuvio 3.19. Kaupan työpaikkojen osuus koko kaupungin kaupan alan työpaikkamäärästä seitsemän peruspiirin alueella 2013

Kaupan alan henkilöstömäärä, yritysten lukumäärä ja liikevaihdon arvo olivat vuonna 2014 edellisvuotta pienemmät sekä Helsingissä että koko maassa. Helsingissä yritysten liikevaihto laski jopa 16 prosenttia. Tavaratalokaupassa tuoreimpiin lukuihin tulee vaikuttamaan myös Anttilan konkurssi ja Stockmannin liikevaihdon lasku. Toisaalta väestönkasvun ja parantuneen taloudellisen suhdanteen ansiosta kaupan ala tullee kasvamaan tulevaisuudessa. Kaupan alan heikko kehitys näkyi myös liiketilamarkkinoilla (ks. alempana).

Kuvio 3.20. Helsingin seudun trendivertailu: Kauppa

Lähde: Tilastokeskuksen asiakaskohtainen suhdannepalvelu.

Kaupan ala onkin suuressa murroksessa, jonka taustalla vaikuttavat ennen kaikkea digitalisaatio ja globalisaatio. Monet pienet ostoskeskukset kuihtuvat (esim. Maunulassa ja Kontulassa), kun kuluttajat suuntaavat isoihin kauppakeskuksiin. Niistä pienten kauppiaiden on usein haastavaa löytää sopivaa liiketilaa. Myös kilpailu ulkomaalaisten toimijoiden kanssa on kiristynyt. Verkkokaupan osuus vähittäiskaupasta kasvoi Suomessa vuosina 2010–2015 34 prosenttia. Yhdellä napinpainalluksella kuluttaja saa tilattua tavaroita toiselta puolelta maapalloa ja ne kuljetetaan kotiin muutamassa päivässä. Kulutus ei kasva määrällisesti vaan ostokset siirtyvät verkkoympäristöön. Kuluttajat ovat hyväksyneet kauppakumppaneikseen paikallisten toimijoiden sijaan myös yhä enemmän ulkomaalaisia verkkokauppoja samalla kun logistiset ratkaisut ovat kehittyneet ja kaupankäynnin turvallisuus on parantunut. Verkkokaupasta ostetaan eniten vaatteita, kirjoja ja rahapelejä.¹

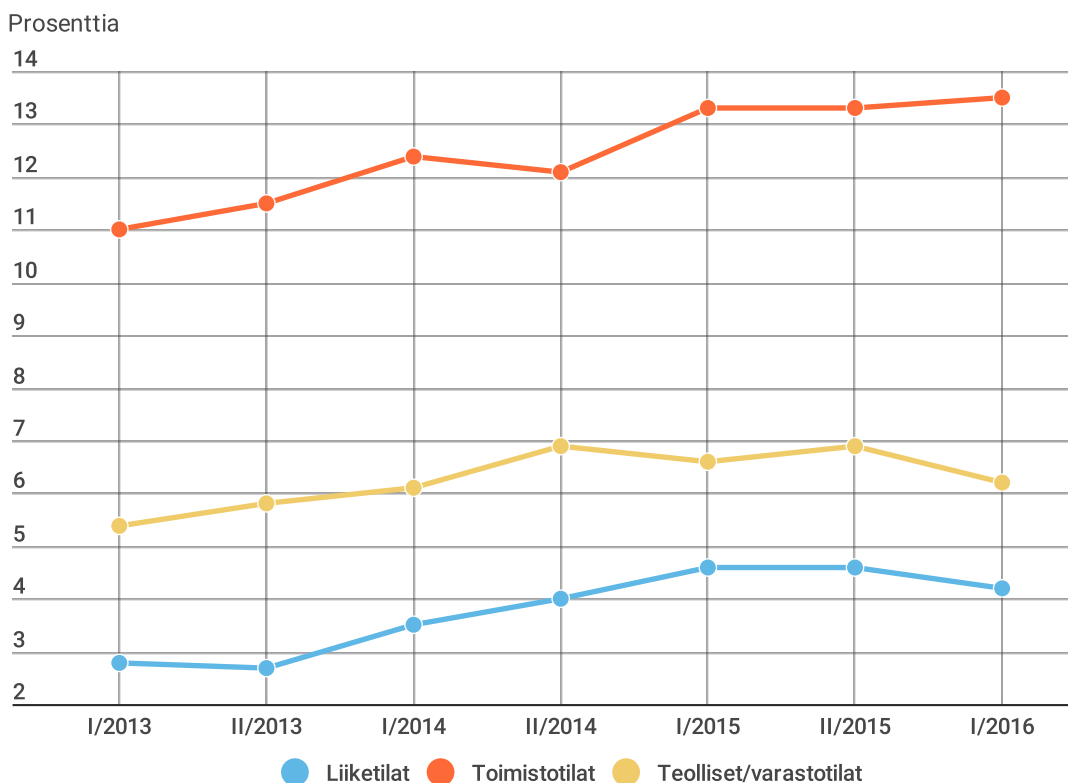
Liiketilöjen vajaakäyttö ei ongelma Helsingissä

Toimistotilojen vajaakäyttöaste on pääkaupunkiseudulla laskenut Helsinkiä lukuun ottamatta. Tosin sielläkin keskustan toimistotilojen vajaakäyttö oli vähentynyt vuonna 2016. Toimistotilojen vajaakäyttöaste on koko Helsingissä 11 %, keskustassa 8 % (II kvart. 2016). Pääkaupunkiseudulla luku on 14 %. Espoossa toimistotilojen vajaakäyttöaste oli 21 prosenttia, Vantaalla 15 prosenttia.

Pääkaupunkiseudulla liiketiloista oli vajaakäytössä noin neljä prosenttia kuluvan vuoden toisella neljänneksellä. Se oli niukasti vähemmän kuin vuotta aikaisemmin ja tyhjiä liiketiloja oli 145 800 neliometriä. Helsingin keskustan liiketiloista tosin vain prosentti eli 6 500 neliometriä oli vailla käyttöä. Vantaan liiketiloista tyhjinä oli yli viisi prosenttia ja Espoossa yli kolme prosenttia.

Teollisuus- ja varastotilojen vajaakäyttöaste oli pääkaupunkiseudulla kuusi prosenttia eli vapaana oli 477 000 neliometriä. Vantaalla määrä oli 202 600 ja Helsingissä 200 800 neliometriä. Espoossa se oli 73 800 neliötä. Vantaalla vajaakäyttöaste oli seitsemän prosenttia. Helsingissä ja Espoossa se oli kummassakin alle kuusi prosenttia.

Kuvio 3.21. Tyhjen toimitilojen osuus (%) toimitilakannasta pääkaupunkiseudulla. Puolivuositain (syys–maaliskuu)

Lähde: Helsingin seudun suunnat / Catella Property Oy.

Helsinki hyvä sijaintipaikka yrityksille

Helsingin kaupunki selvitti syksyllä 2016 Helsingissä toimivien yritysten näkemyksiä kaupungin elinkeinopolitiikan onnistumisesta. Lisäksi kaupunki halusi selvittää yritysten odotuksia tulevaisuuden elinkeinopolitiikkaan liittyen.

Taloustutkimus haastatteli selvitystä varten puhelimitse tuhat helsinkiläistä yritystä. Haastateltavat yritykset oli valittu erityisten kriteerien perusteella. Kriteereitä olivat esimerkiksi yrityksen toimiala, liikevaihto, maksetun yhteisöveron määrä ja yhteistyö kaupungin kanssa.

Vastanneet yritykset arvostivat Helsinkiä sijaintipaikkana. Yrityksen sijoittumiseen Helsingissä on vaikuttanut ennen kaikkea työntekijöiden, yrityksen omistajien ja johdon asuinpaikka, soveltuvan työvoiman saatavuus pääkaupunkiseudulla sekä nykyisten ja potentiaalisten asiakkaiden läheisyys. Myös Helsingin saavutettavuudella oli merkitystä.

Vastaajat olivat tyytyväisiä siihen, että Helsingissä on riittävästi erilaisia sijaintivaihtoehtoja, vaikkakin osa vastaajista koki hintatason korkeaksi ja yritystonttien saatavuuden haasteelliseksi. Julkiseen liikenteeseen oltiin tyytyväisiä, mutta muiden kaupungin sisäisten liikenneyhteyksien ja pysäköintimahdollisuuksien parantamiseen toivottiin panostuksia.

Helsinkiläisyrietykset ovat kyselyn perusteella positiivisia tulevaisuuden suhteen. Yli 40 prosentilla vastanneista oli laajentumissuunnitelmia ja valtaosa yrityksistä uskoi uusien tilojen löytyvän Helsingistä. Kolmella neljästä oli rekrytointitarpeita lähimmän vuoden sisällä.

Kaupungin asenne yrittäjyyttä ja yrittäjyyttä ja yritystoimintaa kohtaan nähtiin pääsääntöisesti myönteisenä. Meriteollisuuden yritykset ja muotoilun ja luovien alojen yritykset pitivät Helsinkiä kokonaisuutena yritysmuonteisempänä kuin muut yritykset. Kriittisimpiä olivat terveys- ja hyvinvointi-, ympäristöliiketoiminta-, logistiikka- ja kaupan alan yritykset.

Kaupungin yrityksille tuottamat palvelut ja muut toimenpiteet eivät olleet kovinkaan tunnettuja vastanneille yrityksille. Avaintoimialoista matkailualan yritykset olivat kaupungin palveluista parhaiten tietoisia, muut avainalat keskimääräistä vähemmän.

Useat yritykset olivat asioineet kaupungin kanssa erityisesti lupa-asioihin, työllistämispalveluihin tai kaavoitukseen liittyen. Palveluita käyttäneet olivat verrattain tyytyväisiä esimerkiksi kaupungin sähköisiin palveluihin, yritysneuvonta- ja työllistämispalveluihin sekä markkinointiyhteistyöhön. Sähköisiä palveluja oli käyttänyt joka kolmas, työllistämiseen liittyviä palveluita joka neljäs vastaajista. Kaavoitus- ja tonttiasiat sekä lupa-asiat puolestaan keräsivät enemmän kritiikkiä, johon syynä oli muun muassa byrokratian koettu raskaus sekä hitaus. Asiointia tulisikin vastaajien mielestä jatkossa yksinkertaistaa.

Kyselyn ansiosta kaupunki sai kehittämisideoita elinkeinopolitiikan valmisteluun. Monet yritykset erityisesti terveys- ja hyvinvointialoilla olisivat mielellään mukana esimerkiksi tutkimus- ja pilotointihankkeissa sekä omaan toimialaansa liittyvissä tilaisuuksissa. Myös kaupungin rekrytointi- ja työntajapalvelut olivat vastaajien mielestä kiinnostavia. Yritykset eivät olleet tietoisia kaupungin elinkeinopoliittisista tavoitteista tai toimenpiteistä tai palveluista, ja toivoivat kaupungilta nykyistä aktiivisempaa yhteydenpitoa ja viestintää yrityksiin päin.

Vastaajilta kysyttiin todennäköisyyttä suositella Helsinkiä sijaintipaikkana oman toimialansa yrityksille. Yli kolmasosa kysymykseen vastanneista oli valmis suosittelemaan Helsinkiä, kun taas kriittisiä oli hieman alle neljännes. Eri toimialoilla toimivien yritysten vastauksissa oli suuria eroja. Rahoitus- ja vakuutusaloilla toimivat yritykset olivat hyvin tyytyväisiä Helsinkiin sijaintipaikkana ja tämän vuoksi valmiita myös suosittelemaan kaupunkia muille. Myös muotoilun ja luovien alojen yritykset suosittelisivat Helsinkiä muita useammin. Sen sijaan logistiikka-, meriteollisuus ja Smart&Clean -yritykset suhtautuivat Helsinkiin sijaintipaikkana kriittisemmin.

Suositteluhalukkuuteen myönteisesti vaikuttaneita tekijöitä olivat muun muassa laajat markkinat ja asiakaspotentiaali. Myös Helsingin keskeinen sijainti yhdessä hyvien kulkuyhteyksien ja toimivan julkisen liikenteen kanssa nostivat kaupungin yritysten näkökulmasta hyväksi sijaintipaikaksi. Selkeä etu oli myös liike-elämän keskittyminen Helsinkiin, mikä heijastuu osaavan työvoiman saatavuuteen ja alihankkijoiden ja yhteistyökumppaneiden läheiseen sijaintiin.

Kritiikkiä puolestaan saivat muun muassa kaupungin korkea hintataso erityisesti asumisessa ja toimitiloissa, byrokratia sekä liikenteen sujuvuus. Erityisesti liikenneuhkat ja käynnissä olevat lukuisat tietyt nostettiin esille suositteluhalukkuutta laskeneina asioina.

¹ TNS Gallup, Tilastokeskus ja Kaupan liitto: Verkkokauppatilasto

3.6. Kampusalueiden työpaikkakehitys

ANU HENRIKSSON

- Kampusalueiden työpaikkamäärä on vähentynyt 2008–2013, poikkeuksena Viikin alue.
- Palvelualojen työpaikkojen määrä on kuitenkin kasvanut Helsingin kampusalueilla.

Kampusalueiden toivotaan kehittyvän innovaatio- ja liiketoimintakeskittymiksi

Helsingissä sijaitsevista kampuksista on toivottu kehittyvän innovaatio- ja liiketoimintakeskittymiä, joissa syntyy uusia yrityksiä ja työpaikkoja. Kehitystyötä kampuksen läheisyydestä hyötyvien yritysten houkuttelemiseksi on toteutettu yhteistyössä yliopistojen ja korkeakoulujen kanssa. Tässä tekstissä luodaan katsaus kampusalueiden työpaikkakehitykseen.

Kumpulan alue: tieteellisen tutkimuksen työpaikat vähentyneet

Kumpulan tiedekampuksella toimii Helsingin yliopiston matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta ja sen viisi laitosta: fysiikan laitos, geotieteiden ja maantieteen laitos, kemian laitos, matematiikan ja tilastotieteen laitos sekä tietojenkäsittelytieteen laitos. Avainaloja ovat avaruustutkimus, datatiede, ilmakehätieteet, kaupunkitutkimus, materiaalitutkimus ja nanotiede.

Kumpulan tilastollisella osa-alueella, jossa kampus sijaitsee, on työpaikkojen määrä vuosina 2008–2013 vähentynyt kuudella prosentilla ja oli vuonna 2013 2570. Työpaikkamäärä on vähentynyt ennen kaikkea liikenteen alalla, taiteiden, viihteen ja virkistykseen alalla sekä tieteellisen tutkimuksen, markkinatutkimuksen ja mainostoiminnan aloilla. Muita aloja, joilla työpaikkojen määrä on vähentynyt merkittävästi, ovat matkatoimintayritys sekä kiinteistön- ja maisemanhoito. Työpaikkamäärä on sen sijaan kasvanut merkittävästi liike-elämän erikoistuneissa palveluissa, julkisessa hallinnossa ja korkea-asteen koulutuksessa. Myös terveys- ja sosiaalipalveluiden ja kaupan alan työpaikkojen määrä on kasvanut.

Meilahden alue: terveys- ja sosiaalipalvelujen työpaikkojen määrä kasvussa

Meilahden kampuksella toimii Helsingin yliopiston lääketieteellinen tiedekunta ja alue on lääketieteen, terveyden ja hyvinvoinnin osaamiskeskittymä Helsingissä. Kampus kuuluu Meilahden tilastolliseen osa-alueeseen, jossa vuonna 2013 oli yhteensä 12997 työpaikkaa. Työpaikkojen määrä alueella väheni vuosina 2008–2013 kuusi prosenttia, tasaisesti useilta eri toimialoilta. Työpaikkojen määrä väheni erityisesti rakentamisessa, liikenteessä, hallinto- ja tukipalvelutoiminnassa, sekä informaation ja viestinnän aloilla[1].

Alueelta näyttää siis hävinneen paljon toimistotyötä ja tilalle on tullut toisaalta julkisen hallinnon ja terveys- ja sosiaalipalvelujen työpaikkoja, mutta myös matkailuun ja virkistyspalveluihin[2] liittyviä työpaikkoja.[3]

Viikin alueen työpaikat lisääntyneet neljänneksellä

Viikin kampus on bio- ja ympäristötieteiden, maa- ja metsätaloustieteiden sekä farmasian ja eläinlääketieteen opetuksen ja tutkimuksen keskittymä. Viikin kampuksella työskentelee lähes 1900 ihmistä, ja opiskelijoita kampuksella on yli 6000. Kampusalueella toimii yliopiston yksiköiden lisäksi useita sektoritutkimuslaitoksia, joiden kanssa yliopisto tekee yhteistyötä, esimerkiksi Biotekniikan instituutti, Neurotieteen tutkimuskeskus sekä Yliopistollinen eläin-sairaala.

Kiinteä osa toimintaa ovat myös Helsingin yliopiston opettajaharjoittelijakouluna toimiva Viikin normaalikoulu sekä kehittämiskeskus Helsinki Think Company.

Viikin kartanon alue on ollut Helsingin yliopiston opetus- ja tutkimuskäytössä vuodesta 1931 lähtien ja toiminut kampusalueena vuodesta 1946. Yliopiston maatalous-metsätieteellinen tiedekunta siirtyi sinne vähitellen 1960-luvulta lähtien.

Viikin tiedepuiston alueella työpaikkojen määrä on kasvanut vuosina 2008–2013 25 % ollen vuonna 2013 3788. Eniten työpaikkamäärä on kasvanut ohjelmistopalvelujen, rakentamisen ja vähittäiskaupan aloilla. Myös korkea-asteen koulutuksen, terveys- ja sosiaalipalvelujen sekä eläinlääkintäpalvelujen työpaikkamäärä kasvoi runsaasti. Työpaikkamäärä on samalla ajanjaksolla vähentynyt kirjasto- ja arkistoaloilla sekä muussa palvelu- ja järjestötoiminnassa.[4]

Keskustan läheisten kampusten työpaikkamäärä vähentynyt

Kaupungin ydinkeskustassa tai sen välittömässä läheisyydessä sijaitsevien kampusten työpaikkamäärä on siis vähentynyt, kun taas Viikin tiedepuiston alueella työpaikkamäärä kasvoi vuosina 2008–2013 neljänneksellä. Kehitys saattaa liittyä yleisempään kehityskulkuun, jossa osaamisintensiiviset yritykset eivät löydä sopivia tiloja keskustasta, vaan siirtyvät kauemmas. Sama kehitys näkyy myös matalamman jalostusasteen aloilla, esimerkiksi logistiikassa ja rakentamisessa. Luvuissa on havaittavissa yliopistoissa tehdyt leikkaukset tutkimukseen liittyvien työpaikkojen vähenemisenä. Myös julkiseen sektoriin kuuluvat kirjasto-, museo- ja arkistoalat ovat vähentäneet henkilöstöä.

Palvelualojen työpaikat ovat sen sijaan kasvaneet myös kampusalueilla.

[1] Erityisesti kustannustoiminnassa, radio- ja tv-toiminnassa, ohjelmistokonsultoinnissa ja tietopalvelutoiminnassa.

[2] Taiteiden, viihteen ja virkistysalan työpaikat lisääntyneet 55 %, erityisesti kirjasto-, arkisto- ja museotoiminnassa sekä urheilutoiminnassa ja huvi- ja virkistyspalveluissa.

[3] Lähde: Tilastokeskuksen työssäkäyntitilasto (aluesarjat)

[4] Lähde: Tilastokeskuksen työssäkäyntitilasto (Aluesarjat)

3.7. Ympäristöliiketoiminta ja resurssiviisaus

ANU HENRIKSSON, MARKUS LUKIN JA PETTERI HUUSKA

- Alan työpaikkojen määrä on kasvussa Uudellamaalla
- Julkisen sektorin satsaukset älykkääseen rakentamiseen ja uusiutuvaan energiaan tukevat alan kehittymistä.
- Julkisen sektorin strategiset ratkaisut tuottavat tulosta yhdistettynä uuteen teknologiaan ja yhteistyöhön. Esimerkiksi loppusijoitettavan jätteen määrä on vähentynyt pääkaupunkiseudulla merkittävästi uuden jätevoimalan aloitettua toimintansa

Ympäristöliiketoiminta kasvussa

Tilastokeskuksen määritelmän mukaan ympäristöliiketoiminnalla (cleantech) tarkoitetaan ympäristön pilaantumista estävää tai luonnonvaroja säästävää tuotantoa. Ympäristöteknologia on osa ympäristöliiketoimintaa. Ympäristöliiketoiminta voi olla tietyn yrityksen pää- tai sivutoimintaa. Ympäristöliiketoiminta ei ole oma toimialansa, vaan tuotanto on hajautunut useaan eri toimialaluokkaan.

Ympäristöliiketoimintaan liittyvien toimipaikkojen määrä on kasvanut Uudellamaalla vuosina 2010–2014 28 prosenttia ja henkilöstön määrä seitsemän prosenttia. Työllisyys kasvoi määrällisesti eniten vesihuollossa ja maisemanhoitopalveluissa, suhteellisesti puolestaan vesi- ja tuulivoimalla tapahtuvassa sähkön tuotannossa.

Alan yritystoiminnan kehittymistä Helsingissä tukee muun muassa vuonna 2013 aloitettu Fiksu Kalasatama-hanke, jonka kokonaistavoitteena on tehdä uudesta kaupunginosasta älykkään kaupunkirakentamisen mallialue. Erityisesti kestävä kehitys, energiakäyttäytymisen ja jätteiden hyötykäyttö ovat keskiössä ja alue tarjoaa innovaatioalustan uusille ideoille. Myös Jätkäsaaren rakentamisessa on hyödynnetty uusia ympäristöliiketoimintaan liittyviä ratkaisuja.

Helsingissä on useita uusiutuvaan energiaan pohjautuvia investointeja. Kivikon aurinkovoimala on tuottanut enemmän energiaa kuin odotettiin. HSY:n Viikinmäen jätevedenpuhdistamossa tuotetaan jätevesilietteestä biokaasua liikennepolttoaineeksi ja energiantuotantoon.

Strategiset päätökset kaupungin hankinnoissa ja jätepolitiikassa tuloksellisia

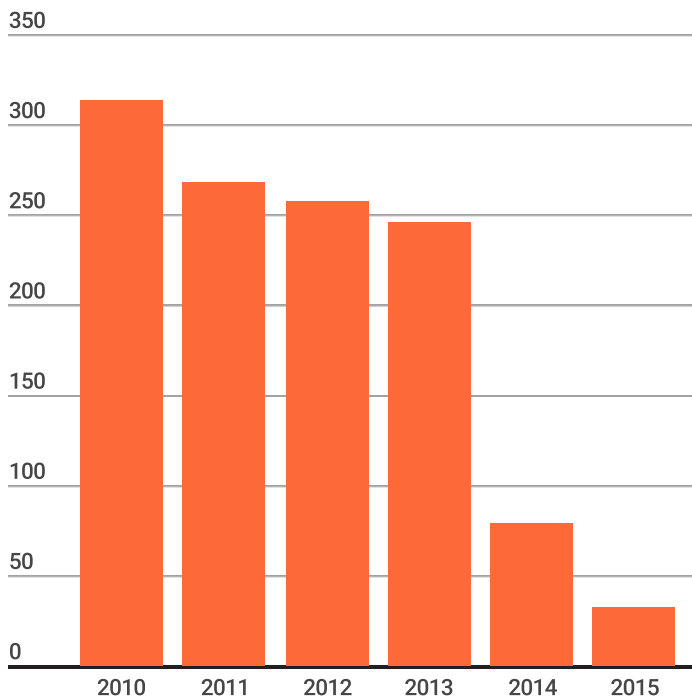
Resurssitehokkuutta parannetaan Helsingissä mm. hankinnoilla, jätehuollon kehittämisellä ja maamassalogistiikalla sekä kumppanuuksilla.

Kaupungin hankintojen ympäristökriteerien asettamisen yhtenä tavoitteena on resurssitehokkuuden parantaminen. Ympäristökriteerien käyttö yhteishankinnoissa on kymmenessä vuodessa kasvanut 16 %:sta yli 50%:iin. Kaupungin yhteishankinnoista huolehtivat Hankintakeskus ja Stara. Hankintakeskuksen vuoden 2015 yhteishankintojen kilpailutuksista 51,3 prosentissa oli mukana ympäristökriteerejä. Staran kaikissa kilpailutetuissa hankinnoissa oli asetettu ympäristökriteerejä vuonna 2015. Kaupungin tavoitteena on, että kaikissa hankintaprosesseissa käytetään ympäristökriteerejä vuoteen 2020 mennessä. Muista kynnysarvot ylittäviä hankintoja tekevästä virastoista kolmasosa pääsi vuoden 2015 välitavoitteeseen, jonka mukaan 50 % hankinnoista tulisi sisältää ympäristökriteerejä.

Jätepolitiikan tavoitteita ovat sekä jätemäärien vähentäminen että kierrätysasteen nostaminen. Pääkaupunkiseudulla loppusijoitettavan jätteen määrä putosi merkittävästi vuonna 2014 Vantaan jätevoimalan toiminnan käynnistymisen myötä (kuvio 3.22). Pääkaupunkiseudulla loppusijoitetun yhdyskuntajätteen määrä oli 80 kg/as vuonna 2014, kun se vielä vuonna 2010 oli 270 kg/as. Toisaalta HSY:n lajitteluaktiivisuutta koskevien kyselyiden mukaan jätteiden lajittelu kotitalouksissa näyttäisi hieman vähentyneen jätevoimalan tulon jälkeen.

Maa-ainesten kaivumassojen koordinoitu hallinta ja hyötykäyttö vähentävät kuljetuksia ja parantavat resurssitehokkuutta. Kaupungin yleisten alueiden rakentamisessa hyötykäytettiin vuonna 2015 yhteensä 460 720 tonnia kaivumassoja. Määrä on nelinkertainen vuodesta 2012. Vuonna 2015 kaivumassojen hyötykäytöllä eli kuljetuksia vähentämällä säästettiin 2,1 miljoonaa litraa polttoainetta, joka vastaa 5175 CO₂-tonnia.

Kuvio 3.22. Loppusijoitetun yhdyskuntajätteen määrä kg/asukas

Lähde: HSY / Ymk.

3.8. Muotoilu

HEIDI PUSSILA

- Helsingin kaupunki on hyödyntänyt muotoilua kaupungin kehittämisessä jo vuosien ajan.
- Pitkäaikainen työ muotoilun parissa on johtanut kansainväliseen menestykseen. Helsinki valittiin maailman muotoilupääkaupungiksi vuonna 2012. Vuonna 2014 Helsinki nimettiin puolestaan Unescon City of Designiksi.
- Muotoilua on hyödynnetty hyvin konkreettisesti kaupungin kehityshankkeissa. Vuosina 2013–2015 kaupunki palkkasi kolme kaupunkimuotoilijaa avuksi julkisten palveluiden suunnitteluun. Samaan aikaan luotiin myös 500 henkilön avoin Muotoiluagentit-verkosto kaupungin työntekijöille.
- Vuonna 2016 Helsinki palkkasi ensimmäisenä eurooppalaisena pääkaupunkina kaupungin palvelukseen muotoilujohtajan, mikä vahvisti entisestään Helsingin strategista kehittämistä muotoilun keinoin.

Helsingille kansainvälisiä muotoilualan tunnustuksia

Muotoilu on yksi Helsingin kaupungin avaintoimialoista, joten muotoiluosaamista on kehitetty viime vuosina eri tavoin kaupungin virastoissa ja yhteistyöverkostoissa. Pitkäaikainen työ muotoilun parissa ja urauurtava kehitys muotoilua hyödyntävänä kaupunkina on johtanut muun muassa kansainvälisiin tunnustuksiin. Helsinki valittiin vuonna 2012 yhdessä Espoon, Vantaan, Kauniaisten ja Lahden kanssa teollisen muotoilun maailmanjärjestön IC-SIDin nimeämäksi maailman designpääkaupungiksi (World Design Capital Helsinki 2012). Vuoden kantavana ajatuksena toimi ”Avoin Helsinki – Design on osa elämää.” Designpääkaupunkivuotena järjestettiin 2 800 tapahtumaa ja toteutettiin 550 projektia. WDC-ohjelmaan toteuttamiseen osallistui yhteensä 290 organisaatiota. Designpääkaupunkivuoden näyttelyissä, tapahtumissa ja kohteissa vieraili noin 2,5 miljoonaa kävijää. Hankkeen budjetti oli 17,8 miljoonaa euroa. Taustaorganisaationa toimineen Kansainvälisen designsäätiön taloudellinen tulos oli vuoden jälkeen noin 100 000 euroa ylijäämäinen. (Maailman designkaupunki Helsinki 2012)

Muutama vuosi designpääkaupunkivuoden jälkeen, Helsinki valittiin vuonna 2014 Unescon City of Designiksi. Unescon Creative Cities -verkostoon kuuluu yhteensä 69 kaupunkia, joista 15 on valittu verkostoon City of Design -kaupunkeina, joiden johtoteemana on muotoilu ja sen hyödyntäminen kaupunkikehityksessä.

Muotoilu avuksi kaupungin kehittämiseen

Designpääkaupunkivuoden perintö jatkui myös Toimiva kaupunki -projektilla vuosina 2013–2015. Projektin rahoitus oli 1,5 miljoonaa euroa. Hankkeen tarkoituksena oli kehittää muotoiluun liittyvää osaamista julkisten palveluiden suunnittelussa. Hankkeessa työskenteli

kolme kaupunkimuotoilijaa, jotka opastivat Helsingin kaupungin työntekijöitä muotoilun hyödyntämisessä ja käyttivät muotoilun menetelmiä erilaisissa kehityshankkeissa. Hallintokuntia palvellut Apu ja neuvonta -palvelu sparrasi yhteensä noin 70 eri hanketta siitä, miten muotoilun hyödyntämistä ja käyttäjälähtöisyyttä yleisesti voi vahvistaa. Kaiken kaikkiaan kaupunkikehitysprojekteja oli 15, joista suurimpia olivat: HAM uudistuu, Kouluruoka rokaa!, Kaisa-talon kirjasto, Oman muotoinen koti, Siisti työmaa, Festivaalipuisto, Ison Omenan palvelutori ja Yrityslinna. Muotoiluagentit-verkosto (yht. 500 henkilöä) luotiin puolestaan avoimeksi yhteisöksi kaikille niille kaupungin työntekijöille, jotka olivat kiinnostuneita muotoilusta. (Toimiva kaupunki 2017)

Helsinki palkkasi ensimmäisenä eurooppalaisena pääkaupunkina itselleen muotoilujohtajan

Toimiva kaupunki -projekti päättyi vuoden 2015 lopussa. Tämän jälkeen merkittäviä panostuksia muotoiluun ja sen hyödyntämiseen on ollut mm. Chief Design Officerin eli muotoilujohtajan palkkaaminen 1.9.2016 kaupungin palvelukseen. Muotoilujohtajaksi valittiin Anne Stenros (tohtori, arkkitehti SAFA). Muotoilujohtajan nimittäminen vahvisti entisestään Helsingin strategista kehittämistä muotoilun keinoin. Rekrytointi oli merkittävä myös ainutlaatuisuudessaan; mikään muu eurooppalainen pääkaupunki ei ollut tätä ennen palkannut kaupungin palvelukseen muotoilujohtajaa.

Kaupunki on lisäksi käynnistänyt Helsinki City Lab -hankkeen (2016–2018), joka omalta osaltaan tukee kokeilukulttuuria. Helsinki City Lab on ”sekä kehittäjäyhteisö että avoin kaupunkilaboratorio, joka on yhteinen kohtaamispaikka kaikille kaupungin kehittämishankkeille. Laboratorio vastaa siitä, että muotoilua hyödynnetään kaupungin kehitys- ja innovaatiotoiminnassa ja että kehittäminen on käyttäjälähtöistä.” (Helsingin kaupunki 2015). Keskeisiä käyttäjälähtöisen kehittämisen esimerkkejä sekä Helsingin muotoilun hyödyntämisen kehityskaari on kuvattu verkkojulkaisussa: www.muotoilutarinat.fi

Toimiva Helsinki

4.1. Esikaupunkialueiden kehitys

MATS STJERNBERG

- Helsinki koostuu hyvin erilaisista asuinalueista. Alueet eroavat toisistaan muun muassa väestörakenteeltaan ja asuntokannaltaan.
- Helsingin kantakaupunki eroaa esikaupunkivyöhykkeestä rakennetun ympäristön ohella erilaisten sosioekonomisten ominaisuuksien osalta. Myös esikaupunkivyöhykkeen asuinalueiden välillä on suuria eroja.
- Työttömyysaste on nousut melkein kaikkialla Helsingissä 2000-luvulla ja erityisesti vuosien 2011–2014 välillä. Kaikkein eniten työttömyys on lisääntynyt tietyillä kerrostalovaltaisilla esikaupunkialueilla, jotka jo ennestään ovat olleet korkean työttömyysasteen alueita.

Helsingin asuinalueet eroavat toisistaan, rakenteelliset muutokset hitaita

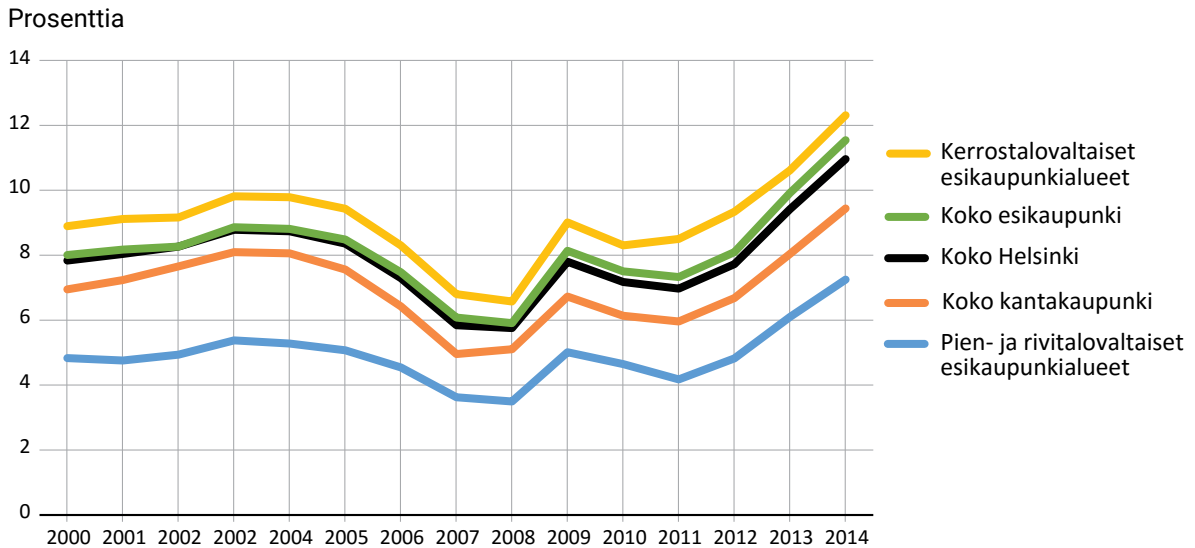
Helsingin asuinalueet eroavat toisistaan niin asukasrakenteeltaan, asuntokannaltaan kuin sijainniltaan. Alueiden väliset sosioekonomiset erot näkyvät muun muassa väestön työllisyydessä, tulo- ja koulutustasossa sekä terveydessä ja hyvinvoinnissa, kun taas demografisia eroja voidaan havaita muun muassa väestön ikärakenteessa, kotitalouksien kokojakaumissa sekä maahanmuuttajien osuuksissa. Alueiden väliset sosioekonomiset ja demografiset erot ovat yhteydessä asuntokannan alueellisiin eroihin. Koska asuntokannassa tapahtuvat muutokset ovat tyypillisesti hitaita, myös väestörakenteen muutokset ovat yleensä melko vähäisiä lyhyellä aikavälillä. Helsingissä on nähtävissä, että alueellinen eriytyminen on aiempaa monikerroksisempaa, ja esimerkiksi korkea työttömyys sekä matala tulotaso ja koulutustaso paikantuvat Helsingissä usein samoille alueille. Monessa tapauksessa näillä alueille on lisäksi verrattain korkea vieraskielisen väestön osuus. Tällaiset alueet ovat tyypillisesti kerrostalovaltaisia esikaupunkialueita, joissa lisäksi vuokra-asuntojen osuus on korkea.

Esikaupunkialueet eroavat kantakaupungista

Helsingin kantakaupungin ulkopuolisella esikaupunkialueella asuu noin kaksi kolmasosaa kaupungin väestöstä. Esikaupunkialue eroaa kantakaupungista ensinnäkin asuntokannaltaan. Siinä missä kantakaupunki on kerrostalovaltainen ja sen asuntokannasta yli puolet on

rakennettu ennen vuotta 1950, esikaupunkialueet koostuvat asuntokannaltaan varsin erityyppisistä alueista, jotka on rakennettu eri vuosikymmeninä pääosin 1950-luvulta lähtien. Esikaupunkialueiden joukossa on sekä kerrostalo- että pien- ja rivitalovaltaisia alueita.

Kuvio 4.1. Työttömyysaste (25–64-vuotiaat) Helsingissä, Helsingin kantakaupungissa, kerrostalovaltaisilla esikaupunkialueilla sekä pientalovaltaisilla esikaupunki-alueilla vuosina 2000–2014

Esikaupunkialueella vieraskielisen väestön osuus on yleisesti korkeampi ja kotitalouksien koko keskimäärin suurempi kuin kantakaupungissa. Myös tulo- ja koulutustaso on keskimäärin matalampi ja työttömyysaste on korkeampi kuin kantakaupungissa. Esimerkiksi työttömyysaste ikäryhmässä 25–64 on selvästi korkeampi esikaupunkialueilla kuin kantakaupungissa ja hieman korkeampi kuin koko Helsingissä (kuviot 4.1).

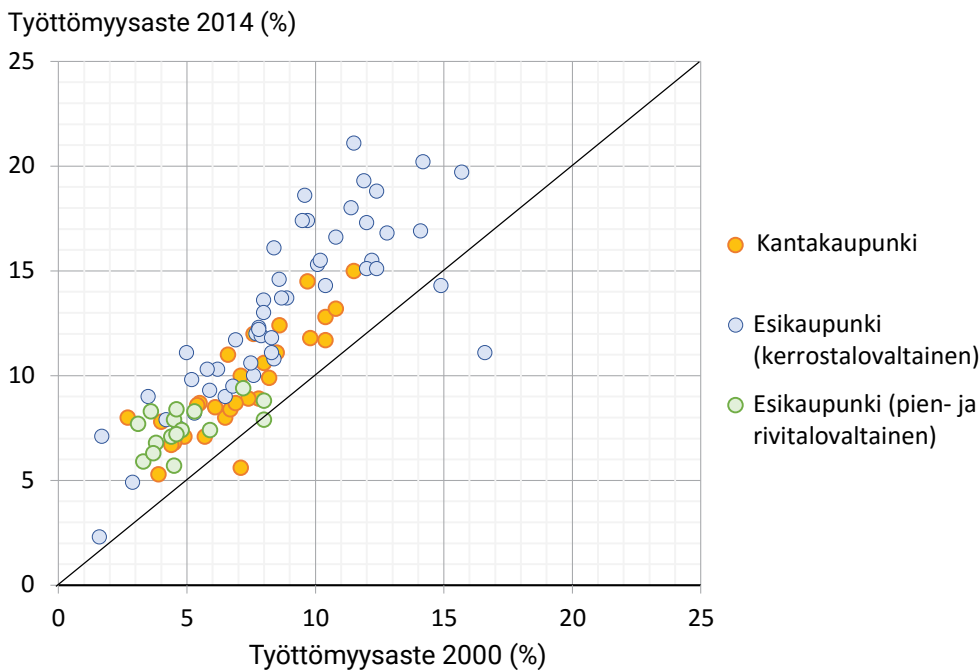
Työttömyysaste noussut lähes kaikilla asuinalueilla, alueet eroavat toisistaan

Erityyppiset esikaupunkialueet eroavat kuitenkin merkittävästi toisistaan, ja työttömyys on ollut koko 2000-luvun korkeampi kerrostalovaltaisilla esikaupunkialueilla kuin kantakaupungissa tai Helsingissä keskimäärin, kun taas pientalo- ja rivitalovaltaisilla esikaupunkialueilla työttömyysaste on ollut selvästi matalampi. Korkean työttömyysasteen alueita ovat usein sellaisia, joissa ARA-vuokra-asuntojen osuus on verrattain korkea. Työttömyysasteen kehitys on 2000-luvulla ollut samansuuntainen Helsingin kantakaupungissa, esikaupungissa sekä erityyppisillä esikaupunkialueilla ja pitkälti seurannut taloussuhdanteita. Viimeaikainen kehitys osoittaa, että työttömyysaste on kasvanut Helsingin erityyppisillä alueilla erityisesti vuosien 2012–2014 aikana.

Työttömyysaste on noussut melkein kaikilla Helsingin alueilla vuosien 2000 ja 2014 välillä (kuviot 4.2). Korkeimman työttömyyden alueet ovat pääosin kerrostalovaltaisia esikaupun-

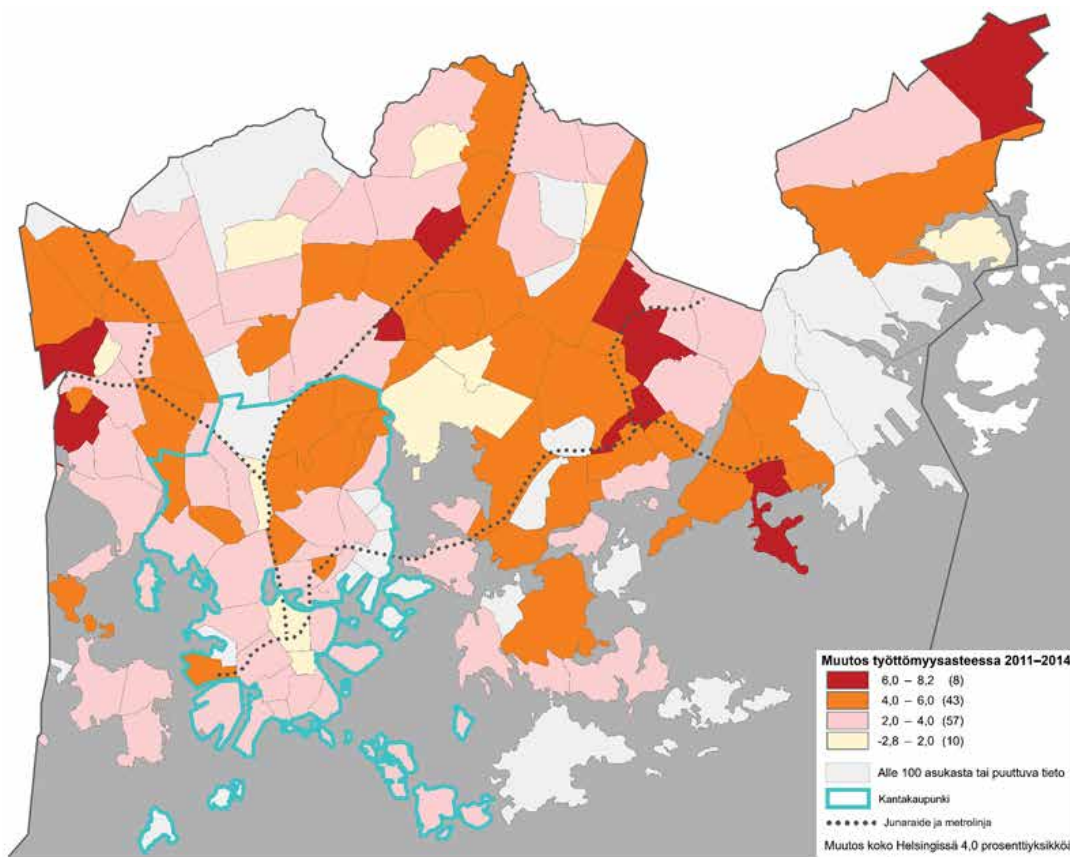
kialueita. Joukossa on etenkin 1960- ja 1990-luvuilla rakennettuja sekä muutama 1950- ja 1980-luvuilla rakennettu kerrostalovaltainen asuinalue. On kuitenkin huomattava, että kerrostalovoittoisten esikaupunkialueiden joukossa on myös matalan työttömyysasteen alueita. Työttömyysaste on alhainen etenkin tietyillä kantakaupungin lähellä sijaitsevilla 1960-luvun alueilla. Kerrostalovaltaisilla alueilla on kuitenkin yleisesti ottaen selvästi korkeampi työttömyysaste kuin pientalovaltaisilla alueilla sekä kantakaupunkiin kuuluvilla alueilla. Vuosien 2011 ja 2014 välillä työttömyysaste on noussut kaikkein eniten erityisesti radanvarsien ja metrolinjan tuntumassa sijaitsevilla kerrostalovaltaisilla alueilla (kuvio 4.3). Joukossa on erityisesti 1960-, 1970- ja 1980-luvuilla rakennettuja sekä muutamia 1990-luvulla rakennettuja kerrostalovaltaisia alueita. Työttömyys on yleisesti kasvanut kaikkein eniten sellaisilla alueilla, jotka ennestään ovat leimallisesti olleet korkean työttömyysasteen alueita.

Kuvio 4.2. Työttömyysaste (25–64-vuotiaat) Helsingin erityyppisillä asuinalueilla vuosina 2000 ja 2014

Lähde: Helsingin seudun aluesarjat.

Kuvio 4.3. Työttömyysasteen (25–64-vuotiaat) muutos Helsingissä osa-alueittain vuosina 2011–2014

4.2. Asukkaiden tyytyväisyys palveluihin

VESA KESKINEN

- Yleinen tyytyväisyys kasvanut vuodesta 2012. Helsingin tulokset olivat vuoden 2016 kyselyssä parempia kuin koskaan kunta- ja kaupunkipalvelut-tutkimuksen historiassa.
- Infralle ja kulttuuripalveluille annettiin huippupisteet.
- Arjen ongelmat ovat vähentyneet.
- Hammaslääkäripalveluissa ja vanhusten huollossa on parannettavaa.

Yleinen tyytyväisyys palveluihin kasvanut

Helsingiläisten tyytyväisyyttä kotikaupunkinsa palveluihin ja asumiseen kaupungissa on selvitetty saman sisältöisillä tutkimuksilla yhdeksän kertaa valtuustokausittain vuosien 1983 ja 2016 välillä. Uusimpaan kevään 2016 kyselyyn vastasi 1 081 helsinkiläistä.

Vastaajien mielipiteitä asuinkunnastaan ja sen tarjoamista palveluista on selvitetty laajalla kysymyssarjalla. Vuonna 2016 kysytyistä 67 asiasta 40 (60 %) oli sellaisia, joiden tilaa vähintäänkin puolet vastaajista piti hyvänä. Vuonna 2012 näin oli 53 prosentissa asioista. Yleinen tyytyväisyys on siis kasvanut.

Tyytyväisimpiä helsinkiläiset ovat olleet koko 2000-luvun pitkälti samoihin asioihin. Vuonna 2016 näitä olivat:

- juomaveden laatu (tyytyväisiä 96 prosenttia)
- julkinen liikenne (91 %)
- kirjastopalvelut (91 %)
- yleinen järjestys (90 %)
- jätehuolto (88 %)

Myös kulttuuripuolen palveluista museot ja taidenäyttelyt (85 %) sekä kierrätystoiminta (84 %) saivat huippupisteet. Kymmenen parhaiten hoidettua palvelua ja asiaa olivat Espoossa ja Vantaalla pitkälti samat kuin Helsingissä. Julkinen liikenne ei kuitenkaan noussut naapurikaupungeissa Helsingin tasolle.

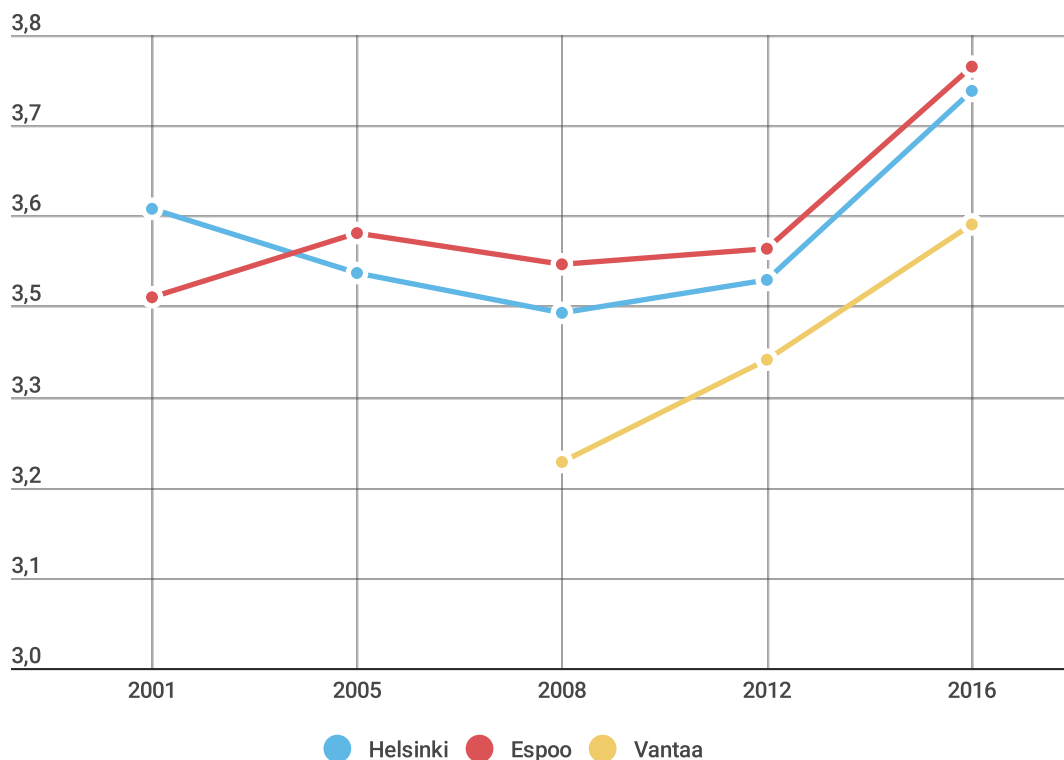
Eniten tyytymättömyyttä kohdistuu vuokra-asuntojen saantiin, hammaslääkäripalveluihin ja vanhusten kotihoitoon

Helsingissä oli vuoden 2016 kyselyn mukaan kuusi (vuonna 2012 neljä) sellaista asiaa, joissa suurempi vastausosuus tuli vaihtoehtoihin [asiat ovat] ”melko huonosti” tai ”erittäin huonosti”. Nämä olivat huonommuusjärjestyksessä: vuokra-asunnon saanti, kunnan hammaslääkäripalvelut, vanhusten kotihoito (kotipalvelu ja kotisairaanhoido), vanhusten asumis- ja laitoshoitopalvelut, pientalotontin saanti ja vammaispalvelut.

Vuosien 2001–2016 tutkimuksissa on 54 sellaista asiaa, joita on kysytty joka vuosi. Näiden tulos voidaan tiivistää indeksillä, jossa indeksin arvo 1 kuvaa kaikkein negatiivisinta suhtautumista ja arvo 5 myönteisintä suhtautumista. ”En osaa sanoa” -vastaukset eivät vaikuta indeksin arvoon. Sen sijaan indeksiä laskettaessa on painotettu terveyskeskuksen lääkäripalveluja, peruskoulua, sairaalapalveluja, hammaslääkäripalveluja sekä lasten päivähoidoa muita asioita enemmän. (Indeksin kaupunkikohtaiset tulokset ks. kuvio 4.4).

Kuvio 4.4. Tyytyväisyyden kehitys pääkaupunkiseudun kunnissa 2001–2016, laaja asuinkuntaindeksi, 54 asiaa

Asuinkuntaindeksi

Lähde: Kunta- ja kaupunkipalvelut 2016.

Helsingiläisten tyytyväisyys kunnan palveluihin kansallista kärkeä

Laajan asuinkuntaindeksin perusteella kunnan palveluihin ja toimintaan oltiin tyytyväisimpiä Espoossa, Helsingissä ja Forssassa (Kaupunki- ja kuntapalvelut 2016, 8). Eniten tyytyväisyys on kasvanut vuodesta 2012 Espoossa ja Helsingissä. Helsingin tulos on kunta- ja kaupunkipalvelut tutkimuksen historian paras.

Arjen ongelmat vähentyneet

Vuoden 2016 kunta- ja kaupunkipalvelututkimuksen mukaan Helsingin vastanneista 37 prosenttia oli sellaisia, joilla ei itsellään tai heidän lähipiirillään ollut kysytyjä arjen ongelmia (14 kpl). Sujuvaa arkea elävien osuus on kasvanut vuodesta 2012, jolloin arjen ongelmia oli 30 prosentilla vastaajista. Yleisimmät arjen ongelmat olivat elämää haittaava sairaus tai vamma, liika työ, työttömyys ja taloudelliset ongelmat.

4.3. Ympäristö

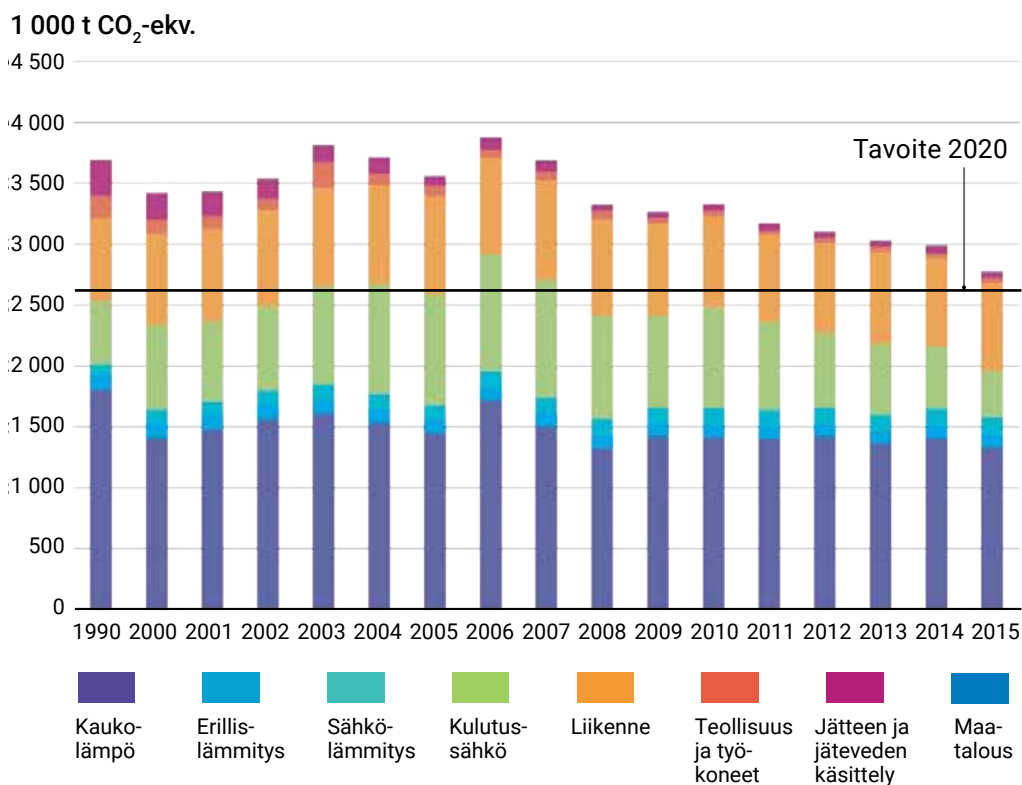
MARKUS LUKIN JA PETTERI HUUSKA, HELSINGIN YMPÄRISTÖKESKUS

- Monet indikaattorit osoittavat ympäristön tilan kehittyneen myönteiseen suuntaan.
- Helsingissä edelleen paljon alkuperäistä luontoa ja virkistysalueita asukasmäärään nähden.

Kasvihuonepäästöjen määrä vähentynyt viime vuosina

Helsingin kasvihuonekaasupäästöt ovat kehittyneet positiivisesti viime vuosina (kuvio 4.5). Päästöjä on vähentänyt viime vuosina sähkön valtakunnallisten päästöjen supistuminen, Hellen Oy:n energiantuotannon ominaispäästöjen aleneminen sekä kaupunkialueen energiatehokkuuden paraneminen. Vuonna 2015 kokonaispäästöt olivat 25 % vuotta 1990 alempana, kun päästötavoite vuodelle 2020 on 30 %. Alla oleva kuvio suurenee sitä painamalla.

Kuvio 4.5. Kasvihuonepäästöjen kehitys Helsingissä vuosina 1990–2015

Asukaskohtainen energiankulutus supistunut

Helsingin kaupunkialueen energiankulutus on valtuustokauden aikana supistunut etenkin asukaskohtaisesti laskettuna. Merkittävimpanä syynä tähän on energiatehokkuuden paraneminen rakennuksissa sekä sähkölaitteissa kuten valaistuksessa sekä ajoneuvojen energiankulutuksen paraneminen. Helsingin asukaskohtainen energiankulutus oli 11 % alempana vuoteen 2005 verrattuna, kun ympäristöpolitiikan tavoitteena on 20 % pudotus vuoteen 2020 mennessä.

Kuvio 4.6. Energian kulutus ja kulutuksen muutos vuosina 2005–2015 eräiden kulutusmuotojen osalta

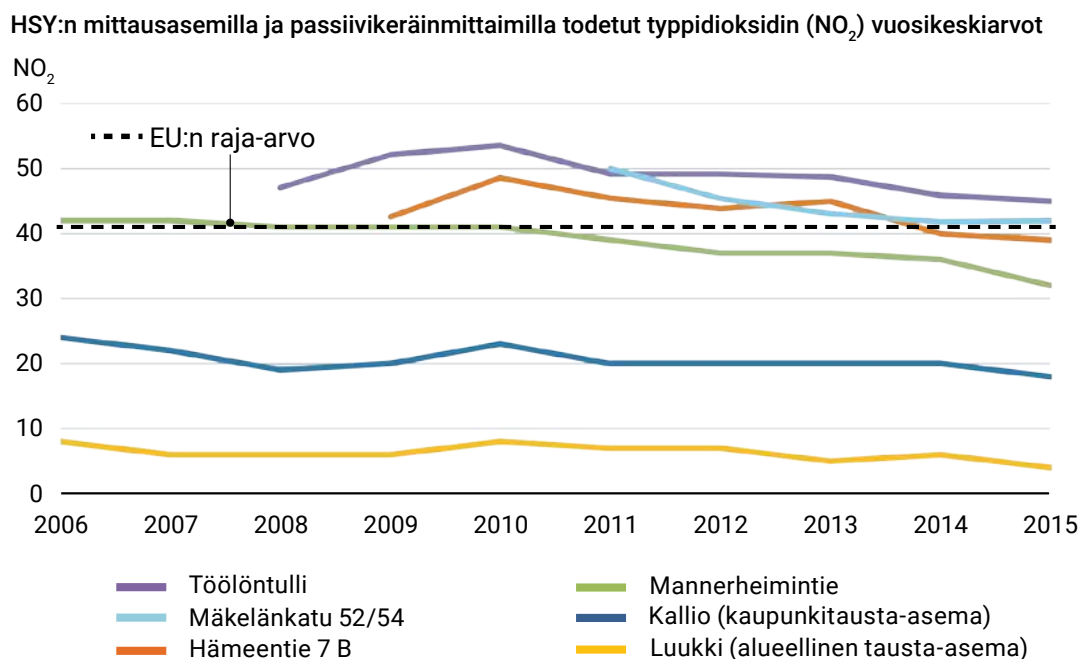
	Muutos 2005–2015 (%)	Määrä kWh/as vuonna 2015	
Kaukolämpö (säädörjattu)	-10	11 214,26	
Erillislämmitys (säädörjattu)	-16	479,07	
Sähkölämmitys (säädörjattu)	-1	539,8	
Kulutussähkö	-10	6 272,84	
Henkilöautot	-9	2 093,65	
Muu tieliikenne	-20	1 324,32	
Junat	6	177,61	
Laivat	3	1 110,49	
Teollisuus ja työkoncet	-63	230,83	
Yhteensä	-11	23 442,87	

Lähde: HSY.

Ilmanlaatu parantunut typpidioksidipitoisuuden osalta hieman

Ilmanlaatu on typpidioksidipitoisuuden osalta hieman parantunut valtuustokauden aikana (kuvio 4.7), mutta edelleen EU:n ilmanlaatudirektiivin typpidioksidin vuosiraja-arvo ylittyy pakokaasupäästöjen takia Helsingin keskustan vilkasliikenteisissä katukuiluissa. Kehitys on ollut ajoneuvotekniikan kehittymisestä huolimatta oletettua hitaampaa etenkin dieselajoneuvojen vuoksi, joiden todelliset päästöt ovat osoittautuneet selvästi virallisia päästöjä korkeammiksi. Raja-arvojen ylittymisen ehkäisemiseksi Helsinki hyväksyi uuden ilmansuojelusuunnitelman marraskuussa 2016.

Kuvio 4.7. Tyypidioksidipitoisuus ulkoilmassa vuosina 2006–2015

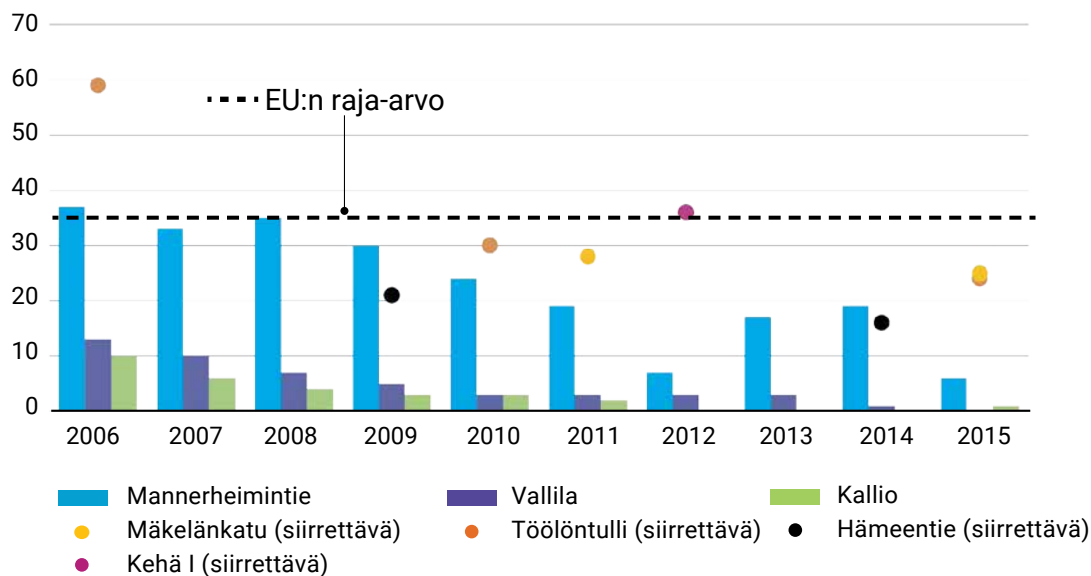

Hengitettävien hiukkasten osalta tilanne parantunut merkittävästi

Hengitettävien hiukkasten (PM10) osalta tilanne on parantunut merkittävästi vuoden 2006 jälkeen tehokkaiden toimenpiteiden ansiosta, jotka ovat kohdistuneet etenkin katupölyn torjuntaan keväisin. (Katupölypitoisuuksia alennetaan pölynsidonnalla ja nopealla katujen puhdistuksella). EU-raja-arvo ei ole millään mittausasemalla ylittynyt vuoden 2012 jälkeen (kuviot 4.8), mutta vilkkaasti liikennöidyillä alueilla raja-arvon ylittymisen riski on kuitenkin olemassa.

Kuvio 4.8. Katupölypitoisuus ulkoilmassa vuosina 2006–2015

Helsingin ilmanlaadun mittaus asemien hengitettävien hiukkasten (PM₁₀) raja-arvotason (50 µg/m³) ylittävien päivien lukumäärä. Raja-arvo ylittyy, jos raja-arvotason ylitysten lukumäärä on yli 35/vuosi.

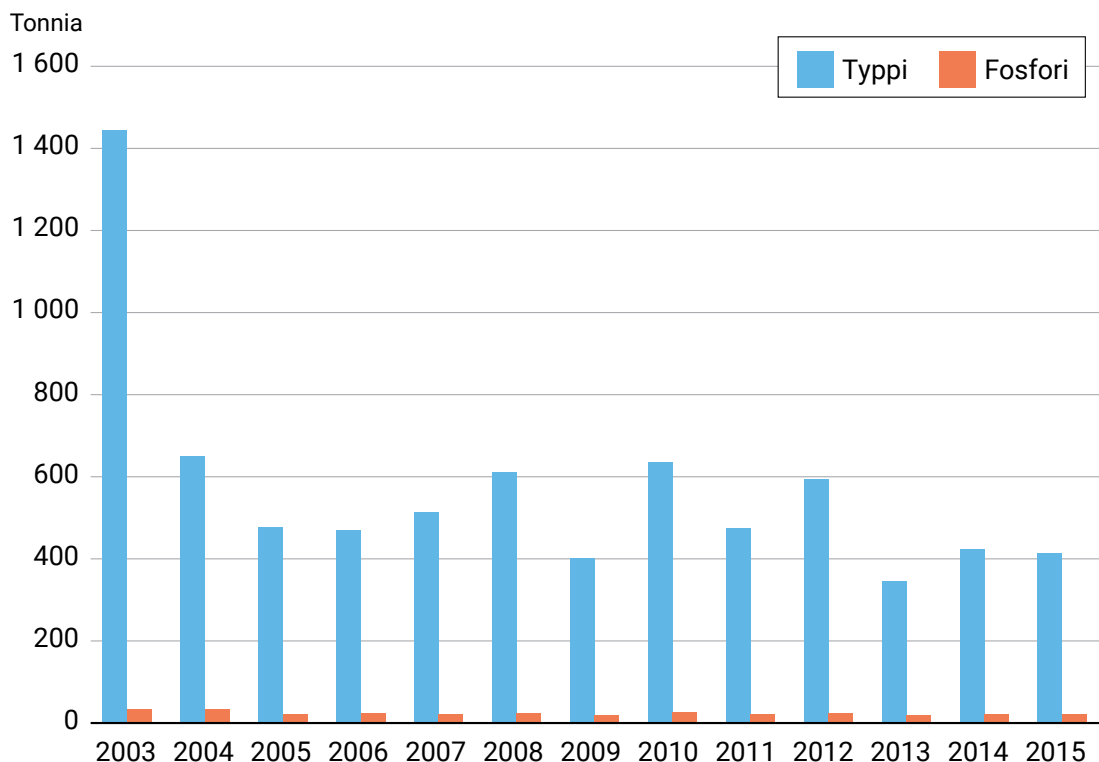
Lähde: HSY.

Meriveden kuormitus saatu kansainvälisesti hyvälle tasolle

Viikinmäen jätevedenpuhdistamo on kansainvälisesti erittäin tehokas. Siellä saavutettiin vuonna 2015 fosforin 96 prosentin, biologisen hapenkulutuksen 98 prosentin ja typen 91 prosentin puhdistusteho. Typenpuhdistus tehostui merkittävästi 2004, kun typenpoistoa tehostettiin jälkisuodatusyksiköllä ja rakennettiin kahdeksas aktiivilieteallas ja jälkiselkeytysallas. Vuonna 2014 laitoksella otettiin käyttöön yhdeksäs biologinen linja, joka lisäsi laitoksen puhdistuskapasiteettia noin 12 %.

Kuvio 4.9. Meriveden kuormitus (typpi ja fosfori) vuosina 2003–2015

Viikinmäen puhdistamolta mereen johdettu typpi- ja fosforikuormitus, tonnia vuodessa

Lähde: HSY.

Helsingissä paljon alkuperäistä luontoa ja virkistysalueita suhteessa asukasmäärään

Uusien kansainvälisten kaupunkiluonnon monimuotoisuutta kuvaavien indikaattorien (CBI) perusteella Helsingissä on jäljellä paljon alkuperäistä luontoa ja virkistysalueita suhteessa asukasmäärään. Sen sijaan Helsingin luontoalueista vain pieni osa on suojeltuja ja luontoalueiden muodostama verkosto on rikkonainen.

Luonnonsuojelualueiden osuus maapinta-alasta on 2,1 prosenttia ja vesipinta-alasta 0,5 prosenttia. Luonnonsuojelualueita on nyt 52 kappaletta. Jos myös suojellut luontotyytit, lajisuojelukohteet ja luonnonsuojelulla rauhoittamattomat Natura 2000 -alueet lasketaan mukaan, on suojelupinta-ala maapinta-alasta 3,5 prosenttia ja vesipinta-alasta 1,0 prosenttia. Vuosina 2012–2015 uusia luonnonsuojelualueita rauhoitettiin 3,2 ha: Vantaanjoen törmän kasvistollisesti arvokkaat lehdot ja niityt (3 ha) ja Neitsytsaarten lintuluodot (0,2 ha).

Lähes 40 prosenttia helsinkiläisistä asuu tieliikenteen melulle altistuvilla alueilla

Vuonna 2012 valmistuneen liikennemeluseelvityksen mukaan lähes 40 prosenttia helsinkiläisistä asuu alueilla, joilla tieliikenteen aiheuttama melutaso ylittää päiväaikaan ohjearvotason 55 dB. Helsingin maapinta-alasta noin kolmannes on tieliikenteen melualueita. Seuraava EU:n ympäristömeludirektiivin ja ympäristönsuojelulain mukainen liikenteen meluseelvitys valmistuu vuonna 2017.

Melulle altistuvien asukkaiden määrän vertailu selvitysvuosien välillä on haastavaa, muun muassa laskenta-asetuksissa ja mallinnusperiaatteissa tapahtuneiden muutosten vuoksi. Todellisessa altistujamäärässä ei ole tapahtunut merkittäviä vähennyksiä. Lisäksi kaupungin asukasmäärä on kasvanut ja melualueille on tullut uutta asutusta.

4.4. Asuminen ja asunnottomuus

ANNA KAJOSAARI JA NETTA MÄKI

- Asuntokanta kasvoi noin 1,4 prosenttia vuodessa, asuntokannan rakenne säilynyt ennallaan.
- Vuokra-asuminen on hieman omistusasumista yleisempää.
- Asumisväljyys (33,8 asuinneliötä/as.) on pysynyt vuoden 2007 tasolla.
- Osakeasuntojen hinnat ovat nousseet erityisesti Helsingin kantakaupungissa ja läntisessä Helsingissä.
- Asuntojen vuokrat ovat nousseet ansiotasoindeksiä nopeammin koko Helsingissä.
- Sekä asunnottomien kokonaismäärän että pitkäaikaisasunnottomien määrän arvioidaan laskeneen.
- Asunnottomien kokonaismäärän arvioiminen on kuitenkin vaikeutunut, sillä yhä useampi asunnoton ei hakeudu sosiaalitoimen palvelujen piiriin tai hae kaupungin vuokra-asuntoa.

Helsinki on Suomen kerrostalovaltaisimman kaupungin yleisin huoneistotyyppi on kaksio

Helsingissä oli vuoden 2015 lopussa noin 350 000 asuntoa. Asuntokanta on vuosina 2013–2015 kasvanut keskimäärin 1,4 prosenttia vuodessa. Kasvuun vaikuttavat uudistuotantona, laajennuksina ja käyttötarkoituksen muutoksina valmistuvien asuntojen kokonaismäärä sekä asuntojen poistuma esimerkiksi rakennusten purun tai asuinhuoneistojen yhdistämisen kautta. Asuntokannan koon vuoksi kasvu on ollut hieman hitaampaa kuin muissa pääkaupunkiseudun kunnissa, vaikka noin puolet pääkaupunkiseudulle viime vuosina valmistuneista asunnoista sijaitseekin Helsingissä.

Helsinki on Suomen kerrostalovaltaisimman kaupungin, sillä 86 prosenttia Helsingin asunnoista on kerrostaloasuntoja. 8 prosenttia asunnoista sijaitsee erillisissä pientaloissa ja 6 prosenttia rivi- ja ketjutaloissa. Pientaloasuntojen osuus vaihtelee suuresti alueittain, ja on korkein Östersundomin ja Pohjoisen suurpiirin alueilla.

1960- ja 1970-luvuilla rakennettujen asuntojen osuus on Helsingissä korkea, yhteensä 29 prosenttia asuntokannasta. Myös ennen vuotta 1940 rakennettujen asuntojen osuus, 19 prosenttia asuntokannasta, on huomattavasti korkeampi kuin muissa Suomen suurimmissa kaupungeissa. Helsingin vanhin asuntokanta sijoittuu pääosin Eteläisen ja Keskisen suurpiirin alueille.

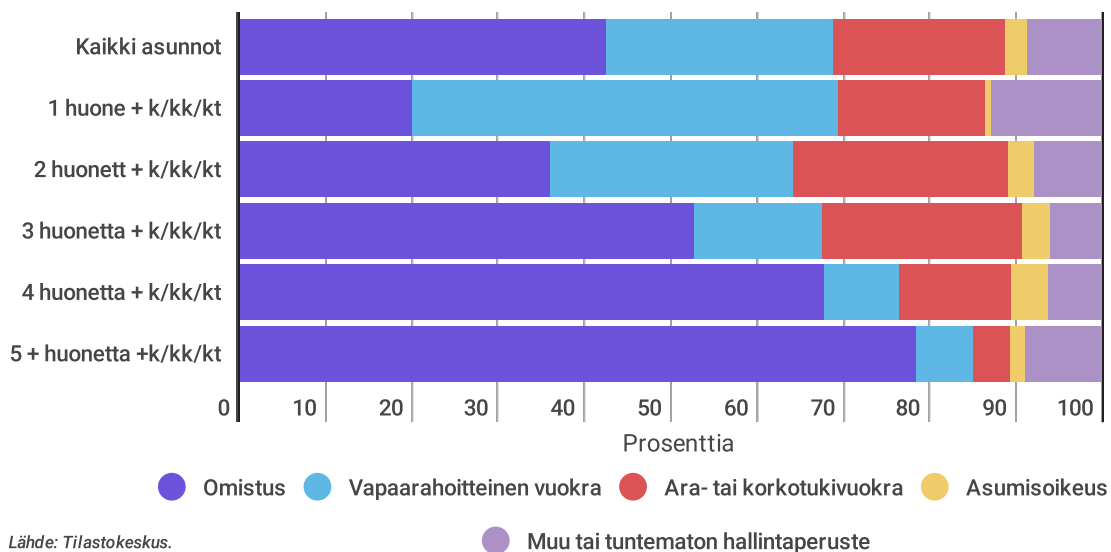
Helsingin yleisin huoneistotyyppi on kaksio, joita on 36 prosenttia kaikista asunnoista. Yksiötä on 23 prosenttia, kolmioita 22 prosenttia, neljän asuinhuoneen asuntoja 12 prosenttia ja tätä suurempia asuntoja 6 prosenttia kaupungin asuntokannasta. Pienten, yhden ja kahden

asuinhooneen asuntojen osuudet ovat suurimpia vuokra-asuntokannassa, sillä esimerkiksi yksiöistä noin kaksi kolmannelle on joko vapaarahoitteisia vuokra-asuntoja tai ARA-vuokra-asuntoja. Omistusasuminen on puolestaan yleisin hallintaperuste kolmen tai useamman asuinhooneen asunnoissa. Vuoden 2015 lopussa helsinkiläisen asunnon keskikoko oli 63,3 neliometriä.

Vuokra-asuminen on hieman omistusasumista yleisempää

Vuokra-asuminen on Helsingissä hieman omistusasumista yleisempää, joskin eri hallintaperusteiden suhteet vaihtelevat tilastoalueittain erityisesti asuntokannan iästä, vallitsevasta talotyypistä sekä alueen maanomistuksesta riippuen. Vuoden 2015 lopussa 42 prosenttia Helsingin asunnoista oli hallintaperusteeltaan omistusasuntoja ja 46 prosenttia vuokra-asuntoja (kuvio 4.10). Vuokra-asuntokanta koostuu sekä vapaarahoitteisista vuokra-asunnoista, joiden osuus on noin 26 prosenttia kaupungin asunnoista, että ARA- ja korkotukivuokra-asunnoista, joita on 20 prosenttia kaikista asunnoista. 3 prosenttia Helsingin asunnoista on asumisoikeusasuntoja.

Kuvio 4.10. Hallintomuotojen osuudet asuntojen huoneistotyyppin mukaan 31.12.2015

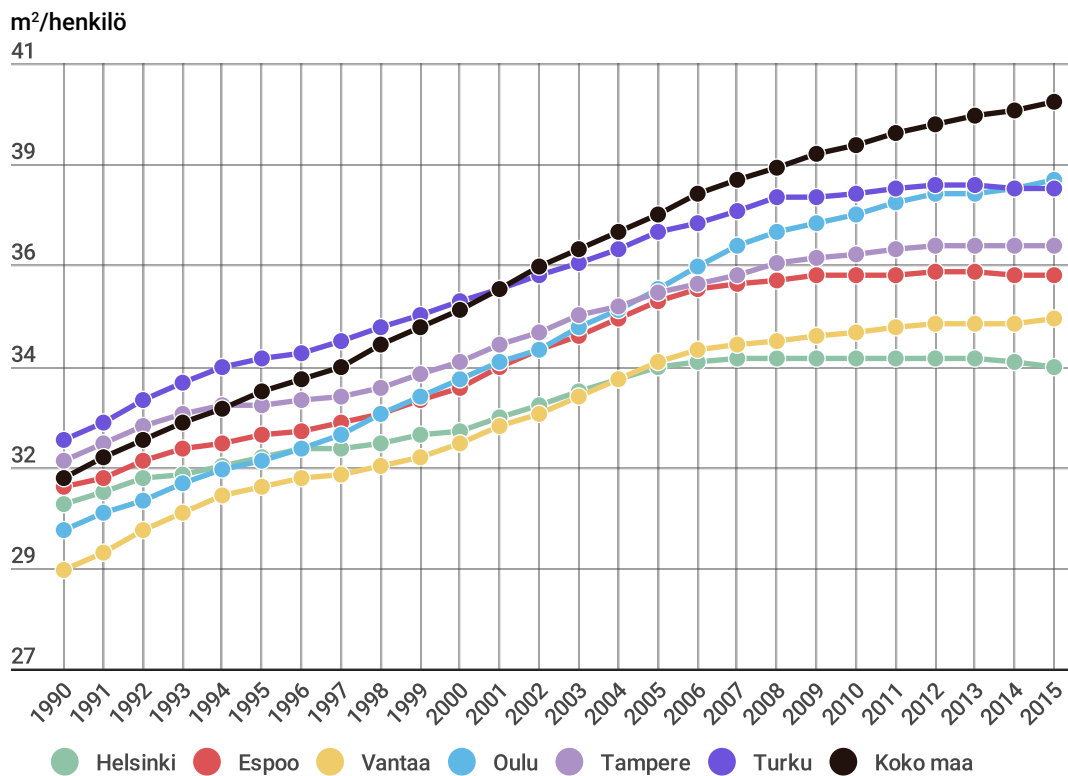
Lähde: Tilastokeskus.

Asumisväljyys pysynyt vuonna 2007 saavutetulla tasolla

Helsingiläisellä asuntokunnalla oli vuoden 2015 lopussa käytettävissään keskimäärin 33,8 asuinneliötä henkilöä kohden. Asumisväljyys on hieman tätä korkeampi muissa pääkaupunkiseudun kunnissa, Espoossa 35,1 ja Vantaalla 36,1 neliötä asukasta kohden. Toisin kuin Suomessa keskimäärin, asumisväljyys ei ole viime vuosina kasvanut Helsingissä vaan on vakiintunut vuonna 2007 saavutetulle tasolle (kuvio 4.11).

Vuoden 2015 lopussa Helsingissä oli noin 35 000 ahtaasti asuvaa asuntokuntaa, eli asuntokuntaa, joilla oli käytössään vähemmän kuin yksi asuinhuone henkilöä kohden. Ahtaimmin asuivat suurimmat, viiden tai useamman hengen asuntokunnat, sekä vieraskieliset asuntokunnat, joista useampi kuin joka neljäs asui vuoden 2014 lopussa ahtaasti. Ahtaasti asuvien asuntokuntien osuus on kasvanut hitaasti vuodesta 2006 lähtien ja noussut vuosina 2013–2015 10,4 prosentista 10,8 prosenttiin kaikista asuntokunnista.

Kuvio 4.11. Asumisväljyyden kehitys Suomen suurimmissa kaupungeissa ja koko maassa 1990–2015

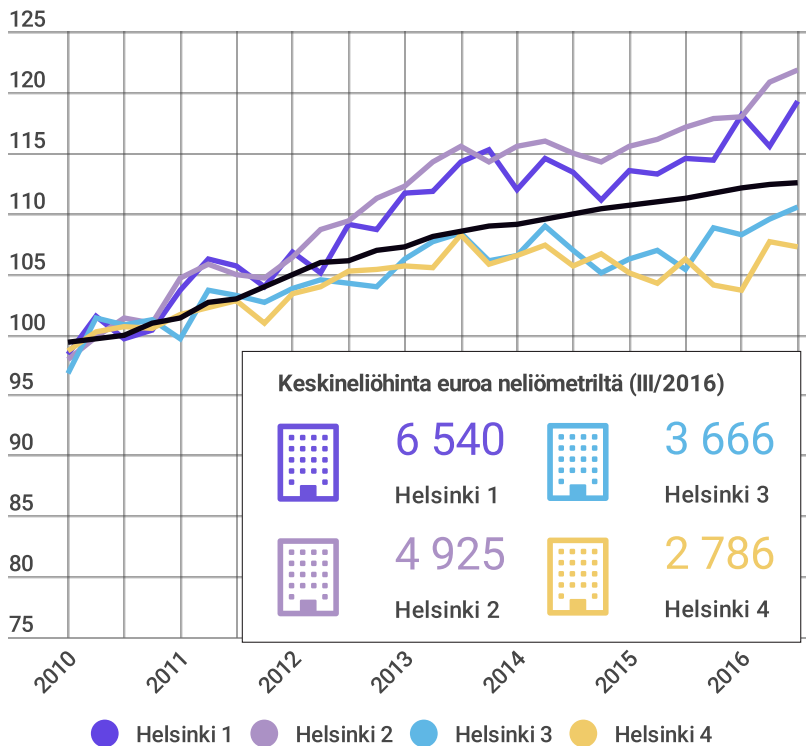
Lähde: Tilastokeskus.

Asuminen on kallistunut

Osakeasuntojen hintojen ja asuntojen vuokrien kehitys on ollut erilaista Helsingin eri alueilla. Asuntojen hinnat ovat viime vuosina nousseet erityisesti Helsingin kantakaupungissa ja läntisessä Helsingissä (kalleusalueet 1 ja 2). Näillä alueilla hinnat olivat vuoden 2016 ensimmäisellä puoliskolla jopa 20 prosenttia korkeammat kuin vuonna 2010. Muualla Helsingissä hinnat ovat nousseet hitaammin (ks kuvio 4.12). Asuntojen vuokrat sen sijaan ovat nousseet kaikkialla Helsingissä ansiotasoindeksiä nopeammin, ja kaikkein nopeinta vuokrien nousu on ollut kaupungin itäisissä, kaakkoisissa, koillisissa ja pohjoisissa osissa (kalleusalueilla 3 ja 4), missä tosin vuokrataso on koko kaupungin keskiarvoa matalampi (kuvio 4.13).

Kuvio 4.12. Vanhojen kerros- ja rivitalo-osakkeiden hintakehitys Helsingin kalleusalueilla sekä ansiotason muutos vuodesta 2010 (indeksit 2010=100)

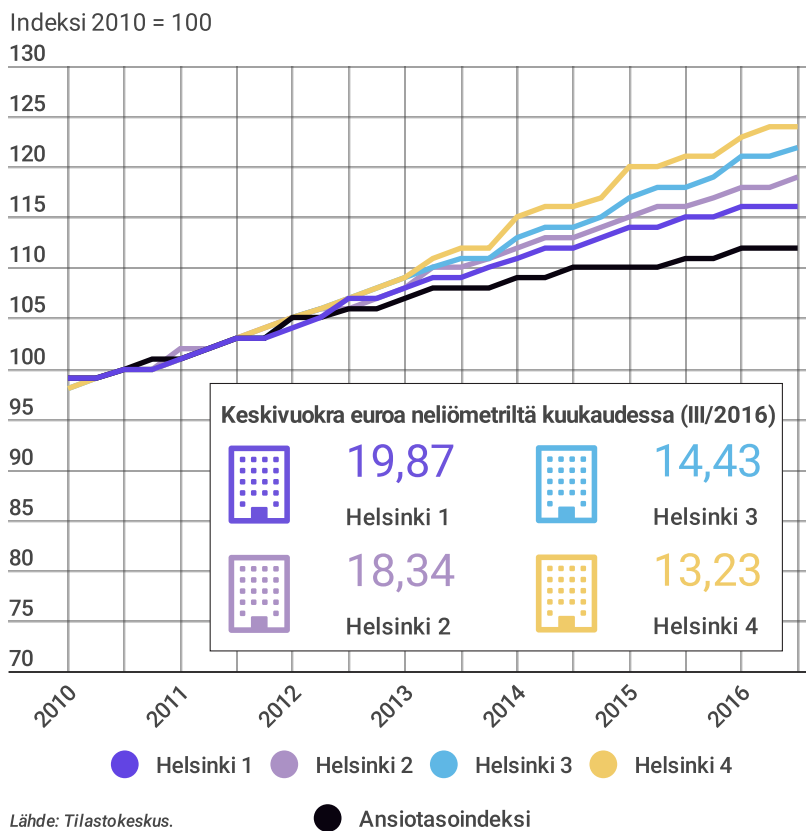
Indeksi 2010 = 100

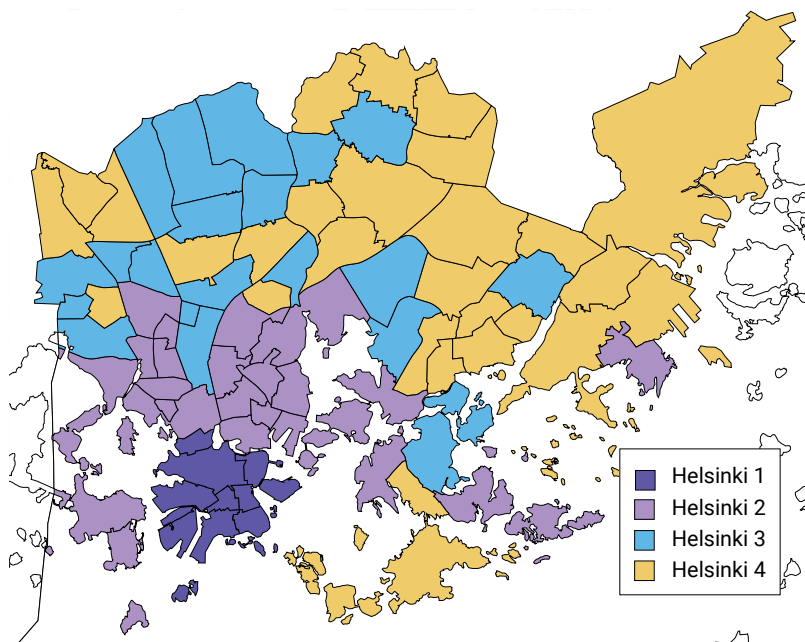
Lähde: Tilastokeskus.

 Ansiotasoindeksi

Kuvio 4.13. Vuokrien hintakehitys Helsingin kalleusalueilla sekä ansiotason muutos vuodesta 2010 (indeksit 2010=100)

Kuvio 4.14. Helsingin kalleusalueet

Kiristynyt asuntomarkkinatilanne kaventaa erityisesti yksinasuvien asumismahdollisuuksia

Tilastollisesti asunnottomiksi luokitellaan henkilöt joilla ei ole vakinaista asuinosoitetta, mutta asunnottomuuden kesto, tyyppi ja siihen johtavat polut vaihtelevat suuresti ryhmän sisällä. Asunnottomien todellista määrää on vaikea mitata, sillä monet lyhytaikaiset asunnottomuusjaksot jäävät tilastoimatta. Viime vuosina erityisesti yksin asuvien asumismahdollisuuksia kaventanut kiristynyt asuntomarkkinatilanne sekä Helsinkiin kohdistuva muuttoliike ovat osaltaan vaikuttaneet asunnottomuuden kehitykseen. Tässä kappaleessa esitetyt arviot asunnottomien määrästä perustuvat kiinteistöviraston asunto-osaston laskelmiin.

Helsingissä oli vuoden 2016 lopulla noin 3 500 yksin elävää asunnotonta ja 56 asunnotonta perhettä. Valtaosa Helsingin yksinäisistä asunnottomista oli tilapäisesti asunnon puutteen vuoksi sukulaisten tai tuttavien luona asuvia henkilöitä. Muut asunnottomat ovat ulkona tai tilapäissuojissa oleskelevia, asuntoloissa tai majoitusliikkeissä asunnon puutteen vuoksi asuvia, sekä huoltokotityyppisissä asumispalveluyksiköissä, sairaaloissa tai muissa laitoksissa asuvia henkilöitä. Lyhyiden tai pidempien asunnottomuusjaksojen vuoksi sukulaisten tai tuttavien luona asuvien asunnottomien osuuden kasvu on osaltaan hankaloittanut asunnottomuuden kokonaistilanteen arvioimista.

Maahanmuuttajataustaisten asunnottomien osuus kasvanut

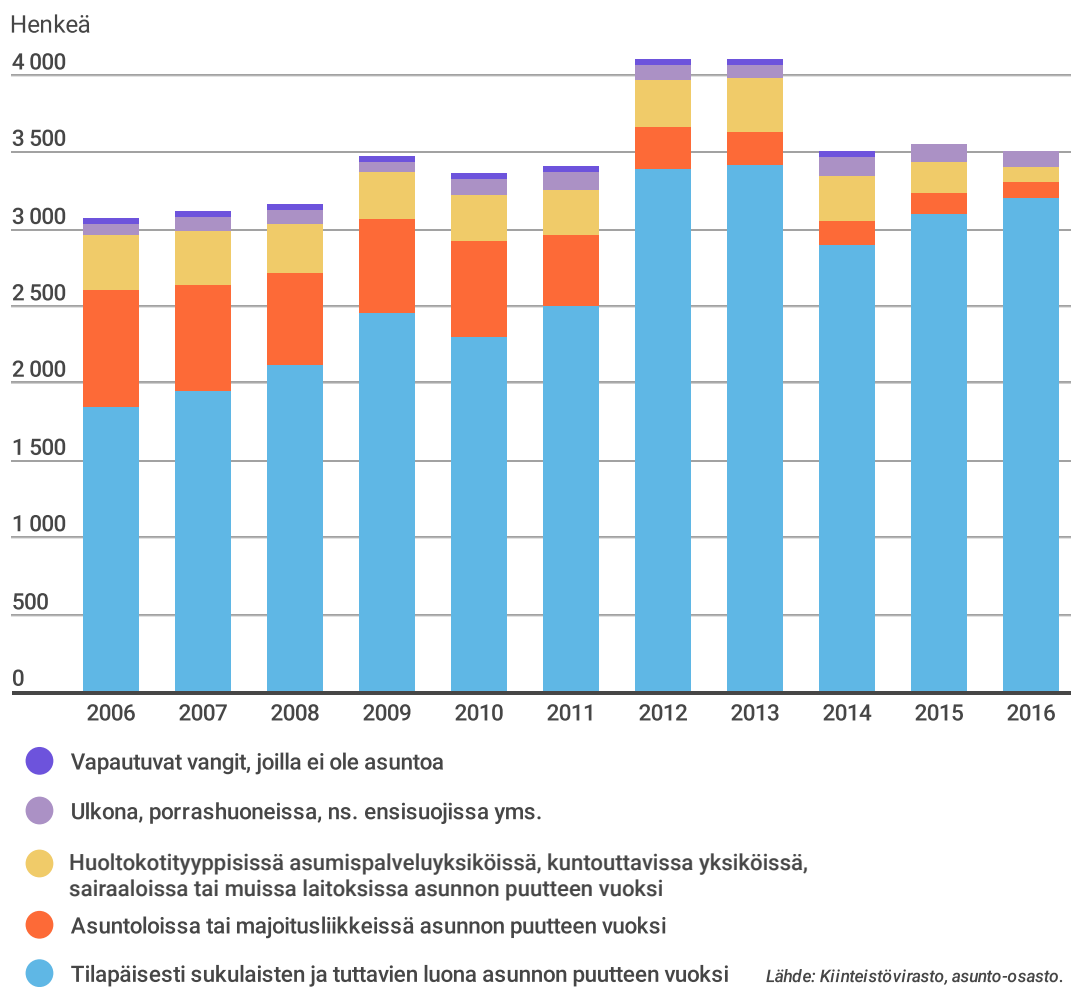
Maahanmuuttajataustaisten asunnottomien osuus on noussut nopeasti viime vuosina. Esimerkiksi vuonna 2016 yli kolmanneksen Helsingin asunnottomista arvioitiin olevan maahanmuuttajataustaisia. Kiinteistöviraston asunto-osaston mukaan maahanmuuttajataustaisten asunnottomien kokonaismäärän arviointi on kuitenkin haastavaa. Muista kunnista Helsinkiin sukulaisten ja tuttavien luokse väliaikaisesti muuttaneiden turvapaikanhakijoiden määrä on tuntematon, eivätkä myönteisen turvapaikkapäätöksen saaneet vielä näy kaupungin vuokra-asuntojen hakijoissa. Asunnon saanti voi myös olla lähtökohtaisesti haastavaa asuntomarkkinoilla maahanmuuttajataustaisiin kohdistuvien ennakkoluulojen ja syrjinnän johdosta.

Pitkäaikaisasunnottomien määrän arvioidaan laskeneen

Vajaa kolmannes Helsingin asunnottomista on pitkäaikaisasunnottomia. Helsingin pitkäaikaisasunnottomien määrän arvioidaan laskeneen vuosina 2008–2015 toimineiden pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmien (PAAVO I ja PAAVO II) toimintakausien aikana yhteensä noin 24 prosenttia. Vuosina 2013–2016 ja pitkäaikaisasunnottomien määrä on asunto-osaston arvion mukaan laskenut noin 300 hengellä ja kaikkien yksin elävien asunnottomien määrä noin 600 hengellä (kuvio 4.15).

Asunnottomien osuus väestöstä on Helsingissä korkeampi kuin muissa pääkaupunkiseudun kunnissa tai Suomessa keskimäärin. ARA:n asuntomarkkinaselvitykseen kerättyjen arvioiden mukaan Helsingin asunnottomat muodostivat vuonna 2015 52 prosenttia kaikista Suomen asunnottomista ja 78 prosenttia pääkaupunkiseudun asunnottomista asukkaista.

Kuvio 4.15. Yksin elävät asunnottomat Helsingissä 2006–2016

Tasapainoinen talous ja hyvä johtaminen

5.1. Kuntatalous

PEKKA VALKAMA

- Kaupungin tulorahoituksen riittävyys on kaventunut.
- Kaupungin velan kokonaismäärä on jatkanut kasvuaan.
- Kaupungin asukaskohtaisen velan määrän kasvu on kuitenkin taittunut.

Johdanto

Tässä luvussa kuvataan Helsingin kunnallistalouden kehitystä perustuen tuloslaskelman, rahoituslaskelman ja taseen tietoihin. Tarkastelu tiivistää talouden kehityksen vuodesta 2012 vuoteen 2015, ja päähuomio kohdistuu kaupunkiorganisaation talouteen, mutta mukana on myös havaintoja kaupunkikonsernista.

Kaupungin taloudenpidon taustasta

Suomen kansantalouden kehityksessä on ollut ongelmia. Yleensä talouspolitiikan keskeisimpänä tavoitteena pidetään bruttokansantuotteen kasvua, mutta Suomen bruttokansantuote laski lievästi vuosina 2013 ja 2014. Tämän johdosta myös työttömyys on kasvanut. Työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilaston mukaan Helsingin työttömyysaste oli keskimäärin 7,8 prosenttia vuonna 2012, ja kolme vuotta myöhemmin se oli 12,3 prosenttia.

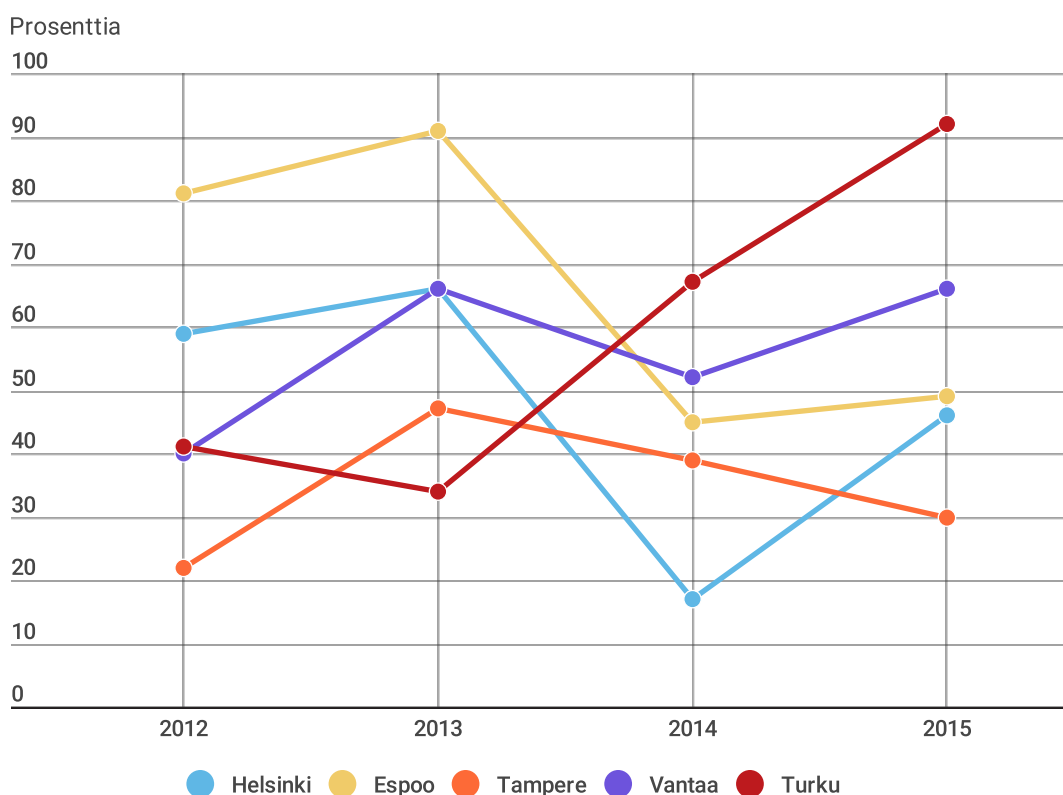
Helsinki on toteuttanut monia organisaatiouudistuksia viime vuosien aikana, mitkä osaltaan vaikeuttavat eri vuosien tilinpäätösten vertailua. Yhtiöittämisten myötä kaupungin isoja liikelaitoksia poistettiin kaupunkiorganisaatiosta, kun niistä tehtiin itsenäisiä oikeushenkilöitä. Osakeyhtiöinä ne ovat silti osa kaupunkikonsernia.

Kaupungin tulorahoituksen riittävyys on heikentynyt

Kaupungin tulorahoituksen riittävyttä arvioidaan yleensä investointien tulorahoitusprosentilla. Se on tunnusluku, joka selittää, kuinka paljon tehtyjen investointien omahankintamenoista on rahoitettu tulorahoituksella. Tämän tunnusluvun mukainen tulorahoituksen riittävyys on heikentynyt vuoden 2012 tasoon verrattuna.

Kuvio 5.1 kuvaa, miten investointien tulorahoitusprosentti on kehittynyt Suomen viidessä suurimmassa kaupungissa vuodesta 2012 vuoteen 2015. Missään kaupungissa tulorahoitus ei ole riittänyt kattamaan investointien omahankintamenoa.

Kuvio 5.1. Investointien tulorahoitusprosentti: tunnusluvun kehitys

Lähteet: Helsingin kaupunki. Tilinpäätöstiivistelmä 2013, 2014, 2015, Suomen Kuntaliitto. Velkadioja 2016, Kuntien taloudellisia tunnuslukuja vuosilta 2003–2014.

Tulorahoituksen riittävyttä arvioidaan myös vuosikatteella. Tuloslaskelman vuosikate kuvaa, miten kaupungin säännöllisen toiminnan tuotot kattavat käyttötalouden kuluja ja riittävät rahoittamaan investointeja, lainanlyhennyksiä ja sijoituksia. Vuosikatteen riittävyttä voidaan arvioida vertaamalla sitä poistoihin eli omaisuuden kulumiseen. Vuonna 2012 Helsingin vuosikate oli n. 439 miljoonaa euroa, ja se kattoi poistoista yli 110 prosenttia. Vuonna 2015 kaupungin vuosikate heikkeni oleellisesti aikaisempien vuosien tasosta. Se oli yhteensä 265 miljoonaa euroa, ja se vastasi 68,7 prosenttia poistoista. Helsingin kaupungin vuosikate ei riitä investointien rahoittamiseen.

Helsingin kaupungin vuosikatteen heikkenemiseen on vaikuttanut se, että yhtiötettyjen liikelaitosten liikevoitot eivät ole enää mukana kaupungin tulo- ja menoissa. Yhtiöittämisspäättökset jouduttiin tekemään kuitenkin lainsäädännön muuttumisen vuoksi, kun kuntalakiin lisättiin yhtiöittämisvelvoite vuonna 2013.

Konsernitilinpäätöksen mukainen vuosikate on parantunut. Vuonna 2012 kaupunkikonsernin vuosikate kattoi poistoista n. 110 prosenttia, ja vuonna 2015 se kattoi 127 prosenttia.

Kaupungin menojen kehitys

Helsingin toimintamenot ovat kasvaneet vuosittain. Kaupungin talousarvion mukaiset toimintamenot, jotka eivät sisällä liikelaitoksia eikä itsenäisinä taseyksikköinä toimivia rahastoja, olivat n. 4,4 miljardia euroa vuoden 2012 tilinpäätöksessä. Kolmessa vuodessa kyseiset toimintamenot kasvoivat noin 6,9 prosenttia.

Kaupungin toimintamenoista suurimman osuuden vievät palvelujen ostot. Ostopalvelujen merkitys on hieman lisääntynyt, jos niiden kehitystä verrataan oman tuotannon palkkame-
nojen kehitykseen. Vuonna 2012 kaupungin maksamien palkkojen osuus ostopalveluista oli 70,6 prosenttia, ja kolme vuotta myöhemmin palkkojen osuus oli 70,1 prosenttia.

Kaupungin verotulojen kehitys

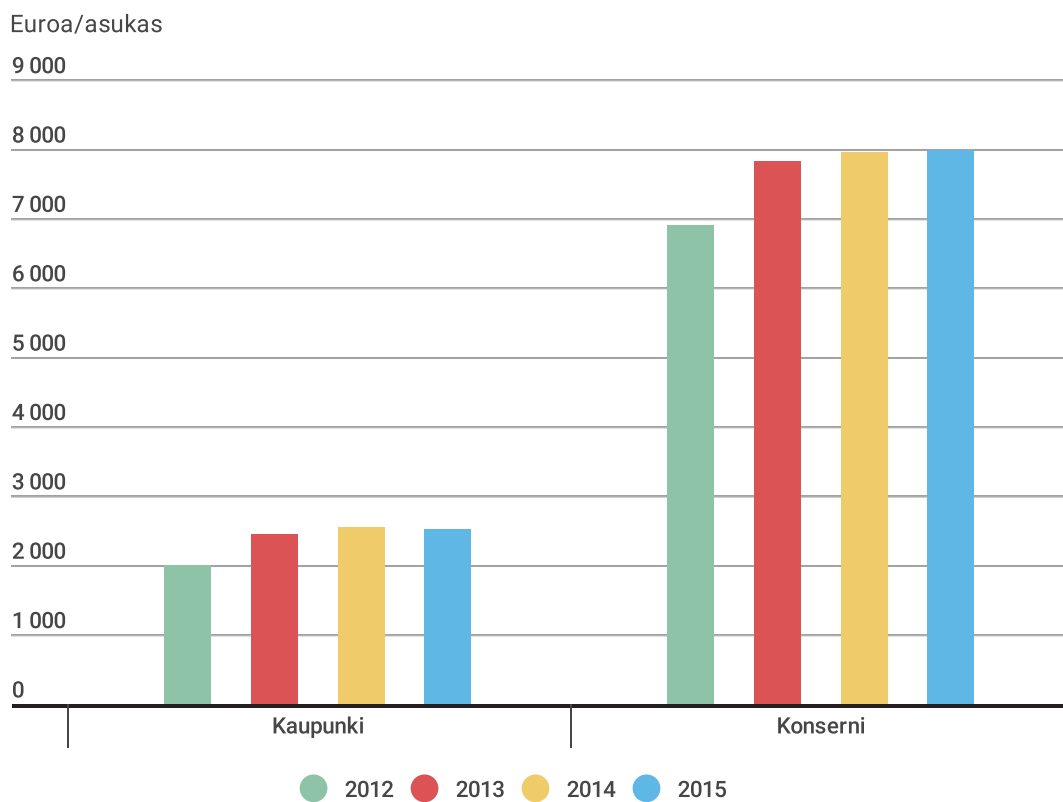
Helsingin kunnallisveron veroprosentti on ollut viime vuodet 18,5 prosenttia. Kaupunki joutui korottamaan kuitenkin vakituisten asuinrakennusten kiinteistöveroä 0,05 prosenttiyksikköä vuonna 2015, koska valtio päätti nostaa kyseisen veron alarajaa.

Vuodesta 2012 vuoteen 2015 kaupungin kaikki verotulot kasvoivat yli 11 prosenttia. Verotuloista suurin osa on kunnallisverotuloja, jotka kasvoivat yhteensä 7,5 prosenttia. Vuonna 2015 verotuloja kertyi yhteensä noin 3,1 miljardia euroa.

Kaupungin velka on kasvanut

Kaupungin velkamäärä on kasvanut, mutta Helsingin kaupungin asukaskohtaisen velan kasvu on taittunut ainakin toistaiseksi. Kuvio 5.2 kuvaa kaupungin ja konsernin asukaskohtaisen velkamäärän kehitystä. Vuonna 2015 kaupungilla velkaa oli lähes 1,6 miljardia euroa, eli lainakanta kasvoi yli 31 prosenttia vuodesta 2012. Vuoden 2015 lopussa kaupunkiorganisaation velkaa oli 2 518 euroa asukasta kohti laskettuna.

Kuvio 5.2. Helsingin kaupungin ja Helsingin kuntakonsernin velkojen kehitys

Lähteet: Helsingin kaupunki. Tilinpäätöstilivielmä 2013, 2015.

Myös Helsingin kaupunkikonsernin velkamäärä on kasvanut. Vuonna 2015 Helsinki-konsernilla oli velkaa yli 5 miljardia euroa eli 7 977 euroa asukasta kohden.

5.2. Johtaminen ja henkilöstö

PEKKA MUSTONEN

- Johtamisjärjestelmän uudistus ja organisaatiomuutos ovat valtuustokauden näkyvimät johtamiseen liittyvät hankkeet.
- Henkilöstö on suhtautunut muutokseen pääpiirteissään positiivisesti.
- Esimiehet ovat olleet muuta henkilöstöä tyytyväisempiä tiedotukseen. Erot virastojen välillä ovat suuria.
- Valtakunnallisen Kunta10-tutkimuksen mukaan koettu työmäärä on lisääntynyt. Lähes 38 prosenttia vastaajista kertoi työmäärän kasvaneen yli sietokyvyn. Toisaalta työpaineet eivät ole lisääntyneet.

Helsingin kaupungin tavoitteena taitava johtaminen ja osaava henkilöstö

Helsingin kaupungin strategiaohjelma 2013–2016 pitää sisällään ”Taitava johtaminen ja osaava henkilöstö” -alakohdan. Strategiassa esitetään kolme laajaa tavoitetta:

- Johtaminen on kaupungissa kansallisesti ja kansainvälisesti korkeatasoista.
- Kehitetään prosessien johtamista ja johtamistapoja sekä parannetaan asukkaiden palveluketjuja tehostamalla toimialarajat ylittävien prosessien ohjausta.
- Kaupunki on vastuullinen ja oikeudenmukainen työnantaja. Henkilöstön sairauspoissaolojen ja kokoaikaisten työkyvyttömyyseläkkeiden määrä vähenevät. Helsinki on monimuotoisuuden johtamisen mallikaupunki. Henkilöstön osallistumista ja vaikutusmahdollisuuksia päätöksentekoon lisätään.

Johtamista koskevien tavoitteiden keskeisin toimenpide valtuustokaudella on edelleen käynnissä oleva johtamisjärjestelmän uudistus ja samaan aikaan toteutettava organisaatiomuutos. Näiden suurten muutosten vaikutusten arvioiminen tulee olemaan tulevien vuosien tehtävä, mutta henkilöstön kokemuksia ja muutosten heijastumisia työhyvinvointiin on toki tarkasteltu jo nyt muutoksen ollessa käynnissä.

Helsingin kaupunki oli vuonna 2016 toista kertaa mukana kansallisessa Kunta10-tutkimuksessa, joka korvasi aiemmin käytössä olleen työhyvinvointikyselyn. Tämän lisäksi henkilöstössä vallitsevaa ilmapiiriä tarkastellaan Muutospulssi-kyselyllä, jonka ensimmäisen kierroksen tulokset ovat jo käytettävissä ja toisen kierroksen aineisto on aivan lähiaikoina valmistumassa.

Muutospulssi

Muutospulssi-kyselyn ensimmäisen kierroksen vastaukset eivät ole yleistettävissä koko kaupunkioorganisaatioon, mutta jotain suuntaviivoja ilmapiiristä aineiston avulla toki voi esittää.

Ensimmäinen kierros keskittyi muutoksesta tiedottamiseen ja siihen, kuinka tiedotuksen onnistuminen on koettu. Esimiehet olivat tyytyväisempiä johdon tiedotukseen kuin muu henkilöstö. Erityisesti muun henkilöstön kohdalla mielipiteet hajosivat voimakkaasti: sekä tyytyväisiä että tyytymättömiä oli varsin paljon. Myös virastojen välillä oli paljon eroja. Esimiehet olivat niin ikään tyytyväisempiä esimiesten tiedotukseen kuin muu henkilöstö. Myös tässä yhteydessä vastaukset hajosivat voimakkaasti ja erot virastojen välillä olivat suuria.

Vaikka tiedotukseen suhtautuminen oli hajanaista, henkilöstö tuntuu pääpiirteissään suhtautuvan myönteisesti muutokseen. Vain pieni osa henkilöstöstä suhtautui muutokseen kielteisesti. Aineistosta havaittiin, että erityisesti johdon tiedotuksella on yhteys myönteiseen suhtautumiseen.

Merkittävä osa henkilöstöstä ei kuitenkaan osannut muodostaa selkeää mielipidettä; neutraaleja vastauksia oli paljon. Erityisen huomattavaa tuloksissa oli virastojen välisten erojen vähäisyys erityisesti kun verrataan tiedotuskysymyksiin.

Kunta10

Kunta10 on kahden vuoden välein toteutettava työelämää ja työhyvinvointia tutkiva valtakunnallinen seurantatutkimus. Vuonna 2016 tutkimukseen vastasi huomattavan suuri osuus, 74 % kaupungin työntekijöistä; yhteensä 24 477 henkilöä. Tutkimuksen toteutti Työterveyslaitos.

Tuloksista käy ilmi, että työelämän paineet ovat lisääntyneet. Lähes 38 prosenttia vastaajista kertoi työmäärän kasvaneen yli sietokyvyn. Osuudet olivat suuria kaikkien apulaiskaupunginjohtajien toimialoilla, mutta kuitenkin suurimmat sivistystoimessa ja sosiaali- ja terveystoimessa. Osuus on kasvanut kahden vuoden aikana.

Vaikka Helsingin tuloksista käy ilmi työmäärän ja -paineiden lisääntyminen, työpaineet eivät ole lisääntyneet, eikä myöskään koettu työstressi. Toisaalta kuten tällaisissa kyselyissä aina, hajonta on varsin suurta ja kokemuksia löytyy laidasta laitaan. Tarkempien johtopäätösten tekeminen vaatisi siis tarkempia tarkasteluja. Siltikin selvät keskiarvoin mitattavat muutokset ovat signaaleja todellisista muutoksista.

Vastapainona, vaikka siis koettu työmäärä on Kunta10-tutkimuksen mukaan lisääntynyt selvästi, henkilöstön kokemus esimiestuesta on hieman parantunut edellisestä kierroksesta. Muutos oli toki pieni, kuten myös muutokset muiden johtamista käsittelevien kysymysten kohdalla.

Henkilöstö kokee, että johtaminen on jokseenkin osallistavaa, vaikkakin parissa vuodessa on tapahtunut lievää laskua. Tämän kysymyksen kohdalla hajonta oli kuitenkin hurjan suurta. Toimialojen ja virastojen välisiä eroja on siis paljon, kuten myös näiden sisäisiä eroja.

Työyhteisön tukea esimiestyölle ja kohtelun oikeudenmukaisuutta arvioitiin hieman heikommin joskin selvästi positiivisesti. Päätöksenteon oikeudenmukaisuudessa taas on tulosten mukaan petrattavaa. Keskiarvon perusteella havaittu lähes neutraali tulos viestii joko selkeiden mielipiteiden puutteesta että suuresta hajonnasta. Kaikkien johtamiskysymysten kohdalla hajonnat olivat suuria, joten mielipiteitä löytyy asteikon molemmista päistä.

Kyselyssä kysyttiin useammalla kysymyksellä työn mielekkyydestä. Työn mielekkyyden kokeminen on keskiarvoilla mitattuna toki positiivisella puolella, mutta varsin lähellä neutraalia. Myös tässä tapauksessa hajonta oli suurta. Tällä saattaa olla yhteyksiä halukkuuteen jatkaa nykyisessä työssä. Mikäli toimeentulo olisi taattu, 43 % vastaajista jatkaisi nykyisessä työssä. Osuus on selvästi laskenut. Toisin päin käännettynä; reilusti yli puolet ei jatkaisi nykyisessä työssä, mikäli toimeentulo tosiaan olisi taattu. Tätä osuutta voidaan pitää varsin suurena, varsinkin kun noin 40 % vastaajista on harkinnut vaihtavansa tai on jo vaihtamassa työnantajaa. Tämä osuus on kuitenkin pysynyt samana kaikista muutoksista huolimatta.

Demokratia ja osallisuus

6.1. Äänestäminen

ANNA IDSTRÖM

- Helsingiläiset äänestävät muuta Suomea aktiivisemmin.
- Poliittisen osallistumisen eriytyminen huolettaa.
- Kaupunginosien välillä on merkittäviä eroja äänestysaktiivisuudessa.
- Nuorten kiinnostus puoluepoliittiseen toimintaan ei ole kovin aktiivista; vaikuttamaan pyritään esim. ostopäätösten, aktiivisen toiminnan sekä sosiaalisen median kautta.

Helsingiläiset äänestävät muuta Suomea aktiivisemmin

Äänestämättömyyden yleistymistä pidetään nykyään suurimpana demokratiaan liittyvänä huolenaiheena. Helsingiläiset äänestävät kuitenkin muuta Suomea aktiivisemmin. Helsingiläisistä äänioikeutetuista 75,1 prosenttia äänesti vuoden 2015 eduskuntavaaleissa. Tämä on vähäinen heikennys verrattuna vuoteen 2011, jolloin äänestämässä kävi 75,5 prosenttia. Koko maan äänestysaktiivisuus oli 70,1 prosenttia. Helsingissä äänestysprosentti on laskenut vuodesta 1983 vuoteen 2015 vain muutaman prosenttiyksikön, kun koko maassa kotimaan äänestysprosentti on laskenut vastaavana aikana lähes 11 prosenttiyksikköä. (Demokratiaindikaattorit 2015:66).

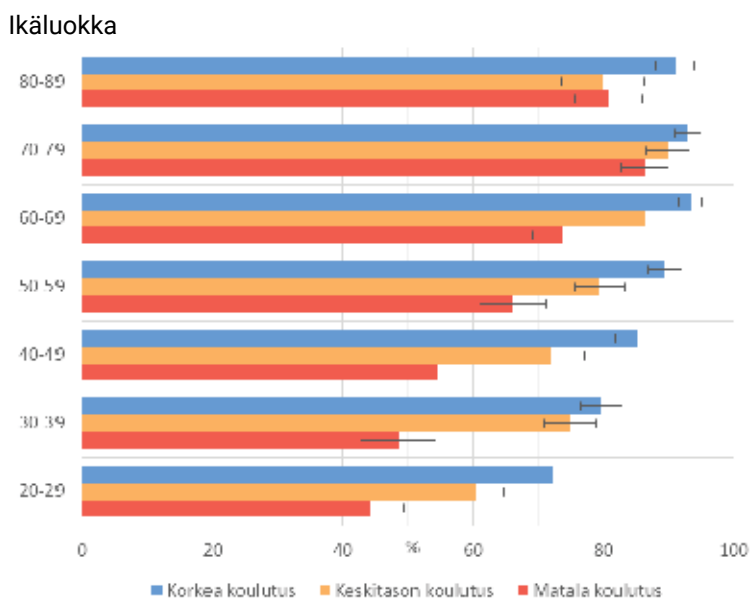
Äänestämisen eriarvoistuminen noussut huolenaiheeksi

Toiseksi huolenaiheeksi on noussut äänestämisen eriarvoistuminen, sillä kaikkien kansanosien äänestysaktiivisuus ei näytä laskevan yhtä voimakkaasti. Aktiiviset kansalaiset ovat usein kaupungin paremmiksi miellettyillä alueilla asuvia keski-ikäisiä, hyvin koulutettuja ihmisiä, jotka ovat syntyneet Suomessa. Nuorten, sosioekonomisesti heikommilla asuinalueilla asuvien, vähemmän koulutettujen sekä maahanmuuttajien näkemykset sen sijaan jäävät monesti puuttumaan päätöksenteon taustalta. Kuvio 6.2 osoittaa koulutuksen vaikutuksen äänestyskäyttäytymiseen kaikissa ikäluokissa. Poliittisen osallistumisen eriytyminen on pitkälti rinnakkainen kehityskulku yleisen eriarvoistumisen kanssa. (Wass & Borg 2016).

Helsingissä alueiden eriytyminen väestön sosioekonomisen taustan mukaan näyttäisi heijastuvan äänestysaktiivisuuden eroissa (Pikkala & al. 2013:152). Helsingissä peruspiirien

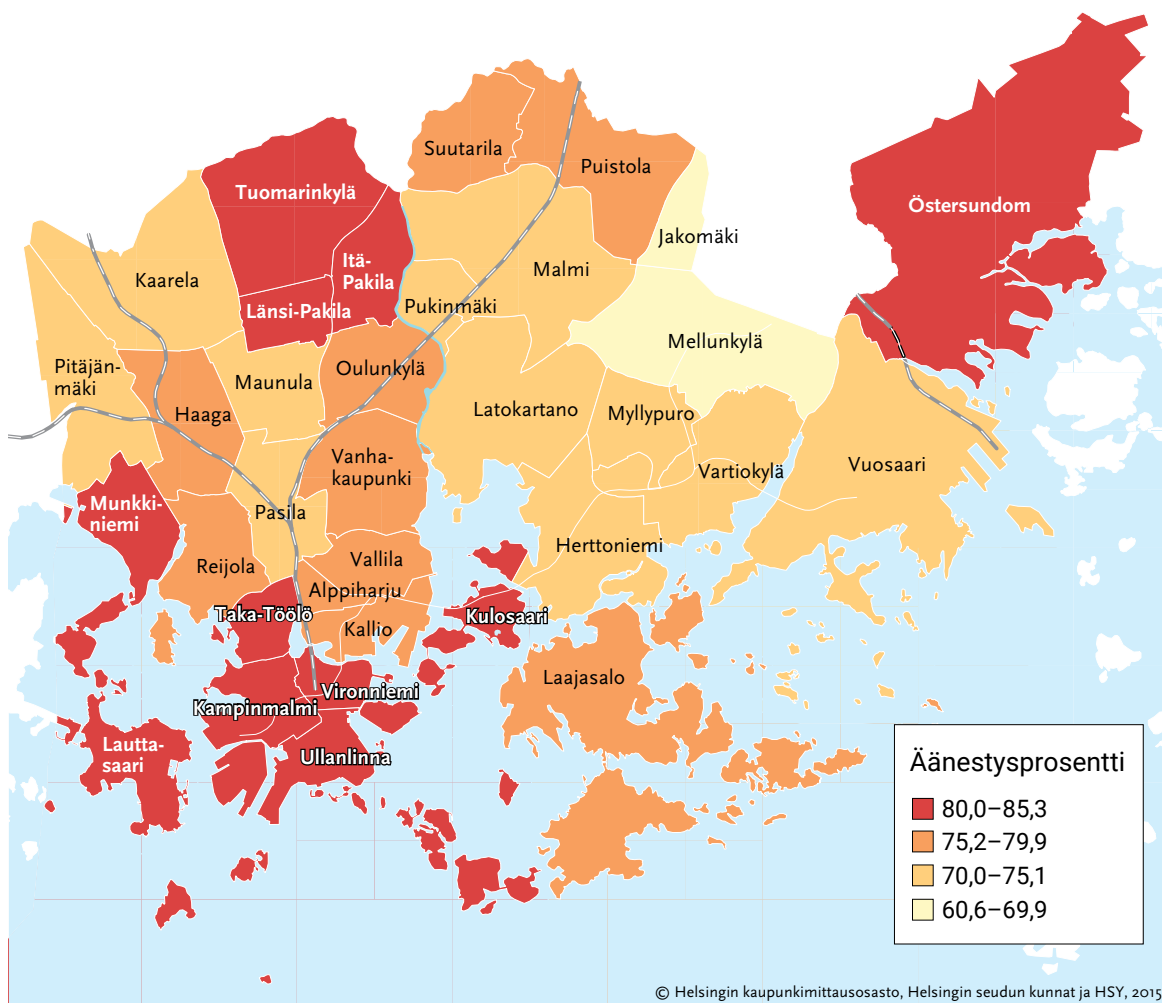
korkein äänestysprosentti vuoden 2015 eduskuntavaaleissa oli Tuomarinkylän (86,6 %) ja Länsi-Pakilan (85,2 %) peruspiireissä. Alimmillaan äänestysaktiivisuus oli Jakomäen (60,6 %) ja Mellunkylän (65,8 %) peruspiireissä (ks. kuvio 6.1) (Askelo 2015). Vuoden 2012 kunnallisvaaleissa osallistumisero kaupungin aktiivisimman äänestysalueen Paloheinän (77 %) ja passiivisimman alueen Jakomäen (37 %) välillä oli 40 prosenttiyksikköä (Martikainen & al. 2013). Samaan aikaan sosioekonomiset indikaattorit osoittavat yhä voimakkaampaa huono-osaisuuden alueellista keskittymistä (Vilkama & al. 2014).

Kuvio 6.1. Niiden helsinkiläisten osuus, jotka ilmoittavat äänestäneensä viime kuntavaaleissa

Lähde: Ath, THL.

Kuvio 6.2. Äänestysaktiivisuus (%) Helsingin peruspiireissä eduskuntavaaleissa 2015

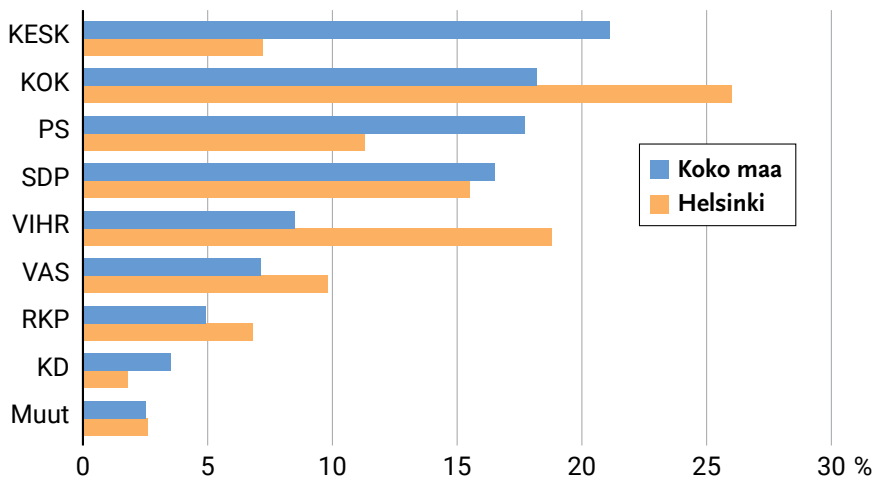
Helsingissä puolueiden kannatus poikkeaa muusta Suomesta

Eduskuntavaalien 2015 tuloksista päätellen helsinkiläisten poliittinen suuntautuminen poikkeaa muusta Suomesta: suurimpina puolueina ovat kokoomus ja vihreät (ks. kuvio 6.3). Korkeimmillaan kokoomuksen kannatus oli Tuomarinkylän peruspiirissä, missä puoluetta kannatti 45,1 prosenttia äänestäneistä. Suurella osalla kokoomuksen vahvoista kannatusalueista myös äänestysprosentti oli kaupungin keskitasoa korkeampi.

Vihreät oli suurin puolue kaikissa Keskisen suurpiirin peruspiireissä sekä Latokartanon ja Herttoniemen peruspiireissä. Korkeimmillaan vihreiden kannatus ylsi 28,6 prosenttiin Kallion ja Alppiharjun peruspiireissä. Äänestysprosentti vihreiden vahvoilla kannatusalueilla ylitti kaupungin keskitason Keskisen suurpiirin peruspiireissä Pasilaa lukuun ottamatta.

SDP oli Helsingissä kolmanneksi eniten ääniä saanut puolue. Neljänneksi eniten ääniä kerännyt perussuomalaiset oli suurin puolue Jakomäessä, missä puoluetta kannatti 27,3 % äänestäneistä. Keskustapuolue on Helsingissä vasta viidenneksi suurin puolue (Askelo 2015).

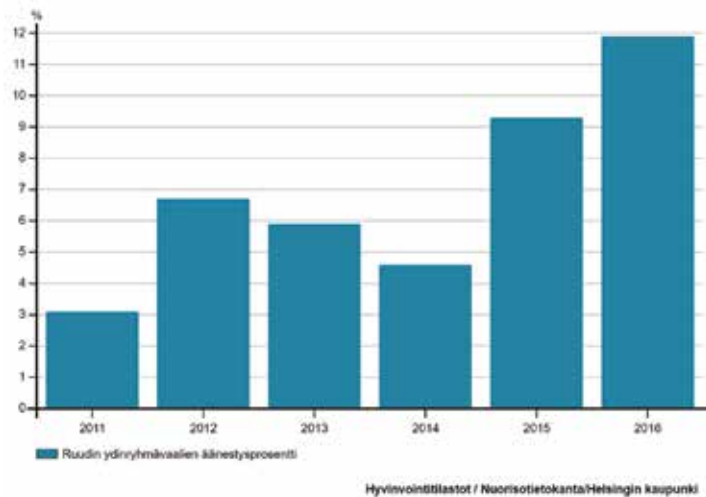
Kuvio 6.3. Puolueiden kannatus Helsingissä ja Suomessa vuoden 2015 eduskuntavaaleissa

Ruuti-toiminnalla aktivoidaan nuoria

Helsingissä nuorten äänestysaktiivisuutta nostavat Ruuti-vaalit, joissa 13–17-vuotiailla on äänioikeus. Ruuti on helsinkiläisten nuorten vaikuttamisjärjestelmä. Ruudilla on kahdenkymmenen nuoren ydinryhmä, joka valitaan vuosittain. Ydinryhmä toimii linkkinä helsinkiläisten nuorten ja päättäjien välillä. He esimerkiksi vievät ruuti.netissä ja toimintaryhmissä kehiteltyjä ajatuksia eteenpäin yhdessä Helsingin kaupungin päättäjien kanssa. Ruuti-vaalien äänestysaktiivisuus on noussut vuodesta 2014 lähtien, ja vuonna 2016 se oli 12 prosenttia (ks. kuvio 6.4) (Högnabba & Ranto 2016). Ruutitoiminta on muuttunut Helsingissä aiempaa tutummaksi, ja yhä useampi nuori eri puolilta Helsinkiä asettuu ehdokkaaksi.

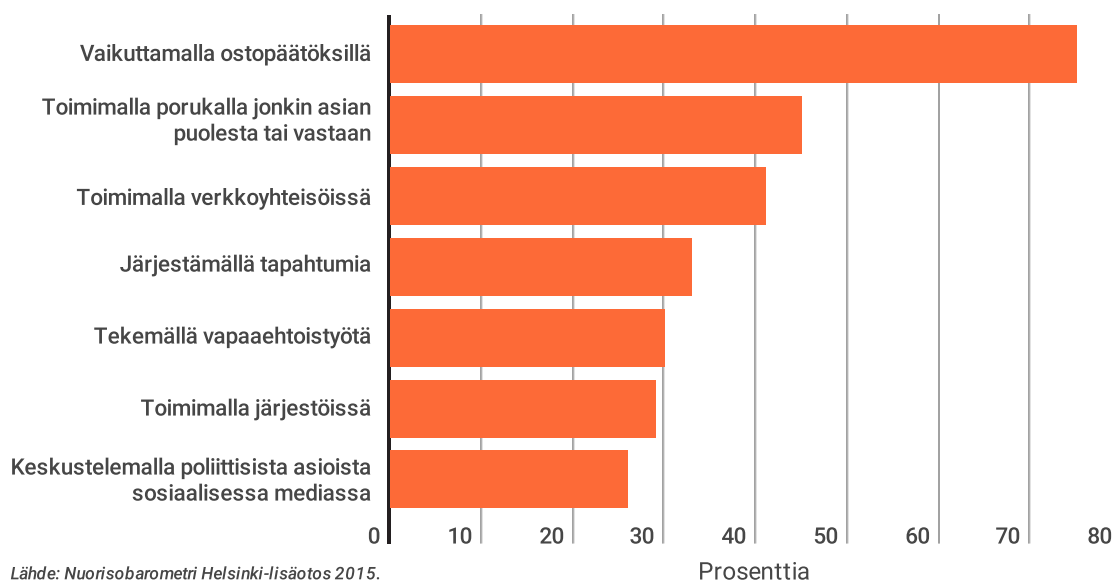
Kuvio 6.4. Ruuti-vaaleissa äänestäneet

Vuoden 2012 kunnallisvaaleissa Helsingin vaalipiirin ehdokkaista 172 oli iältään 18–29-vuotiaita, mikä on hieman enemmän kuin Suomen vaalipiireissä yleensä. Nuoret kuitenkin äänestävät huomattavasti harvemmin kuin iäkkäämmät helsinkiläiset. Vuoden 2012 kunnallisvaaleissa 20–29-vuotiaista äänesti 59 prosenttia. Koulutustausta näyttäisi vaikuttavan äänestyskäyttäytymiseen: matalasti koulutetuista 20–29-vuotiaista äänesti 44 prosenttia, kun korkeasti koulutetuista äänesti 72 prosenttia.

Nuorten kiinnostus puoluepoliittiseen toimintaan ei ole kovin aktiivista. Tämä ei tarkoita, että nuoret olisivat passiivisia, vaan vaikuttaminen on siirtynyt toisenlaisille areenoille. Nuoret pyrkivät vaikuttamaan ekologisilla ostopäätöksillä, toimimalla porukalla jonkun asian puolesta tai vastaan sekä sosiaalisessa mediassa ja verkkoyhteisöissä (ks. kuvio 6.5).

Kuvio 6.5. Miten pyrkinyt vaikuttamaan yhteiskunnallisiin asioihin, 15–29-vuotiaat

6.2. Kaupunkilaisten osallistuminen ja aktivismi

ANNA IDSTRÖM JA TANJA LAHTI

- Kaupunkilaisten osallistumismahdollisuuksia on kehitetty aktiivisesti.
- Avoimen datan hyödyntäminen on yleistynyt.
- Kaupunkilaisten aktiivisuus on lisääntynyt; Helsingissä järjestettiin runsaasti kansalaisten järjestämiä tapahtumia.

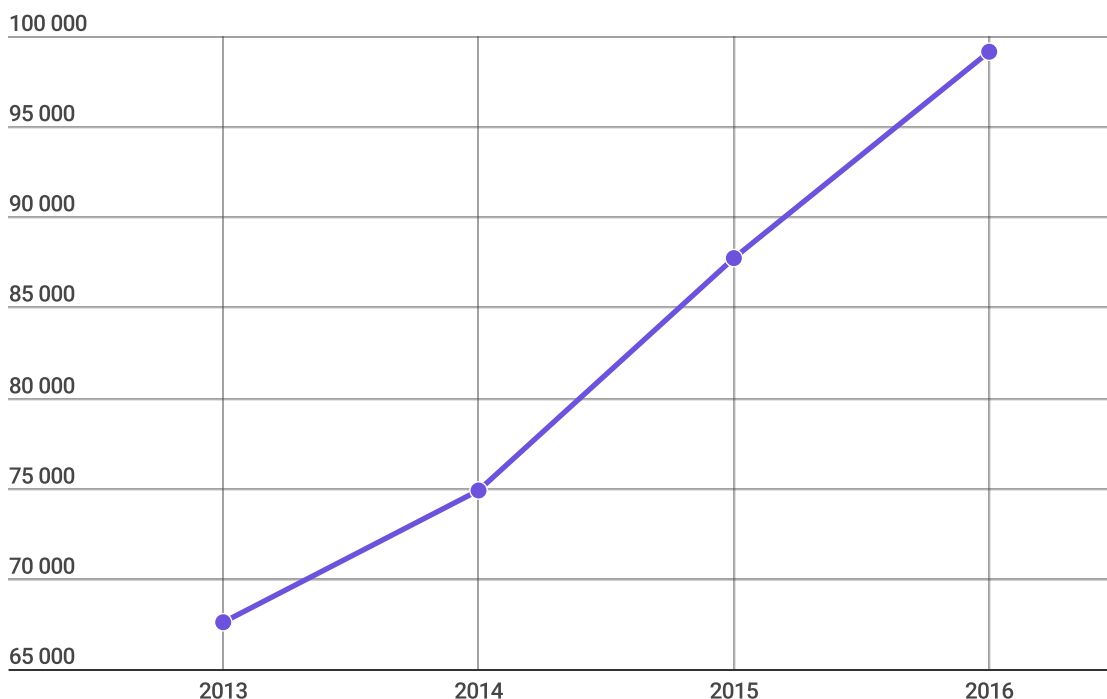
Kaupunkilaisten osallistumismahdollisuuksia kehitetty aktiivisesti

Osallisuuskäytäntöjen kehittäminen on kuulunut tärkeänä osana kaupungin johtamis- ja organisaatiouudistuksen valmisteluun. Kokeiltuja osallisuuskäytäntöjä ovat esimerkiksi osallistava budjetointi, käyttäjä- ja asukasraadit, verkko-osallisuus sekä alueellinen osallistuminen. Osallistavaa budjetointia on sovellettu uuden keskustakirjaston suunnittelussa sekä nuorisoasiainkeskuksen käynnistämässä RuutiBudjetti-mallin myötä nuorisotyön toteuttamisessa nuorten itse valitsemalla tavalla. Asukasraatitoiminta on näkynyt esimerkiksi uusien pysäköintikäytäntöjen valmistelussa, jossa on kuultu 16 helsinkiläisestä koostuvaa asukasraatia. Verkko-osallisuudesta esimerkkinä ovat Kerro kartalla -verkkopalvelu, kaupunkiyhteinen palautejärjestelmä sekä Kerro kantasi -palvelu, joista viimeksimainittu on ollut erityisen keskeinen kaupunkisuunnitteluviraston kannalta, sillä sen kautta kansalaiset voivat ilmaista mielipiteensä valmistelleille tulevista asioista. HKR hyödyntää kahta ensin mainittua palautekanavaa Helsingin virastoista selvästi eniten vastaten vuosittain tuhansiin näiden kanavien kautta tulleisiin palautteisiin. Sosiaalisen median hyödyntäminen asukkaiden näkemysten kuulemisessa on yleistynyt viime vuosina lähes kaikissa virastoissa. Alueellista osallistumista on virkistetty esimerkiksi ylipormestarin asukasiltujen myötä – näitä järjestetään säännöllisesti eri kaupunginosissa yhteistyössä kaupunginosayhdistysten kanssa.[1]

Avoimen datan suosio kasvaa jatkuvasti

Pääkaupunkiseudun yhteisen avoimen datan palvelun (www.hri.fi) käyttö on kasvussa. Verkkosivuston kävijämäärä on kasvanut viimeisten neljän vuoden aikana noin 47 prosenttia. Vuoden 2016 aikana verkkosivuilla oli lähes 100 000 istuntoa (ks. kuvio 6.6). HRI-palvelussa on avattu vuosittain noin sata uutta tietoaaineistoa. Tietoaaineistojen jakelutapojen (datojen yhdistely, datan jakelu rajapintojen kautta) kehittyessä huomiota onkin alettu kiinnittää avattujen datojen määrällisen kasvun sijaan niiden hyödynnettävyyteen. Tietoaaineistojen yhdistelyjen myötä avoimien tietoaaineistojen määrä on laskenut, tietosisältöjen säilyessä silti ennallaan. HRI:n Twitter-tilin seuraajamäärä on kasvanut muutaman vuoden aikana yli 1150 seuraajaan ja Facebook-sivusto lähes 1600 seuraajaan. Lisäksi avoimen datan hyödyntämistä on edistetty Helsinki Loves Developers -tilaisuuksissa, jotka ovat houkutelleet enenevässä määrin väkeä paikalle. Avoimia tietoaaineistoja hyödynnetään monipuolisesti ja HRI:n sovellusgalleriaan on kertynyt jo noin 170 sovellusesimerkkiä - todellisuudessa datan käyttötapauksia arvioidaan olevan huomattavasti enemmän.

Kuvio 6.6. hri.fi-sivuston kävijämäärät 2013–2016

Järjestöosallistuminen on aktiivista, kaupunkiaktivismi yleistymässä

Nuorisoyhdistyksiin kuuluvia helsinkiläisiä 7–15-vuotiaita oli yli 17 000 ja 16–28-vuotiaita 14 000 vuonna 2015. Henkilömäärät perustuvat Helsingin nuorisolautakunnalta toimintatäi yleisavustusta saaneiden yhdistysten ilmoittamiin jäsenten tai aktiivisten toimijoiden lukumääriin. Yhteislukumäärä on suuntaa antava, sillä sama henkilö voi olla useamman yhdistyksen jäsen ja siten tulla lasketuksi jäsenmäärissä monta kertaa. Peruskouluikäisistä 37 prosenttia ja 16–28-vuotiaista 12 prosenttia kuului johonkin aktiiviseen nuorisoyhdistykseen. Aikaisempiin vuosiin verrattuna avustusta saaneiden yhdistysten alle 16-vuotiaiden jäsenten määrä on pysynyt melko samana, mutta tätä vanhempien määrissä on hienoista pudotusta.

Kaupunkiaktivismi on järjestötoimintaa löyhemmin organisoitunut, sosiaalisen median mahdollisuuksista kumpuava yhteiskunnallisen toiminnan muoto, joka on yleistymässä. Usein mainittuja esimerkkejä tällaisesta uudesta kaupunkiaktivismista Helsingissä ovat Ravintolapäivä, Siivouspäivä ja Kaljakellunta. Illallinen taivaan alla houkuttelee ihmisiä aterioimaan yhdessä ulkosalle nyyttikestien periaatteella. Se järjestettiin ensimmäisen kerran 12.6.2013 Pohjoisesplanadilla. Kumpulassa on yhteisaterioitu vastaavasti jo noin kymmeneenä vuotena Vallataan Limingantie -tapahtumassa, jossa on pyritty saamaan pitkä yhtenäinen pöytärivistö koko kadun mitalle. Mushrooming on Vallilasta lähtöisin oleva, sosiaalisessa mediassa toimiva, alun perin luovan työn tekijöille ja myöhemmin muillekin työtiloja välittävä aktivistiryhmä, joka oivalsi vuonna 2010, että lähekkäin työskentelevät ihmiset voisivat alkaa tehdä jotain yhdessä. Nykyisin verkosto tavoittaa tuhansia ihmisiä. Suomessa Mushrooming-Facebook-ryhmiä on jo neljässä kaupungissa. Suurimmassa eli Helsingin ryhmässä oli syyskuussa 2016 lähes 6000 jäsentä. Verkostoon kuuluu työtiloja myös muutamassa muussa

Euroopan maassa ja Etelä-Afrikassa. Nappi Naapuri -palvelu on naapurustojen oma sosiaalinen media, josta löytyy apua, seuraa ja tukea lähialueelta. Esimerkkinä tällaisesta toiminnasta ovat vuonna 2014 Facebookiin perustetut nuorten äitien vertaistukeen tarkoitettut Hätäkahvit -ryhmät. Nämä ryhmät tarjoavat apua sellaisiin tilanteisiin, jossa äiti kokee, ettei juuri sillä hetkellä jaksaa lastensa kanssa yksin ja tarvitsee kipeästi tukea samanlaisessa tilanteessa olevilta. Tämän ryhmän esimerkkiä seurasi vuonna 2015 perustettu Hätäkajjat -ryhmä, joka on tarkoitettu kenelle tahansa yksinäiselle, joka kaipaa seuraa vaikkapa baariin.

Viime vuosina kaupunkilaiset ja luontojärjestöt ovat tehneet omia vaihtoehtoisia suunnitteluratkaisuja kaupunkisuunnitteluviraston tekemien suunnitelmien vertailukohteiksi. Esimerkiksi Urban Helsinki, Facebook-kuvauksensa mukaan ”kapinallinen seitsemän hengen kollektiivi”, on tehnyt oman vaihtoehdon Helsingin yleiskaavasta, Koskelan sairaala-alueesta ja Pikku Huopalahden pohjoisosasta. Muita aktiivisesti Helsinkiin liittyvistä kysymyksistä keskustelevia Facebook-ryhmiä ovat esimerkiksi Lisää kaupunkia Helsinkiin ja Helsinkiläisten Helsinki. Siivouspäivän ja Illallinen taivaan alla -tapahtuman taustalla on Yhteismaa ry. Helsingissä toimii myös lukuisia erilaisia ruokapiirejä ja lähiruoan välitysverkostoja, joiden periaatteissa korostuvat eettiset ja ekologiset arvot, kuten ruokahävikin minimoiminen.

Kaupunkiorganisaation on hyvä tunnistaa yhä selkeämmin kaupunkiaktivismien kenttä ja sen takana oleva kansalaisyhteiskunnan toiminnallinen ja rakenteellinen muutos, sillä siihen sisältyy mahdollisuus hyödyntää kaupunkilaisten uutta aktiivisuutta voimavarana. Aktivistien tavoitteet ekologisesta, yhteisöllisestä, reilusta ja toimivasta kaupungista vastaavat pitkälti Helsingin kaupunkiorganisaation strategisia tavoitteita.[2]

[1] Vass 2016, Rautio 2015

[2] Mäenpää & Faehnle 2016.

Lähteet

- Ahlgren-Leinvuo, Hanna (2015). Kuuden suurimman kaupungin toimeentulotuki. Kuusikko-työryhmän julkaisusarja 6/2015.
- Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus, Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki-aineisto vuosilta 2013, 2014 ja 2015.
- Askelo, Sini 2015: [Mitä Helsingin vaalitulokset kertovat aluenäkökulmasta?](#) Kvartti 2/2015.
- Brand New Helsinki. <http://brandnewhelsinki.fi/>
- Demokratiaindikaattorit 2015. Selvityksiä ja ohjeita 56/2015. Oikeusministeriö.
- Haapamäki, Elise ym. (2014). Vuonna 1987 syntyneiden helsinkiläisnuorten hyvinvointi. Helsingin kaupungin tietokeskus, Tilastoja 2014:33.
- Helsingin kaupungin opetusvirasto, oppilastilastot
- Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveysvirasto, toimeentulotuen ja lastensuojelun vuositilastot
- Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveysviraston vuositilastot.
- Helsingin kaupungin varhaiskasvatusvirasto, päivähoidon tilastot
- Helsingin kaupunginkirjasto, tilasto kirjastokortin käyttäjistä vuosittain
- Helsingin kaupunginkirjasto, vuosittaiset asiakaskyselyt
- Helsingin kaupunki (2016). Sosiaalinen raportointi, ikääntyneiden sosiaali- ja lähityö -raportti osoitteessa <http://www.hel.fi/static/sote/sosrap/raportit/sosiaalinen-raportointi-ikaantyneet.pdf>. [viitattu 16.1.2017]
- [Helsingin kaupunki 2015](#). (20.1.2017)
- Helsingin kaupunki. Tietokeskus. Tilastoja 2016:20. Työllisyys ja työttömyys Helsingissä 1. vuosineljänneksellä 2016.
- Helsingin kaupunki. Tietokeskus. Tilastoja 24, 2013. Työllisyys ja työttömyys Helsingissä 2. vuosineljänneksellä 2013.
- Helsingin kaupunki. Tilinpäätöstiivistelmä 2013.
- Helsingin kaupunki. Tilinpäätöstiivistelmä 2014.
- Helsingin kaupunki. Tilinpäätöstiivistelmä 2015.
- Helsingin ulkomaalaistaustainen väestö vuonna 2015. Tilastoja 2015: 41. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Helsingiläisten liikuntakäyttäytyminen, 2015, Helsingin kaupungin liikuntavirasto
http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/tilastot/kuntatalous/kuntien-tilinpaatokset/taloudellisia-tunnuslukuja/_layouts/xlviewer.aspx?id=/fi/tietopankit/tilastot/kuntatalous/kuntien-tilinpaatokset/taloudellisia-tunnuslukuja/Documents/tunnuslukuja%20netti.xlsx&Source=http%3A%2F%2Fwww%2Ekunnat%2Eenet%2Ffi%2Ftietopankit%2Ftilastot%2Fkuntatalous%2Fkuntien-tilinpaatokset%2Ftaloudellisia-tunnuslukuja%2FSivut%2Fdefault%2Easpx&DefaultItemOpen=1
- Hyvä vapaa-aika -kehittämis- ja tutkimushanke, Helsingin kaupungin nuorisoasiankeskus, <http://vapari.munstadi.fi/>
- Högnabba, Stina & Sanna Ranto 2016: <http://www.nuortenhyvinvointikertomus.fi/indikaattorit/aktiivinen-kansalaisuus/ruuti-vaaleissa-aanestaneet>
- Högnabba, Stina, ym. (2015). Katsaus helsinkiläisnuorten hyvinvointiin 2015, Työpapereita 2015:3, Helsingin kaupungin tietokeskus
- Ilmakunnas I., Kauppinen T. M. & Kestilä, L. (2015). Sosioekonomisten syrjäytymisriskien kasautuminen vuonna 1977 syntyneillä nuorilla aikuisilla. Yhteiskuntapolitiikka, 80:3.
- Kaikkonen R, Murto J, Pentala O, Koskela T, Virtala E, Härkänen T, Koskenniemi T, Ahonen J, Vartiainen E & Koskinen S. Alueellisen terveys- ja hyvinvointitutkimuksen perustulokset 2010-2015. Verkkojulkaisu: www.thl.fi/ath
- Karvonen, Sakari & Salmi, Minna, toim. (2016). Lapsiköyhyys Suomessa 2010-luvulla. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Työpapereita 30/2016.
- Kaupunki- ja kuntapalvelut 2016. FCG konsultointi Oy 2016.

- Kaupunkiaktivismi metropolin voimavarana –hankkeen foorumi. <https://kaupunkiaktivismi.wordpress.com/>
- Kela. Helsingin kaupungin tietokeskukselle tehty erillistilasto sairastavuusindeksistä ja kansantauti-indeksistä suur- ja peruspiireittäin.
- Kela. Kelasto-tietokanta, yleinen asumistuki.
- Kelan Tilastokatsaus 11.02.2016. Asumistukia maksettiin 1,7 miljardia euroa vuonna 2015. Osoitteessa http://www.kela.fi/documents/10180/1630864/Asumistukia_maksettiin_1,7_miljardia_euroa_vuonna_2015.pdf/631a03b6-cdb5-4dcc-a702-bcba49da4727 [viitattu 16.1.2017]
- Koskelo, A. (2014). Helsingin ravintolakulttuurin uusi kukoistus. Kvartti 1/2014. <http://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/helsingin-ravintolakulttuurin-uusi-kukoistus>
- Kouluterveyskysely, Helsingin tulostaulukot 2006-2013
- Larja, Liisa & Sutela, Hanna (2015). Työllisyys. Teoksessa Nieminen, Tarja, Sutela, Hanna & Hannula, Ulla (toim.): Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014. Helsinki: Työterveyslaitos, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos & Tilastokeskus.
- Lehtinen, 2015, Selvitys helsinkiläisnuorten liikuntamahdollisuuksista ja liikunnan esteistä, Helsingin kaupungin nuorisosiainkeskus, <http://boosti.munstadi.fi/files/2015/12/liikuntaselvitys.pdf>
- Lindblom, T. – Mustonen, P. (2016). Helsinkiläiset myönteisiä vertaiskaupalle. Kvartti 3/2016. <http://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/helsinkilaiset-myonteisia-vertaiskaupalle>
- Lith, P. (2016) Matkailun mahdollisuudet. Raportti matkailualan markkinoinnista, yrityksistä, yritysraenteesta ja kasvuyrittäjyydestä Uudellamaalla. Lith Consulting Group.
- Lyly, Auri (2016). Sosiaalinen raportointi asiakastiedon tuottajana. Esimerkkinä aikuissosiaalityö ja lastensuojelu. Sosiaali- ja terveysvirasto, Tutkimuksia ja raportteja 2/2016
- [Maailman designkaupunki Helsinki 2012](#).(20.1.2017)
- Malander, Johanna (2016). Helsinkiläisten lapsiperheiden koettu hyvinvointi. Helsingin kaupungin tietokeskus, Työpapereita 2016:4.
- Martikainen, Tuomo, Hanna Wass & Marjukka Weide 2013: [Äänestysaktiivisuus ja puolueiden kannatus vuoden 2012 kunnallisvaaleissa Helsingissä](#). Kvartti 1/2013.
- Moisio et al. (2014). Suomalaisten hyvinvointi 2014. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Murto J, Sainio P, Pentala O, Koskela T, Luoma M-L, Koponen P, Kaikkonen R ja Koskinen S. Vanhuspalvelulain vaikutukset ikääntyneen väestön toimintakykyyn ja koettuun palvelutarpeeseen: seurantaosoittimet. Verkkojulkaisu: www.terveytemme.fi/ath/vanhuspalvelulaki
- Mustonen, P. – Lindblom, T. (2016). Kulttuuriosallistuminen ja kulttuurimuodoista pitäminen Helsingissä. Kvartti 3/2016. <http://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/kulttuuriosallistuminen-ja-kulttuurimuodoista-pitaminen-helsingissa>
- Mustonen, P. (2014). Jäljittelijästä esikuvaksi – Helsingin kaupunkikulttuurin aktiiviset vuosikymmenet. Kvartti 1/2014. <http://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/jaljittelijasta-esikuvaksi-helsingin-kaupunkikulttuurin-aktiiviset-vuosikymmenet>
- Mustonen, P. (2015) Helsinki's potential as a travel destination for young people. Tutkimuskatsauksia 2015:9. Helsingin kaupungin tietokeskus. http://www.hel.fi/hel2/Tietokeskus/julkaisut/pdf/15_12_08_Tutkimuskatsauksia_9_Mustonen.pdf (Nuorisotutkimus 2015)
- Mäenpää, Pasi & Maija Faehnle 2016: Kaupunkiaktivismi voimavarana. Kvartti 3/2016.
- Mäki, Netta & Martikainen, Pekka (2016). Kuolleisuus Helsingissä ja muualla Suomessa. Tutkimuksia 2016:5, Helsingin kaupungin tietokeskus.
- NUHA, Nuorisosiainkeskuksen nuorten haastattelut 2016, alustavia tuloksia (julkaisematon).
- Nuorisobarometri 2015, Helsingin lisäotos aineisto.
- Nuorisobarometri 2015, Helsingin lisäotos aineisto.
- Pikkala, Sami, Marianne Pekola-Sjöblom & Sirkka-Liisa Piipponen 2013: Kuntademokratian tila ja trendit. Demokratiaindikaattorit 2013. Selvityksiä ja ohjeita 52/2013. Oikeusministeriö.
- Ranto (2016), Koulutuksesta valmistuneiden sijoittuminen työhön, Tilastoja 2016: 7, Helsingin kaupungin tietokeskus

- Ranto (2016), Väestön koulutusrakenne Helsingissä, Tilastoja 2016:22, Helsingin kaupungin tietokeskus
- Ranto Sanna, Ahlgren-Leinvuo, Hanna, Haapamäki, Elise & Högnabba, Stina (2015). Ulkomaalaistaustaisten nuorten hyvinvointi Helsingissä. Tilastoja 2015: 40. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Ranto, Sanna, ym. (2015). Ulkomaalaistaustaisten nuorten hyvinvointi Helsingissä. Helsingin kaupungin tietokeskus, Tilastoja 2015:40
- Rautio, Pasi 2015: TTO-raportti 2/2015. Helsingin kaupunki, tietotekniikkaohjelma 2015–2017.
- Räisänen (2016), Helsingin peruskoulujen osallistuminen kaupungin taidelaitosten ja kaupunginkirjaston taidekasvatushankkeisiin vuonna 2015, Helsingin kulttuurikeskus
- Salorinne, Minna (2016). Nuoret työttömät Helsingissä - tilastollinen katsaus Respan asiakkaista ja palveluun ohjauksesta. Helsingin kaupungin tietokeskus, Tilastoja 2016:36
- Saukkonen, Pasi (2016a). Maahanmuuttajien työllistyminen Helsingissä. Kvartti 4/2016, 73–89.
- Saukkonen, Pasi (2016b). Maahanmuuttajien kotoutuminen Helsingissä: työllisyys, tulot ja asuminen. Tutkimuskatsauksia 2016: 12.
- Savuton Helsinki. Tupakoinnin ehkäisy- ja vähentämishjelma Helsinkiin 2007-2016. Loppuraportti. Sosiaali- ja terveysvirasto, Tutkimuksia ja raportteja 1/2016.
- Sosiaalinen raportointi, koosteet (2016), Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveysvirasto, www.hel.fi/www/sote/fi/palaute/sosiaalinen-raportointi/
- Sosiaalinen raportointi, Ohjaamon kooste (2016) www.hel.fi/www/sote/fi/palaute/sosiaalinen-raportointi/
- Sotkanet-tilastotietokanta, Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos
- Suomen Kuntaliitto. Kuntien taloudellisia tunnuslukuja vuosilta 2003-2014. Luettu 24.11.2016.
- Suomen Kuntaliitto. Velkadioja. Luettu 24.11.2016. http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/tilastot/kuntatalous/kuviot/Kuntasektori/Documents/velkadioja%2009_2016.pdf
- Taiteen perusopetuksen tila ja kehittämistarpeet Helsingissä, 2016, Helsingin kulttuurikeskus, http://www.hel.fi/static/kulke/TPOselvitys_2016/pubData/source/TPOselvitys_kupo_kevat_2016.pdf
- Talala, Kirsi et al. (2014). Koulutusryhmien väliset terveys- ja hyvinvointierot ovat edelleen suuria. Suomen lääkärilehti 36/2014.
- TEM, työnvälitystilastot
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus, Helsinki-aineisto vuosilta 2013, 2014 ja 2015
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus, Helsinki-aineisto vuosilta 2013, 2014 ja 2015.
- THL, Sotkanet
- Tilastokeskus, koulutus-, työssäkäynti-, tulo-, koulutus ja väestötilastot
- Tilastokeskus, Koulutustilastot
- Tilastokeskus, StatFin-tietokanta
- Tilastokeskus, StatFin-tietokanta, väestörakenne-tilastot
- Tilastokeskuksen työssäkäyntitilasto (aluesarjat)
- Tilastokeskuksen työssäkäyntitilasto (Aluesarjat)
- Tilastokeskus, väestö-, asunto-, tulo- ja koulutustilastot
- Tilastokeskus. StatFin-tietokanta, väestörakenteen ja asumisen tilastot.
- [Toimiva kaupunki 2017](#) . (20.1.2017)
- Ulkomaalaistaustaiset Helsingissä. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus. <http://www.ulkomaalaistaustaiset helsingissa.fi/fi/etusivu>
- Urheiluseuroissa liikkuvien alle 20-vuotiaiden määrä ja laskennallinen osuus ikäluokasta, Helsingin kaupungin liikuntavirasto, www.hyvinvointitilastot.fi
- Wass, Hanna & Sami Borg 2016: Yhdenvertaisuus äänestyskopissa: äänestysaktiivisuus vuoden 2015 eduskuntavaaleissa. Kimmo Grönlund ja Hanna Wass (toim.): Poliittisen osallistumisen eriytyminen – Eduskuntavaalitutkimus 2015. Selvityksiä ja ohjeita 28/2016. Oikeusministeriö.

- Vass, Teemu 2016: Osallisuus on muutakin kuin puistojuhlaa – helsinkiläiset saamassa uuden vuorovaikutusmallin. Kvartti 3/2016.
- Vastuullisen alkoholinkäytön toimenpideohjelma. Väli­raportti ohjelman keskeisten tulosten toteutumisesta 2010-2015. Helsingin sosiaali- ja terveysvirasto 30.3.2015.
- Westerback, Frida (2016). Unga och psykisk ohälsa – praktikforskning i Helsingfors. Mathilda Wrede-institutets forskningsserie 2/2016.
- Viilo, Tanja (2017). ”Kaikilla pitäisi olla tasavertaiset mahdollisuudet”. Helsingiläisnuorten kokemuksia hyvinvoinnista. Helsingin kaupungin tietokeskuksen työpapereita 2017: 1. http://www.hel.fi/hel2/Tietokeskus/julkaisut/pdf/17_01_04_Tyopapereita_1_Viilo.pdf
- Viilo, Tanja (2017). ”Kaikilla pitäisi olla tasavertaiset mahdollisuudet”. Helsingiläisnuorten kokemuksia hyvinvoinnista. Tietokeskus, työpapereita 2017:1.
- Vilkama, Katja, Henrik Lönnqvist, Jenni Väliniemi-Laurson & Martti Tuominen 2014: [Eri­laistuva pääkaupunkiseutu, sosioekonomiset erot alueittain 2002–2012](#). Tutkimuksia 2014. Helsinki: Tietokeskus.
- Visit HelsinkiB. Faktoja ja tilastoja. <http://www.visithelsinki.fi/fi/ammattilainen/miksi-helsinki/faktoja-ja-tilastoja/>
- Vuoden 2016 katsaus [pdf-julkaisuna](#) ja [issuu-julkaisuna](#)
www.hel.fi/kouluterveyskysely
www.nuortenhyvinvointikertomus.fi
- Yijälä, Anu (2016). Toimeentulotuki – urapolun umpikuja vai ponnahduslauta taloudelliseen hyvintointiin? Pitkittäistarkastelu helsinkiläisten maahanmuuttajien tukitarpeeseen ja siitä irtautumiseen vuosina 2006–2011. Tutkimuksia 2016:2. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

